

İDARE DERGİSİ

İçişleri Bakanlığınca Çıkarılır

YIL:21 TEMMUZ-AĞUSTOS – 1950 SAYI : 205

İ Ç İ N D E K İ L E R

Sahife

TETKİKLER:

İdarenin Takdiri Tasarruflarının Kazai Kontrolü Atalay	
AKAN.....3	
Mevzuatımızda Bedenî Mükellefiyet Hükümleri.. Arif BAŞARAN.....19	
Memurun Muhakematı ve İdari Teminat Meselesi Muzaffer AKALIN.....29	
Kanunlarımızın Tasfiyesi Meselesi İzzet	
ÖRS.....46	
Mesken Meselesi ve Mesken Siyaseti İhsan OLGUN	
..... 67	

TERCÜMELER

Çalışma Şartları İ.Vehbi BERK.....	
75	
Maxwell Mektebi Latife İLERİ	
80	
Amerika Birleşik Devletlerinde Şehir Komünleri Turgut GÖLE	
91	
İdari Sözleşmeler Vecihi Tönük	
103	

YABANCI MEVZUAT

İngilterede Kamulaştırma Yasalarından İvazın	
Takdirine Dair 1919 Tarihli Hükümler..... Muharrem	
BALASAYGUN..114	
Belçika Nüfus Sicillerinin Tutuluşu. (Daimi	
İşgal Ordusu) Hayrettin	

KALKANDELEN.140

İtalyada Komün

İdaresi

.....**Münif**

SERAV.....147

KARARLAR:

İl Belediye Başkanlarının Üst Makamlarla
Muhaberesi

.....**176**

DÜZELTME

.....**178**

ABONE BEDELİ

Türkiye için yıllıkı 500 kuruş.

Yabancı memleketler için yıllıkı 750 kuruş.

Abone bedelinin gönderilmesi şekli:

A — Türkiye’de:

Bulunulan yerin malsandığına tutarı yatırılarak mukabilinde alınacak (Hasılatı müteferrika makbuzu) aynen ve taahhütlü bir mektupla:

İçişleri Bakanlığı Yayın Müdürlüğü — Ankara

adresine gönderilmelidir. (Hangi nüshalara abone kaydedilmesi istenildiğini gösteren mektuplar arzuhal puluna tâbi tutulmalıdır).

B — Yabancı memleketlerde:

Abone bedeline, makbuz pulu için 4 kuruş ekledikten sonra hâsıl olan meblâğ, posta veya banka havalesi olarak yukarıdaki adrese gönderilmelidir.

YAZI İŞLERİ

İdareyi ilgilendiren mevzularda hazırlanacak etüdler kabul olunur. Gönderilecek yazıların iki nüsha olması ve 20 - 25 sahifeyi geçmemesi, makinada seyrek satırla yazılmış olması ve yarım sahifeyi geçmiyen ayrıca bir de özü bulunması lâzımdır.

Yayınlanan yazıdaki fikir ve mütalâalar, yazı sahiplerine aittir. Dergiye dercolumıyan yazılar iade edilmez.

Yazı işleri için **İçişleri Bakanlığı Yayın Müdürlüğüne** müracaat edilmelidir.

TETKİKLER

İdarenin Takdiri Tasarruflarının Kazai Kontrolü

Dr. Atalay AKAN

1 — Takdiri tasarruflar;

Eskiden Fransada bazı idari tasarruflar diğerlerinden mahiyetleri itibariyle hiç bir fark arzetmediği halde tasarrufun bir unsurunda takdir salâhiyetine biraz daha fazla yer verilmiş olması sebebiyle İdarî kaza kontrolü dışında bırakılarak bu tasarruflara karşı açılan dâvalar kabul edilmezdi.

Konumuzu biraz daha açıklarsak bir tasarrufun iptal dâvasına konu olabilmesi, bu tasarrufu yapan otoritenin idari müratebeye veya İdarî vesayet içinde bir otoriteye ait olmasına bağlıdır. Bu bakımdan meselâ parlöman tasarrufları, adli otoriteler tarafından alınan kararlar, menafii âmmeye hâdim müesseseler tarafından alınan kararlar İdarî dâva konusu olamazlar.

2 — Karar idari ve icrai karakteri haiz olmalıdır. Yani bir hâkimin tavassutuna ihtiyaç olmaksızın karar kendiliğinden infaz edilebilmelidir. (Danıştay kararlarının bazılarında ifade edildiği gibi) nefazı haiz olmalıdır. Bu bakımdan meselâ kararın hazırlanmasına ait tedbirler, istişari mütalâalar, bazı hallerde tamim ve tahriratlar, icra tedbirleri, mukaveleler bu dâvaya, konu olamazlar.

Bunlara ilâveten bir de hükümet tasarrufları vardır ki bunlar da idari kazanın kontrolü dışında kalmışlardır.

Fransada idari tasarrufların bazıısı bütün vasıfları haiz oldukları halde kanun vazınının tasarrufun şartlarını sarih olarak tâyin etmemesine

dayanılarak hükümet tasarrufları gibi idari kazanın kontrolü dışında bırakılmıştı, bu gibi dâvaları Fransız Şûrası incelemeyen işin esasına girmeden reddetmekte idi. Fakat bu içtihadı Fransız Şûrası yavaş yavaş bırakarak bidayette dâvayı kabul etmiş ve işin esasını tetkik etmiştir. Bilâhare takdirin taallük ettiği unsuru da tetkik ederek maksada muhalefet ve hukuki ve maddi hata bakımlarından tasarrufları incelemiştir, (1).

(1) Hauriou, Droit Administratif. 1933 s. 415 ve.....

La jurisprudence Administrative cilt. II. s. 13. 171, 182, 638, 645, 662
cilt III : 95, 103.

Alibert, Le Controle Juridictionel. s. 83 ve

TETKİKLER

Fransız Devlet şûrasının bu hususa ait son bir kaç kararını misâl olarak vereceğiz.

1 — Fransız muvakkat hükûmeti 7 Ocak 1944 tarihli bir kararname (Ordonnance) çıkarmıştır. Bu kararnamenin birinci maddesine göre, muhasematın bittiği tarihten bir yıl sonraya kadar 15 yıl fiilî hizmet ederek tekaüt aidatına istihkak kesbeden askerî ve sivil her memur yaş haddine bakmaksızın re'sen emekliye sevkedilebilir. Aynı kararnamenin 3 üncü maddesine göre de re'sen emekliye sevk, ilgili bakanın kararıyla yapılır. Bu kararnameye dayanılarak Harbiye Nazırı 1 Ağustos 1944 tarihli bir kararıyla bir jandarma albayını, Tunus'un Alman-İtalyan işgali sırasında bir Afrika alayına kumanda etmesi sebebiyle gayri millî hareketlere müzahir olmasından emekliye sevketmişti. İşte bu karar aleyhine açılan dâva üzerine Danıştay:

İdare tarafından ileri sürülen bu sebebin idari tasfiyelere ait kararnamelerin tatbiki icap ettiğinden 7 Ocak 1944 tarihli kararnameye dayanarak re'sen emekliye sevketmekle kararname metnine muhalefet edildiği mucip sebebiyle Harbiye Nazırının kararını iptâl etmiştir (1).

2 — Aynı kararnameye istinaden Adliye Nazırı da 5 Mayıs 1945 tarihli bir kararla birisini re'sen emekliye sevketmiştir. Dâvacı bu karar aleyhine açtığı dâva üzerine Şûra:

a) Kararname hükümlerinde, Nazırı, kararını mucip sebep göstermeye mecbur edici bir hükmü ihtiva etmediğinden bu kararnamenin tatbiki suretiyle emekliye sevk bir disiplin tedbiri mahiyetinde olmadığından kararın ittihazından evvel müdafaalarının alınmamak suretiyle genel hukuk prensiplerinin ihlâl edildiği iddialarının mesnetsiz olduğunu ve Adalet Nazırının davacının ehliyet noksanlığı dolayısıyla vazifesini layıkıyla ifa edemediğinden emekliye sevk

etmesinden bir disiplin tedbiri karakteri çıkarılamayacağını ve Bakanlık tarafından ileri sürülen bu sebebin de kararnamenin tatbikini kanunen meşru kıldığını ve davacı tarafından bu sebebin maddeten doğru olmayan hadiselerle dayandığı da isbat edilemediğinden dâvanın reddine karar verilmiştir (2).

Şimdi bizdeki durumu tetkik edelim. Meseleyi ikiye ayırmak lâzım gelmektedir:

I — Dâvanın mesmu olup olmaması bakımından: Yani dâvanın tetkik edilip edilmemesi, dinlenip dinlenmemesi bakımından.

Danıştay bazı kararlarında bunu arzuhalin reddi şeklinde ifade et-

(1) Recueil du Conseil d'Etat, Sirey 1947 Ocak, Şubat, Mart sayısı s. 36,

(2) Recueil du Conseil d'Etat. Sirey 1947 Ocak, Şubat, Mart sayısı s. 37

İDARENİN TAKDİRİ TASARRUFLARININ KAZAI KONTROLÜ

miştir. Bilindiği gibi dâvanın kabul sebepleri muayyendir.

1 — Kararın mahiyetine ait sebepler yani kararın idari bir makam tarafından idari karakteri ve nefazı haiz olup olmaması,

2 — Dâvanın taraflarına ait sebepler yani dâvacının dâvayı açmakta menfaati olması ve husumet noktasından dâvanın kararı ittihaz eden İdarî makama tevcih edilmiş bulunması,

3 — Şekil de müddete ait sebepler yani dâvanın bir arzuhal ile usulüne uygun surette açılarak kararın tebliğinden itibaren muayyen süre zarfında açılmış olması,

4 — Dördüncü sebep de dâvayı görececek başka kazai mercilerin olmamasıdır.

Ortada dâvanın kabulüne ait bu sebepler olmadığından ve Danıştay Kanununun 23 üncü maddesinin (c) fıkrasında “İdari fiil ve kararlar hakkında esas, maksat, salâhiyet ve şekil cihetlerinden biri ile kanunlara veya nizamnamelere aykırı olduklarından dolayı iptâl için menfaatları haleldar olanlar tarafından açılacak dâvalarda Danıştayın bakacağı tasrih edilmiş bulunmasına ve takdirî tasarruflara bakılamayacağına dair bir hüküm de bulunmadığına, göre kanaatimizce takdir hakkına yer veren tasarrufları mesmu addetmemek kanunun bu hükmünü ihlâl olur.

Haouriou’nun dediği gibi “Hakikatte bütün idari tasarruflar takdir yetkisini haizdirler. Binaenaleyh takdirî olup olmadığını anlamak için işin esasına girmek lâzımgelir.” ve takdir dâvanın kabul şartları ile ilgili değildir, hâkim dâvayı kabuleder ve görür, tetkik ve tahlil eder. Eğer ihtilâf tasarrufun takdire taallûk etmeyen bir unsurundan çıkmış ise ve dâvacı da iddiasında haklı ise bu takdirde hâkim kararı iptâl eder. Şayet ihtilâf tasarrufun takdir salâhiyetine taallûk eden

bir unsurundan çıkmış ise dâvayı reddeder. Bu bakımdan Varlık Vergisi dolayısıyla Danıştayın açılan dâvaları iptidaen reddetmiş olmasını yerinde görmemekteyiz.

II — Takdirî tasarruflar aleyhine açılan dâvaların tetkik ve rüyetinden sonra ihtilâfın takdir unsuruna dayanması bakımından dâvanın reddedilmesi meselesidir. Bunu da iki kısımda mütalâa etmek mümkündür:

a) Bir metne dayanmayan içtihatla idari kaza kontrolü dışında bırakılan takdir yetkisi,

b) Kanun metni ile kaza kontrolü dışında bırakılması. Varlık Vergisi Kanunu, 5250 sayılı kanunun geçici maddesi hükmü, 3710 sayılı Belediye İstimlâk Kanununun 7 nci maddesi hükmü gibi.

c) Bir tasarrufun muteberliği sarih hükümlerle şarta bağlı kılınmadığı nisbette idarenin takdir yetkisi dar veya geniş olur. Fakat bu gi-

TETKİKLER

bi bir kayıt olmasa da tasarruf daima iki sebeple muallel olabilir: Maksada muhalefet, hukukî hata.

Bütün idari tasarruflar, kanuna, uygunluk kontrolüne tâbi kılınmışlardır. Maksada muhalefet idarenin hizmetin ifasında bir nevi ahlâk kontrolünü temin eder.

Bütün İdarî tasarruflarda maksat, hizmetin nef'i için yapılmış olmasıdır. Kanuni olması için bu maksadın mevcudiyeti şarttır. Binaenaleyh idari kaza, tasarrufun, hizmetin nef'ine olarak mı yoksa hizmete yabancı bir maksatla mı yapıldığını kontrol edecektir.

Bizim Danıştayın içtihatları da, doktrin ve Fransız Devlet Şûrası içtihatlarının kabul ettiği bu prensiplere uymaktadır.

Yukandanberi arzettiğimiz hususları hülâsa edersek bir takdirî tasarruf aleyhine dâva açılması halinde Danıştay (şüphesiz kabul şartları ikmal edilmiş olduğu takdirde) dâvayı kabul ederek işin esasına girecektir. Tasarrufun takdir unsuru ihtilâf mevzuu ise burada da maksada muhalefet ve hukukî hata olmadığı takdirde dâvayı ancak esastan reddedecektir. Danıştayın bu husustaki içtihatlarına dair birkaç misâl konumuzu daha iyi aydınlatacaktır:

Devlet Şûrası Dâva Daireleri Genel Kurulu 37/307 sayılı kararında: “Takdir salâhiyetinin istimalinde kanunlar, bu hakkı kullanacakların kayıtsız ve şartsız hareketini tecviz etmiş telâkki olunamaz. Bu salâhiyetin istimalinde, varsa metindeki kayıtlardan, yoksa hukuk esaslarından hakkaniyet ve nasafet kaidelerinden mülhem olmak ve muhik sebeplere dayanmak iktiza eder.”

Danıştayın bu kararında, tasarrufu mutlak olarak idari kazanın sansürünün dışında, bırakan bir takdir yetkisi tanımadığı açıkça görülmektedir.

1 — Bakanlık emri kararları münasebetiyle açılan dâvalarda, bir çok defalar bu kararların İdarî kazanın kontrolü dışında bile kalacakları ileri sürülmüştür. Dâva Daireleri Genel Kurulu 28/122 sayılı kararında: “Şûrayı Devlet Kanunu idari muamelât ve mukarrerattan dolayı hukuku muhtel olanlar tarafından ikame olunan dâvaların rüyet ve faslını Şûrayı Devlete vermiştir. Vekâlet emri muamelesinin memurların hukukuna sâri bir muamelei idareye olduğu da aşikâr bulunduğuna göre bunun da sair İdarî dâvaların tâbi olduğu usul ve kavait dairesinde Şûrayı Devletçe hal ve fasl edilmesi zarurîdir. Vekâletlere bu hususta verilmiş olan salâhiyet mutlak bir hakkı takdir olmayıp Memurin Kanununun bazı maddelerini değiştiren kanunun 3 üncü maddesinde sarahaten zikredildiği veçhile lüzumu sabit olan hususlarda tâyinindeki usule tevfikân

İDARENİN TAKDİRİ TASARRUFLARININ KAZAI KONTROLÜ

memurun vekâlet emrine alınmasına cevaz veren mukayyet bir salâhiyettir. Kendisinin hiçbir lüzuma ve hiçbir gûna âmmeye nef'ine olmayarak vekâlet emrine alındığını ve haklarının ihlâl edildiğini dâva eden memura karşı kanunun bu sarîh takyitleri karşısında Şûrayı Devletin nevima kapısını kapıyan mutlak bir hakkı takdirin kabulü imkânsızdır.

Esasen hikmeti vücudu, idare makinesinin âmmeye netine olarak yürümesinin bir teminatı olan Şûrayı Devletin bu meselede, iddia olduğu gibi, mutlak takdir hakkının kabulü ile bunun tetkik mevzuu edilmemesi, ne yapılan muamelenin âmmeye hizmeti nef'ine olup olmadığının ve ne de mevzuatın maksat ve gayesine muvafık bulunup bulunmadığının tesbit edilmemesini intaç eder ki bu da Şûrayı Devletten beklenen gaye ile kabili telif değildir.....”

Aynı kurul 35/394 sayılı kararı ile kadro tasarrufunun ve tembelliğin vekâlet emri muamelesi için bir sebep olamayacağını ve 37/27 sayılı kararında, devamsızlığın inzibati cezayı müstelzim olması hasebiyle devamsızlık sebebiyle vekâlet emri tesisinin kanunun maksadına uygun olmadığına belirtmek suretiyle maksat bakımından kontrolünü yapmıştır.

Beşinci Daire 41/2189 sayılı kararı ile ücretli memurlar hakkında vekâlet emri muamelesi yapılamayacağını belirtmek suretiyle hukukî hata bakımından kontrolünü yapmıştır.

2 — Memurin Kanununun muvakkat maddesiyle kabul edilip bilâhare 2995, 2996 ve 2304 sayılı kanunlarda olduğu gibi bazı kanunlarda kabul edilen

tasfiye muamelesini de Danıştay aynı bakımdan mütalâa etmiştir: Genel Kurulun 36/37 sayılı kararında: “Memurların tasfiyesi cezai bir muamele değildir. Bu esas karşısında müsted’inin tasfiyesi için sabit bir suçu olmadığı yolundaki müdafaa vârit olamaz. Tasfiye devlet hizmetlerini nef’i namına kabul edilmiş bir usuldür ve bu muamelede derpiş olunacak nokta sadece memurun kadrodan ihracını, hizmetin selâmeti itibariyle faydalı ve lüzumlu olup olmadığı keyfiyetidir. Dâvacı için tatbik edilen muamelede ise yukarıda zikredilen esasa istinad edilmiş olduğu gerek müdafaanameler münderecatiyle gerekse sicil hülâsasından tebeyyün etmiştir. Dâvanın reddine....”

Dâva Daireleri Genel Kurulunun 37/190 sayılı kararında: ”Maliye memurlarının tasfiyesine ait 2996 sayılı kanunun muvakkat maddesi ile vekâlete verilen mezuniyet âmmе hizmetinin nef’i namına kabul edilmiş bir zaruriyetin ifadesidir. Tasfiye aciz ve ahlâki esasa istinat etmelidir. Tasfiyesi yapılmış olan dâvacının aczi sabit olmamakla beraber isnat olunan suçtan da mahkemeye intikal etmeden beraat eylediğine göre kararın ref’i....”

TETKİKLER

Ayni kurul 38/133 sayılı kararında: "Müstahdem olduğu vâridat memurluğunu ifaya kudreti olmadığı eski memuriyetinde muvaffakiyet gösteremediği, üç sene dokuz aylık hizmetinde üç defa mahkemeye verildiği ve birinin irtişa olduğu tasfiye için sebep gösteriliyorsa da, dosya münderecatına göre namzet olarak alınan davacının gayret ve liyakati yazılarak asaleti tasdik olunduğu, mal müdürü vekâletinde bulundurulduğu, 2996 ile kıdem ve hakkı müktesebi nazarı dikkate alınarak varidat memurluğuna tâyin edildiği gibi isnat olunan suçtan ikisinin men’i muhakeme, birinin de beraat ile neticelendiği cihetle tasfiye kararının kanunun maksudu dışında kaldığından reddine.....”

Bu kararlarda görüldüğü gibi tasarrufun, takdir yetkisine taallük eden unsuru da Danıştay maksada muhalefet, hukuki ve maddi hata bakımlarından kontrol etmektedir.

3 — Memuriyete alınma, adaylığın tasdiki tasarrufları.

Kanunun tayin ettiği vasıf ve şartları haiz olan her Türk vatandaşın memuriyete girebilmesi hakkıdır. Bununla beraber Danıştay Dâva Daireleri Genel Kurulunun 42/59 sayılı kararında: “.....meslekten ihraç edilen bir memurun diğer devlet hizmetinde istihdamı ise idarenin takdirine bağlı hususattan olup istitafi tazammun eder ve bu gibi haller İdarî dâvaya mevzu teşkil edemez.....”

Aynı Kurulun 43/66 sayılı kararında: “Düçar oldukları mahkûmiyetten dolayı memnu bulundukları hakların yine mahkemeye iadesine karar verilmiş olanlar memur olabilmek için kanunen meşrut diğer vasıf ve şartları da haiz oldukları takdirde istihdam edilmek ehliyetini iktisap etmiş olurlarsa da memuriyete tâyin keyfiyeti idarenin takdirine bağlı tasarruftan bulunduğu cihetle bu takdirin imtihana kabul etmemek suretiyle iptidaen kullanılmış bulunmasında mevzuata mugayeret yoktur....” denmektedir.

Kanaatimizce “Memuriyete tâyin keyfiyeti idarenin takdirine bağlı tasarruftan bulunduğu” fıkrasını Danıştayın mütakâmil içtihatları ile hemâhenk görmemekteyiz. Bu tasarrufun da kanun hükümlerine uygun olup olmadığı kontrol edilmeli, takdir unsuru maksada muhalefet bakımından yani hizmet nef'i dışında bir sebebe dayanmakta ise mualleldir ve iptâl edilmelidir.

4 — Adaylık, memur olmaya ehliyet ve liyakâtin tesbitine dair bir muamele olması dolayısıyla kanunla muayyen müddet adaylığını yapan şahsın memur olmak vasfını haiz olup olmadığı yolundaki salâhiyeti merciin kararı mutlak takdirden sayılmaktadır.

İDARENİN TAKDİRİ TASARRUFLARININ KAZAİ KONTROLÜ

Beşinci Dairenin 42/1096 sayılı kararında: “Dâvacının ücretli ve namzet memur olduğu ve asaletinin tasdik edilmediği anlaşılmamasına ve idare bu gibi namzet memurların vazifesine nihayet vermek hususunda takdir hakkı bulunmasına binaen vazifesine nihayet verme işinde yolsuzluk yoktur.....”

Ancak Dâva Daireleri Genel Kurulunun 40/337 sayılı kararında : “..... dâvacının namzetlik hizmetine nihayet verilmesinde yolsuzluk olmadığı celbedilen sicil dosyasının tetkikinden anlaşılmıştır....” denmektedir. Bu takdirin ehliyetsizlik sebeplerine dayanması da müesses içtihatlarıdandır.

Görülüyor ki burada takdir unsuru memurun başarısına taallûk etmektedir. Danıştay dâvayı kabul ederek işin esasını tetkik edip diğer maksada muhalefet yoksa, meselâ aday disiplin suçu işlemiş olduğu için asaleti tasdik edilmemekte ise veya asaleti tasdik edilmeden Memurin Kanunundaki adaylık müddetinden fazla hizmette bırakılmış ise ve hattâ terfi ettirilmiş ise artık başarısı mefruz veya sabit olduğundan maddi hata bakımından kararın iptâline gitmektedir.

5 — Terfi muameleleri:

Beşinci Dairenin 42/380 sayılı kararında: “Bir memurun terfii idarenin

takdirine bağılı bulunmasına ve dâvacının ise bir üst dereceye terfi muamelelerinin yapılmamış olmasına ve mücerret terfi müddetinin tesbiti de netice itibariyle ihzari bir muamele mahiyetinde bulunduğuna göre ortada İdarî dâva mevzuu yoktur.....”

Aynı dairenin 44/159 sayılı kararında: “1702 sayılı kanunun 16 ncı maddesi terfie istihkak şartlarını tâyin etmekte olup terfi müddetini ikmal ile bu şartları ihraz bu maddeye göre mutlak surette terfii tazammun edemez. Zira bir memurun terfii idarenin takdiri ile beraber kadro ve tahsisatın da müsaadesine bağılıdır. Diğer taraftan idari kazanın faal idareye icrai emirler veremeyeceği de idare hukukunun esas prensipleri cümlesindendir.. ”

68/37 sayılı bir içtihadı birleştirme kararında: Takdir keyfiyetine gelince: Filvaki bu hususta takdirin dahi ehemmiyetli bir yeri olduğu şüphesiz olup zaten terfi işleri bir cihetten de 1880 numaralı kanun hükümleri mucibince bütçe meselesiyle alâkadar bulunduğundan mesele kifayetsiz bir tahsisat karşısında terfie esas itibariyle müstahak olanların arasında en ehliyetlilerin seçilerek terfi ettirilmesine ve bir kısmının da ileri senelere bırakılmasına, muallimler hakkında teftiş raporlarının, mektep ve maarif müdürlerinin verecekleri sicillerin tasnifine, hocalar hak-

TETKİKLER

kında tâyin edilen vasıfların kifayetine ve kıdem doldurmak üzere geçirilmiş olan yıllar içinde meşhut olup alâkadarın lehine veya aleyhine kaydedilen muamelelerin keza mahiyet ve kemmiyetine müteallik hususlar takdir sahasına gireceğine binaen terfi hususatının takdiri oluş şıkkı dahi kanunun çerçevesi dahilinde kalmasında şüphe edilmeyeceğine ve bu işin alelittlak takdire katılmasında ise bu kabil idari muamele ve mukarrerata karşı esas itibariyle dâva açılmamış ve bu kabil işleri idari dâva mevzuu haricinde bırakmak gibi gayri kanuni bir idari kaza esaslarına mugayir bir neticeye varılmak mahsulü vârit olacağından ve halbuki bu kabil işler, pek bâriz bir surette idari dâva mevzuu bulunduğundan ve buna benzer işlerde bu husustaki kanunların ifade sarahatlerine ve tafsîlât derecelerine göre kısmen az veya çok takdire de yer bırakılarak hüküm olunması lâzım geleceğine ” denmiştir.

Beşinci Dairenin iki kararı terfi muamelelerinin idari dâva konusu olup olamayacağı hususunda insanı tereddüde sevketmekte ise de bu içtihadı birleştirme kararı meseleyi biraz aydınlattığı gibi Sayıştayda açılan terfi imtihanında yedinci olarak muvaffak olmuş ve imtihandan evvel terfi müddetini doldurmuş bulunduğu halde terfi müddetinin doldurmadan imtihana kabul ederek ikinci geldiği için terfi ettirilen bir murakibin terfi muamelesi aleyhine açılan dâva üzerine Danıştay Genel Kurulunca verilen 42/86 sayılı iptâl kararı ve

aynı karardaki “..... bir derecede muayyen terfi müdetini doldurmuş olanların üst dereceye terfileri mevzuat dairesinde idarenin takdirine muallâk bulunduğundan istitafî tazammun eden bu kabil talepler dâva mevzuu olamazlar...” ifadesi vazih olmamakla beraber idari kazanın yalnız başarının takdiri unsuruna müdahale etmediğini biraz aydınlatmaktadır.

6 — Danıştay, gerek memuriyete alınmak için yapılan imtihanlarda gerek mekteplerde sınıf terfii için mevzu usule muvafık olarak icra edilen imtihanlarda, imtihan heyetlerinin not takdirlerini tamamen takdiri olarak kabul etmekte ve müdahale etmemektedir. Genel Kurul 34-42/43-72 sayılı kararları. Yalnız burada bahis konusu olan not takdiri unsurudur. Nitekim: Dilinde rekâket olan bir talebenin imtihanda bu noksanîyetinden dolayı muvaffak olmadığı cihetle kendisinin yazılı olarak imtihana tabi tutulması dileğiyle açtığı dâva üzerine Danıştay 34-134 sayılı kararında (... mes’ele haddi zatında imtihan neticesini gösteren şahsî takdirin taliline değil ancak bir prensibin mahiyetinin takdirine taallûk etmekte olması itibariyle mümeyyiz heyetinin takdirine taallûk etmesi vesilesiyle idari dâva zemini olmadığı yolundaki defi varit) görmeyerek

İDARENİN TAKDİRİ TASARRUFLARININ KAZAİ KONTROLÜ

işi tetkik etmiş ve dâvacının imtihanının tahriren yapılmasına karar vermiştir.

7 — Şimdi Danıştayın en son bir kararını bu yönden inceliyeceğiz: 5434 Sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanununun 39 uncu maddesinin B bendine (fiili hizmet müddetleri 30 yılı ve yaşlan 55 i doldurmuş olanların istekleri üzerine, 40 ıncı maddenin A ve B fıkralarında yazılı olanlarla seçilmiş belediye başkanları ve illerin Daimî Komisyon üyeleri hariç olmak üzere 30 hizmet yılını tamamlamış olanlar Kuramlarınca lüzum görüldüğünde yaş kaydı aranmaksızın resen uyularak emekliye sevk edilen bir memurun açtığı dâva üzerine Danıştay 5 inci Dairesi 6/6/950 gün ve 50-1607 Sayılı Kararında (İdarenin, memuru tahvilde veya bakanlık emrine almakta olduğu gibi hizmette 30 seneyi ikmal etmiş olmak şartıyla re’sen emekliye şevkinde haiz olduğu takdir salâhiyetini de yine kanun (lüzum) kaydıyla çerçevelemiş bulunmaktadır. Esasen herhangi bir idari tasarrufun takdir unsurunu ihtiva etmekte olması dâvanın iptidaen ademi mesmûiyetini değil, kabul ve tetkikinden sonra ihtilâf sırf bu unsura münhasır bulunmakta ise kazaen müdahale caiz olamayacağı neticesini

doğurabilir. Diğer taraftan âmme hizmet ve menfaatlerinin icaplarına uymayan takdir salâhiyetinin, hakkın suistimaline cevaz vermeyen hukukî sistemimizin esasları dışında mütalâası ve kayıtsız, şartsız olarak kazâî murakabenin nüfuzundan âzâde kalması hukuka bağlı devlet prensip ve telâkkisiyle bağdaşamaz.

Kaldı ki 5434 Sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunu 30 sene devlete hizmet etmiş olan bir memurun re'sen emekliye çıkarılması hususunda idareye mutlak bir yetki tanımış olmayıp bilâkis bunun İdarî bir lüzuma müsteniden ceryan etmesi lâzımegeleceğini taknin etmiştir. Bununla beraber dâva, tasarrufun sadece takdir unsuruna tevcih edilmiş olmayıp maksat bakımından da kanuniliğinin kontrolünü istihdaf etmektedir.

Hiç şüphe yoktur ki 5434 sayılı kanunun 39 uncu madesinin B bendiyle aradığı lüzum ya hizmet yararına bir tasarruf temini veyahut randımanın artırılmasına matuf olabilir. Birincisi memurun işgal ettiği kadronun kaldırılmasıyla İkincisi de hizmeti bu memurun aksatmasıyla hasıl olabilir.

Hadisede ise her iki durumdan birisi, idari lüzumun mesnedi belirtilmek suretiyle tahakkuk ve taayyün edememiş ve bilâkis dâvacı emekliye şevkinden dört ay evvel ehliyetine binaen üst dereceye yükseltilmiş olduğundan maksat yönünden kanun hükümlerine uymayan emekli muamelesinin iptaline oy birliği ile

TETKİKLER

Bu kararî tahlil ve tetkik ettiğimiz vakit:

a) “Esasen her hangi bir idari tasarrufun takdir unsurunu ihtiva etmekte olması dâvanın ibtidaen ademi mesmuiyetini değil, kabul ve tetkikinden sonra ihtilâf sırf bu unsura münhasır bulunmakta ise kazaen müdahale caiz olamayacağı neticesini doğurabilir..” fıkrasıyla Danıştay, artık hukuk doktrinini ve Fransız Danıştay içtihatlarına uygun olarak idari kazanın sansür ve kontrolü dışında kalan bir takdiri tasarruflar kategorisinin mevcudiyetine dair hatalı görüşleri sarih olarak kabul etmemektedir.

b) “Diğer taraftan âmme hizmet ve menfaatlerinin icaplarına uymayan takdir salâhiyetinin, hakkın suiistimaline cevaz vermeyen hukukî sistemimizin esasları dışında mütalâası ve kayıtsız şartsız olarak kazâî murakabenin nüfuzundan âzade kalması hukuka bağlı devlet prensip ve telâkkisiyle bağdaşamaz.” denmektedir.

Bu ikinci fıkra ile de Danıştay, dâvanın esasına girildikten sonra tasarrufun takdire taallûk etmiyen unsurlarının kanunilik kontrolünü yapmayı tabii görmekle beraber ihtilâf, tasarrufun takdir unsuruna taallûk

etse bile maksat bakımından ihtilâfın tetkik edileceğini belirtmekte ve idareyi tasarruflardan maksadın âmme hizmet ve menfaatlerinin icapları olduğunu ifade etmektedir.

Hukuka bağlı devlet telâkkisi prensiplerinden biri de fertler gibi devlet organları ve idarenin de hukuk kaidelerine bağlı olmalarıdır. İdarede, bu prensibin icabı olarak ve yukarıda bahsi geçen Danıştay kanununu hükmüne uymak suretiyle kararlarını şekil, yetki, maksat ve esas bakımından hukuk kaidelerine uydurmak mecburiyetindedir. İdari kararların alınmasında gözetilecek maksat, âmme hizmet ve menfaatlerinin icapları olduğuna göre takdir yetkisini bu maksatlar dışında kullandığı zaman kanuna aykırı hareket etmiştir. Bir iptal dâvasında asıl hedef idari karardır. Dâvanın tevcihi için hasım aranması sırf kararın kanuna uygunluğunu kontrol bakımındandır. Menfaati ihlâl edilmiş olan kimseye dâva hakkı tanınması mütalâası ile dâvanın sübutunu temin bakımındandır. İdare burada hak sahibi değil vazifelidir. Bu bakımdan (Hakkın Suiistimali) kelimelerini pek te yerinde bulmamaktayız.

6 — Danıştay, Kanun metnindeki lüzum kelimesini imâl ederek “Ya hizmet yararına bir tasarruf temini veyahut randımanın artırılmasına matuf olabilir.

Birincisi memurun işgal ettiği kadronun kaldırılması ile İkincisi de hizmeti bu memurun aksatmasıyla hasıl olabilir.

İDARENİN TAKDİRİ TASARRUFLARININ KAZAİ KONTROLÜ

Hadisede ise her iki durumdan birisi, idari lüzumun mesnedi belirtilmek suretiyle tahakkuk ve taayyün edememiş ve bilâkis dâvacı emekliye şevkinden dört ay evvel ehliyetine binaen üst dereceye yükseltilmiş olduğundan maksat yönünden kanun hükümlerine uymayan emekli muamelesinin iptali ” neticesine varmaktadır.

Kanaatimizce kanunun metninde bu “lüzum” kelimesi olmasa bile Danıştayın kararda vazettiği prensiplerin tabii neticesi olarak idari kararların hizmet menfaatleri icabına uyup uymadığını takdir ederek böyle bir hadise karşısında aynı neticeye varacaktı. Ancak bir noktaya işaret etmeden geçemeyeceğiz. O da “bununla beraber dâva, tasarrufun sadece takdir unsuruna tevcih edilmiş olmayıp maksat bakımından kanuniliğin kontrolünü istihdaf etmektedir” deniliyor. Bu fıkra vâzih değildir. Bu dâvaya ait dosyayı görmemiş olmamıza rağmen takdir unsurunun hangi bakımlardan kanunilik kontrolüne tâbi tutulacağı yolundaki izahatımızla arzettiğimiz üzere bu kararın neticesinden dâvanın takdir unsurunun maksat bakımından kontrolü sebebiyle açılmış olduğu anlaşılmaktadır.

Maksat bakımından kanuniliği kontrol edecek idari kaza organının bizde de

hukuk teknisiyenleri ve idari hizmet icaplarını uzun zaman tecrübe ve takdir etmiş kimselerden teşekkül etmiş bulunması bu kontrolü müessir ve faydalı kılmakta, olduğu şüphesizdir.

B — Bir kanun metni ile idari kazanın kontrolü dışında bırakılan tasarruflar:

Acaba bu gibi kanun hükümleri bir hukuk devleti telâkkisine, kanuna mutabakat prensibine uygun mudur?

“Modern âme hukukunun ana hatlarından birisi, kanunilik fikrine gittikçe geniş bir surette saha sağlamasıdır. Bir âme hukuku sisteminin hukukî kıymeti bilhasa:

1 — Kanuniliğe ayırdığı yer.

2 — Gayri kanuniliği müeyyidelendirmek için - hususiyle kazai yollarla - müesses pratik vasıtalarıyla tezahür eder.

Bu hususta Fransız âme hukuku, hususiyle iptal dâvalarının şâyanı dikkat bir surette inkişâfi sayesinde, gıpta edilecek bir yer işgal etmektedir.” (1)

Kanunilik prensibi, hukuk kaidelerine mer’iyetleri sırasında, bu hukuk kaidesini yapanlar da dahil olmak üzere, herkesin riayet etmek mecburiyeti, kademelerine göre alttakilerin üsttekilere (talimatnamelerin

(1) Barthélemy - Duez, Droit Constitutionnel s. 192.

TETKİKLER

tüzüklere, tüzüklerin kanunlara) aykırı olmaması ve en nihayet Anayasa kanunu üstünlüğü şeklinde ifade edilebilir.

Bizim Anayasamızın 103 üncü maddesinde: “Anayasanın hiç bir maddesi hiç bir sebep ve bahane ile savsanamaz ve işlerlikten alıkonamaz. Hiçbir kanun Anayasaya aykırı olamaz” ve Anayasanın 51 inci maddesinde: “İdare dâvalarına bakmak ve idare uyuşmazlıklarını çözmek üzere Danıştay kurulur” denmektedir.

Bazı idari tasarrufları Danıştayın tetkiki dışına bırakan kanun metinleri, Anayasanın bu hükümlerle koyduğu Anayasa üstünlüğü ve kazai kontrol prensiplerini ihlâl ettiği kanaatindeyiz. Ancak, bizim memleketimizde Anayasanın üstünlüğü kaidesini yani kanunların Anyasaya aykırılığı iddialarını inceleyecek kazai bir organ mevcut değildir. Hukukçularımız arasında uzun münakaşalara yol açmış olan bu meseleyi burada tafsil etmeyi konumuz dışına çıkmak saymaktayız.

Bu izahattan sonra bu husustaki kararlara geçelim:

1 — 3710 sayılı Belediye İstimlâklerine ait Kanunun 7 nci maddesinde: “İstimlâkin âmme menfaatlerine uygun olduğu hakkındaki kararlar kat’idir.... Âmme menfaatleri hakkındaki kati kararlar aleyhine Devlet Şûrasına müracaat olunamaz.....”

Danıştay Genel Kurulu bu kanunun neşrinden sonra açılan bir dâva üzerine 41-177 sayılı kararında: “Gerçi idari fiil ve kararların esas, maksat, salâhiyet ve şekil cihetlerinden biri ile kanunlara aykırı olduklarından dolayı iptâli için menfaatleri haleldar olanlar tarafından açılacak dâvaların Devlet Şûrasınca görüleceği 3546 sayılı Kanunun 23 üncü maddesinde yazılı ise de 3710 sayılı İstimlâk Kanununun 7 nci maddesi; âmme menfaatleri hakkındaki kararlar aleyhine Devlet Şûrasına müracaat olunamayacağı sarahaten göstermekte ve mahallin en büyük mülkiye âmirinin tasdiki ile kafileşmiş bu kararların Devlet Şûrasınca tetkikini vazı kanun meneylemiş bulunmakta olduğuna göre kanununun bu mutlak sarahati karşısında şu veya bu sebeple tetkikikine kanunen imkân olmadığından dâvanın vazife noktasından reddine ekseriyetle.....”

Aynı Kurul 45/28 sayılı kararında: “Dâvacının istimlâk işlemine karşı ileri sürdüğü itirazın Yalovanın böyle bir iskeleye ihtiyacı olmadığı, vâridat temin için yapılan istimlâkin kanunun maksadına uymadığı, bu istimlâkin görevini yapmakta kurumun durumunu güçleştireceği ve esasen bir kamu müessesesi olan kurumun hizmete muhtez malının istimlâk konusu olamayacağı ve böyle bir istimlâkin 3710 sayılı Belediye istimlâk Kanununun hükümlerine de aykırı bulunduğu hususlarında top-

İDARENİN TAKDİRİ TASARRUFLARININ KAZA! KONTROLÜ

lanmakta ve bu sebeple gerek istimlâk kararının gerek kamu menfaati kararının iptâli istenilmektedir.

Müddeinin istimlâk işleminin esas, maksat cihetinden kanuna aykırılığı yolundaki bütün itirazları kamu menfaati kararının incelenmesine müntehi olmakta ve kamu menfaati kararları hakkında. Danıştayca baş vurulamayacağı ise 3710 sayılı kanunun 7 nci maddesinin kesin hükmü icabından bulunmaktadır.

Gerek kamu menfaati ve gerekse istimlâk kararında yetki ve şekil noksanı bulunmamasına ve kamu menfaati kararının iptâlini amaç edinen dâvaların kabul ve çözülmesine de kanun hükmü müsait olmamasına binaen dâvanın reddine...” denmektedir.

Halbuki Altıncı Dairenin muahharen 47/1065 sayılı kariyle: “Her ne kadar 3710 sayılı kanunun 7 nci maddesi genel menfaat kararlarının ittihazında idarenin takdir yetkisi bulunduğunu tasrih etmekte ise de bu takdir hakkının yabancı gayeler için kullanılmaması lâzımdır.

Nitekim adı geçen kanunun 1 inci maddesi ancak Belediye Kanununda yazılı (Beldenin ve belde sâkinlerinin medenî, sıhhi ve bedîî ihtiyaçlarının tanzim ve tasfiyesi....)gibi hallerde belediyelerin kamulaştırmaya yetkili bulunduğunu açıkça belirtmiştir.

Şu durum karşısında, bazı şahıslara ait bir kaç bahçe veya tarlaların sulanmasını temin için dâvacının arazisinin kamulaştırılması cihetine gidilmesi ve bu hallerden hiçbirine tevafuk etmediğinden takdir hakkı hudutlarını aşarak verilen genel menfaat kararının bozulmasına...” karar verilmek suretiyle içtihatlarla kanunun diğer bir maddesine dayanılarak takdir hakkı maksat bakımından kontrole tâbi tutulmuştur ve içtihat tekemmül etmiştir.

2 — 3505 sayılı Varlık Vergisi Hakkındaki Kanunun verginin tarhına ait 11 inci maddesinde: “.... komisyon kararları nihai ve kat’i mahiyette olup bunlara karşı idari ve adli kaza mercilerine dâva açılmaz.....”ve 13 ncü maddesinin son fıkrasında “Bu madde ile 12 nci maddede yazılı karar ve muameleler kat’i olup bunlara karşı idari ve adli kaza mercilerine dâva açılmaz” denmektedir. 12 ve 13 üncü maddeler verginin tahsiline ait idarece alınacak kararlara dair bulunmaktadır.

Varlık Vergisi dolayısıyla açılan dâvalar mesmu addedilmeyerek işin esasına girilmeden reddedilmiştir. Bize göre Danıştayın bu kararları bu husustaki müttekâmil içtihatlarına uymamaktadır. Meselâ çiftçilikle hiç bir alâkası olmadığı halde kendisine Varlık Vergisi tarhedilmiş olan bir kimsenin dâvası tetkike tâbi tutulmadan reddedilmiştir. Halbuki kanun mükellefleri tasrih eden 2 nci maddesinin (b) bendi büyük çiftçi

TETKİKLER

tâyin etmiş ve 6 ncı maddesi de büyük çiftçinin tâbi olduğu vergi miktarını tesbit etmiştir. 7 nci maddede ise “ 2 nci maddede yazılı servet ve kazanç sahiplerinin mükellefiyet derecelerini tesbit etmek üzere..... komisyon kurulur.....” denilmektedir. Binaenaleyh bu kanuna göre dâva konusu olmayan ve komisyonun takdirine bırakılmış olan hususî tasarruftun mükellefiyet derecesini tesbit eden unsurdur. Çiftçi olmayan bir kimseyi çiftçi gibi vergiye tâbi tutmak kanunun maksadına aykırıdır. Ortada maddi ve hukuki hata mevcuttur. Maalesef Danıştay müstakar bir içtihatla hiçbir suretle bu dâvaların esasına girmeden sırf Varlık Vergisine taallük etmesi sebebiyle reddetmiştir.

3 — Dışişleri Bakanlığı kuruluşu hakkındaki 3312 sayılı kanuna ek 5250 sayılı kanunun geçici maddesinde “Dışişleri Bakanlığı teşkilâtında istihdam edilmekte olup sicilleri itibariyle görevlerinde bırakılmaları caiz olmadığı ve kendilerinden yeter derecede istifade edilmediği anlaşılanlar hakkında aşağıdaki hükümler uygulanır:

Sicilleri itibariyle görevlerinde kalmaları caiz olmayanlarla kendilerinden Dışışleri Bakanlığı teşkilâtında yeter derecede istifade edilmeyenlerin hizmetlerine son verilir ve haklarında 1683 sayılı kanunun 13 üncü ve 26 ncı maddeleri uygulanır. Bunlardan yalnız yeter derecede istifade edilmemesi yüzünden hizmetlerine son verilenler diğer devlet dairelerinde hizmete alınabilirler.

Bu hükümleri uygulamak için Dışışleri Bakanlığında Genel Kâtibin başkanlığı altında dördüncü ve daha yukarı derecelerden olmak üzere Bakan tarafından tâyin edilecek altı üyeden bir heyet teşkil edilir. Kararlar üçte iki çoğunlukla verilir. Kararlar bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren en geç altı ay içinde verilir. Bu madde hükmüne göre verilen kararlar Bakanın tasdiki ile kesinleşir ve bu kararlar aleyhine idari veya adlî kaza mercilerinde dâva açılmaz.” denmiştir. Bu kanun hükmüne dayanılarak yapılan tasarruflar aleyhine açılan dâvâlar üzerine Dâva Daireleri Genel Kurulunun 28.1.1950 gün ve 50/20 sayılı kararında “Hariciye memurlarından olan davacının yetersizliği bakımından hizmetine son verilmesi aleyhine ikame edilmiş olup bu türlü tasarruflar aleyhine idari kazaya müracaat olunamıyacağı 5250 sayılı kanunun geçici maddesinde musarrah bulunmasına ve bir kanun hükmünün Anayasaya mug’ayereti iddiasının tetkiki de Danıştayın görevi bulunmamasına mebni ve hadisede şekil ve salâhiyet bakımından bir noksanlık mevcut olduğu iddiası da mesbuk bulunmamasına binaen dâvanın reddine.....”

Aynı Kurulun 30.3.1950 tarihli ve 50/128 sayılı kararında “Bütün idari tasarrufların kazaî murakabeye tâbi tutulması hukuka bağlı dev-

İDARENİN TAKDİRİ TASARRUFLARININ KAZAİ KONTROLÜ

let prensibinin en mütebariz ve karakteristik vasfı icabından olmasına ve bu ilmi esas, hiyerarşi itibariyle mevzu hukukun en üst kademesini teşkil eden Anayasanın 51 inci madesiyle müeyyide altına alınmış bulunmasına ve 5250 sayılı kanunun Danıştaya müracaat edilemeyeceği yolundaki hükmü idari tasarrufun takdir unsuruna taallük eden kısmının kontrol dışında kalacağı şeklinde mânalandırmak gerek nazari ve gerek mevzu hukukun esaslarıyla daha uygun düşeceğine binaen dâvanın iptidaen ademi mesmuiyetine karar verilmesi yolundaki iddia kabule şâyân olamaz. Çünkü aksi hal hukuka bağlılık prensibinin bir istisnası olarak kabul edilmiş olan takdir tasarrufların bu imtiyazını mevru du taşımak suretiyle tevsi olur ki bunu da hukuk esaslarıyla telif mümkün değildir. Binaenaleyh dâva, iptâli istenen tasarrufun sadece takdir unsuruna müveccih olmayıp maksat unsuruna dayanılarak şekil noktasına da tevcih kılınmış ve filhakika tasfiyeye memur komisyon arasında dâvacıya husumeti hükmen müsbet kimsenin de mevcudiyeti zâhir ve kanunun istihdaf

ettiği gayeye göre bitaraf kimselerden terkihi gerek hizmet ve gerek adalet icaplarından bulunduğu halde komisyonun teşkilinde bu lâzıma riayet edilmediği celp ve tetkik edilen evrak münderecatiyle sabit olduğundan usule uygun olmayarak müteşekkil bir heyetin kararına tevfikane tesis kılınmış olan dâvacı hakkındaki tekaütlük tasarrufunun esasa müessir bir şekil ve usul noksanından dolayı iptâline...”

Bu iki kararı tahlil ettiğimiz zaman kararda aşağıdaki prensiplerin ifade edilmiş olduğu görülmektedir:

a) Danıştay, bir kanunun Anayasaya mugayeret iddiasını tetkiki görevi dışında görmektedir ki biz de yukarıda aynı fikirde olduğumuzu açıklamıştık.

b) Danıştaya müracaat edilemeyeceği yolundaki hükmü, İdarî tasarrufun takdir unsuruna taallük eden kısmının kontrol dışında kalacağı şeklinde mânalandırmakta ve dâvanın iptidaen ademi mesmuiyetine karar verilmesi yolundaki iddiayı kabul etmemektedir.

Bu kanunun mecliste müzakeresi sırasında “Bu kararlar aleyhine idari veya adli kaza mercilerinde dâva açılmaz” hükmünün Anayasamızın da kabul ettiği hukuka bağlı devlet prensibiyle telif edilemez olduğunu izah ederek kanuna muhalif kalmıştık. Bu karar hayatî kararların gayrî mes’ul bir komisyona bırakılmıyacağını, bir milletvekili de hissî sebeplerle karşılaşılabileceğini ileri sürmüş ve bunun üzerine Meclis tarafından “Bakanın tasdiki ile kesinleşir” ibaresi ilâve olunmuştur. Burada Meclis müzakerelerini tekrarlamaya yazımızın vüs’atı müsait değildir. Yalnız takdir yetkisinin derecesi bir tasarruf için kanunun koyduğu

TETKİKLER

kayıt ve şartın sarahati nisbetine tâbidir. Esasen bunun böyle olması da hizmetin menfaat icaplarına uygunluğu meselesinin daha ziyade her olaya göre değişen teknik ve tecrübe ile elde edilecek bilgilere dayanmasındadır. Bunun kanun vazınca evvelden tesbitine imkân olmamasına göre bir İdarî tasarruf unsurlarının kanunda tasrih edilen kayıt ve şartlara uygun olup olmadığı İdarî kazanın kontrolü dışında bırakmayı kanun vazınının kastettiği istidlâl edilemez.

Bu kanun hükmünde, komisyonun nasıl kurulacağı, yetki hududu tamamen çerçevenlenmiştir. Takdire bıraktığı ehliyet noktasıdır. Bu bir memurun görevinde bırakılıp veya çıkarılması hususudur. Yani sicille göre yetersizlik kontrol dışında bırakılmıştır. Danıştayın kontrolü dışında bırakılan yalnız ve yalnız bu noktadır. Binaenaleyh komisyon usulü dairesinde teşkil edilmemiş, kararı kanunun tayin ettiği altı ay içinde tayin ettiği usule göre verilmemiş veya komisyon 1683 sayılı kanunun hükümleri dışında bir karar vermiş ise, karar Danıştayca bozulacaktır.

“Bu madde hükmüne göre verilen kararlar...” dendiğine göre yukarıdaki şartlara uygun diye anlamak lâzım gelmektedir. Bu itibarla Danıştayın dâvayı kabul ederek esasa girip tasarrufun unsurlarını tetkik edip şekil noksanından karan iptali gayet yerinde ve hukuk esaslarına uygun mütekâmil bir içtihat olduğu kanaatindeyiz.

MEVZUATIMIZDA BEDENİ MÜKELLEFİYET HÜKÜMLERİ

Arif BAŞARAN
Alaçam Kaymakamı

Giriş

Devlet âmme hizmetleri yapar, ferdi münasebetleri tanzim ederken ferde bir takım bedenî (askerlik, yol) ve nakdi (vergi) mükellefiyetler ve yasaklar (kanunlarımızın yapılmasını veya yapılmamasını menettiği şeyler) da koyar ve bunların yapılmamasını veya yapılmasını kanunlarla ve ceza tahdidi altında men veya mecbur eder.

Ferde teveccüh etmiş bedeni mükellefiyetlerin en mühimi şüphesiz

ki mensup olduğu siyasi cemiyete dışardan gelecek saldırılara karşı koşmak kan ve canı pahasına memleketinin tamamîyetini ve milletin egemenliğini korumaktır.

Bu sebeptendir ki en demokrat memleketlerde dahi askerlik mecburi bir mükellefiyet halini almış bulunmaktadır.

Askerlik mükellefiyeti istisnasız bütün dünya devletlerinde olduğu ve en normal zamanlarda dahi tatbik edilmesi lâzım geldiği ikinci cihan harbi ile bir defa daha anlaşılmış olduğu ve binaenaleyh bütün dünya devletleri için umumî bir mükellefiyet olduğu cihetle etüdümüzde bu konuyu ayrıca incelemeye lüzum görmiyerek asıl konumuz olan mevzuatımızda Bedenî Mükellefiyete geçiyoruz.

Asıl konumuza başlamadan önce etüdümüzün ilmi bir tez mahiyetinde olmadığı ve sadece mevzuatı toplama ve sıralamaktan ibaret olduğu cihetle herhangi bir hususu müdafaa veya tenkidini kısacası İlmî münakaşasını yapmıyacak ve okuyucularımıza sadece mevzuatımızdaki Bedenî Mükellefiyetlerin bir toplamını sunmakla iktifa edeceğiz.

Bedenî Mükellefiyet anlam ve mahiyeti:

Bedenî mükellefiyetten kasdimiz vatandaşın bizzat çalışarak mükellefiyeti ifa etmesi ve bu çalışmanın da bir köy, kasaba veya memleket işine matuf olmasıdır. Binaenaleyh vatandaşın kendi tarlasındaki muzır böcekleri temizlemesi, zelzeleden harap olan evini tamir etmesi Medenî Mükellefiyet değildir.

TETKİKLER

Bahis konusu Bedenî Mükellefiyetin iki unsuru vardır. Biri ferdin bizzat koluyla, vücuduyla çalışması veya icabında namına başkasını çalıştırarak yerine getirmesi, diğeri de bu çalışmalarını âmme hizmetleri yerine getirmek için olmasıdır.

Bir takım âmme hizmetlerinin yapılması için konmuş bulunan Bedenî Mükellefiyetin diğér unsurları da bunların yapılmasını mecburi oluşu ve cezai müeyyidelerle yapılmasının sağlanmış bulunmasıdır.

Bedenî mükellefiyet memleketimizde zaman zaman ve yer yer vukubulan âfetlerde iyi tatbik edildiği zamanlarda müsbet sonuçlar vermiştir. Bundan sonra da iyi organize edilmek şartıyla daima iyi sonuçlar verebilecek mahiyettendir.

Mevzuatımızdaki Bedenî Mükellefiyeti iki kısma ayırarak mütalâa

edeceğiz.

1 — Ferdin vatandaş olarak yapmağa mükellef olduğu.

2 — Ferdin köyde yaşaması münasebetiyle yapmağa mecbur olduğu.

Birinci guruptakiler bütün vatandaşlara şâmil olduğu cihetle önce onları ele alarak inceliyeceğiz.

1 — Ferdin vatandaş olarak yapmıya mükellef olduğu

Bunlar yurdu tabiî âfetlerden, hastalıktan korumak, ve bu maksatla tedbir almak ve millî servetin mahfına mani olmak, yıkılan ve harap olan yerleri onarmak ve yurdun imarını sağlamak maksadiyle vazedilmişlerdir.

Şimdi bunları kanunlarımızdaki şekline göre ayrı ayrı ele alarak tetkik edeceğiz.

A — 4373 Sayılı Taşkın sulara ve su baskınlarına karşı korunma kanununun koyduğu mükellefiyet, madde altıya göre (taşkın sularla kenar ve sedlerin yıkılma ve yarılma tehlikesine maruz bulunması veya yakın arazinin su baskınına uğraması gibi hallerde hâdisenin vukubulduğu mahallin en büyük mülkiye memurunun emriyle tehlike ile karşılaşan köy ve kasabaların on sekiz yaşını bitirip elli yaşını doldurmamış bulunan erkekleri ellerinde bulunan ve yıkıntıları düzeltmeğe yarıyacak her türlü alât ve edevat ve malzeme ve vasıtalarla tehlike yerine yardıma koşmağa ve gösterilen işlerde çalışmaya mecburdurlar. Tehlike ile karşılaşan veya tehlikeye uğrayan mahalleler halkı ile bu âfetin önlenmiyeceği anlaşıldığı takdirde tehlike mıntakası dışında kalan komşu köy ve kasabalar halkı da yardıma çağrılırlar. Bunlar da gösterilen işlerde çalışmağa mecburdurlar. Yardıma giden komşu köy ve kasabalar halkı da ellerinde bulunan alât ve malzeme ve vasıtalarla) yardıma gitmeğe mecburdurlar.

MEVZUATIMIZDA BEDENÎ MÜKELLEFİYET HÜKÜMLERİ

(Taşkınları önlemek yangın ve yıkıntıları kapamak üzere) idare âmiri tarafından vazifeye çağrılanların bu mükellefiyetlerini yapmıyanlar hakkında beş liradan on liraya kadar hafif para cezası alınacağı kanunun onbeşinci maddesinde gösterilmiş bulunmaktadır. Onbeşinci madde ayrıca (hâdis mahalline yardımcı gönderilmeyenlerle bu kanun hükümlerini tatbikte ihmali görünenler hakkında Türk Ceza Kanununun 230 uncu maddesi hükümlerinin tatbik) olunacağını da zikretmiş bulunmaktadır.

(Bu işlerde çalıştıranlara bu mesailerine mukabil ücret verilmez, yalnız çalıştıkları müddetçe kendilerine parasız ekmek ve katık temin edilir, madde: 10).

Tatbikatta ekmek ve katık temin edilemediği zamanlarda çalışanlara

ekmek ve katık parası verilmektedir.

Kanunda bu işlerde sakatlananlara, ölenlerin ailelerine yapılacak yardım ve tedavi ile alât ve edevatlarının ziyayı veya tahribi halinde tazmin edileceği ve hâdiseler mahallinden uzakta oturanların nakli işi de ayrıca belirtilmiş bulunmaktadır.

B — Seylâptan dolayı İrası hasar eden gayrimemlûk enhari sagirenin sureti tathiri hakkındaki 1330 tarihli kanun;

Seylâptan dolayı mecrasını tebdil eden veya imlâ ederek kasabat ve kura ile arazi ve mahsulâta İrası hasar eden ve kazma ve kürek gibi alâtı basite ile ayıklanması mümkün olan gayrimemlûk enhari sagirenin mecrasını alâkadar olan kasabat ve kura ahalisinden onbeş yaşından fazlasında bulunan nüfusu zükûr tathire mecburdur. Lüzum görülürse bu mecburiyet bilumum yük arabalarıyla hayvanata da teşmil olunabilir. Madde: 1).

(Mükellefiyeti ifa etmeyenler hakkında mahallî meclisi idaresince yirmi kuruştan yüz kuruşa kadar cezai nakdi tarh olunur). Parayı vermekten imtina edenlerin cezası idare amirinin talebi ile ve savcılıkça Türk Ceza Kanununun 37 nci maddesi gereğince hapse tahvil olunur. Madde: 4).

(Bedenen çalışmak ve hayvanat arabalarını ameliyatta istimal etmek ve ettirmek istemiyenlerden meclisi idarece münasip görülecek miktarda yevmiye alınır. Madde: 3). Kanunda ayrıca dört günlükten fazla mükellefiyetin vilâyetin müsaadesiyle tatbik olunabileceği işaret edilmiştir.

C — Yer sarsıntısından evvel ve sonra alınacak tedbirler hakkında 4623 sayılı kanun,

TETKİKLER

(Yer sarsıntısı vukuunda mahallin mülkiye âmiri hâkim sınıfına, dahil memurlar haricinde memur olsun veya olmasın lüzum gördüğü kimselere vazife vermeğe.... salâhiyettardır... Yer sarsıntısı vukubulan yerlerdeki mülkiye âmiri yardım teşkilât ve vasıtalarının kifayetsizliği karşısında civarındaki vilâyet ve kasabadan yardım ister). Komşu mülkiye âmirleri bütün imkân ve vasıtalarıyla yardıma koşmağa mecbur oldukları gibi yer sarsıntısı vukubulan yerin mülkiye âmiri yer sarsıntısı bölgesine çok yakın olan köy ve kasaba halkın bir kısmını yardıma çağırarak mecburiyetinde kalacak olursa bunların merbut oldukları mülkiye âmiri de emir

beklemeksizin bütün imkân ve vasıtalarıyla yardıma koşmaya ve verilen vazifeleri yapmağa mecburdurlar. Madde: 3).

(Salâhiyetli makamların verecekleri vazifeleri yapmayanlar hastalık veya makul diğer bir sebep olmadıkça iş başına sevketmiye mahallin mülkiye âmiri mezun (madde: 8) olduğu gibi otuzuncu madde ile de gerek yer sarsıntısının vukubulduğu mahalle gerek yardım talep edilen yerler halkının yardıma gelmemesi ve verilen vazifeyi yapmayan ve kaçanlardan vali veya kaymakamın kararı ile 25 liradan 100 liraya kadar ceza alınır. Bu para cezaları katidir. Ve tahsili emvali kanununa göre icraca tahsil edilir.

Ç — Çekirge kanunu:

(Çekirge tohumları görülen mahallerde süne haşeresi bulunan ahalinin yol mükellefiyetini ifa edecek olan ahalisi kendi hududu dahilinde o gibi yerleri kendi çiftleri vesair sürme âletleri ianesiyle sürmiye veya kazmıya ve çekirge sürfeleriyle süne böceğini ziraat veya mücadele müdür ve memurlarının irae edecekleri usullerle itlâf ve itlaf levazımını kendi vesaitleriyle icap eden mahallere nakletmeğe mecburdurlar... Bu mükellefiyet onbeş yaşında başlar.

(Çekirge tohumları pek külliyetli olan bir köy ahalisinin kendi hududu dahilinde tohum bırakmış olan mahalleri tamamen sürmeğe ve sürfeleri itlâfa yetmiyecekleri tebeyyün ederse iki saat mesafe dahilindeki köylerle çiftlik, oba ve yaylak ve kışlak ve emsali mahaller ahali mükellefiyesi çiftleriyle beraber olmahallere sevk olunarak sürmeğe ve sürfeleri itlâfa mecburdurlar. Madde: 4).

Kanunun 4 üncü maddesinin son fıkrasına göre icabettiği takdirde bu mükellefiyet şehir ve kasaba ahalisine de teşmil olunabileceği gibi iki saat mesafeden uzak olan mahaller ahalisine de mükellefiyet teşmil olunabilir.

Ahalinin sevk olunacakları mahaller ile temizleyecekleri, sürece-

MEVZUATIMIZDA BEDENİ MÜKELLEFİYET HÜKÜMLERİ

leri arazi miktarı teşekkül edecek komisyon vasıtasıyla tayin ve tesbit olunur.

Kanunun beşinci maddesinde ihbara mecbur olan çekirge salgınını ihbar etmiyen alâkalılarla mükellefiyetlerini ifa etmiyenlere ve ücretle çalışması icap edenlerin çalışmaması halinde tatbik edilecek ceza gösterilmiş ve ne miktar verileceği ve nasıl tatbik edileceği ayrı ayrı gösterilmiştir.

D — Nebatları hastalık ve zararlı böceklerden koruma hakkındaki 1936 tarih ve 2906 sayılı kanun:

Kanunun 10 uncu maddesinde herkesin kendi arazisinde ve işgali altındaki arazide hastalık veya zararlı böcek görülürse bu kimselerin mücadeleye mecbur olduğu ve mücadele memuru tarafından verilen müddet içerisinde gerekli mücadeleyi yapmağa mecbur olduğu gibi 16 ncı maddede de hükmü şahıslar elinde olan arazinin Ziraat Vekilliğinin verdiği direktif dahilinde bu hükmü şahısların mücadeleye mecbur olduğu da belirtilmiştir.

Hastalık veya zararlı böcek sahipsiz topraklarda çıkar ve salgın bir hal almak istidadını gösterirse 26 Mayıs 1926 tarih ve 558 sayılı çekirge kanunundaki mükelleflerin tâbi oldukları usul ve şartlara göre halk mükellef tutularak çalıştırılmak ve ilâç vesaire masrafların vilâyet bütçesinden veya Ziraat Vekilliği tahsisatından ödenmek üzere mücadele yapılır. Madde: 11.

12 nci maddenin 2 nci fıkrası resmi ve hususi bütün kara, deniz ve hava taşıma vasıtalarına sahip ve idarecileri mücadele malzemesinin vakit geçirmeksizin diğer şeylere tercihan nakledecekleri hastalıklı mîntakada hastaliksız diğer mîntakalara taşınması yasak edilen ürünleri kontrol ederek taşımamaya mecbur olduğu belirtilmiştir. Aynı kanunun 23 üncü maddesi gereğince hastalık ve zararlı böcekleri haber vermiyenler, mücadele malzemesini taşımaktan imtina ve taşımayı geciktiren hususi nakil vasıtaları sahipleri işletenleri veya mümessilleri, mücadele yapmıyan hükmü şahısların mümessilleriyle ortakçıları, kendilerine alât ve ilâç vesair vasıta verilen toprak sahipleri ve şahıslarla onların kiracı veya ortakçıları beş liradan 50 liraya kadar hafif para cezası veya üç günden bir aya kadar hafif hapis cezası ile cezalandırılır.

Kanunun 26 ncı maddesine göre devlet memurlarının vazifelerini yapmadıkları veya ihmal ettikleri takdirde umumî hükümler dairesinde haklarında muamele yapılacağı gösterilmiştir.

Pamuklara arız olan haşarat ve emrazın imha ve tedavisi ve tohumlarının ıslahı hakkındaki 1341 tarih ve 541 sayılı kanunda da aşağı yu-

TETKİKLER

karı aynı hükümler mevcut olup mücadele yapmıyanlar ve fennî tedbirleri almıyanlar 25 liradan 50 liraya kadar ve tekerrürü halinde nakdi ceza ile bilikte 15 günden bir buçuk aya kadar hapis cezası verildiği gibi bütün fennî tedbirler hükümetçe yapılır ve masrafı alâkalıdan alınır.

Kanunun 7 nci maddesinde de ihbar mükellefiyeti koymakta ve ihbar etmiyenler hakkında beş liradan elli liraya kadar para cezası verileceği tasrih edilmiştir.

E — Muzır hayvanların itlâfı hakkında 1339 tarih ve 393 sayılı kanun.

Kanunun 1 inci maddesinde muzır hayvanların (ayı, kaplan, sırtlan, kurt, tilki, çakal, yabandomuzu ve vekâletçe isimleri tesbit ile ilân edilecek hayvanların olduğu, belirtilmiştir. Bu hayvanlardan zarar gören her şehir ve kasaba köy ve köy mahiyetinde olan yayla ve çiftlikler de mücadele açılmıştır.

Mahallî hükümet bu yerlerde ne kadar hayvanı itlaf olacağını teshil ile tebliğ ve ilân eder. Bu suretle tebliğ ve ilân edilen hayvanları mezkûr mahaller halkı öldürmeye ve öldürtmeğe mecburdur. Bu maksatla sürekl avları da tertip olunur) Madde: 2.

Kanunun 8 inci maddesi de kimlerin mükellef olduğu ve mükellefiyetlerini yapmıyanlar hakkında verilecek ceza tesbit edilmiştir. Maddeye göre mücadele mıntakası içindeki şehir, kasaba, köy, oba, ve çiftlik halkından 18 yaşından 50 yaşına kadar bütün erkek ahalisinden mükellefiyetlerini ifa etmiyen veya noksan ifa eden mükelleflerden hükümetçe tayin edilmiş hayvanların her biri için üç liradan on liraya kadar nakdi ceza alınır.

9 uncu maddeye göre sürekl avına iştirak etmiyen mükelleflerden üç liradan beş liraya kadar para cezası verilir. Para cezası vermıyenlerin cezası hapse tahvil olunur.

F — 4841 sayılı sıtma savaşı kanunu:

(Çevresinde oturanların sağlığına, zarar vereceği ilgili sağlık makamlarınca tesbit olunan ve küçük say ile giderilmesi kabil bulunan sıtma kaynaklarının ortadan kaldırılmasıyla o yerde oturmakta bulunanlar ödevlidir.

Küçük say ödevi yılda beş gündür. İşbu ödev kasaba ve şehirlerde belediyelerce, köylerde ihtiyar heyetlerince halka bedenlen veya para olarak salınır. Bu ödev on sekiz yaşından altmış yaşına kadar erkek nüfus tabidir. Madde: 8.

Küçük say yapılacak yerlerin tayini ve hudutlanması sıtma komisyonları tarafından yapılır.

MEVZUATIMIZDA BEDENİ MÜKELLEFİYET HÜKÜMLERİ

Kanunun 21 inci maddesi gereğince küçük say mükellefiyetini yerine getirmıyenler ve kaçanlardan 20 liradan 200 liraya kadar para cezası alınır. Ve bir haftadan iki aya kadar hafif hapis cezası ile cezalandırılırlar.

Yapılan her nevi kanal vesair tesislerin muhafaza ve tamiri bunlardan faydalananlara aittir. Bu mecburiyeti yerine getirmıyenlerden yukarıdaki ceza ayrı ayrı veya ikisi birden alınır.

G — 3116 sayılı orman kanunu:

Ormanların içinde ve yakınında ateş veya yangın olayını görenler bunu derhal orman idaresine veya en yakın muhtar, jandarma dairelerine veya mülkiye âmirlerine haber vermeğe mecburdurlar. Madde: 88.

Ormanlarda yangın olduğunda, yangına yakın köy ve beldelerin 18 yaşını bitirip 50 yaşını doldurmamış bütün erkek nüfusun beraberlerinde mevcut balta, kürek, kazma, tezkere gibi yangın söndürmiye yarıyacak âletleriyle yangın yerine gitmiye ve yangını söndürmiye mecburdurlar.

Bu gelenler yangını söndürmiye kâfi gelmezse daha ilerideki köy ve belde halkından mükellef olanlar da yangın yerine gönderilirler. Vali, Kaymakam, Nahiye müdürleri ve köy muhtarları ve civardaki asker ve jandarma kıta komutanları yangın mahalline yardımcı göndermiye ve icabında bizzat gelmeye mecburdurlar. Madde 89.

91 inci maddeye göre orman söndürme işlerinde çalıştırılanlara sadece parasız ekmek verilir.

Ormanda vukubulacak yangınları söndürmek için salâhiyetli memurlar tarafından yangın mahalline gitmeleri emrolunduğu halde gitmeyenlerle, gidip de çalışmayanlardan Kaymakam veya Valinin kararıyle 5 liradan 10 liraya kadar para cezası alınır. Bu kararlar katidir. İlgili memurlardan yangın yerlerine yardımcı göndermeyenlerle alâka göstermeyenler Türk Ceza Kanununun 230 uncu maddesinin ikinci fıkrasına göre cezalandırılırlar.

H — 1525 sayılı şose ve köprüler kanunu:

Türkiyede sâkin ve 18 yaşından (18 dahil) 60 yaşına (60 dahil) kadar her erkek nüfus yol mükellefiyetine tâbidir. Yol mükellefiyeti bedenen ve bizzat, bizzat çalışmak istemiyenler tarafından nakden ifa edilir. Madde: 9.

Yol vergisi iki türlüdür. (Paralı ve çalışmalı) paralı yol vergisi dört liradır. İcabında bu miktar genel meclislerin kararıyle en çok altı liraya kadar arttırılabilir. Çalışmalı yol vergisi dört liraya karşılık altı gündür,

TETKİKLER

Dört liradan fazla alınacak her lira ve küsuru için birer günlük iş miktarından ibarettir. Yönetmelik madde: 10.

1943 tarih ve 4427 sayılı kanunla 1.6.1943 tarihinden itibaren fevkalâde hallerin kalktığı ilân edildiği mali yıl nihayetine kadar yol vergisinin nakden ödenen kısmına bir misli zam yapılmıştır. Belediye kanununun 110 uncu maddesine 2 fıkra eklenmesine dair 1947 tarih ve 5116 sayılı kanunla belediye

sının içindeki yol vergisi ödevlerine belediye meclisi kararıyla yüzde elliye kadar zam yapılmıştır.

Yol vergisinin bedeni kısmı alâkalı daire başkanlarının da iştirâkiyle toplanan daimî encümençe tesbit edilecek iş programı gereğince tatbik olunur.

(Mükellef amele bulunduğu vilâyet dahilinde ikametgâhından nihayet 12 saat mesafe dahilindeki yol ve köprü işlerinde çalıştırılırlar. Bu mesafe dahilinde yol ve köprü işleri bulunmadığı halde bunlar vilâyet dahilinde ve aynı mesafede Nafia Vekâletinin müsaadesiyle su işlerinde vesair lüzumlu nafia inşaatında çalıştırılabilirler). Madde: 12.

Mükellefiyetlerini beden en ifa etmeyi taahhüt eyledikleri halde bunu yapmayanlar veya mükellefiyetlerini ikmal etmeden inşaat mahallerini bırakanların yol mükellefiyetleri nakden tahsil olunur. Madde: 14.

Yol vergisi tahsili emval kanununa göre tahsil olunur ve il genel meclisince kararlaştırılacak aylarda ve iki eşit taksitte alınır.

Bugün hemen bütün illerimiz nakdi yol parasını tercih etmekte ve onu tatbik etmektedir.

Buraya kadar olan izahatımızla saydığımız kanunlardaki mükellefiyetleri göstermiş ve mükellefiyetten kaçanlarla, noksan yerine getirenler ve yerine getirmekte kusuru görünenleri ilgili kanunlarda verilmesi icabeden cezaları ayrı ayrı göstermiş bulunuyoruz.

Türk Ceza Kanununun bazı maddelerinin değiştirilmesi hakkındaki 1949 tarih ve 5435 sayılı kanunun geçici birinci maddesiyle cezalarda artma olmuştur. Mezûr maddeye göre vergi ve resimlerin belli süreleri içinde ödenmemesinden dolayı tahsili lâzım gelen vergi ve resim cezalarıyla tazminat kabilinden olup mütezahit nisbete tâbi bulunan para cezaları hariç olmak üzere Büyük Millet Meclisinin ilk kurulduğu tarihten önce yürürlüğe girmiş bulunan bütün kanun ve tüzüklerde yazılı olup da daha sonraki tarihlerde Büyük Millet Meclisince miktarına dokunulmamış olan para cezaları, on misline ve Büyük Millet Meclisi tarafından kabul olup da 31.12.1939 tarihine kadar yürürlüğe girmiş bulunan kanunlarda yazılı para cezası beş misline ve 1.1.1940 tarihinden 31.12.1945 tarihine kadar yürürlüğe girmiş bulunan kanunlarda yazılı para cezaları

MEVZUATIMIZDA BEDENİ MÜKKELLEFIYET HÜKÜMLERİ

üç misline çıkarılmıştır. Yukarıdaki fıkralar uyarınca arttırılarak hükmedilecek para cezaları on liradan aşağı olamaz.

Saydığımız kanunlardaki cezalar bu maddeye girdiğine göre her biri kanunlarının çıktığı tarihlere göre üç, beş, ilâ on misli arttırılacak ve fakat verilecek ceza on liradan aşağı olmayacaktır.

II — Ferdin köyde yaşaması münasebetiyle yapmıya mükellef olduğu:

A — Köy kanunu: (Köy işlerinin bir çoğu bütün köylü birleşerek imece ile yapılır. Madde: 15).

Köy kanununun 13 üncü maddesi köyün mecburi işleri ve 14 üncü maddesi de köyün isteğine bağlı işleri sıralamakta ve tesbit etmektedir. İşte bu maddelerde gösterilmiş bulunan köy sınırı içindeki su birikintilerini kurutmak, köye su getirtmek, yol yapmak, konuk odası, mescit, mektep, hamam, çamaşırılık yapmak ve mevcutlarını onartmak, mezarlığın etrafını çevirtmek gibi bütün köyü alâkadar eden umumî işlerle, umumi hıfzıssıhha kanunu 4274 sayılı kanun gibi diğer birçok kanunlarla da köyde yapılması emrolunan işler hep imece yolu ile yapılmaktadır.

Köy işlerinde bu suretle çalışmıyanların bedeni mükellefiyeti paraya tahvil olunarak tahsil olunur.

Özel hükümleri ihtia etmesi bakımından köy enstitüleri kanunu ile köy okulları ve enstitüleri teşkilât kanunundaki alâkalı maddeleri ayrıca tetkik edelim.

B — Millî eğitim kanunları: (3803, 4274, 4459 ve 5210 sayılı kanunlar).

Yukarda numaraları sıralanmış kanunlarla köylerde Milli Eğitimce verilecek plân dahilinde köy okulları, köy enstitüsü mezunu öğretmenlere, ebeler, sağlık memurlarına ev yapmak için esaslar tesbit edilmiş bulunmaktadır.

(Okul binası veya öğretmen, sağlık memuru, ve ebe evi yapılacak köyün erkek halkından yaşları 18 - 50 arasında bulunanlar - bu yaşlar dahil - İçişleri ve Çalışma Bakanlıklarının mütalâası alınarak Millî Eğitim Bakanlığınca hazırlanacak ve Bakanlar Kurulunca onanacak esaslara göre bu inşaatta bizzat ve vasıtaları ile çalıştırılır. Çalışma mükellefiyeti köylünün başlıca istihsal faaliyeti zamanının dışında ve yılda yirmi günü geçmemek üzere düzenlenir. Okula eklenecek dersane, yemekhane, çamaşırılık, ışık ve depo gibi yapılarla bunlarla ilgili yollar ve su yolları yapılması ve bunların onarılması da çalışma mükellefiyetine dahildir.

TETKİKLER

4274 sayılı kanunun 22 nci maddesinde de okul yapma işinde bütçeye para koymıyan muhtar ve ihtiyar kurullarının köy kanununun madde: 27 ye göre cezalandırılacakları

açıklanmışsa da Millî Eğitim Bakanlığının son kararı ile köy okulları için gerekli para devletçe verilmekte olduğundan bu madde ancak tamir için para koymıyan muhtar ve ihtiyar kuruluna tatbik edilmektedir.

4274 sayılı kanunun 26 ncı maddesi ise çalışmaya gelmiyenlerle işten kaçanlardan köy ihtiyar heyeti kararıyle rayice göre takdir edilecek ücretin alınacağı para vermiyenlerle vermekten kaçınanlardan paranın tahsili emval kanununa göre tahsil edilerek köy sandığına yatırılacağı tesbit edilmiştir.

Çalışma hususunda ihmal ve kayıtsızlığı görülen muhtar ve ihtiyar kuruluna köy kanununun 27 nci maddesi tatbik edilerek para cezası hükmolunur.

Köy Kanununun kabul ettiği imece müşterek köy işlerinin görülmesini sağlayan köye ait umumî işlerin yapılmasına tatbik edilerek çok iyi sonuçlar veren toplu çalışma ve birbirine yardım ruhunu telkin eden İctimaî bir müessesedir.

MEVZUATIMIZDA BEDENİ MÜKELLEFİYET, isimli etüdümüzü burada bitirirken okuyucularımıza biraz olsun faydalı olabildikse emeğimizin boşuna gitmemiş olduğuna kanaat getirerek iç ferahlığı duyacağız.

MEMURİN MUHAKEMATİ VE İDARİ TEMİNAT MESELESİ

Yazan: Muzaffer AKALIN

Memurun muhakemat kanununun değiştirilmesi ve bu kanun hükümlerinin kamu hizmetlerinin selâmetle yürütülmesi bakımından memur teminatını koruyacak bir çerçeve içine alınması meselesi ötedenberi bahis konusu olmakta bulunduğu malûmdur.

Yeni hükümetin beyannamesinden sonra bu mesele günü konusu haline gelmiş bulunuyor. Bilindiği gibi Adnan Menderes hükümetinin B.M.M. lisinde okunan programında bu meseleye de temas edilmiştir.

Programda bu hususta aynen şöyle denilmektedir:

(Memurin muhakemat kanunu gibi belli başlı antidemokratik hükümleri ihtiva eden kanunları ve mevzuatımız içinde yer yer tesadüf olunan buna benzer hükümleri demokrasi ruhuna uygun tadillerle huzuruza getireceğiz).

Burada (Antidemokratik) sözleri memurların halktan ayrı bir muhakeme rejimine tâbî tutulmalarından ötürü ortaya çıkan fark yüzünden kullanılmış olsa gerektir. Memurun muhakemat kanununun hedefi memurun şahsına imtiyaz tanımak değil görmekle vazifeli olduğu hizmetin tesirden salim olarak hakkı ile ve emniyetle yapılmasıdır. Bu itibarla memurun muhakemat kanunu sisteminde pek yerinde olarak değişiklik yapılması meselesi ele alındığı vakit bu esası unutmamak lâzımgelir.

Esasen memurların memurin muhakemat kanunu çerçevesine giren suçlarından dolayı muhakeme edilmeleri umumî mahkemelerimize ait bulunmakta ve yalnız İdarî heyetler işin mahkemeye sevkı icap edip etmi- yeceğini önceden tahkik ve tesbit etmektedirler.

Bizde memurin muhakemat kanununun tarihçesi 4 devreye ayrılarak incelenebilir:

- 1 — Tanzimattan evvelki devre,
- 2 — Tanzimattan meşrutiyete kadar olan devre,
- 3 — Meşrutiyetten sonraki devre,
- 4 — Cumhuriyetten sonraki devre.

Tanzimattan önceki devre:

TETKİKLER

Memurların gerek vazife ile ilgili, gerekse şahsi bütün suçlarından dolayı muhakemeleri ayrı heyetlerin yetkilerine konu teşkil etmekteydi.

Bu heyetler İl'lerde (eyaletlerde) eyalet divanı, merkezde ise kubbe altında

toplanan divanı hümayun idi. Eyalet divanının memurun muhakemat işleri için toplantılarına kadılar, divanı hümayunun bu maksatla yaptığı toplantılara ise (sudur) üye olarak katılırlardı.

Merkezde ikinci derecedeki memurların muhakemeleri ise (divanı asafı) ye ait idi.

Görülüyor ki bu devrede memurların teminatı yalnız vazife ile ilgili olan veya vazifenin görülmesi sırasında hâdis olan suçlarına değil her çeşit şahsi suçlarına da şamil olarak mütalâa edilmiştir.

Bundan başka teminat ortada mahkemeye verilecek bir suçun olup olmadığının tesbitine münhasır olarak değil, muhakemenin icrası ile hükmün verilmesini de içine alan bir genişlikte kabul olunmuştur.

Tanzimattan meşrutiyete kadar olan devre:

Bu devrede iki değişiklik olmuştur. Bunlardan birisi memurun muhakematı sahasında memurlara ait teminatın yalnız memuriyetle ilgili suçlara hasredilerek şahsi suçların teminat dışında bırakılması, İkincisi de memurun muhakematı vazifesi ile görevli heyetlerin yeniden tesbitidir.

Vilâyetlerde bu görev idare meclislerine geçmiş, merkezde ise yeni teşkil olunan meclisi vâlâ bu vazife ile görevlendirilmiştir.

1288 tarihli memurun muhakemat nizamnamesinin hükümlerine göre merkezin bu sahaya ait vazifeleri Devlet Şûrasında teşkil olunan bidayet, istinaf ve temyiz mahkemelerine verilmiş bulunuyordu.

Meşrutiyetten sonraki devre:

Bu devrede önemli bir değişiklik yapılarak memurların muhakemeleri umumî mahkemelere bırakılmış ve ancak memurların (vazifelerinden münbais veya ifayi vazife sırasında hâdis) bir suç işledikleri iddia olunduğunda işin hazırlık tahkikatı yapılarak mahkemeye sevk edilmelerini gerektiren yeter sebepler bulunup bulunmadığının tesbit ve takdiri İdarî heyetlere verilmiştir.

Bu değişiklik kuvvetlerin arasındaki ayrılış ve muvazene esasları ile kuvvetlerin birliği prensibinin o zamanın şartlarına göre anlayışına dayanmakta idi, bu anlayış 1329 tarihli (memurun muhakemat kanunu muvakkati) nda ifadesini bulmuş olup bahsi geçen muvakkat kanun bazı değişiklik ve ilâvelerle bugüne kadar yürürlükte kalmıştır.

Cumhuriyetten sonraki devre:

Cumhuriyetten sonraki devrede memurun muhakemat kanunu hükümleri esas itibarıyla yürürlükte kalmakla beraber bazı suçlar bu kanu-

MEMURİN MUHAKEMATI VE İDARİ TEMİNAT MESELESİ

nun lüzum veya menî muhakeme kararları ile sona eren sisteminden ayrılarak daha süratle adalet mercilerine intikali sağlayacak bir mekanizmaya tabi tutulmuştur.

Bu mekanizma (bazı suçlardan dolayı memur ve şerikleri hakkında

takip ve muhakeme usulüne dair) 1609 sayılı kanunla ihdas olunan izin verme sistemidir.

1930 yılında yürürlüğe konan bu kanun hükümlerine göre irtikâptan, rüşvet alıp vermekten, ihtilas ve zimmete para geçirmekten, gerek doğrudan doğruya ve gerek memuriyet vazifesini kötüye kullanmak suretiyle kaçakçılıktan ve resmen yapılan artırma ve eksiltmelerle alım ve satımlara fesat karıştırmaktan ve devletin dış işlerine ait gizli evrakı ve şifreleri ifşa etmekten ve ifşaya sebebiyet vermekten ve bu suçlara iştirakten sanık olanlar hakkında memurin muhakematı hakkındaki kanun cari değildir.

Ancak bu suçlardan haberdar olan Cumhuriyet savcıları, sanık millî irade ile mansup memurlardan ise, sorguya çekmeksizin yaptığı hazırlık tahkikatı evrakını Adalet Bakanlığı vasıtasıyla memurun bağlı olduğu bakanlığa gönderip kanunî kovuşturma için müsaade ister.

Bakan lüzum görürse ayrıca tahkikat yaparak bu talebe en çok on beş gün içinde cevap vereceği gibi bu suçları haber aldığı takdirde dahi yine Adalet Bakanlığı vasıtasıyla kovuşturmaya yetkili Cumhuriyet savcılarında işi tevdi eder.

İl’lerde millî irade ile tayin edilmeyen memurlarla talî memurlar hakkında Cumhuriyet savcıları takibe lüzum görürse sanığı sorguya çekmiyerek hazırlık tahkikatı yapmakla beraber işi valiye bildirir. Vali isterse ayrıca tahkikat da yaparak en çok on beş gün içinde kovuşturmaya. muvafakatını beyan eder, muvafakat edilmezse cumhuriyet savcısı o memurun mensup olduğu bakanlıktan Adalet Bakanlığı vasıtasıyla kovuşturma yapılmasına müsaade edilmesini ister.

Bu suçlardan sanık olan ilçe kaymakamları hakkında yapılacak kovuşturmayı o ilçenin bağlı olduğu İl’deki ağır ceza mahkemesinin cumhuriyet savcısı bizzat yapar.

Bu suçlar hakkında ilk tahkikat yapılmadan önce cumhuriyet savcıları tarafından icra edilecek hazırlık tahkikatı sanığın mensup olduğu bakanlık veya il makamınca tahkikat yapılmasına ve sanığın işten el çektilmesine engel olmaz.

Bakanlıkların millî irade ile tayin edilmeyen memurları hakkında bu suçlardan dolayı cumhuriyet savcılarında lüzum görülecek kovuştur-

TETKİKLER

ma için Adalet Bakanlığı vasıtasıyla mensup oldukları bakanın muvafakati alınır.

Müsteşarlar ve valiler, hakkında bu kanun hükmü uygulanmaz.

Sanıkların vazifeleri dolayısıyla tabi oldukları mahkemelere ait yetki hükümleri bu kanunla kaldırılmamıştır.

Sorguya çekmek suretiyle hazırlık tahkikatının tamamlanması ve kamu dâvasının açılması ve ilk tahkikatın karar hakimliği vazifesinin yapılması bu yetkili mahkemelerde bulunan cumhuriyet savcıları ile sorgu hakimlerine aittir.

Bu kanunda yazılı suçların tahkikat ve muhakemeleri diğer dâvalardan önce yapılır, ve nihayet iki ayda bitirilir,

İkinci dünya harbi şartlarının icap ve zaruretleri altında yürürlüğe konmuş bulunan ve olağanüstü şartların devamı süresince yürürlükte kalacak olan Millî Korunma Kanunu kendi konularını ilgilendiren işlerde 1609 sayılı kanunun izin kaydını dahi kaldırarak bu kısım memur suçlarının kovuşturulmasını genel hükümlere tâbi tutmuştur.

Memurin muhakematı hakkında hükümet programında yer alan ifade ile bu meselenin tarihi seyrine tâbi olarak zaruretin icabı çerçevesinde yeni bir düzeltme ve ayarlamamı kastedilmektedir, yoksa kanunun tamamen ilgası suretiyle memur suçlarından dolayı işin selâmetini koruyucu mahiyette şimdikinden çok daha dar ölçüde olsun hiç bir hazırlayıcı muameleye yer verilmemesini bahis konusudur? Bunu hükümetin Meclise vereceği kanun tasarısından anlayacağız.

Bu mesele ile fikren ilgili olanlar arasında ötedenberi iki türlü cereyan vardır. Birinci cereyanın taraftarları memurin muhakemat kanununun tamamen kaldırılmasını ve bu bahiste hiç bir özel teminat ve fark yaratılmamasını isterler.

Memurların suçlu oldukları İdarî bir inceleme neticesinde anlaşılmadıkça onların hâkim huzuruna çıkarılmamaları için sebep göremiyen bu cereyanın taraftarları işi şöyle muhakeme etmektedirler:

A — Demokratik bir memlekette memurun şerefının diğer vatandaşlardan daha üstün olamayacağı ve hâkim huzuruna çıkmanın kimsenin şerefini zedelemeyeceği,

B — Memurun vazifesinden dolayı işlediği suçun vazife ile olan ilgisini mahkemelerce ihtisas ve vukuf erbabının yardımına başvurulmak suretiyle tesbit etmenin her zaman mümkün olabileceği ve vazife sırasında işlenen suçların ise memuriyetle ilgisinin tesbiti ihtisas işi olmadığı gibi böyle bir ilginin tesbitine de sebep bulunmadığı.

MEMURİN MUHAKEMATİ VE İDARÎ TEMİNAT MESELESİ

C — Kovuşturma yapmak, ifade almak, delil toplamak ve karar vermek bir ihtisas konusu olup bunun da bir adalet işi olduğu,

D — Bir memurun yersiz ve sebepsiz şikâyetler yüzünden ikide birde adliyece sorguya çekilmesi ile bu tahkikatı memurun mensup olduğu merciin yapması arasında vazifenin istikrar ve istimrarı bakımından fark olmadığı gibi aynı sebeple memurun çekingen davranarak bir işte halin gerektirdiği anî kararı verememesi, daima sorumluluğu üzerinden atmağa çalışması yüzünden kamu hizmetlerinin lâıkiyle görülememesi endişesi, memurun muhakemat kanunu da bu mahzuru ortadan kaldıramamakta bulunması itibariyle gayri varit oluşu,

E — Hakkındaki şikâyet üzerine İdarî tahkikat ne kadar tarafsız bir şekilde yapılırsa yapılsın sonunda muhakemesinin menine karar verilen memurun âmirleri tarafından himaye edilmekte olduğu kanaatinin halkta hâkim olacağı,

Bu düşüncelerin öne sürülüş şekli bakımından hakikat payları meydanda olmakla beraber bunlara karşı söylenecek mülâhazalar da vardır:

Bir kerre memurun muhakematında bahis konusu olan sistem memurun halktan üstün bir şerefi olduğu esasına değil, memurun bir kamu hizmeti yüklenmiş bulunması bakımından bu hizmetin lâıkiyle görülmesi maksadına dayanmaktadır.

Hâkimin huzuruna çıkmak kimsenin şerefini zedeleyemeyeceği tabîî olmakla beraber kamu hizmeti yüklenen memurun ikide birde haksız ve uydurma sebeplerle hâkim huzuruna çıkarılmasının memurun huzurunu bozacak ve vazifesine kısmen engel olacak ve memuru çekingen hale getirecek bir âmil olabileceği de inkâr edilemez.

Haksız ve uydurma şikâyetler konusunda memurun mensup olduğu idare tarafından hazırlık tahkikatı yapılması memur üzerinde aynı derecede sarsıntı yapmaz.

İhtisas ve vukuf erbabının yardımı ile mahkemelerimizin her çeşit dâvaları görmekte oldukları doğru isede vazifeyi ihmal veya kötüye kullanma gibi suçlarda işin İdarî üs makamların takdirini geniş nisbette ilgilendirdiği de bir hakikattir. Bu takdirin işin mahkemeye verilmesinden önce başvurulmuş bir çeşit ihtisas veya, vukuf erbabı raporu olarak mütalâası lâzım geleceği de kolay kolay inkâr edilemez.

İşin mahkemeye sevkinden önce idarece yapılacak muamelelerin karakteri daha ziyade İdarî olacağına ve esasen tetkik ve takdirin ehil kimseler tarafından yapılması gerektiğine göre ihtisas bakımından tasavvur edilen mahzur ifrata varmayan bir teminat sisteminde nazarî kalır.

Memur hakkında yapılan tahkikat neticesinde meni muhakeme kararı

TETKİKLER

verilmesi memurun himaye edildiği kanaatinin müştekide uyanmasına sebep olacağı iddiasına gelince bu kanaat mahkemece beraat veya savcılıkça ademi takip kararı verildiği takdirde de ortaya çıkabileceğine göre böyle bir

mülâhaza bu konuda sistemin aleyhinde bir sebep olarak ileri sürülemez.

Kaldiki meni muhakeme kararları memurun mensup olduğu idare âmiri ile beraber varsa şahsî şikâyetçilere de tebliğ edilmekte ve iki defa tetkike tâbi olan bu kararların üst heyetlerce incelenmesi sırasında şikâyetçilerin birinci heyet tarafından verilen karar aleyhine öne sürecekleri itirazların da gözönüne alınması tabîi bulunmaktadır.

Kanaatımızca meselenin en isabetli hal çaresi işin esas ve mahiyeti ile bugünkü durumu üzerinde yapılacak incelemelerden çıkarılabilir.

Böyle bir incelemede evvelâ gözönüne alınması gerekli nokta İdarî teminata tâbi memuriyetlerin hangileri olacağı keyfiyettir.

Bugün bu memuriyetler çok geniş tutulmuştur. Memurin muhakemat kanunu rejimine tâbi olan memurlar kitlesi muazzam bir yekûn teşkil etmektedir. Devletin, katma bütçeli idarelerle özel bütçeli idarelerin (köyler, belediyeler ve özel idareler), üzerlerine aldıkları hizmetler devamlı olarak genişlemekte ve bu hal memur sayısını arttırmaktadır.

Bu konudaki devlet şûrası içtihadı ve Türk Ceza kanununun ceza tatbikatı bakımından memuru tarif eden 279. maddesinden de mülhem olarak Türkiye B.M.M. ce verilen karar bu rejime tâbi memurların sayısını çoğaltmıştır.

Bu iştihat ve kararlara göre kamu hizmetlerinde ücretli, ücretsiz geçici veya devamlı olarak görevlendirilen vazifeliler memur sayılmakta ve bu suretle idari teminata cevaz ve ihtiyaç göstermemesi icap eden hizmetler de memurin muhakematı rejiminin mevzuuna girmektedir.

Memurin muhakemat kanununun yürürlüğe konduğu tarihte hanîfî vazife sahiplerinin (memur) anlamı içinde ifade ve ihata edilmiş olduğunu belirtmek için şûrayı devlet tarafından 1334 (1918) tarihinde verilmiş bir yorumlama kararı vardır. O tarihte kanunları yorumlamak şûrayı devletin vazife ve yetkisi için, de olduğu da malûmdur.

Şûrayı Devlet 3 Eylül 1334 tarihli takvimi vekayide yayımlanan bu yorumlama kararında (umuru hükümete ait muamelâtı asaleten veya vekâleten gerek maaş ve gerek ücret olarak veya mülâzemet suretiyle bilâmaaş veya hiç bir ücret, almaksızın ifa ile mükellef olan kimselerin cümlesi memur olup bunların sıfatlarını tayin eden cihet sureti tavzifleri değil, ifa eyledikleri vazife olduğundan herhangi sınıftan olursa olsun

MEMURİN MUHAKEMATİ VE İDARÎ TEMİNAT MESELESİ
lar memurin muhakematı kanunu hükümlerine tâbi bulundukları) esasını tesbit ve kabul etmiştir.

Bilindiği gibi kır, çarşı ve mahalle bekçileri memuru tarif eden 788,

sayılı kanunun 1. maddesi hükmünün dışında kalmaktadır. Özel kanunlarına göre mahallî zabitanın nezareti altında zabıtaî mania ve adliye vazifesinde ona yardımla mükellef ve yalnız bu vazifenin görülmesi sırasında jandarma ve polisin taşıdığı yetkiyi haiz bulunan bu bekçilerin vazifelerinden doğan veya vazifelerinin yapılması sırasında işledikleri suçlardan dolayı ilk takibatın icrasında umumî hükümler uygulanıp memurun muhakematı kanununun 4. maddesindeki istisnaî hükmün cari olamayacağına dair 18.3.1940 tarihinde verilmiş bir tevhidî içtihat kararı vardır.

Bu kararla yukarıda bahsettiğimiz, Danıştay karan arasında ortaya çıkan ikiliği gidermek maksadiyle B .M. M. ce mesele incelenmiş ve 8.8.1941 tarihinde 1255 sayı ile verilen bir kararda (ceza tatbikatında hangi vazife sahipleri memur telâkki edilmekte ise ceza takibatında da aynen ve tamamen o vazife sahiplerinin memur addedilmeleri ve binaenaleyh haklarında memurin muhakematı kanunu hükümlerinin tatbik olunması mevcut kanunî mevzuat ve tefsiri mukarrerat hükümleri icabından bulunduğu) kabul edilmek suretiyle Danıştaym eski yorumlama kararındaki esas muhafaza olunmuştur.

Köy kanununun 11 inci maddesi ihtiyar meclisi üyelerini muhtarla birlikte işledikleri suçlardan dolayı memurin muhakemat kanunu hükümlerine tâbi tutmaktadır. Bunlar ancak muhtarın iştiraki olmadığı suçlarda umumî hükümler dairesinde kovuşturmaya tâbi tutulacaklardır. İhtiyar meclisinde muhtar başkan olduğuna göre 34 bin köyümüzün ihtiyar meclisi üyeleri hemen hemen vazifelerinden doğan bütün suçlarda memurin muhakemat kanunu teminatından faydalanmak durumundadır.

1660 sayılı kanunun 4 üncü maddesi bu konuda realiteyi ve mütedavil sermayeden mütevellit ticarî işlerde hususî müessese memurları gibi muameleye tâbi tutulmak esasını gözönünde bulundurarak şu hükmü tesis etmiştir:

(İnhisar memurları halk ile muamele ve münasebetlerinde hususî müessese memurları gibi muameleye tâbi olup haklarında memurin muhakemat kanunu hükümleri tatbik olunmaz).

Memurin muhakemat kanununun tatbikatta suçların mahkemeye geç intikaline ve bazı hallerde suç delillerinin kaybolmasına ve netice olarak da suçlunun beraatine sebep olan bir kusuru da son tahkikatın

TETKİKLER

açılması kararlarının sanığın itirazı üzerine ikinci bir heyetten daha

geçirilmesidir.

İşlediği her kötülüğü Devlete mal etmek durumunda olan memurların efrattan daha çok ve daha çabuk cezalandırılmaları icap edeceği tabiidir. Bu sebeple ceza tatbikatını geciktiren ve güçleştiren bu gibi lüzumsuz ve fazla merasimi ortadan kaldırmak lâzımdır.

Düşünmeli ki mahkemeye verilir verilmemesi meselesini çifte heyetlerden geçirdiğimiz, memur ekseriya beş seneye kadar hapis cezasını yalnız başına verebilen bir tek asliye hakimi huzuruna çıkmaktadır.

Memurların mahkemeye verilmesini gerektirecek bir suçları olup olmadığı takdirde yetkili mercilerin heyetler halinde bulunması sorumluluk düşüncesini zayıflatmaktadır.

Esasen bilhassa il’lerde ve ilçelerde bu heyetler daima en nüfuzlu üyenin arzusuna veya görüşülen işi aralarında en iyi bilen anlatışına göre kararlarını verirler. Heyet üyelerinden çoğunun hukukî ve cezaî bilgileri kâfi olmadığından çok yerlerde verilecek kararın mahiyeti ve hattâ şekli heyet başkanlarının yani vali veya kaymakamların alâka ve ihtimamına bağlı kalır.

Kadılıkların kaldırılmasından sonra bu heyetlerde mütalâa ve fikirlerinden faydalanılabilecek bir şahsiyet daha eksilmiş bulunmaktadır.

Netice itibariyle bu gün şeklen heyetler tarafından verilen kararlar hakikatte bir kimsenin - Vali veya Kaymakamlardan - çıkmaktadır.

Çok defa heyetlerin işi; hazırlanmış kararları imza, etmekten ibarettir, ve hemen daima idare heyetlerinde ne tahkikat evrakı, ne de fezleke okunur. Vazifelerine itina ve dikkat göstermek imkânını bulabilen heyetler de ancak işin esasını müzakere ederler. Mevcut olan bazı illerde mensup üyelerden kurulan idare heyetlerinin yeni iller İdaresi Kanunu ile kaldırılmış olması bu gibi yerlerde de durumu bu şekle sokmuştur sanırım.

Kararların şekil ve esasına idare amirlerinin de kâfi ve nüfuslu bir ilgi gösteremedikleri hallerde memurun idari teminatı tamamen maksada aykırı neticeler verdiği de vakidir.

Hakkında tahkikata başlanmış olan memur işten el çektilmiş ise bu memurun tahkikatın bir an önce neticelendirilmesini ve kanunî bir karara bağlanmasını ne kadar sabırsızlıkla bekleyeceği izaha muhtaç değildir.

Bahusus aleyhinde tahkikata, başlanmış olan memurun işten el çektilmiş bulunması takdirinde tahkikat kanunî bir neticeye bağlanıncaya kadar aylık ta alamayacağı mevzuatımızın icabından olduğu malûmdur.

MEMURİN MUHAKEMATİ VE İDARÎ TEMİNAT MESELESİ

Çok defa uzunca bir müddet bekledikten sonra karar verilir. Bu karar

memurun aleyhinde bile olsa işten el çektilen memurun bu karara karşı üst mercilere müracaat yetkisini kullanmadığı ve masumluğunu mahkemede müdafaayı zamandan kazanmak ve neticeyi aylıksız beklemenin perişanlığına uzun müddet katlanmamak için tercih eylediği çok görülmüştür.

Kararlar tahkikat evrakının sadık ve tam bir ifadesi olmak icap ederken çok defa o kadar derme çatma ve noksan olarak yazılır ki bu karardan ne gibi sebeplerin ve hadiselerin son tahkikatın açılma kararına esas tutulduğu anlaşılamaz.

Kendisine karar tebliğ edilen ve bu karara karşı itiraza hakkı olan kimseler nelere itiraz edeceklerini tayin edemezler.

Bir ihalenin arttırmasız yapılması iddiasıyla hakkında son tahkikatın açılmasına karar verilen bir memurun tahkikat evrakı içinde usulü dairesinde muamele görmüş bir (müzayede kaimesi) çıkmış ve bunun üzerine mahkemece ilk oturumda memurun beraatine karar verilmiş olduğunu hatırlarım.

Bu memur da itiraz hakkını kullanmamış ve üst heyete müracaat etmemiş bulunuyordu

İşin lâıkiyle tetkik ve tahkik edilememesinden ve hakikatin kavranamamasından dolayı men'i muhakeme kararının isabetsiz olacağı endişesiyle bir çok uydurma iddiaların ve hattâ suç teşkil etmeyen meselelerin - Suçsuzsa mahkemede beraat etsin - diye düşünülerek - son tahkikatın açılması kararıyla adalet makamlarına verildiği ve tabiatıyla beraatle neticelendiği de çok görülmüş şeylerdendir.

Bu yolda verilen son tahkikatın açılması kararlarından bir çoğunun itiraz üzerine üst merciler ve bilhassa Danıştayca men'i muhakemeye çevrilmiş olduğu da bilinmektedir.

Bu halin memur teminatı bakımından yürürlükte bulunan kanunun ruhuna tamamen aykırı olduğu meydandadır. Kanun hükümlerinin hakkına razı olmayanlar aleyhine isabet ve metanetle tatbiki neticesinde hoşnutsuzluklarla karşılaşan bir memurun sebepsiz ve yersiz olarak uzun müddet zan altında bulundurulması her bakımdan doğru değildir.

Diğer taraftan bir mahalle bekçisinin veya köy muhtarının hakkındaki meni muhakeme kararının bu bekçi veya, muhtar İl'in merkez ilçesinde vazifeli ise ikinci derecede Danıştaya kadar gitmekte ve halbuki diğer ilçelere bağlı muhtar ve bekçilerin hakkındaki son karar İl idare heyetlerinde verilmek suretiyle aynı derecedeki memurların idari teminat bakımından bağlı oldukları kademelerde ortaya farklar çıkmaktadır Bu ne-

TETKİKLER

tice merkez ilçelerinde teşkilât kurulmamış olmasından doğmakta ve Danıştay'ın işlerini memur teminatı prensibinin fazla dışına çıkılarak küçük

bazı vazife ve hizmet sahiplerinin suç konuları ile doldurup taşırmaktadır.

İdarece doğrudan doğruya Adliyeye verilmesi mahzurlu değil faydalı görülen memurlar için bile istisnâ tahkikat usulleri ile bağlı kalmanın zararlarını veya hiç değilse lüzumsuzluğunu izaha ihtiyaç yoktur.

Bir çok şikâyetler ve ihbarlar vardır ki tahkikat yapılmak üzere vaktinde yerine memur gönderilemediği ve yerindeki memurlara tahkik ettirilmek istenilmediği için uzun müddet yüzüstü kalmıştır. Bu hal suç işleyen memurların cesaretini arttırmaktadır.

Memurin muhakematı hakkındaki kanunun en zayıf tarafı bir Bakanlık müsteşarı veya bir vali ve bir kaymakam gibi devlet idaresinde büyük yer tutan memurlar düşünerek usul koymak ve sonra bu usulü bir mahalle muhtarı hakkında uygulamaya kalkışmaktır.

Memurların muhakemat kanununun yürürlükte bulunduğu süre içinde ortaya çıkan yeni vaziyetler, sistemde esaslı bir değişiklik yapılması zarureti mevcut olmasa dahi kanunun yeni baştan tanzimini gerektirmektedir. Bu lüzum aşağıdaki açıklamalarımızdan kolaylıkla anlaşılabilir.

Bu gün yürürlükte olan memurin muhakemat kanununun 6. maddesinde (bu kanunda olmayan hükümler için usulü muhakematı cezaiye kanunu ahkâmı dairesinde muamele olunur.) denilmektedir. Halbuki usulü muhakematı cezaiye kanunu artık yürürlükte olmayıp onun yerine ceza muhakeme usulleri kanunu konmuştur. Bu itibarla yeni memurin muhakematı sisteminin tahkikat kısmının bu kanun hükümleri dikkate alınarak tanzimi gerekli bulunmaktadır.

Yeni ceza usulleri muhakemesi kanununa göre (lüzumu muhakeme) tabiri de artık mevcut değildir. Bu günkü mevzuatımızda, ilk ve son tahkikat mevcut olduğundan memurin muhakematı kanununda tahkikatın hukukî vasfını belirterek ona göre tesbit eylemek icap eder.

Memurin muhakematı kanununa göre tahkikata tabi oldukları halde sonradan ihdas olunmaları, dolayısıyla tetkik mercileri belli olmayan bazı memuriyetler olduğundan bunların da suçlarını, tetkik için yetkili merci gösterilmesi lâzım gelmektedir.

Tahkik memurlarının yetkileri bu gün yürürlükte olan memurin muhakematı kanununda açık olarak gösterilmediğinden her zaman tereddütlere ve kararsızlıklara sebep olmaktadır. Bu sebeple de açık hükümlere ihtiyaç vardır.

MEMURİN MUHAKEMATI VE İDARİ TEMİNAT MESELESİ

1609 numaralı kanun, takibi bu kanunun hükümlerine tabi suçlarda memurin muhakemat kanununun bahsettiğimiz mahzurların önlemiş ise de

tatbikat bunun da bir hayli sakat ve aksak taraflarını meydana çıkarmıştır.

1609 numaralı kanun bazı suçlardan zan altında olan memurlar hakkında bir taraftan memurun muhakematı kanununun cari olmadığı esasını koymuş, öbür taraftan bu esasın aynı suçlardan dolayı idarece tahkikat yapılmasına mani olmadığını kabul etmiştir.

Hattâ bunlarda kalmayarak müfettişler ve tahkik memurları tarafından işin Cumhuriyet Savcılarına verilmesini tahkikat neticesinde kâfi deliller elde edilmesine bağlı bırakmıştır.

Memurin muhakematı kanununun cari olmadığı konularda idarece yapılacak tahkikatın mahiyeti ve tahkik memurlarının sıfat ve yetkileri nedir?

1609 numaralı kanuna göre idarece tahkikat yapmak hakkı baki kaldığına ve idarenin yapabileceği tahkikat memurin muhakematı kanununa dayandığına göre tahkik memurları bu kanunun tahkikatın yürütülmesiyle ilgili olarak kendilerine verdiği bütün yetkileri kullanabileceklermidir?

1609 numaralı kanunun şümulüne giren suçlar işledikleri sanılan memurlar hakkında tahkik memurlarınca yapılan tahkikatın ancak suçun vasfını tayin ile memur hakkında kovuşturma yapılmasına Bakanın veya Valinin mezuniyet verip vermemesini temine yarayacak hazırlayıcı bir ilk tahkikat mahiyetinde olduğu şüphesiz bulunduğuna göre yargıç kararı ile uygulanabilecek bu yetkilerin kullanılmasına imkân yoktur.

Bu çeşit yetkiler kullanılamayacağına göre nasıl tahkikat yapacaklar ve suçun delillerini ne türlü toplayacaklardır. 1609 sayılı kanundan bu sorguların cevabını çıkarmak mümkün değildir.

Kendinde kâfi yetki göremiyen tahkik memurunun arama ve tevkif gibi lüzumlu bazı tedbirleri tatbik edememesi, buna mukabil henüz kovuşturma için izin istememiş ve tahkikat dosyası daha eline geçmemiş olan adliyenin işe karışmaması delillerin ortadan kaldırılmasını veya sanığın kaçmasını ne kadar kolaylaştıracağını izaha lüzum yoktur.

Bir tek mumeleden çıkan ve aynı delillere dayanan çeşitli suçlar olabilir ki bir kısmı 1609 sayılı kanuna tabidir. Diğer bir kısmı ise memurin muhakemat kanununun şümulüne giren suçlardır. Meselâ bir tahsildar zimmetine para geçirmiş, tahsil memuru bunu bilerek göz yummak suretiyle görevini kötüye kullanmış, malmüdüri de tahsildarın hesabına vaktinde bakmadığı için zimmetin vukuuna sebebiyet vererek vazifesini ihmal etmiş olsun. Aynı delillere dayanan bu üç suçu bir birinden ayırmak ve bir

TETKİKLER

tek muamelenin çeşitli safhaları üzerinde takdir ve karar hakkını başka

başka yerlere vermek kolay değildir.

Doğrudan doğruya adliye verilen tahsildarın meselâ muhakemesinin menine, idare heyetince de tahsil memuru ile malmüdürü hakkında son tahkikatın açılmasına karar verilmiş olsun. Vaziyet ne olacaktır?

Asıl zimmetten sanık olan mahkemeye gitmiyecek, fakat başkaları bu zimmet işinde görevlerini kötüye kullanmak veya ihmal etmek suçları ile muhakeme edileceklerdir.

Aynı memura isnat edilen çeşitli suçların mahiyetlerini ve takip sistemlerinin 1609 numaralı kanuna mı, yoksa memurun muhakemat kanununa mı tabi olması gerektiğini tahkikatın başında kestirmek ve ona göre tahkikat evrakını ayrı ayrı tutmak ta ortaya bazı güçlükler çıkarmak.

1609 sayılı kanuna tabi suçlardan dolayı haklarında son tahkikatın açılmasına karar verilen sanıkların derhal tevkifi ve duruşmanın mevkuf olarak yapılması, yolundaki hükmün, hiç bir açık kapı bırakamıyacak kadar mutlak ve kesin olması hem haksız hem zararlı bir tedbirdir. Bilindi gibi cezayı gerektiren bir suç işlendiği zannını verecek yeter deliller bulunursa son tahkikatın açılmasına karar vermek mecburidir. Cezası bir kaç ayı geçmeyen suçlarda bile zan üzerinde tevkif mecburiyetini koymak herhalde lüzumsuz bir şiddettir. Bu şiddet bazı hallerde sorgu yargıcını mevcut deliller üzerindeki takdir hakkını sanıktan yana kullanarak muhakemenin menine karar vermeye sevketmektedir. Diğer taraftan bu hal ortaya muhtelif suçların ceza derecesine uymayan nisbetsizlikler de çıkarmaktadır.

İşin tarihçesi, esas ve mahiyeti ile bu günkü durumu hakkında buraya kadar yaptığımız açıklamalardan sonra yapılması gerekli değişikliğe ait mütalâalarımızı kaydetmeğe geçebiliriz:

Bütün memurların aynı derece ve ölçüde teminata tabi olmaları icap etmez, bu bakımdan memurları iki kısma ayırmak düşünülebilir.

Birinci kısım memurlar vazifelerinden doğan veya vazifeleri ile ilgilide olmak şartı ile vazifeleri sırasında işleyecekleri suçlarından dolayı İdarî teminattan faydalanmalıdırlar.

Vazife sırasında hadis olan bir suçun vazife ile ilgili olup olmadığının takdirinde İdarî ve adlî makamlar arasında anlaşmazlık olursa Yargıtay ceza daireleri genel heyetinin kararı ihtilâfı halledilebilir.

Memurun muhakematı bakımından İdarî teminata mazhar olacak bu kısım memurların tayininde esas bunların alcl ıtlak memur olup olmadıkları hattâ kıdem bakımından baremin muayyen bir derecesine yetişmiş o-

MEMURİN MUHAKEMATİ VE İDARÎ TEMİNAT MESELESİ

lup olmamaları yani kadrodaki mevkileri değil, yurt içinde veya dışında devleti temsil, devlet ve kanun otoritesini temsil ve infaz keyfiyetleridir.

Buna doğrudan doğruya karar almak yetkisini de eklemek icap eder.

Bahsettiğimiz esas ve prensip içinde İdarî teminata tabi olacak bu kısım memurları yurt dışında, merkezde ve İllerde olmak üzere üç bölüme ayırabiliriz.

Yurt dışında :

Devleti temsil eden elçiler ve delegeler, (yaptıkları hizmetin özelliği ve aldıkları karar ve tedbirlerin mahiyeti bakımından)

Merkezde :

Sayıştay başkan ve üyeleri, bakanlık, müsteşarları ve Genel Müdürler, (Doğrudan doğruya karar almak yetkisini haiz bulunmaları itibarıyla)

İllerde :

Valiler (Devletin mümessili, bütün Bakanlıkların sayasî ve İdarî icra vasıtası olmaları bakımından). Vali adına vazife gören vali muavinleri de bu durumdadır .

İlçede :

Kaymakamlar (Hükümetin mümessili ve en büyük mülkiye memuru olmak bakımından),

Bucakta :

Bucak müdürleri (en büyük mülkiye memuru olmak bakımından),

Köyde :

Köy muhtarları (Köyde devlete ve köye ait hem asayiş, hem temsil görevlerini bizzat ifa etmeleri itibarıyla)

Şehir ve kasabalarda :

Belediye başkanları (İnsan hayatının selâmeti ile ilgili kararlar almak bu kararların infazı için belediye zabıtasını kullanmak, yetkilerine giren konularda bazı ceza tedbirleri uygulamak ve beldenin mümessili bulunmak bakımından)

Kanunların infazı ile görevli zabıta amir ve memurları da bu sınıf memurlar arasında mütalâa edilmek lâzım gelir, ancak zabıta mensupları hakkında adlî zabıta vazifelerinden dolayı şimdiye kadar olduğu gibi ceza mahkemeleri kanunu hükümlerinin uygulanmasına devam edilmesi tabiidir.

Çerçevesi ve sahası yapılacak tarif dairesinde tesbit ve tahdit olunacak ikinci kısım memurlara gelince, bunların sadece ihmal veya görevi

TETKİKLER

kötüye kullanmak suçlarından dolayı İdarî teminata tabi tutulmaları muvafık

olacaktır.

Bu iki suç dışında bu kısım memurların vazifeden doğsun doğmasın bütün suçları için hiç bir teminata ihtiyaç olmadığı mütalâasındaız.

Bu kısım memurlar için teminat mevzuunu bahsettiğimiz iki nevi suç münhasır olarak kabul etmemizin sebebi şudur :

İhmal; mahiyeti bakımından kısmen disiplin yolu ile halli gereken, bazı hallerde vukuu veya ademi vukuu telâkkiye ve işin neticelendirilmesinde gecikmenin mücbir sebeplerden veya imkânsızlıklardan ileri gelip gelmediği daire amirinin takdirine bağlı olan bir suç olduğu cihetle bu gibi hallerde önce bir İdarî tetkikin yapılması meselenin tabii icabı sayılmalıdır.

Görevi kötüye kullanmak suçunda da meslekî takdir ölçüsünün geniş payı vardır. Üstelik T. Ceza Kanununda yer alan diğer vazife suçları bütün unsurları ile tarif ve tasvir edildiği halde bu tarif ve tasvirlerin dışında kalan kaydı ile suç unsurları belli olmayan (her ne suretle olursa olsun görevi kötüye kullanmak) suçu da 240 ıncı madde olarak yer almıştır.

Ne bizim ceza kanunumuzun alındığı İtalya ceza kanununda, ne de diğer memleketlerin kanunlarında böyle bir suç yoktur. Bu itibarla ya bu maddeyi kanunumuzdan çıkarmak veyahut memleket şartlarının özelliği bakımından buna imkân bulunamazsa bu suçla bir memurun bahkemeye verilmesini de teminat konusu olarak kabul etmek lâzım gelecektir.

1609 sayılı kanun gereğince izin sistemine bağlı olan suçlar; vazifeyi ihmal veya görevi kötüye kullanmak suçlarının dışında kalmakta olduğundan ve memurun muhakemat kanununda yapılacak değişiklikler sırasında 1609 sayılı kanunun yürürlükten kaldırılması icap edeceğinden bu kanunun konusuna giren suçlardan dolayı ikinci kısım memurlar hakkında hiç bir teminat ve izin sistemi bahis konusu olmadan doğrudan doğruya kovuşturma yapılması lâzım geleceği tabiidir.

Bu kısım memurların vazifelerini ifa sırasında işledikleri suçlar vazifeleri ile ilgili dahi olsa İdarî teminatın dışında kalacaktır.

Her halde vazife ile ilgisi olmayan suçların vazife sırasında işlenmiş olmaları sebebiyle behemahal İdarî teminata bağlı tutulması memurların hiç bir kısmı için bahis konusu olamaz, bu kısım suçlar hakkında muayyen bazı memurlar için ayrı muhakeme mercileri gösterilmesi maksadı temine kâfidir.

Bazı memurlar için mevzuatımızda muayyen muhakeme veya kovuşturma mercileri veya özel bir adli tahkikat yolu gösterilmesi de bir nevi teminat mahiyetinde olarak kabul edilmiş esaslardandır.

MEMURİN MUHAKEMATI VE İDARİ TEMİNAT MESELESİ

Ceza Usulü Muhakemeleri Kanununun 154 üncü maddesi gereğince Cumhuriyet Savcılarının şifahi veya yazılı talep ve emirlerini yapmakta görevlerini kötüye kullanan veya ihmali görülen zabıta âmir ve memurları hakkında savcılık doğrudan doğruya kovuşturmada bulunmakla beraber zabıta âmirleri hakkında hâkimlerin vazifelerinden dolayı tâbi oldukları muhakeme usulü uygulanır.

Bu madde vali, kaymakam ve bucak müdürleri hakkında Memurin Muhakemat Kanunu hükümlerinin tatbik olunacağını teyit etmiştir.

Memurin Muhakemat Kanununun 6 inci maddesi hükmüne göre bir meclisin kararı aleyhindeki itiraz üst mecliste ve il idare heyetinin kararlarına karşı yapılacak itirazlar ise Danıştay İkinci Dairesinde incelenir.

Ancak kaymakamlar hakkında idare heyetlerince verilecek bu gibi kararlar itiraz edilsin, edilmesin her halde Danıştay İkinci Dairesinde tetkik olunur.

Memurin Muhakemat Kanununun koyduğu prensibe göre hakkında son tahkikatın açılmasına karar verilen memur bu kararı veren idare heyetinin bulunduğu yerdeki yetkili mahkeme tarafından muhakeme olunur.

İl merkezlerinin millî irade ile tâyin olunan memurları ile il idare heyeti üyeleri hakkında son tahkikatın açılmasına veya muhakemenin men'i ne karar verilmesi Danıştay İkinci Dairesinin vazifelerindendir. Bu gibi memurların bulundukları yere en yakın il mahkemesinde muhakeme edilmeleri kabul olunmuştur.

Valiler hakkında son tahkikatın açılması veya muhakemenin men'i kararı verilmesi de Danıştay İkinci Dairesine aittir. Bu daire tarafından verilecek kararlara karşı yapılacak itirazlar Genel Heyette tetkik olunur.

Haklarında son tahkikatın açılmasına karar verilen valiler Yargıtay Ceza Dairesinde muhakeme olunur. Bu daire tarafından verilen kararlara karşı da Genel Heyete müracaat edilir.

Danıştay Başkan ve Üyeleriyle elçiler ve Bakanlık Müsteşarları hakkında da valiler gibi muamele yapılır.

5545 sayılı Milletvekilleri Seçimi Kanununun 160 inci maddesi vali veya kaymakamların Seçim Kanununda yazılı suçlardan birini işledikleri iddia edildiği takdirde yapılacak kovuşturmanın taallük ettiği mercileri şu suretle tesbit ve kabul etmiştir :

Valiler hakkındaki kovuşturma ve hazırlık soruşturması Cumhuriyet Başsavcısı, gerekli görüldüğü halde ilk soruşturma Yargıtay Birinci Başkanının görevlendirdiği Yargıtay Üyesi ve yargılama, Yargıtayın yetkili Ceza Dairesi tarafından umumi hükümlere göre yapılır.

TETKİKLER

Hazırlık soruşturmasını Başsavcı kendi yardımcılara da yaptırabilir. Ancak kamu dâvasını açmak ve kovuşturmaya mahal olmadığına karar vermek Başsavcıya aittir.

Hazırlık soruşturması sırasında Başsavcı tarafından istenilen tevkif, tahliye, zabıt ve aramaya ilk soruşturmaya yetkili Yargıtay Üyesi tarafından karar verilir.

Başsavcı tarafından kovuşturmaya mahal olmadığına dair verilen karar ile Yargıtay Üyesi tarafından hazırlık ve ilk soruşturmalar sırasında verilecek kararlara karşı yapılan itiraz, Yargıtay Birinci Başkanı tarafından görevlendirilen bir daire başkanı tarafından tetkik olunarak karara bağlanır.

İlk soruşturma sırasında Yargıtay Üyesi tarafından verilecek kararlardan umumî hükümlere göre tasdik ile tekemmül etmesi gerekenlerin tasdik mercii Yargıtay Daire Başkanıdır.

Yargıtay Daire Başkanının tasdiki ile tekemmül eden kararlara karşı yapılacak itirazlar Yargıtay Birinci Başkanı tarafından tetkik edilerek karara bağlanır.

Kaymakamlar hakkında hazırlık soruşturmasının yapılması ve kamu dâvası açılması ve son soruşturma açılmasına karar verilmesi o il'e en yakın il merkezindeki vazifeli Cumhuriyet Savcısı ve sorgu yargıcı ve yargılamarları o yerdeki görevli mahkemeler tarafından yapılır.

Şimdi kabul edilmesi gerekli İdarî teminatın şekli ne olması lâzım geleceği meselesine geçebiliriz,

Bu teminat :

A — İlk tahkikat muameleleri gibi mahiyeti kazaî olan işlerin adlî merciden İdarî makamlara intikali mahiyetinde olmamalı,

B — Ceza müeyyidelerinin zamanında tecellisini ve tesirini gösterecek şekilde suçların süratla adalet makamlarına intikalini sağlamalı,

C — Delillerin ziyaa uğrayarak takibatın beraatle neticelenmesine mahal vermemeli,

D — Hiç bir suçun cezasız kalamıyacağı esasını zedelememek,

E — Doğrudan doğruya karar alabilmek yolunda bir görev ve yetkiye sahip olan makamların bu yetkileri ile ilgili suçlarından dolayı İdarî otoriteyi fevri ve asılsız iddiaların tesirinden ve kamu intizamını halelden koruyabilmeli,

F — Vukuu veya ademi vukuu meslekî takdire bağlı olan hallerde bu takdirde yer vermeli,

Böyle bir teminatın esasım 1609 sayımı kanunumuzda kabul edilmiş

MEMURİN MUHAKEMATİ VE İDARİ TEMİNAT MESELESİ

olan izin sisteminde bulabiliriz. Ancak bu sistem yukarıda belirttiğimiz gibi tecrübe ile ortaya çıkan pürüzlerinden ayıklanmalıdır.

Böyle bir sistemin başka memleketlerde de benzerleri vardır.

İtalya’da vali, vali muavini ve komün başkanları için idari teminat kabul olunmuştur.

İsviçre’de federal memurların memuriyet suçlarından dolayı haklarında kamu dâvasının açılması federal hükümetin iznine bağlıdır.

Fransa’da bizim memurun muhakemat kanununa mütenazir İdarî teminat şekli 1870 tarihinde kaldırılmış olmakla beraber İdarî kararlarla ilgili meselelerde vali tarafından gösterilen lüzum üzerine ihtilâf merciine kadar gidilmek suretiyle bir nevi idari teminata yol açılmıştır.

Takibat için izin verilmesi lâzım geldiği halde izin verilmemesi takdirinde izin mekanizmasının kontrolsuz kalmaması da icap eder, izin verilmemesi yolundaki takdir bir İdarî tasarruf teşkil edeceğine göre bu yoldaki kararlara karşı şikâyetçinin veya, kamu adına takip edilecek suçlarda C. Savcılarının itirazı ile üst makam ve heyetlere ve nihayet Danıştaya kadar müracaat edilmesi kabul olunabilir.

Bu esasın icabı olarak C. Savcısı izinden önce suçluyu dinlememek şartı ile icap eden incelemeleri yapabileceği gibi suçun delillerini de tesbit edebilir. Takibat için izin verilmedikçe suçlu olduğu iddia olunan memur C. Savcısı tarafından sorguya çekilmemelidir.

İzin vermeye yetkili makamların bu yetkilerini kısa bir zaman içinde kullanmaları için kanunda muayyen bir müddet konması icap edeceği tabiidir.

KANUNLARIN TASFİYESİ MESELESİ

Yazan: İzzet ÖRS

İdare mecmuasının 199 sayılı nüshasında neşrolunan kısa yazımıza ekli fihrist ile de arzolunduğu veçhile kanun numaralarının yükselmesi memurlarımızı ve hattâ ve halkımızı şaşırtıcı veya üzücü bir hal değildir. Nitekim Büyük Millet Meclisinin 8 inci devresinin son oturum yılına ait olup neşir edilmiş bulunan kanunlara ait ekli fihristin de tetkiki bu tezi aydınlatacaktır. Bu devrenin son oturumunda 222 kanun çıkmıştır. Bunlardan 46 bütçe ve bütçe ile ilgili, 56 Milletler arası anlaşmaları tasdik eden ve 17 bir mevzu ile ilgili hususî kanunlardır. Geriye kalan 102 kanunla da. 43 kanun tatbikat sahasından kaldırılmıştır. Böylelikle bütün bir oturumun yeniden ortaya koyduğu aktüel kanun adedi de, 62 den ibaret bulunmuştur.

Şu halde en verimli bir devrenin ek, tadil ve yeni hüküm vazeden ufak ve büyük metni ihtiva eyleyen kanun adedine bakılırsa kanun numaralarının kabarmış ve fakat memurlarca ve halkımızca okunup tetkik ve tatbik edilmesi gereken hükümler mahdud olup alâkalıları yorucu mahiyet arzilememiştir.

Filhakika ölmüş mevzuatı ayıklamak tatbikat sahasındaki mevzuatın hakiki adedini tesbit edip memurlara ve vatandaşlara daha kolay görünüşler hazırlamak lâzımdır. Bu nasıl olabilir?

A — Devlet kadrosu içinde ve dışında çalışan hukukî salâhiyet ve Nosyona sahip eşhastan müteşekkil bir heyet kurarak bu heyet marifetiyle bu günkü mevzuatın ihtisar ve tasfiyesini temin etmek suretiyle yaşayan mevzuat üzerinde varılan toplu neticeyi Büyük Millet Meclisine arzilemekle,...

B — Veyahut bir mepdei ele alarak ilk çıkacak kanuna (1) numarayı vermekle...

Taamülen bizdeki kanun tasfiyeleri böylece olmuştur. Yani tasfiye tabii seyrine bırakılmıştır. İzah edelim.

KANUNLARIN TASFİYESİ MESELESİ

Hattı - humayunun okunuşundan sonra çıkan ve İmparatorluğa ait bulunan mevzuat resmî mahiyette birinci tertip düsturlarda toplanmış. Meşrutiyetin ilânından sonra da aynı mevzuu ve mahiyette takvimi - vakai ile birlikte ikinci tertip düsturlar çıkarılmıştır. Keza Cumhuriyetin ilânını müteakip Büyük Millet Meclisince ilk defa kabul olunan mülga ağnam vergisi kanununa (1) numara verilmek suretiyle de üçüncü tertip düsturlar ve resmî gazete intişara başlamıştır. İmparatorluğun devamı müddetince çıkarılan Müdevvenat kendi kendini tasfiye etmekle beraber kalanı da Meşrutiyet devrinde neşrolunan mevzuat ile tasfiye edilmiş ve sarahaten tasfiyeye tabi tutulmayan hükümler tarihe mal olmuştur.

Bu devirden kalanlar da Cumhuriyet devrinin mer'iyet mevkiine koyduğu kanunlar ahkâmiyle yüzde yüze yakın ortadan kaldırılmıştır.

Şu halde Türkiye Cumhuriyetinin bünyesi içinde köylere kadar teşkilâtli siyasî partiler kurulup, partiler arası çok şiddetli demokratik bir intihap mücadelesinden sonra toplanacak olan 9 uncu Büyük Millet Meclisi kanun tasfiyesinde mükemmelen bir mebde olabilir. Ve bu Büyük Millet Meclisinin ilk çıkaracağı kanuna (1) numara verildiği takdirde ise Türkiye Büyük Millet Meclisinin ilk kuruluşundan 8 inci devresinin sonuna kadar çıkarılmış bulunan 5664 adet kanun tabii mecrasında tasfiyeye tabi tutulmuş olur.

Yukarıda da arzolunduğu gibi esasen 27 yıllık devre içinde münteşir kanunlar daima isbata çalışıldığı veçhile kendi kendini çoktan ve çok esaslı şekilde tasfiye etmiştir. Kalanı da Büyük Millet Meclisinin (9) uncu intihap devresi içinde çıkacak kanunlarla ortadan kaldırılacaktır.

Bu devre içinde hükümleri yaşasa dahi zamanın tabii zaruretlerine uymadıklarından dolayı tatbikat sahasında yer bulamıyanlar da tarihe karışıp gidecektir. Gönül geleceğe matuf olarak şunu istiyor :

Bundan böyle neşredilecek kanunlar iyi bir tetkik mahsülü olarak tabii zaruretleri layikiyle ihata eylesin ve bu suretle de kanunlarımız uzun ömürlü olsun. Az ve fakat özlü kanunlar çıkarılsın.

Sekizinci Büyük Millet Meclisinin son devresine ait olup umumî hükümler koyan kanunlarla bu kanunların hangi maddeleriyle kaldırılmış olan kanun maddesi ve fıkrası aşağıdaki tabloda gösterilmiştir

Sıra Kanun Sayı No. kanunun	Kanunun İsmi	hükmü kaldıran madde	Hükmü kalkan
1 5451	İspirto ve ispirotolu içkiler inhisarı hakkındaki 4250 sayılı kanunun bazı maddeleriyle aynı kanunun 4658 sayılı kanunla değiştirilen 21 inci maddesini değiştiren kanun	5	4658 sayılı kanun kaldırılmıştır.
2 5453	T. C. Ziraat Bankası kanununun 5 inci maddesinin değiştirilmesi hakkında Kanun		
3 5457	Hakimler Kanununun bazı maddelerinin değiştirilmesi ve iki geçici madde eklenmesi hakkında kanun		
4 5458	Temyiz mahkemesi teşkilâtına dair olan 1221 sayılı kanunun 2020 sayılı kanunla değişen 3 üncü maddesiyle 1222 sayılı kanunun 4 üncü maddesinin değiştirilmesi hakkında kanun		
5 5459	Devlet memurları aylıklarının tevhit ve teadülü hakkındaki 3656 sayılı kanuna bağlı 1 sayılı cedvelin Tarım Bakanlığı kısmında değişiklik yapılması hakkında kanun		
6 5464	Hukuk usulü mahkemeleri hakkında-ki1086 sayılı kanunun 81 ve 427 inci maddeleriyle aynı kanunun 2606 sayılı kanunla değişen 8 ve 438 inci maddelerinde değiştirilmesi hakkında kanun		

KANUNLARIN TASFİYESİ MESELESİ

Sıra	Kanun
kaldıran	
Sayı no.	
madde	

- 8 5478 Belediye gelirleri kanunun 37 nci maddesinin değiştirilmesine ve 51 inci maddesine bir fık- ra eklenmesine dair kanun 5/Nisan/1298 tarihli icar, akar nizamnamesile bu nizamnameyi değiştiren 1/ Şubat/ 1329 tarihli muvakkat kanun kaldırılmıştır.
- 9 5479 Köy Enstitüsü mezunu öğretmenlerle köy sağ- lık memurlarının geçimlerini düzenlemek üye- re 3803, 4274 ve 4559 sayılı kanunlara ek 5129 sayılı kanunda değişiklik yapılması hakkında kanun
- 10 5500 Bil'umum askeri malullerin terfihi hakkındaki Kanunun 11 inci maddesine bağlı cedvele bir fıkra eklenmesine dair kanun
- 11 5501 Ordu iç hizmet kanunun 66 ıncı maddesinin değiştirilmesine dair kanun 3552, 4448, 4861 sayılı kanunlarla 4644 sayılı kanuna bağlı 1 sayılı kadro cedvelindeki Türkiye Büyük Millet Meclisine ait olan kısım kaldırılmıştır
- 12 5502 Hastalık ve analık Sigortaları kanunu
- 13 5503 Bina yapımını teşvik kanunun 10 uncu madde- Sinin değiştirilmesine ir kanun
- 14 5504 5498, 4620, 4621 sayılı kanunlara ek kanun
- 15 5509 Türkiye Büyük Millet Meclisi memurları teşki- 2644 sayılı Tapu Kanunun 15 inci maddesinin birinci fıkrası kaldırılmıştır.
- 7 Latı hakkındaki kanun
- 16 5516 Bataklıkların kurululması ve bundan elde edi- lecek toprak hakkında kanun
- 12
- 17 5517 İstanbul Üniversitesi Kuruluş kadroları hak- Kındaki 5247 sayılı kanuna ek kanun

TETKİKLER

Sıra	Kanun	Hüküm Kanunun	Hükümü kalkan kanunun
Sayı no.	İsmi		
madde			
18	5518 İş Kanununun bazı maddelerinin değiştirilmesi		3008 sayılı İş Kanununun 5, 109, 111 ve 120 inci maddeleri kaldırılmıştır.
7	hakkında kanun		
19	5519 Tapu kayıtlarından hukuki kıymetlerini gaybet-		1515 sayılı kanunun bu kanuna uymayan hükümleri kaldırılmıştır.
	miş olanların tasfiyesi hakkındaki 1515 sayılı kanuna ek kanun		
20	5520 Tapu Kanununun 31 inci maddesinin değiştiril-	3	4772 sayılı kanunun 67 nci ve 417 numaralı kanunun 48 inci maddelerinin ikinci fıkrası kaldırılmıştır.
	Meşine dair kanun		
21	5521 İş Mahkemeleri Kanunu	16	
22	5522 Maarif teşkilâtına dair olan 789 sayılı kanunun		
	13 üncü maddesinin ve 5166 sayılı kanuna bağ-		Yargıçlar kanuna ek 5017 sayılı kanunun 4 üncü maddesi kaldırılmıştır.
	lı 2 sayılı cedvelin değiştirilmesi hakkında kan-		
	un		
23	5523 Yargıçlar Kanununa ek 5017 sayılı kanunun 4 üncü maddesinin kaldırılmasına dair kanun	1	
24	5524 Tescil edilemeyen birleşmelerde bunlardan doğan çocukların tescilini ve gizli kalmış nüfus vakalarının cezasız olarak kaydına dair kanun		
25	5528 İşletmeler Bakanlığı kuruluş ve görevleri hakkında kanun		
26	5530 4353 Sayılı Kanunun geçici birinci maddesile tanınan ve 5163 sayılı kanunla iki yıl uzatılan yetkinin uzatılması ve 3499 sayılı kanunun 5		

- inci maddesinin uygulanmasının geri bırakılması hakkında kanun
- 27 5540 Türk parasının kıymetini koruma hakkındaki Sayılı kanunun 1 inci ve 4328 sayılı kanunla değiştirilen 3 üncü maddelerinin değiştiril-

KANUNLARIN TASFİYESİ MESELESİ

Sıra Kanun Sayı no.	Kanunun İsmi	Hüküm kaldıran madde	Hükmü kalkan kanunun

		mesine ve bu kanunun süresinin uzatılmasına dair kanun	
28	5541	Köy Enstitüleri Kanunun 3. Maddesinin birinci Fıkrasının değişmesi hakkında kanun	
29	5545	Milletvekilleri seçim kanunu	4918 ve 5258 sayılı kanunlar kaldırılmıştır
169			
30	5563	İş ve İşçi Bulma Kanun kuruluş ve görevleri hakkındaki kanunun bazı maddelerinin değiştirilmesi hakkında kanun	
31	5563	Devlet Memurları aylıklarının tevhit ve teadülüne dair olan 3656 sayılı kanuna bağlı 1 sayılı cedvelde değişiklik yapılması hakkında kanun	
32	5564	İş Kazalarıile Meslek Hastalıkları ve Analık Sigortaları hakkındaki kanunun bazı maddelerinin değiştirilmesi ve bu kanuna bazı maddeler eklenmesi hakkında kanun	
33	5565	İşçi Sigortaları Koruma Kanunun maddelerinin değiştirilmesi ve bu kanuna bazı maddeler eklenmesi hakkında kanun	
34	5568	Devlet Orman işletmelerince ve kereste fabrikalarınınca yapılmış olan harcamalara ait 1944 ve 1945 takvim yılı kar ve zarar hesabının onanması hakkında kanun	
35	5569	Belediye Gelirleri Kanunun 5385 sayılı kanunla değiştirilen 22 inci maddesinin değiştirilmesi hakkında kanun	
36	5573	Devlet Memurları aylıklarının tevhit ve teadülüne dair olan 3656 sayılı kanuna bağlı 1 sayılı cedvelin Adalet Bakanlığı ve Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü bölümlerinde değişiklik yapılması ve kadastro mahkemelerinde gezici mahkemelerin kaldırılması hakkında kanun	
37	5573	Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı kuruluş ve ve memurları kanununa bazı hükümler eklenmesine ve 4256	

TETKİKLER

Sıra	Kanun	Hüküm	
kaldıran		Kanunun	
Sayı	no.	İsmi	Hükmü kalkan kanunun

madde

	sayılı kanuna bağı kadro cedvellerinin sayılı cedvellerinin değıştirilmesine dair olan 4862 sayılı kanuna bağı cedvellerde değışiklik yapılması hakkında kanun	
38	5576 İller Bankasının Kanunun 22 inci maddesinin değıştirilmesi hakkında kanun	
39	5579 Milli Eğıtim Bakanlığı kuruluş kadrolarile merkez kuruluş ve görevleri hakkındaki 2287 sayılı kanunda değışiklik yapılmasına dair olan 4926 sayılı kanuna bağı 1 sayılı cedvele bazı kadrolar eklenmesi hakkında	
40	5580 Muhtaç Çiftçilere Ödünç Tohumluk verilmesi hakkındaki kanunun 3 ve 11 inci maddelerinin değıştirilmesine dair kanun	
41	5582 Marşal Planı Avrupa Kalkınması programı çer- çevesi dahilinde elde edilecek yardımların büt-	5282 sayılı kanunun 2, 3 ve 4 üncü maddeleri kaldırılmıştır.
	çe ve hazine hesaplarına intikal şekline ilişkin kanun	
8		376 sayılı, 26/Kasım/&1339 tarihli Posta Kanunu ile ekleri,723 sayılı 25/Ocak/1926, 841 sayılı 15/Mayıs/1926 899 sayılı,2/Haziran/1926 1145 sayılı 23/ Haziran/1927 1172 sayılı 25/Haziran/1927 1212 sayılı,5/Mart/1928 1320 sayılı, 28/Mayıs/1928 1405 sayılı,6/Mart/1929 2290 sayılı,11/Haziran/1933 2501 sayılı, 9/Haziran/1934 2579 sayılı, 5/Temmuz/ 1934 2721 sayılı, 18/Mayıs/ 1935 3108 sayılı, 1/Şubat/1937 4133 sayılı,1/Aralık/1941 4646 sayılı,3/Ağustos/1944 4711 sayılı 4/ Nisan/1945
42	5583 Hazinece Özel Kişilere kefalet edilmesine ve döviz teahhüdünde bulunulmasına dair kanun	
43	5584 Posta Kanunu	
68		

KANUNLARIN TASFİYESİ MESELESİ

Sıra	Kanun	Hüküm Kanunun	Hükümü kalkan kanunun
Sayı no.	İsmi		
madde			
44	5585 Maaş Kanununa ek 4379 Sayılı Kanunun 1 ve 2 inci maddelerinin değiştirilmesine ve bu kanuna bazı geçici maddeler eklenmesine dair kanun		5008 sayılı ve 17/Şubat/1947 tarihli kanunlar kaldırılmıştır.
45	5587 Toprak Mahsülleri Ofisi tarafından idhal olunacak hububat ve unun gümrük vergisile rıhtım resminden muhafiyeti hakkındaki kanun		
46	5590 Ticaret ve Sanayi Odaları, sanayi odaları, ticaret odaları ve ticaret borsaları ve ticaret ve sayı ve ticaret ve sanayi birliği kanunu	28	2013 ve eki 2236 sayılı kanunlar kaldırılmıştır.
47	5591 Makine ve Kimya Endüstrisi Kurma kanunu		
48	5592 Askeri Hastabakıcı Hemşireler hakkındaki kanunun 2 ve 6 ncı maddelerinin değiştirilmesine dair kanun		
49	5593 Hava Taarruzlarına Karşı Korunma kanununa ek kanun		
50	5595 Ankara Üniversitesi Kuruluş kadroları hakkındaki 5239 sayılı kanuna ek kanun		3231 sayılı kanun yürürlükten kaldırılmıştır
51	5602 Tapulanma Kanunu		
52	5603 Köy Okulu Öğretmen evi köy sağlık memurları ve ebeleri evleri inşa ettirmek hakkındaki 5210 sayılı kanuna ek kanun		
53	5604 Denizyolları İşletmesi hakkındaki 2239 sayılı Kanunun bazı maddelerinin değiştirilmesine Dair kanun		
54	5605 Ordu Mensuplarıyla Emniyet Genel Müdürlüğü ve Gümrük Muhafaza ve Muamele sınıfı kadrosunda çalışanlara birer er tayını verilmesi hakkındaki kanuna ek 4786 sayılı kanunun 1 inci maddesinin değiştirilmesine dair kanun		
55	5606 Kars ili ile Beyazıt, Erzurum ve Çoruh illerinin bazı parçalarında muhacir ve sığıntların yerleştirilmesi-		

TETKİKLER

Sıra	Kanun	Hüküm Kanunun	Hükümü kalkan kanunun
Sayı	no.	İsmi	
madde			
dair	ne ve yerli çiftçilerin topraklandırılmasına		10/Nisan/1340 tarih ve 474 sayılı kanunun 1, 4 ve 5 inci maddeleri kaldırılmıştır
2	olan kanunda değişiklik yapılması hakkında kanun		
56	5607 Muhasebei Umumiye Kanununa ek kanun		
57	5608 Gümrük Tarifesi Kanunu değiştiren 2255 sayılı-		
	lı kanuna bağlı cedvelde değişiklik yapılması hakkında kanun		
58	5609 Subay ve Askeri Memurların maaşlarına dair olan 4989 sayılı kanunun birinci maddesile 4600 sayılı kanunun 3 üncü maddesinin		
değiş-	tirilmesine ve bu kanunangeçici maddeler eklenmesine dair kanun		
59	5611 Subaylar Hey'etine Mahsus Terfi Kanununun bazı maddelerinin değiştirilmesine ve bu kanuna geçici maddeler eklenmesine dair kanun		
60	5612 Ereğli Kömür Havzasındaki ocakların devletçe		6/7/945 tarihli ve 4784 sayılı kanunun 1, 2, 3, 4, 7, 13, 14 ve 21 inci maddele-
	işletilmesi hakkındaki 3867 sayılı kanunun 10 uncu maddesine 2 fıkra eklenmesi hakkında kanun		rile 18/11/1935 tarihli ve 2849 sayılı kanun kaldırılmıştır
61	5613 Toprak ve İskan İşleri Genel Müdürlüklerinin Birleştirilmesi hakkında kanun	13	
62	5614 Abant gölü çevresinin Bolu Özel İdaresine Temlikine dair kanun		
63	5616 Devlet Demiryolları ve Limanları İşletme Genel Müdürlüğü memur ve hizmetlilerinin ücretlerine dair olan 2847, 3173, 4420, ve 5000 sayılı kanunlarda değişiklik yapılması ve		

KANUNLARIN TASFİYESİ MESELESİ

Sıra	Kanun	Hüküm	Hükümü kalkan kanunun
kaldıran		Kanunun	
Sayı no.		İsmi	
madde			
13	2847 sayılı kanuna bazı maddeler eklenmesine dair kanun	17/7/944 tarihli ve 4620 sayılı kanunun 3 üncü maddesinin E fıkrası ile aynı kanunun 4 üncü maddesi ve 5000 sayılı kanunun 2 ve 3 üncü maddeleri kaldırılmıştır.	
64	5617 Hayvan Sirkatinin Meni Hakkında kanun	6/Nisan/1329 tarihli hayvan sirkatinin meni hakkındaki kanunu mu-vakkat kaldırılmıştır.	
65	5618 Çiftçiyi Topraklandırma hakkındaki kanunun bazı maddelerinin değiştirilmesi ve bu kanuna bazı maddeler ve geçici maddeler eklenmesine dair kanun	4753 sayılı kanunun 3, 4 ve 17 inci maddeleri ile 38 inci maddesinin son fıkrası ve 62 ncimaddesi ve 1505 sayılı kanunla 22 nci maddesinin G fıkrası kaldırılmıştır. 2644 sayılı kanunun 10 uncu maddesi ve 14 üncü maddesinin 2 ve 3 üncü fıkraları hükümleri kültür erazisi hakkında işlemez.	
66	5619 Gedikli Erbaş Kanunu	2505,3134,3221,3779,4601, 4807 ve 4990 sayılı kanunlarla 1706 sayılı kanunun 4 üncü maddesi 4879 sayılı kanunun 4 üncü maddesi ile 5430 sayılı kanuna ek ve tadillerinin bu kanuna aykırı hükümleri kaldırılmıştır	
67	5620 Hafta Tatili Kanunun 4 ve 5 inci maddelerinin 4 ve 5 inci maddelerinin değiştirilmesi hakkındaki kanunu değiştiren 3062 sayılı kanunun 1 inci maddesinin değiştirilmesine dair kanun		

TETKİKLER

Sıra	Kanun kaldıran	Hüküm Kanunun	Hükmü kalkan kanunun
------	-------------------	------------------	----------------------

Sayı no.
madde

İsmi

68 5621 Toprak Mahsulleri Ofisi Kanununun bazı
mad-

delerinin değiştirilmesine ve 28 inci maddenin
kaldırılmasına ve bu kanuna iki geçici madda
eklenmesine dair kanun

3491 sayılı kanunun 28
inci maddesi kaldırıl-
mıştır.

6

69 5622 Sayımlar Kanunu

70 5623 Tarım Bakanlığına bağlı bazı okul ve
kurumla-

rın idaresi hakkındaki kanuna ek kanun

71 5624 Sürekli görevle yabancı memleketlerde bulu-
nan memurların aylıkları hakkındaki kanunun
birinci maddesine bazı kükümler eklenmesi
hakkında kanun

1833, 1837,2560, 2762,
2814 sayılı kanunların bu
kanuna uymayan hüküm-
leri kaldırılmıştır.

72 5625 Tapu Harçlarına Ek Kanun

4

73 5626 Hava sınıfı mensuplarına verilecek zamlara

ve

tazminlere dair olan kanuna ek kanun

74 5627 Siyasal Bilgiler Okulunun Siyasal Bilgiler
Fa-

kültesi adile Ankara Üniversitesine katılması
hakkında kanun

75 5628 Türk Tütün Ortaklığı Hakkında Kanun

76 5629 Devlet Memurları aylıklarının tevhit ve tea-
dülüne dair olan 3556 ve 4644 sayılı
kanunlara

bağlı 1 sayılı cedvellerde İstatistik Genel Mü-
dürlüğü kısmında değişiklik yapılması ve

İsta-

tistik Genel Müdürlüğü selâhiyet ve vazifeleri
hakkındaki 1554 sayılı kanuna iki madde ek-
lenmesi hakkında kanun

77 5631 Devlet Memurları aylıklarının tevhit ve tea-
dülüne dair olan 3656 sayılı kanuna bağlı 1
sayılı cedvelin Dışişleri Bakanlığı kısmını de-

ğıştiren 4665 sayılı kanuna ek kanun

TETKİKLER

Sıra	Kanun kaldıran	Hüküm Kanunun	Hükmü kalkan kanunun
------	-------------------	------------------	----------------------

Sayı no.
madde

İsmi

-
- 85 5647 Turizm Müesseselerinin Teşvik Kanunu
- 86 5648 Bina Vergisi Kanununun 4 üncü maddesinin
değiştirilmesine dair
- 87 5649 İktisadî Buhran Vergisi Kanununun 1 inci
ma-
ddesine bir fıkra, eklenmesine dair kanun
- 88 5650 Erazi Vergisi Kanununun 3 üncü maddesine
bir
fıkra eklenmesine dair kanun
- 89 5651 Gümrük Kanununun 17 nci maddesine bir
fıkra
eklenmesi hakkında kanun
- 90 5652 Halk Bankası ve Halk Sandıkları hakkındaki
kanunun bazı maddelerinin değiştirilmesine
ve
bu kanuna bir madde eklenmesine dair kanun
- 3 3116 sayılı kanunun 10,
60,61,62 ve 132 nci
maddelerile 4914 sayılı
kanun hükmü mahfuz
kalmak üzere 13/6/1638
tarihli 3444 ve 3445 sayılı
kanunlar ve 4785 sayılı
kanunun 12 nci maddesi
kaldırılmıştır.
- 91 5653 Orman Kanununun bazı maddelerinin değişti-
rilmesine ve bu kanuna bazı maddeler eklen-
mesine dair kanun _____Geçici
- 3 3116 sayılı kanunun 10,
60,61,62 ve 132 nci
maddelerile 4914 sayılı
kanun hükmü mahfuz
kalmak üzere 13/6/1638
tarihli 3444 ve 3445 sayılı
kanunlar ve 4785 sayılı
kanunun 12 nci maddesi
kaldırılmıştır.
- 92 5654 Pasaport Kanununa bir madde eklenmesine
da-
ir kanun
- 1312 sayılı kanunun 8 ve
12 nci maddelerinin bu
kanuna muhalif hükümleri
kaldırılmıştır.
- 2
- 93 5655 Maliye Bakanlığı kuruluş ve görevleri
hakkın-
daki 2996 sayılı kanunun bazı maddelerin de-
ğiştirilme-

KANUNLARIN TASFİYESİ MESELESİ

Sıra	Kanun kaldıran	Hüküm Kanunun	Hükmü kalkan kanunun
------	-------------------	------------------	----------------------

Sayı no.
madde

İsmi

31	sine ve bu kanuna bazı maddeler eklenmesine dair	2993 sayılı kanunun 4910 sayılı kanunla değişen 15 inci maddesile 2996 sayılı kanunun 32, 33, 34, 35, 36 ve 37 nci 4775 sayılı kanunun 1 inci maddeleri ve 4093, 3692 sayılı kanunlar kaldırılmıştır.
94	5656 Belediye Kanununa bazı maddeler eklenmesi-	
	ne dair kanun	
95	5657 Köy Okulları ve Köy Enstitüleri teşkilatına dair	
	olan kanuna bir madde eklenmesine dair ka-	
	nun	
96	5658 Orman Kanununa bazı maddeler eklenmesine ve bu kanunun birinci maddesinde değişiklik Yapılmasına dair kanun	
97	5659 Atatürk Orman Çiftliği Müdürlüğü kuruluş ka-	
	nunu	
98	5660 Türkiye Sanayi Bankasının dağıtacağı karın hazinece ikmali hakkında kanun	
99	5661 Yüksek Öğretme Öğrenci Yurtları ve aşıevleri Hakkındaki kanuna ek kanun —Geçici	İstanbul Üniversitesi 1950 yılı Bütçe Kanunun 7 nci maddesi kaldırılmıştır.
4		
100	5662 Milli Eğitim Bakanlığı kuruluş kadrolarile merkez kuruluş ve görevleri hakkındaki ka-	
	nunda değişiklik yapılmasına dair olan kanu-	
	na bağlı 1 ve 2 sayılı cedvellerde değişiklik yapılması hakkında kanun	
101	5663 Eskişehir sel baskınından zarar görenler için Yaptırılacak meskenler hakkında kanun	

KESİN HESAP, BÜTÇE VE BÜTÇE İLE İLGİLİ NUMARA

SIRASIYLA KANUNLAR

Kanun		
Sayı	No.	İSMİ
1	5443	1943 bütçe yılı kesin hesap kanunu
2	5444	Beden terbiyesi genel müdürlüğü 1943 bütçe yılı kesin hesap kanunu.
3	5445	Devlet demiryolları ve limanlar işletme genel müdürlüğünün 1943 bütçe yılı kesin hesap kanunu.
4	5446	Devlet hava yolları genel müdürlüğü 1943 bütçe yılı kesin hesap kanunu
5	5447	Hudut ve sahiller sağlık genel müdürlüğü 1943 bütçe yılı kesin hesap kanunu.
6	5460	Vakıflar genel müdürlüğünün 1943 bütçe yılı kesin hesap kanunu
7	5465	P. T. T. işletme genel müdürlüğünün 1943 bütçe yılı kesin hesap kanunu.
8	5466	Orman genel müdürlüğünün 1943 bütçe yılı kesin hesap kanunu.
9	5532	Orman genel müdürlüğü 1944 bütçe yılı kesin hesap kanunu.
10	5533	P.T.T. işletme genel müdürlüğü 1944 bütçe yılı kesin hesap kanunu
11	5534	Hudut ve sahiller sağlık genel müdürlüğü 1944 bütçe yılı kesin hesap kanunu.
12	5535	Beden terbiyesi genel müdürlüğü 1944 bütçe yılı kesin hesap kanunu.
13	5536	Vakıflar genel müdürlüğü 1944 bütçe yılı kesin hesap kanunu
14	5537	Devlet hava yolları genel müdürlüğü 1944 bütçe yılı kesin hesap kanunu.
15	5538	Devlet demiryolları ve limanları işletme genel müdürlüğü 1944 bütçe yılı kesin hesap kanunu.
16	5567	Tekel müdürlüğü 1943 bütçe yılı kesin hesap kanunu.

“Bütçe kanunları”

17	5547	Ankara üniversitesi 1950 bütçe kanunu.
18	5548	Beden terbiyesi genel müdürlüğü 1950 bütçe kanunu.
19	5549	İstanbul üniversitesi 1950 bütçe kanunu.
20	5550	İstanbul teknik üniversitesi 1950 bütçe kanunu.
21	5551	Kara yolları genel müdürlüğü 1950 bütçe kanunu.
22	5552	Hudut ve sahiller sağlık genel müdürlüğü 1950 yılı bütçe kanunu.
23	5553	Tekel müdürlüğü 1950 yılı bütçe kanunu.
24	5554	Devlet üretme çiftlikleri genel müdürlüğü 1950 yılı bütçe kanunu.
25	5555	Orman genel müdürlüğü 1950 yılı bütçe kanunu.
26	5556	Devlet demiryolları ve limanları işletme genel müdürlüğü 1950 yılı bütçe kanunu.

KANUNLARIN TASFİYESİ MESELESİ

Kanun		
Sayı	No.	İSMİ
27	5557	Devlet deniz yolları ve limanları işletme genel müdürlüğü 1950 yılı bütçe kanunu
28	5558	Devlet hava yolları genel müdürlüğü 1950 yılı bütçe kanunu
29	5559	Posta telgraf ve telefon işletme genel müdürlüğü 1950 yılı bütçe kanunu
30	5560	Vakıflar genel müdürlüğü 1950 yılı bütçe kanunu.
31	5561	1950 yılı bütçe kanunu
“Bütçe ile İlgili diğer kanunlar”		
32	5487	1949 yılı bütçe kanununa bağlı cedvellerde değişiklik yapılması ve kanuna bazı maddeler eklenmesi hakkında kanun
33	5488	Ankara üniversitesi 1949 yılı bütçe kanununa bağlı A işaretli cedvelde değişiklik yapılması hakkında kanun
34	5489	Beden terbiyesi genel müdürlüğü 1949 yılı bütçe kanununa bağlı A işaretli cedvelde değişiklik yapılmasına dair kanun.
35	5490	Devlet demir yolları ve limanları işletme genel müdürlüğü 1949 yılı büt-
		çe kanununa bağlı A işaretli cedvelde değişiklik yapılması hakkında kanun
36	5491	Devlet deniz yolları ve limanları işletme genel müdürlüğü 1949 yılı büt-
		çe kanununa bağlı A işaretli cedvelde değişiklik yapılması hakkında kanun
37	5492	Devlet hava yolları genel müdürlüğü 1949 yılı bütçe kanununa bağlı A işaretli cedvelde değişiklik yapılması hakkında kanun.
38	5493	Hudut ve sahiller sağlık genel müdürlüğü 1949 yılı bütçe kanununa bağlı
		A işaretli cedvelde değişiklik yapılması hakkında kanun.
39	5494	İstanbul üniversitesi 1949 bütçe kanununa bağlı A işaretli cedvelde değişiklik yapılması hakkında kanun.
40	5495	İstanbul teknik üniversitesi 1949 bütçe kanununa bağlı A işaretli cedvel-
		de değişiklik yapılması hakkında kanun.
41	5496	Orman genel müdürlüğü 1949 yılı bütçe kanununa bağlı A işaretli cedvelde değişiklik yapılması hakkında kanun
42	5497	P.T.T. genel müdürlüğü 1949 yılı bütçe kanununa bağlı A işaretli cedvelde değişiklik yapılması hakkında kanun.
43	5498	Tekel genel müdürlüğü 1949 yılı bütçe kanununa bağlı A işaretli cedvel-
		de değişiklik yapılması hakkında kanun
44	5499	Vakıflar genel müdürlüğü 1949 yılı bütçe kanununa bağlı A işaretli

ced-

velde değişiklik yapılması hakkında kanun

45 5542 1949 yılı bütçe kanununa bağlı A işaretili cedvelde değişiklik yapılması hakkında kanun

46 5564 1950 yılı bütçe kanununa bağlı A ve B işaretili cedvellerde değişiklik ya-

pılması hakkında kanun.

TETKİKLER

<u>Sayı</u>	<u>Kanun No.</u>	<u>İSMİ</u>
		“Milletlerarası anlaşma ve sözleşmelerin” tasdikine dair olan kanunlar
1	5448	iş ve işçi bulma servisi kurulması hakkındaki 88 sayılı sözleşmenin onan- ması hakkında kanun.
2	5449	Pariste toplanmış olan 12 nci evrensel posta kongresi kararlarını kapsıyan senetlerin onanmasına dair kanun.
3	5450	Milletlerarası telekomünikasyon sözleşmesiyle buna bağlı protokolların onanması hakkında kanun.
4	5454	Türkiye cumhuriyeti ile Filipin cumhuriyeti arasında Vaşington da imzalan- lanan dostluk anlaşmasının onanması hakkında kanun.
5	5455	Türkiye cumhuriyeti hükümeti ile Suriye cumhuriyeti hükümeti arasında hava ulaştırılmasına dair olan anlaşmanın onanması hakkında kanun.
6	5456	Avrupa konseyinin kurulması hakkında imzalanmış olan statünün onan- masına dair kanun.
7	5461	Türkiye,Avusturya,Belçika,Danimarka,Fransa,Yunanistan,İrlanda,İzlan- da, İtalya, Lüksemburg, Norveç, Hollanda, Portekiz, Birleşik Krallık, İsveç, İsviçre ve Almanyanın Fransa, Birleşik Krallık ve Amerika Birleşik Devletleri işgali altındaki bölgeler başkomutanlığı ve serbest Tiryste ülkesi İngiliz ve Amerikan bölgesi komutanı arasında Pariste 16 Ekim 1948 tarihinde imzalanan Avrupa memleketleri arasında ödeme ve takas anlaşmasını değiştiren 28 Mart 1949 tarihli ve 2 sayılı ek protokolün onanmasına dair kanun.
8	5442	Türkiye - Yugoslavya ticaret ve ödeme anlaşmalarının yürürlük sürelerinin uzatılması hakkında kanun.
9	5463	Türkiye - İsveç ticaret anlaşmasının 7 nci maddesindeki fesih ihbarı süre- sinin bir aya indirilmesi hususunda teati olunan mektupların onanması hakkında kanun.
10	5467	Türkiye - İsveç ödeme anlaşmasına ek olarak imzalanan protokolün ve

- eklerinin onanmasına dair kanun.
- 11 5468 Türkiye ile Yunanistan arasında imzalanan ödeme anlaşması ve eklerinin onanması hakkında kanun.
- 12 5469 Türkiye ile Macaristan arasında imzalanan ticaret ve Ödeme anlaşmasıyle eklerinin onanması hakkında kanun.
- 13 5470 Türkiye ile Yunanistan arasında imzalanan ticaret anlaşmasıyle eklerinin onanması hakkında kanun.
- 14 5471 Türkiye ile Norveç arasında, imzalanan ticaret ve ödeme anlaşmasıyle eklerinin onanması hakkında kanun.
- 15 5472 Türkiye cumhuriyeti hükümeti ile Almanyadaki Amerika Birleşik ve Krallık ve Fransa işgal bölgeleri askeri hükümetleri arasında imzalanan ticaret ve ödeme anlaşmasının onanmasına dair kanun.

KANUNLARIN TASFİYESİ MESELESİ

Kanun		İSMİ
Sayı	No.	
16	5473	Türkiye - Çekoslovakya ticaret ve ödeme anlaşmalarıyle eklerinin yürürlük sürelerinin bir ay daha uzatılması hakkında kanun.
17	5474	Türkiye - Çekoslovakya ticaret ve ödeme anlaşmalarıyle eklerinin yürürlük sürelerinin bir ay daha uzatılması hakkında kanun.
18	5475	Türkiye - Çekoslovakya ticaret ve ödeme anlaşmalarıyle eklerinin bir ay daha uzatılması hakkında kanun.
19	5476	Almanlara ait ihtira beraatlarının kamunun faydalanmasına konması hakkındaki anlaşmaya ek protokolün onanmasına dair kanun.
20	5480	Türkiye, Avusturya, Belçika, Danimarka, Fransa, Yunanistan, İrlanda, İzlanda, İtalya, Lüksemburg, Norveç, Hollanda, Portekiz, Birleşik Krallık, İsveç, İsviçre, Fransa ve Birleşik Krallık ve Amerika Birleşik Devletlerinin Almanyadaki işgal bölgeleri başkomutanları arasında imzalanan 1949 - 1950 yılı için Avrupa memleketleri arasında ödeme ve takas anlaşmasıyle eklerinin
		ve bu anlaşmanın geçici olarak uygulanmasına ait protokolün onanması hakkında kanun.
21	5481	Türkiye ile İtalya arasında ticaret ve ödeme anlaşmalarının onanması hakkında kanun.
22	5482	Türkiye ile İtalya arasında imzalanan ticaret ve ödeme anlaşmalarının onanması hakkında kanun.
23	5483	Amerika Birleşik Devletleri A. C. E. "Ekonomik işbirliği" idaresinin Türkiye-ye tahsis eylediği şarta bağlı dolar yardımı mukabilinde Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası nezdinde Türk lirası ile açılacak karşılık hesaba dair A. C. E.
		idaresi Türkiye temsilcisi ile mektup teatisi suretiyle yapılan anlaşmanın

- onanması hakkında kanun.
- 24 5484 Türkiye ile Danimarka arasında imzalanan ticaret ve ödeme anlaşmalarıyle eklerinin onanması hakkında kanun.
- 25 5485 Türkiye ile Belçika - Lüksemburg ekonomik birliği arasında imzalanan ticaret anlaşmasıyla Türkiye - Belçika Ödeme anlaşmasının onanması hakkında kanun.
- 26 5486 Türkiye ile Belçika - Lüksemburg ekonomik birliği arasındaki ticaret anlaşmasıyla Türkiye - Belçika ödeme anlaşmasının yürürlük sürelerinin uzatılması hakkında kanun
- 27 5505 Türkiye ile Çekoslovakya arasında imzalanan ticaret ve ödeme anlaşmalarıyle eklerinin onanması hakkında kanun.
- 28 5506 Türkiye cumhuriyeti hükümeti ile Batı Almanyanın Amerika Birleşik Devletleri, Birleşik Krallık ve Fransa askeri hükümetleri arasında imzalanan ticaret anlaşmasının ikinci maddesinde mezkûr A ve B listeleri yerine kaim olmak üzere yeniden tanzim olunan ithalât ve ihracat listelerine ait anlaşma ile eki mektupların onanmasına dair kanun.
- 29 5507 Türkiye ile Belçika - Lüksemburg ekonomik birliği arasında imzalanan ticaret anlaşmasıyla Türkiye - Belçika, ödeme anlaşmasının yürürlük süresinin uzatılması hakkında kanun

TETKİKLER

Kanun		
Sayı	No.	İsmi
30	5508	Türkiye - İtalya ticaret anlaşmasının 8 inci maddesindeki fesih haber verme süresinin bir aya indirilmesi hakkında kanun.
31	5510	Holanda üzerine tanınan Traj hakkının kullanılma şeklini tatbik için mektup teatisi suretiyle yapılan anlaşmanın onanması hakkında kanun
32	5512	Denizde can emniyetinin korunması hakkında aktedilen milletlerarası sözleşmeye katılmamıza ve bu sözleşmenin onanmasına dair kanun.
33	5613	Türkiye ile Avusturya arasında imzalanan ticaret ve ödeme anlaşmaları ile Modos Vivindinin onanması hakkında kanun.
34	5514	Türkiye ile Hollanda arasında imzalanan ticaret ve ödeme anlaşmaları ile eklerinin onanması hakkında kanun.
35	5515	Türkiye - Finlândiya ödeme anlaşmasının 4 üncü maddesinin değiştirilmesi için yapılan anlaşmanın onanması hakkında kanun.
36	5525	Türkiye ile İtalya arasında hava yolu ile yapılacak muntazam ulaştırmanın tesis ve işletmesine dair anlaşmanın onanması hakkında kanun.
37	5526	1949 - 1950 devresinde Türkiye lehine tanınan 55 milyon 300 bin dolarlık keşide hakkı mukabilinde bu miktar dolar karşılığı Türk liralارının Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası nezdinde açılacak % 5 ve % 95 tesmiye olunacak iki özel hesaba yatırılması hakkında mektup teatisi suretiyle varılan anlaşmanın onanması hakkında kanun.

- 38 5527 Federal Almanya Cumhuriyeti bandıralı gemilerin Türk limanlarında ve Türkiye Cumhuriyeti bandıralı gemilerin Federal Almanya limanlarında “en ziyade müsaadeye mazhar milletler muamelesi” görecekleri hususunda teati olunan mektupların onanması hakkında kanun.
- 39 5543 İşsizlik hakkındaki 2 numaralı milletlerarası sözleşmenin onanmasına dair kanun.
- 40 5544 Denizde can emniyetini koruma konferansında aktolunan Milletlerarası “denizde çalışmayı önleme tüzüğüne” katılmamıza ve bu tüzüğün onanmasına dair kanun.
- 41 5570 Kadın ticareti namiyle anılan cinai ticarete karşı müessir bir himayenin sağlanması maksadiyle imzalanmış bulunan Milletlerarası anlaşma ile kadın ticaretinin zecren menine dair imzalanmış olan milletlerarası sözleşmeyi değiştiren protokolün ve ekinin onanmasına dair kanun.
- 42 5571 Müstehcen neşriyat tedavülünün zecren menine dair imzalanmış olan anlaşmayı değiştiren protokol ve ekinin onanmasına dair kanun.
- 43 5574 Türkiye hükümeti ile Yunanistan hükümeti arasında aktedilen veteriner sözleşmesinde değişiklik yapılması için teati olunan mektupların onanması hakkında kanun.
- 44 5575 11 Aralık 1946 tarihli Nevyork protokolü ile hükümlerini değişen Cenevre anlaşması hükümleri içerisine girmeyen uyuşturucu maddelerin milletlerarası kontrola tâbi tutulmasına dair olan Paris Protokolünün onanması hakkında kanun.
- 45 5577 Türkiye ile Suriye arasında buğday satışı hakkında teati olunan mektupların onanması hakkında kanun

KANUNLARIN TASFİYESİ MESELESİ

Kanun

<u>Sayı</u>	<u>No.</u>	<u>İsmi</u>
46	5578	Türkiye - Çekoslavakya ticaret ve ödeme anlaşmalarına merbut mektuptaki listenin değiştirilmesi için yapılan anlaşmanın onanması hakkında kanun.
47	5589	Yabancı memleketlerle geçici mahiyette ticaret anlaşmaları ve Modos Vividin-
ler akdine ve bunların şümulüne giren maddelerin gümrük resimlerinde değişiklik yapılmasına ve anlaşmaya yanaşmayan devletler mevaridatına karşı
tedbirler alınmasına yetki verilmesine dair olan 4882 sayılı kanunun yürürlük süresinin uzatılması hakkında kanun.
48	5596	Türkiye Cumhuriyeti hükümeti ile Amerika Birleşik Devletleri hükümeti arasında imza edilen anlaşma gereğince temin edilen paraların kullanılmasına dair
Türkiye Cumhuriyeti hükümeti ile Amerika Birleşik Devletleri hükümeti arasında imzalanan anlaşmanın onanması hakkında kanun.
49	5597	Türkiye Cumhuriyeti hükümeti ile Yugoslavya Federatif Halk Cumhuriyeti hükümeti arasında imzalanan Yugoslavyadaki Türk emlâk ve menfaatlerinin tanzimine müteallik protokol ve eklerinin onanması hakkında kanun.
50	5598	Birleşmiş Milletler Genel Kurulunca kabul edilen “Birleşmiş Milletler

- arıcılık
ve muafiyetlerine dair sözleşme” Türkiye Cumhuriyeti hükümetinin katılması hakkında kanun.
- 51 5599 Avrupa ekonomik işbirliğine dahil memleketler ve Amerika Birleşik Devletlet-
leriyle aktolunan anlaşmalar gereğince yurda ithal olunacak mallarının menşe-
lerinin tesbiti hakkında kanun.
- 52 5610 1946 yılı rekoltesi tütünümüzden İsviçreye yapılacak ihracata mukabil aynı tutarda bazı emtianın tsviçreden memleketimize ithali için yapılan anlaşmanın onanması hakkında kanun.
- 53 5615 Türkiye Cumhuriyeti hükümeti ile Yugoslavla Federatit Halk Cumhuriyeti hükümeti arasında Ankara imzalanan Modos Vivindi ile ticaret ve ödenme anlaşmaları ve eklerinin onanması hakkında kanun.
- 54 5630 Millî, Irkî, Dinî kütleleri kısmen veya tamamen imha suçunun “Genocide” önlenmesi ve cezalandırılması hakkında ki sözleşmeye Türkiye cumhuriyeti- nin de katılmasının onanması hakkında kanun
-
- 55 5640 Amerika Birleşik Devletleri ekonomik işbirliği idaresinin teknik yardım fonun-
dan faydalanmak suretiyle getirilecek bir personele ödenecek dolar tahsillerine ait olmak üzere Amerika Büyük Elçiliği ile mektup teatisi suretiyle varılan anlaşmanın onanması hakkında kanun.
- 56 5641 5526 sayılı kanunla onanan anlaşmaya ait Amerika Birleşik Devletleri Büyük Elçiliği mektubunun üçüncü fıkrasının birinci cümlesinin değiştirilmesi hakkında kanun.

TETKİKLER

Kanun		İsmi
Sayı	No.	
1	5452	İstiklâl harbi malûllerine verilecek para mükâfatı hakkında kanun.
2	5511	Gördes kasabasının nakledileceği Hocamutluk mevkiinde yaptırılacak mes- kenler hakkında kanun.
3	5529	Karaisalı ilçesi eski kaymakamı 1330 doğumlu Süleyman oğlu İbrahim Argunun hükümlü olduğu cezanın affı hakkında kanun.
4	5531	Yusufeli ilçe merkezinin ökmenden Ahlata kaldırılması ve bu merkeze Yusufeli adı verilmesi hakkında kanun.

- 5 5546 Sivas kongresince seçilen temsil heyeti üyeleriyle Türkiye Büyük Millet Meclisinin birinci döneminde bulunan üyelere vatani hizmet tertibinden aylık bağlanması hakkındaki kanunun ikinci maddesine bir fıkra eklenmesi hakkında kanun.
- 6 5566 Tekke ve zaviyelerin, türbelerin şeddine ve türbedarlıklarla bir takım unvan- ların men ve ilgasına dair 677 sayılı kanunun birinci maddesine bir fıkra eklenmesi hakkında kanun.
- 7 5581 Atatürk Anıt Kabir inşaatına dair olan 4677 sayılı kanuna ek kanun.
- 8 5594 Erzincanda yaptırılacak meskenler hakkındaki 5243 sayılı kanunda bazı değişiklikler yapılması ve bu kanuna bazı hükümler eklenmesi hakkında kanun
- 9 5586 Erzincan ve Erzurum belediyelerine 4126 sayılı kanunla ikraz edilen 3 milyon 300 bin liralık borcun terkinin hakkında kanun
- 10 5588 İstanbulda intişar eden Rumca Horonos gazetesi sahibi, müdürü ve yazı işlerini fiilen idare eden İstavroz Jerepolosun hükümlü olduğu cezanın affı hakkında kanun.
- 11 5600 Köy inşaatı dolayısıyla köylülerle muhtarlardan aranılan kazanç vergilerinin silinmesi hakkında kanun.
- 12 5601 İsparta Gülyağı fabrikasının tekel idaresince İsparta belediyesine devri hakkında kanun.
- 14 5636 Yüzbaşı Tcvfik Gölçürün hükümlü bulunduğu cezanın affı hakkında kanun.
- 15 5637 Yüzbaşı Mithat oğlu Şakir Atlanın hükümlü bulunduğu cezanın affı hakkın- da kanun
- 16 5644 Suşehri belediye başkanı Müştak Mutlu ve belediye encümeni üyesinden İsmail Kutlu ve Galip Doğruyolun hükümlü bulundukları cezaların affı hakkında kanun.
- 16 5645 İstanbul barosu avukatlarından Faik Şevket Korasanın hükümlü olduğu cezanın affı hakkında kanun.
- 17 5646 Ankara, Çankırı caddesinde Maliye Meslek Okulu sokak No. 25 de mukim jandarma başgediklisi Bayram Eralpın hükümlü olduğu cezanın affı hakkında kanun.

MESKEN MESELESİ VE MESKEN SİYASETİ

I

İhsan OLGUN

İnsanların toplu bir halde medeniyet merkezlerinde bir arada yaşamaya başladıkları zaman ön safta düşünölen meselelerden biri de mesken siyaseti, mesken mevzuunun cemiyet içinde halledilmesi dâvası olmuştur. Mesken siyaseti, devletin veya mahallî idarelerin aldıkları tedbirleri kavrayan ekonomik ve sosyal cepheleri olan bir siyasettir.

Memleketimizde bugüne kadar esaslı ve programlı olarak bir mesken siyaseti ele alınmış değildir. Devletin ve mahallî idarelerin ve bazı müesseselerimizin mesken mevzuunda aldıkları münferit tedbirler, memleketin mesken dâvasını kökünden çözecek mahiyette değildir. Halbuki mesken insanın giyme ve yeme ihtiyacından sonra gelen en mühim ihtiyaçlarından biridir. Bugün topluluk halinde yaşayan insanlar kazançlarının dörtte birini oturacağı yere ayırmaya mecburdur. İnsanlar şehirlere akın ettikçe, medenileştikçe meskene olan ihtiyaçları da o nisbette artmaktadır. Fertler yurt ve yuva sahibi oldukça oturdukları yere daha fazla bağlanmışlardır. Mesken ailenin oturduğu, çocukların yetiştiği, insan hayatının mühim bir kısmının geçtiği bir yer olması bakımından sosyal bir müessesedir. Erkek hayatının yarısını, kadın ve çocuklar vakitlerinin daha mühim bir kısmını meskende geçirmek mecburiyetindedir. Aile hayatının sıhhi, ahlâkî içtimaî inkişafı iyi kurulmuş bir mesken muhitinde feyz ve gelişme gösterir. Gerek köy ve gerekse şehirlerin varlığını toprakları üzerinde yükselen binalarla anlarız. Devlet binaları ticaret evleri, İktisadî ve kültür müesseseleri bir cemiyetin medeniyet yolundaki aldıkları mesafelerin canlı ölçüleridir. Bir cemiyette yaşayan mesken sefâleti o cemiyetin sıhhi, ahlâkî bünyesini daima tahrir eder. Mesken ihtiyacının iyi karşılanmaması umulmadık fenalıklara sebebiyet verir. Ziyasız, rutubetli dar binalar verem, kansızlık, kemik hastalıkları, çocuk hastalıklarının doğmasına, yayılmasına yol açar. Fena mesken şartları evlenmelere, doğumlara engel teşkil edebilir. Kezalik fena mesken şartları ailelerde ahlâksızlıklara, sefahate, gayrimeşru münasebetlere, karı koca kavgalarına, hakaret dâvalarına imkân vermektedir.

Bugün esefle ifade edilebilir ki, memleketimizde şehirlerimizle beraber bir çok köylerimiz bu dertlerden müzdariptir. Halen köy evlerimiz her

TETKİKLER

türlü sıhhi şartlardan mahrumdur. Şehirlerimizde bilhassa işçi ve dar geliri: küçük memurların toplu bulunduğu semtlerdeki evlerin iç gösterişi cidden hazindir. Ou kişinin barınmağa mecbur kaldığı havasız, ışıksız odalar buralarda

oturan vatandaşları hakikaten üzmemektedir. Elverişsiz mesken şartları yüzünden hastalık vakaları, hırsızlık, katil, yaralama hâdiseleri çoğalmaktadır. Avrupa memleketlerinde mesken dâvası daha (1870) yılında ele alınmış ve o tarihten itibaren sür'atle inkişafa başlamıştır.

Elinde para bulunan bir çok sermayedarlar iradından istifade etmek gayesiyle han ve apartman şeklinde bir çok daireleri ihtiva eden yapılar yaptırmaya başlamışlardır.

Türkiyemizde kazanç veya hayır maksadiyle yaptırılan hanlar istisna edilecek olursa bu mevzuda geniş bir faaliyet göze çarpmaz. İkinci Büyük Harbin ortaya çıkmasıyla başlayan mesken buhranı memleketimizde de bu mevzu üzerinde çalıştırmaları hızlandırmış fakat bu hal memleketin refahı ve iktisadi durumu ile alâkalı bulunduğundan fazla bir inkişaf gösterememiştir. Büyük ölçüde olmamakla beraber münferit meskenlerin yapıldığı şehirler İstanbul, Ankara, İzmir gibi büyük şehirlerden ibarettir Trakya'nın ve Anadolu'nun diğer büyük şehirlerinde göze batır bir şekilde ve fazla miktarda mesken inşaatına tesadüf edilmemektedir. Anadolu kasabalarında halk yine eski ve gayrisihhî meskenlerde oturmaktadır. Taşra şehirlerinin en asgari ihtiyaçlara cevap verecek meskenlerden mahrumiyeti buralara tâyin kılınan memur ruhiyatı üzerinde müessir olmaktadır. Memleket ölçüsünde ele alınacak bir mesken politikasında bu mevzu üzerinde ne kadar durulsa yeridir. Bugün dünya memleketlerinde mesken dâvası artık ferdî bir dâva mevzuu halinden çıkmış devlet mevzuları arasına girmiştir. Başka memleketlerde gerek tek ve gerekse toplu olarak yapılan mesken inşaatında yapı şirketlerinin rolü büyüktür. Uzun vâdeli olmasına mukabil sağlam bir plâzman mevzuu teşkil eden bina inşaatı uzun mevduat için daima tercih olunan bir yatırım sahası olmuştur. Bir çok memleketlerde şirket, devlet veya belediye sermayesiyle birlikte çalışmak üzere kurulan muhtelif yapı şirketleri icabında ipotek bankalarıyla sigorta şirketleriyle iştirâk halinde büyük inşaat faaliyetine geçmişlerdir. Bu şirketlerden bazılarının hissedarları aynı zamanda yaptırdıkları meskenlerin sakinleridir. Kat mülkiyeti ve buna benzer kolaylıklar bu şirketlerin kurulmasına ve çalışmasına yardım etmektedir.

Bir kısım memleketlerde de mesken politikasından ziyade sosyal politikaya taallûk eden bir yol görülmektedir. Bilhassa büyük fabrika memur ve işçilerinin huzurunu temin etmek, müesseseye daha fazla bağlamak ve bunların yola giden zaman ve masraflarını tasarruf ettirmek maksadiyle

MESKEN MESELESİ VE SİYASETİ

işletmeler civarında mesken inşa ettirdikleri görülmektedir. Bizde maden işletmelerinde, Sümerbank'ın bazı fabrikalarıyla, hususi fabrikalarda bu tarzda

yapılmış işçi evleri, memur evleri mevcuttur. Diğer taraftan şebekesi memleketin her köşesine uzanan Devlet Demir yolları idaresi de memur ve işçilerine mahsus hizmet evleri yaptırmışlardır. Son senelerde köy enstitüleri de kendi elemenleri vasıtasıyla öğretmenlerine mesken inşa etmeğe başlamıştır. İşletmelerde çalışan işçilere temin edilecek meskenler mevzuu üzerinde lâyıkı veçhile durmak lâzımdır.

Son yıllarda memleketimizde kooperatiflerin mesken inşaatı için mühim roller ifa ettiği görülmektedir. Yapı kooperatifleri inşa ettiği binaları ortaklarına devreden ve dolayısıyla bir müddet sonra tasfiye edilebilen teşekküllerdir. Halbuki kooperatifin esas gayesi inşa ettirdiği malın sahibi kalarak evleri ortaklarına kiraya veren ve uzun zaman devam eden teşekküller halinde yaşaması daha faydalıdır. Avrupada taammüm eden kooperatif şekli de budur. Bu çeşit kooperatiflerde ortak, evin mülkiyetine sahip olmamakla beraber devamlı ve imtiyazlı bir kiracıdır. Arzusu hilâfına evden çıkarılamaz. Kooperatifin bir ortağı olması dolayısıyla müşterek bir ev sahibi vaziyetindedir. İcabında şirketteki hissesiyle beraber evde oturmak hakkını vârislerine terk edebilir. Başka yere gittiği vakit evi başkasına verebilir. Hakikî kooperatifçilikten beklenen müşterek menfaat duygusu ve karşılıklı yardım fikri bu teşekküllerde daha iyi tecelli eder.

Hangi şekilde olursa olsun kooperatifler yapılacak mesken inşaatı dar ve sabit gelirli yurttaşlara ait olacağı için devlet ve belediyeler gerek nakdî yardımlarda, gerek sair şekillerdeki himayelerle bu tarz inşaatı azamî derecede teşvik etmelidirler. Yurdumuzda bugüne kadar kurulan yapı kooperatiflerinin sayısı 50 kadardır. Bunlardan 22 si Ankarada, 8 tanesi İstanbulda, diğerleri İzmir, Adana, Mersin, Diyarbakır, Erzurum, Sivas, Zonguldakta kurulmuşlardır. Memleketimizde kurulan kooperatifler ortaklarına toplu olarak mesken yaptıran kooperatife olan borçları ödendikçe evleri tapularıyla beraber ortaklarına devreden kooperatiflerdir. Ortak sayısı mahduttur. Ortak hisseleri idare meclisinin muvafakatiyle başkalarına devredilebildiği gibi borcunu ödeyen ve tapusunu alan ortak evini satmak hakkına sahiptir. Bina kooperatiflerimizden bir çoğu ucuz mesken yaptırmak için kurulmuş teşekküller değildir. Bahçelievler, Güvenevleri, Tasarrufları gibi. Bu evler mesken ihtiyacının üstünde daha ferah bir hayatın ihtiyaçlarını karşılamak gayesiyle kurulmuştur. Dar gelirli bir başını sokacağı yuva bu tasnifin dışında kalır. Yalnız bunlar mesken politikasında devletin ve mahallî idarelerin muhtelif tedbirlerle

TETKİKLER

koruyacakları, yardım edecekleri küçük ve ucuz mesken kooperatiflerinden sonra gelen topluluklardır. Mesken politikasında esas yer alan küçük ailelere mahsus ucuz mesken kooperatifleridir.

Memleketimizde yapı kooperatiflerinde şimdiye kadar gözetilmeyen bir mevzu da ortakların mümkün olduğu kadar aynı ihtiyacı aynı şiddetle duyan sınıflara mensup insanlardan teşekkül edememesidir.

Bir kooperatife dahil insanlar arasındaki gelir seviyesi, kütlür seviyesi birbirine yakın insanlar olduğu gibi birbiriyle kıyas kabul etmeyecek kadar gayri mütecanis zümrelerin de aynı camia içinde birleştikleri görülmektedir. Nitekim başka, memleketlerde bu kabil yapı kooperatiflerinde daha ziyade aynı tabakaya ve aynı mesleğe mensup ve gelir seviyeleri birbirinden farklı olmayan kimselerden tereküp etmektedir. Ancak bu sayededir ki kooperatifte ihtiyaçları muayyen şekillere göre tanzim etmek daha kolaylıkla ve ucuzlukla mesken ihtiyacını karşılamak mümkün olmaktadır.

Meselâ: Bahçelievler kooperatifinde nisbeten ucuz olan (5000) lira 1ık ev tipi karşısında takriben (10) bin liralık garajlı bahçeli tipi görmekteyiz.

Son yıllarda ise daha pahalı inşaat yapan ve beher evi 40.000 liraya maleden kooperatiflere tesadüf edilmektedir. Bu teşekküller ucuz mesken kooperatifi çerçe vesini bir hayli aşmış durumdadırlar. Yapı kooperatiflerinin esas gayesi mümkün olduğu kadar ortağını ucuz bir meskene sahip kılmak olmalıdır.

Mesken dolayısıyla bina inşaatı ne kadar mütevazi olsa yine bir hayli sermayeye ihtiyaç gösteren bir iştir.

Bizzat kendi kudretiyle bir binaya sahip olamayan fertler ancak kooperatif etrafında birleşmek, birbirlerinin müteselsil kefaletleri veya müşterek inşaatın arzedeceğı gayrimenkul teminatına mütalîk başkalarından para almak suretiyle bir meskene sahip olabilirler. Ortaklar inşaatı muktazi paranın bir kısmını ellerinde mevcut paraları ile karşılamaya mecburdurlar. İşte ortağın verebileceğı bu öz sermaye üzerinde bir hayli münakaşa cereyan etmektedir. Bunu umumî bir düsturla ifade etmek güçtür. Yalnız şu hususa dikkat edilmelidir ki başka yerden temin olunacak sermayenin faizi ağırlığı nisbeti öz sermayeden muhakkak surette düşük olmalıdır. Aksi takdirde yabancı sermayenin faiz yükünden kolay kolay kurtulamaz. Modern bir cemiyette fertlerin meskene tahsis ettikleri gelir kısmı % 25 olarak kabul edilmektedir. Yani birikmiş aylık gelirin nihayet dörtte biri kiraya veya ev borcunun sermaye ve faiz servisine tahsis edilebilir.

Bina yaptırmak için istikraz edeceğı para ise umumiyetle iki buçuk

MESKEN MESELESİ VE SİYASETİ

senelik gelirini tecavüz etmemelidir. Bu şartlara riayet etmediğı takdirde ortak senelik veya aylık taksitlerini ödeyemez bir hal gelir. Hele üzerinde ev yapılacak

arsaları borç para ile derhal inşaata başlamak büsbütün tehlikelidir.

Bu itibarla bir yapı kooperatifine girişmeden önce alâkadar mütehassıslar, mimarlar, iktisatçılar bir maliyet hesabı yapmalıdır. Aksi takdirde borç azalacağı yerde çoğalmaya temayül eder. Bu mühim meseleyi daha iyi izah edebilmek için muayyen bir misal üzerinde duralım:

Meselâ bir yapı kooperatifi 3 ilâ 4 odalı bir evi 8510 liraya mal etmeyi vaadediyor. Ayda 25 lira ödeyecek olan ortaklar nizamname mucibince evlerin ihalesinde inşa bedelinin % 10 unu vermeye mecburdurlar. Bu hesaba göre zatî sermaye olarak 1350 lira ödemiş oluyor. Geriye kalan 7160 lira yabancı sermaye ile temin olunacaktır. Bu duruma göre ortak ayda 25 lira öderse borç azalmayacak bilâkis artacaktır. Birinci sene sonunda faiziyle beraber borç 7499 liraya, ikinci sene sonunda 7781 liraya çıkacaktır. Ortak daha fazla fedakârlık edip de ayda 50 liralık bir taksit öderse dahi amortisman (itfa) yine matlûp derecede yapılmış olmuyor.

Ortak ancak ayda 100 lira vermekle hissesine isabet eden borcu ve faizi ödemiş olabiliyor. Demek oluyor ki evin hakikî maliyeti 8510 değil yabancı sermayenin faiziyle beraber 9841 liradır. Ev daha büyük olursa, maliyet daha fazla yükselecektir. Bütün mesele ortağın kooperatife vereceği aylık taksit kirada oturduğu takdirde verdiği icar bedelinden çok fazla olmamalıdır. Çünkü işini terketmek, maaşının azalması, vergilerin artması, hastalıklar, doğum ve ölüm gibi vakalar karşısında gebrin azalması daima mümkündür. Bu takdirde taksitler muntazam bir surette verilemez. Bu hal ise yabancı sermaye faizinin veniden artmasını doğurur.

Kooperatif bir tesanüt müessesesi olduğuna göre bina kooperatifi kuran ortaklar umumiyetle kendi başlarına ev yaptırmayacak kadar geliri mahdud olan kimselerden tereküp etmektedir. Bu suretle kooperatif vasıtasıyla yaptıracakları meskenlerin çok konforlu ve pahalı olmaması icabeder. Çünkü maliyeti yüksek olan evler yabancı sermayenin ve faiz yükünün artmasını intaç eder. Mesken derdine çare bulmak gayesiyle muhtelif çareler aranırken belediyelerin buna bizzat bazan bu hususta çalışan teşekküllere para yardımı suretiyle mesken işlerine karıştıkları görülmektedir. Belediyelerimizin doğrudan doğruya ve toplu olarak mesken inşa ettirmelerine, ucuz mesken inşası için arsa temin etmelerine ilk defa Ankara'da rastlıyoruz. İlk defa Ankara şehri belediyesi bu şehrin hükümet merkezi olarak seçilmesi neticesinde gelen memurları biran evvel barındırmak ve yerleştirmek maksadiyle Cumhuriyetin ilk yıllarında Yenışehirde 200 kadar ev yaptırarak kira mukabilinde ve memurlara ver-

TETKİKLER

miş ve sonra da satmıştır. Bazı memleketlerde devlet de doğrudan doğruya mesken inşaatına karışmış, memurların mesken sıkıntısını izale etmek

maksadiyle, küçük memurlar, bekâr memurlar için mütevazî binalar inşa ettirmiştir. Bizde devletin memurlar için mesken inşa ettirmesine en yakın misali yine Ankara’da görmekteyiz. Sağlık Bakanlığı tarafından inşa ettirilen küçük memur evlerinden, Millî Savunma Bakanlığının yaptırdığı subay evleri ve nihayet 1945 yılında yaptırılan Saraçoğlu mahallesini zikredebiliriz. Memleketin ihtiyacına uygun ve mesken inşaatını teşvik edecek olan tedbirler üzerinde ehemmiyetle durmakta fayda vardır

Umumiyetle bir evin maliyetinde arsanın hissesi % 20, malzemenin hissesi % 40 ve işçilik % 40 civarındadır.

İnşaat masrafları hisselerinin muhtelif bölgelere göre az çok değişeceği tabiidir. Fakat bu dar manada inşaat masraflarından başka mesken mevzuunda başka masraf unsurlarını da hesaba katmak lâzımdır.

Meselâ sermayenin faizi, bina vergisi, temizlik ve ışık resimleri gibi Bunlardan başka idame ile alâkalı masraflar, tamir, sigorta primleri, yıpranmadan doğan amortismanları gözönünde tutmakta fayda vardır.

Mesken masraflarının başında evvelâ arsa tedariki mevzuu gelir. Şehirler kalabalıklaştıkça arsalar azalmakta ve toprak rantları yükselmektedir. Yine bina yaptırmak isteyenler ya şehirlerin muhitlerine doğru gitmek yahut şehir içinde kalan boş arsalarla yüksek fiyat vermek mecburiyetindedirler. Memleketimizde modern şehir vasfını haiz İstanbul, Ankara, İzmir’de gerek şehirlerdeki nüfus kesafetinden, gerekse spekülâsyon neticesinde ucuz arsa tedariki mümkün olmamaktadır. Bu vaziyet karşısında bir mesken yaptırmak için yapı masrafı kadar arsa parası vermek icabedecek, arsa spekülâsyonlarını önleyecek tedbirler arasında üzerinde bina inşasına karar verilen arsaların bir nevi kıymet tezayüdü vergisine tâbi tutulması zikredilebilir. Bu vergi sayesinde arsa fiyatlarının anormal şekilde yükselmesine sed çekildiği gibi belediyeye vergi sağlamak ve üzerinde bina çıkaracak şahsın masrafını azaltmak suretiyle bir kaç türlü fayda sağlanmış olur. Bundan başka şehir rant’ının çok fazla yükselmiş olmasına karşı bir çare de arsaların belediyeler tarafından satılması yerine uzun müddetler için kiraya verilmesidir. Mesken inşası ne kadar mütevazî tutulursa tutulsun her binanın inşasına binlerce lira harcanmaktadır. Bihassa bugünkü geçim şartları karşısında bir çok vatandaşların bhusus dar ve sabit gelirlerinin iratlarından bir kısmını sarfetmişlerdir ilerde yaptıracakları bir ev için biriktirmeleri mümkün değildir. Başka memleketlerde de halk barınacağı meskeni, devlet ve belediyelerden vesair sosyal gayeli teşekküllerden yardım görmezse bizzat yaptırmaya muktedir değildir Kendi kendine mesken yapamayan halkı barın-

MESKEN MESELESİ VE SİYASETİ

dırmak modern devlet ve belediyelerin başlıca vazifelerindendir. Ucuz arsa tedarikinden sonra inşaat için muktazi parayı kısmen geri almamak suretiyle

vermek, kısmen ucuz faizle temin etmek daha açık manasivle az faizli kredi bulmak lâzımdır. Maatteessüf memleketimizde gerek devlet ve gerekse mahallî idareler tarafından mesken politikasının istilzam ettiği plânlı bir ipotek kredisi mevzuubahis değildir.

Halen memleketimizde gerek devlet ve gerekse mahallî idareler bakımından kredi müessesesi, Emlâk Bankası, İstanbul Emniyet Sandığı ve Vakıf Paralar İdaresidir. Bu resmî müesseselerden başka asıl mevzuu ipotek kredisi olmak üzere 1944 yılında İstanbulda açılan Yapı ve Kredi Bankasını zikretmek lâzımdır. Bundan başka İstanbulda bazı sigorta şirketlerinin inşası bitmiş binalar üzerine kredi açtıkları görülmektedir. Bizde mesken inşaatını bilhassa dar ve sabit gelirli vatandaşların yaptıracakları küçük meskenlerin yapılmasını mümkün kılmak için yapılacak başlıca malî yardımlar şunlar olabilir:

Mesken inşaatını finanse etmeyi esas vazife olarak alacak bir Devlet Mesken veya Emlâk Bankası yurdun her tarafında yapılacak meskenleri plânlaştırır, bankanın öz ve yabancı sermayesi şu müesseselerin paralarından teşekkül edebilir:

- 1 — Devlet sermayesi,
- 2 — Belediyelerin sermayesi,
- 3 — Bankanın hususî sermayedarları,
- 4 — İstanbul Emniyet Sandığının yapacağı uzun vadeli ikrazat,
- 5 — Vakıf Paralar İdaresinin uzun vadeli paraları,
- 6 — Bankanın çıkaracağı obligasyonlar,
- 7 — Tekaüt sandıklarının tahsis edeceği paralar.

Bunların içinde en mühim kaynak devletin almamak üzere vereceği paralarla bankanın çıkaracağı tahvillerin getireceği paralardır. Mesken için ikraz edilecek kredilerden alâkalıların istifade edebilmeleri için bunların ihtiyaca yeter miktarda ve az faiz mukabilinde ve kolayca tedarik edilebilmeleri lâzımdır. Meskenin küçüklüğü ve ikraz edilen paranın azlığı nisbetinde faiz hadleri 1-3 nisbetine kadar inebilir. Bankanın para mahiyetini hiç bir suretle koruyamayan az faizin yükünü bir çok memleketlerde devlet, bütçesinden ödemektedir.

Bundan başka gayrimenkul üzerine ipotek kredisi veren müesseseler kıymetin azamî % 50 sine kadar ikraz edebilmektedirler. Kıymet, takdirinde ise inşa bedelinin veya safi iradının % 80 i esas olarak ele alınmaktadır.

Umumî olarak bir ev maliyetinin % 20 arsa, % 40 malzeme ve % 40 işçilik teşkil ettiği ve yalnız faiz yükünün bu üç masraf unsurunun

TETKİKLER

yekununa tekabül ettiği gömülmektedir. Bugün 20,000 liraya çıkmış bir evin

borcuna senede % 8,5 faiz hesabıyla 40 senede amorte etmek için ayda 165 liralık taksit ödemek lâzım gelirse aynı borcu yine 40 senede fakat % 4 faizle amorte etmek için ayda 80 lira ödemek kâfi gelecektir. Diğer taraftan ucuz ev ve ucuz kredi şeklinde yapılacak yardımların mahalline masruk olması ve sosyal bir fayda sağlaması için bundan müstefit olan yapılar başkalarına satılmamalı veya yüksek kiralar mukabilinde kiralanmamalıdır. Aksi takdirde devletin veya belediyelerin büyük fedakârlıklar mukabilinde yaptığı yardımlardan himayeye muhtaç olmayanlar istifade eder ki bu ise gayeden uzaklaşmak olur.

Mesken inşaatında malzemenin hissesi maliyetin % 50 ine yaklaşması itibariyle mühim bir rol oynamaktadır.

Mesken inşaatını plânlı olarak ele alırken yapı malzemesi üzerinde durulmalı. Bu malzemenin bilhassa küçük evler yaptıracak fertlere, kooperatifçilere ve âmmе karakterini haiz teşekküllere elverişli şartlarla ucuz tedarik etmelerine çalışılmalıdır.

Malzeme fiyatlarını ucuzlatmak için bir taraftan malzemenin standarizasyon, diğer taraftan mevcut fiyatları düşürmek çaresine tevessül etmelidir. Kapı, pencere, merdiven, boru sair ahşap ve demir kısımların muayyen, standart olarak yapılması şüphesiz ki mühim bir ucuzluk temin eder. Bundan başka hariçten getirilecek malzemenin ucuz gümrük resimlerine tâbi tutulması, devlet ormanlarından ucuz kereste temin edilmesi, belediyelerce kurulacak tuğla harmanlarından ucuz tuğla ve kiremit temini inşaatта mühim faydalar temin edebilir. Diğer taraftan inşaat nizamlarını tahfif etmek suretiyle de ucuzluk temin etmek mümkündür. Esasen mesken mevzuunu iştigal sahası içine alacak bir daire veya bankanın bütün bu hususları tanzim ederken inşaat malzemesinin standartlaştırılması ve ucuzlaştırılması için bir lâboratuvarı olacaktır. Bu servis ve lâboratuvarın Teknik Üniversite ile ve inşaat mevzuu ile alâkalı bulunan diğer müesseselerle işbirliği yapması tabiidir.

Yapı işlerini teşvik için yapılacak kolaylıklardan biri de küçük inşaatта tahsis edileceği tevsik edilen inşaat malzemesinin Devlet Demir ve Deniz Yollarından daha ucuz bir tarifeye tâbi tutulmasıdır. Bizde mesken inşaatını müteessir eden âmillер arasında yol ve kanalizasyon şebekesiyle irtibat tesis etmek gelmektedir. Bunların inşaat ile beraber hatta daha evvel yapılmış olması ve inşaat sahiplerine düşen payların çok fazla olmaması lâzımdır. Mesken inşaatını teşvik eden tedbirler arasında yeni yapılan binaların vergiden muafiyeti gelir. Mesken politikasına önem veren bir çok memleketler malî fedakârlıklara katlanarak yeni meskenleri 15 - 30 seneye kadar vergiden muaf tutmaktadır.

TERCÜMELER

Milletlerarası Çalışma Dergisinden

ÇALIŞMA ŞARTLARI

Fransada fiyatlar ve ücretlerin tanzimi, yeni ücretler baremi

Yazan: **İ. Vehbi BERK**

1 Ağustos 1947 de Fransız Çalışma Umumî Birliği ve Millî Patronlar Konseyi tarafından 1 Ağustos 1947 den itibaren makabline şâmil bir yeni ücretler baremi neşredilmişti.

Fransız Hıristiyan İşçileri Birliği ile Fransız Patronlar Millî Konseyi, 6 Ağustos 1947 tarihinde müşterek bir beyanname ile bu barem hakkındaki noktai nazarlarını izah etmişlerdir. Bu suretle ücretlerin yeni hadleri, 21 Ağustos 1947 tarihli emirname ile yürürlüğe girmiş oldu.

Ücretler:

Bu baremle asgarî saatlik ücret, Pariste 42 Frank 50 santim ve % 11 nisbî ve mütezeyit olmak üzere tesis edilmiş oldu.

Parisin haricinde, memleketin muhtelif mıntakalarında; aşağı ücretler % 5 ilâ % 25 arasındadır. Yüksek ücretlerle intibak etmeyen asgari ücretlerden husule gelen muvazenesizliği gidermek maksadiyle ücretlerin hiyerarşisi yeniden kuruldu.

Fiilî ücretlerin tezyidi, ücret hiyerarşisinin bütün kısımlarına sirayet etmiştir. Bunun içine, elişî personelleri, mühendisler ve kadroları, profesyonel mühendisler ve kadroları da dahildir. Mümasil hallerde, tamamlayıcı olarak bunları temin eden tertipleri almaya ve emirler vermeye salâhiyetli yüksek maaşlı bir memur vardır.

Ailevî aidat:

Fransız Patronları Millî Konseyi ile Çalışma Genel Birliği, ailevî tahsislerle ikrazları yeni ücretlerle ahenkleştirmeyi müzakere ettiler.

İcabı halinde eski işçilerle ailevî tahsislerin tekaüde şevkinde bunlardan faydalanmayı talep ederler.

Fiyatlar ve dağılışı:

İki murahhas heyeti tanzim edilmiş fiyat listesini tekrar gözden geçirmek hususunda mutabık kalarak hareket ettiler.

TERCÜMELER

Tanzim işi, işçi hayatı ve köylü için tayin edilmiş fiyatlarla tahdit edilecektir. (Meselâ, ayakkabılar ve saban). İhracat hacmi ve yeniden teçhiz değeri için aslen iptidai maddelere ve yarı mamul hasıllata lüzum aşıkârdır. Tanzim ve kontrol işlerini çok hafifleten diğer maddelerin fiyatları serbest bırakılmış olacaktır. Muayyen maddeleri ihtiva eden istihsal ve istihlâk arasında bir muvazene hasıl olabildiği takdirde, fiyatların serbest kalmasına gidilebilecek ve fakat bu kısımda fiyatların yükselmesine bais olmayacaktır. Üç ay sonra bu tedbir serbestiyete avdet fiyat yükselmesini intaç ederse, bu branştaki fiyatlara yeniden kontrol tatbik edilecektir. Bu anlaşma fiyat dağılışında bilhassa işe ve teçhizat hususlarında İçtimâî menfaat bakımından müsavî derecede bir reform yapacaktır. Bu reforma, ancak patronlar ve işçi müstahsil ve müstehlik sendikalarının işbirliği ile vâsıl olabilecek ve nazari programlardaki müesseselerden sakınmak için müstehliklerin hakikî meyil ve ihtiyaçlarını az hesaba katmak lüzumu hiss olunacaktır. Tayin edilmiş fiyatları umumî bir tetkike tâbi tutmak yerinde olacaktır. Bilhassa ihtiyaç halinde, doğrudan doğruya alâkadar işçi ve patronlar sendikaları teşkilâtının temsilcilerinden mürekkep komisyonların teşkili gereklidir. Bu komisyonlar umumî kadrodaki fiyat anketleri için tayin edilecek fiyatlar hakkında müşahedelerini arz ve tesbit etmek üzere iş müşahitlerini intihap ve bu anket neticeleri hakkında görüşlerini, fiyatlar merkez komitesine tevdi etmiş olacaktır. Tesbit edilen iş müşahitleri, alâkadar işçi ve patronlar sendikalarının müşterek anlaşmasıye katî surette tasvip edilmelidir.

Bu iki murahhas heyeti, işe zahireleri ve ziraî fiyatlar hakkında mezkûr prensibi tatbik için daima Çiftçi Genel Birliği ile temas halinde bulunacaktır.

Çalışma süresi ve verimi:

Müşterek deklârasyon tanıtmış oluyor ki (C. G. T. C. N. P. F.) komisyonu müşterek mukaveleler hükümlerine göre; işçilerin sağlığını tehlikeye koymaksızın hasılât ve randımanlarını arttırmaya müsait çalışma metodları hakkında objektif ve katî bir anlaşmaya varmayı ve prim meselesinden faydalanmak üzere işçiler, her defasında çalışma ve emekleriyle verimlerini en yüksek seviyeye götüreceklerdir. Anlaşma eklerinden bir madde hükmüne göre, bu teklifleri kolaylıkla icra mevkiine koymak üzere bir iddia sebketmiş olmalıdır. Tufeyli ve haylazların çalışma haline konmasına yarayan bütün tedbirlerin tatbiki gerekir.

Bilfiil çalışma saatlerinin zarurî olduğu hallerde ve 48 saatlik kanun çerçevesinde en yüksek rakama artırılmasında erzak iptidai maddelerinin, faal kaynakların ve çalışma şartlarının hesaba alınması lâzımdır.

ÇALIŞMA ŞARTLARI

Bütün dairelerde çalışma saatlerinin 48 e çıkması için patronlar ve işçiler teşkilâtı birleşerek bunu sağlayacak vasıtaları elde etmeye memur edilmişlerdir.

Umumî telâkki:

Müşterek deklârasyon âtideki kısmı ihtiva ediyor:

“Fiyatlar ve ücret meselelerinin hallini teklif eden C. G. T. ve C. N. P. E. teşkilâtı hükümetin tesirli erzak politikasıyla enfilâsyona karşı şiddetli mücadele politikasına ve bütçe denkleşmesi esasına dayanan para plânının finansmanına uymak zaruretine kani olmuş olduklarını tasdik ederler.

Fransız Hristiyan İşçiler Birliği ve Fransız Patronları Millî Konse yinin müşterek beyannamesi:

6 Ağustos 1947 de, Fransız Hristiyan İşçileri Birliği ile Fransız Patronları Millî Konseyi siyaneten yaptıkları müşterek bir deklârasyonda, bahsi geçen prensipler üzerinde mutabık kaldıklarını izahla buna uygun bir çok kararlar almış olduklarını belirtmişlerdir.

Ailevî aidat:

C. F. T. C. ve C. N. P. F. ailevî ödünç vermeleri ücret seviyeleriyle ahenkleştirmeyi nazarı itibara almışlardır. Sen ve diğer departmanlarda aile aidatının tayininde bu esas hesaba katılacak ve en küçük ücret manevrası hükümet kararıyla olacaktır, istihsal artışlarını intaç edecek ekonomik durum ile tadelâtının sırasıyla aile hayat şartlarının yükselişini, ailevî aidat hadlerinin yükselmesiyle mutabık olarak tetkik etmek zarureti tasdik ederler.

İskân etme:

Mesken buhranını çözebilen ve azaltabilen müessir bir politikanın vasıtalarını tetkik etmek ve bu sebebe binaen bina inşası endüstrisini canlandırmak çok müsait görülmektedir.

Çalışma müddeti:

istihsalin artması, iptidâî maddelerle enerji imkânlarına mütevakıf olduğu ve memleketin iyiliği bakımından C. F. T. G. ve C. N. R. F. teşkilâtının lüzumu herkesçe malûmdur. Bu teşkilât 25 Şubat 1946 tarihli kanun çerçevesi dahilinde ilâveli saatlerle bir olarak çalışma müddetinin 40 saatten fazla uzatılması halinde işçilerin sıhhatini bozacak bir tesir yapmamak, bilhassa kadınlarla gençlerin yahut aile sağlığını tehlikeye maruz bırakmamak ve işçilere el işlerinin değişmesi bakımından azamî teminat verilmek hususunda mutabıktırlar.

TERCÜMELER

Genel düşünceler:

Bu iki teşekkül; fiyatlarla ücretlere dair kararlaştırılmış tedbirlerin, hükümetçe ziraî fiyatların istikrarını ve bunların sınaî fiyatlarla ahenkleştirilmesini ve halk iâşesinin rasyonel bir şekilde teminini ve bu suretle devlet mekanizmasının müessir bir surette işlemesi takdirinde müessir olabileceğini nazarı dikkate almışlardır.

Çalışma şartları hakkında:

29 Eylül 1947 de bir taraftan millî endüstriyel ortaklıkları, diğer taraftan millî sendikalar birliği arasında müşterek esaslı bir mukavele akdedilmişti. Bu mukavele memleketin bütün dokumacılık endüstrisine, madencilerin memurlarına ve aynıyle profesyonel teşkilâtın üyeleri olsun olmasın bütün endüstri işçilerine tatbik olunur.

Çeşitli sanatlar teşkilâtında ve endüstri branşlarındaki memurlar ve işçiler ana mukavelede tesbit edilmiş prensiplerden mülhem olarak bilâimhal hususî müşterek mukaveleler, akdetmeye mecbur tutulmuşlardır. Bu mukavele, memurların ve İktisadî teşebbüs işçilerinin ekseriyetinin isteği ile ve belki de merkezî profesyonel teşkilâtının muvafakatiyle yalnız bu teşebbüse kabili tatbiktir.

Bu ana mukavele hükümlerinin özetleri aşağıda yazılmıştır

Çalışma müddeti:

El ile çalışan amelelerin haftalık çalışma müddeti 48 saattir.

İlgili merkezî profesyonel teşkilâtının müvafakati olmadan gündelik müddet 9.30 saate çıkarılamaz. Çalışma saatlerinin tevzii memurla ve tesbit komitesi ve işçiler teşkilâtı mutemet adamlarıyla hasıl olan mutabakat üzerine icra olunur.

4 saat çalışmadan sonra işçilerin yarım saat bir istirahat hakları vardır. Bu, haftalık veya saatlik normal çalışmaların bir mükâfatı diye hesaplanmış ve fazla saatlerin bir yüksek haddi diye nazara alınmamıştır. Fikir işçilerinin haftalık çalışma müddeti siyaneten 48 saattir. Verim düşmemek şartıyla 44 saate indirilebilir. Bunların da yarım saat bir istirahat hakları vardır. Aylık muamelelerinde prim üzerine mükâfatlandırılmaları derpiş edilmiştir. Kapıcıların, gece bekçilerinin çalışma müddeti belki 15 günlük için 96 saat tesbit edilmiştir. Bazı muvakkat indirmelerin yapılması halinde saatlerin dağılışı memur tarafından tesbit komitesinin ve lüzumunda ilgililerin itimat ettikleri adamların mutabık kalmaları halinde icra edilmelidir.

ÇALIŞMA ŞARTLARI

Munzam saatler; gece çalışmaları, Pazar çalışması ve bayram günleri çalışması:

Memurlar, nihaî zaruri hallerde, munzam saatler müddetini tatbik ederler. Memur ve tesbit komitesi idare teşkilâtının muvafakatiyle haftanın dört gününde ikişer munzam saat çalışır, munzam saatlerin değerleri; saat hadleri esasına göre hesap edilerek haftalık çalışma ücretleri ödendiği zaman bu saatler de hesaba katılmış olur.

Azamî hadler, ilk iki saat için % 25, bundan sonraki iki saat için % 50, dört saat fevkindekiler için % 100 dür.

Tabîî günlük çalışma, müddeti, 8,5 saat (30 dakika istirahat dahildir) 3,5 saat uzatıldığında işçilerin bir 30 dakikalık istirahat hakları olup tabîî haftalık ücretine göre en yüksek % 50 hesabıyla değerlendirilmiş olacaktır. Her yeni bir 3,5 saatlik devre, 30 dakikalık bir istirahat ve yüksek hadden % 100 değerlendirilmiş hakkını veriyor.

Gece çalışması, yani saat 22 ile saat 2 arasında geçen en az bir hafta sürdüğünde % 10 ve bir haftadan fazla sürerse % 20 fazlasıyla ücret takdir edilmiş olur. Haftalık istirahat gününde veya bayram günlerinde yapılmış çalışmalara % 100 bir ücret fazlalığı hakkını veriyor. Âtideki günler; bayram günleri itibar edilmiştir. 1 Ocak, 15 Mart, 4 Nisan, 1 Mayıs, Paskalya, 20 Ağustos ve Noel'in iki günü. İşçiler ayda en az iki pazar gününde istirahatten faydalanırlar.

Ücretler ve maaşlar:

Zaman veya verime göre ödenmiş ücret ve maaşlar bölge ve mahalle göre tayin edilmiştir.

Millî komisyon, ücretlerin tesbiti için bölgelerin kategorisini tesis etmeye memur edilmiştir. Bu komitenin kararına itiraz olunmaz. Bu kategorilerin dahilinde ev işçileri üç guruba ayrılmıştır. Kalifiye işçiler, alelâde işçiler, yardımcılar. Çıraklar, kalifiye işçilerin saatlik ücretlerinden muayyen bir yüzdesini alırlar. Bu yüzdelere, yapılan çıraklık yıllarına göre değişir. Hususî müşterek mukaveleler, işçilerin üç guruptan hangilerine dahil olduklarını sarahatle belirtmelidir.

İşçilerden meslekî malûmatı olanların istisnaen tayin edilen hadler fevkinde bir nakdî mükâfat almaya hakları vardır. Ekip şefleri normal saatlik ücretlere göre % 8 ilâ % 15 arasında bir fark almaya hakları vardır.

Memurlar ve sanatkârlar personel (mühendis, teknisiyen, atelye şefi ilâhare) seyanen üç guruba ayrılmışlardır. Aylık ücretlerinin hakikî miktarı hususî müşterek mukavelelerinde belirtilmiştir.

MAXWELL MEKTEBİ

Çeviren: L. İleri

1949 Sonbaharında tesisinin (25) inci senei devriyesini idrak eden Maxwell Mektebi, kurulduğu günden itibaren muntazam ve mütemadi surette inkişaf göstermiş ve uhdesine aldığı vazifeler gelişmiş ve genişlemiştir.

Hali hazırda mektep; iktisat, Coğrafya, tarih, felsefe, siyasi ilimler, içtimaiyat ve antropoloji bölümlerinden müteşekkildir.

Maxwel Mektebinin mahiyeti ve gayesi hakkında esaslı bir fikir edinmek üzere, onun tarihçesi üzerinde kısaca durmağa ihtiyaç vardır.

Mektebin mülhem olduğu ideal, Dr. Daniel Stede tarafından şu suretle formüle edilmiştir:

“İrk, din, milliyet ve cinsiyet farkı gözetmeden gerçek insan ve vatandaşlık hizmetlerini gereği gibi yerine getirmeğe ehliyetli ve kabiliyetli vatandaş yetiştirmek”. Görülüyor ki mektebin hâkim karakteri ve başlıca vasfı; gençlerin, vatandaşlığa lâıyk unsurlar olarak manen gelişmelerini sağlayacak şartları hazırlamak noktasında toplanmaktadır.

Mektep, bu ihtiyacı karşılamak amacı ile ve bu iddia yolunda Syracuse Üniversitesinin bir bölümü halinde teessüs etmiştir.

George H. Maxwell’in eseri himmeti olan mektebin nüvesi 1916 da Maxwel Yardım Sandığı namı altında kurulan Müessesedir. NewYork’da doğan Maxwell, bir methodist papazının oğlu olup yüksek tahsilini Syracuse Üniversitesinde tamamlamış ve avukat olarak yaptığı harareti çalışmadan edindiği serveti ticaret ve sanayide geniş ölçüde ve daha da büyütüp nemalandırmak suretiyle zamanın zenginlerinden olmuştur. Kendisi 1918 yılında Boston Üniversitesi rektörü Murlin’e yazdığı mektupta şöyle der :

“Maksadım, bilhassa Amerika Birleşik Devletleri vatandaşlığı mevzuunda yetişmiş ve memleketin her köşesine öğretmen, Devlet adamı, maliyeci ve diğer hizmet sahipleri olarak dağılıp vatandaşlık müessesesini vatanperverane hislerle ve anlayışla kuracak ve yaşatacak ehliyet ve kabiliyette insanlardan tereküp edecek bir mekanizma yaratmaktır. Bu suretle halk kütlelerine vatandaşlığın ne demek olduğunu ve vatandaş bulunmanın temin ettiği hakları ve tahmil eylediği

külfetleri anlatmağa ve öğretmeğe çalışmak istiyorum”.

MAXWELL MEKTEBİ

Bu fikrin bundan sonraki safhası hakkında mal umat edinmek için yine Mr. Maxwell’in Syracuse  niversitesinden Mr. Flint’e 1923 ekiminde gönderdiği bir mektuptan şu satırları okuyalım:

“Geçen sene de ifade ettiğim şekilde  niversitede Amerikan vatandaşlığı konusunda bir k rs  tesis etmek niyetindeyim. Vatandaşlık meseleleri ile ilgili muhtelif bahisleri kavrıyacak bir vatandaşlık mektebi tesis etmeğe karar vermiş bulunuyoruz.”

1923 senesinin son ayında Maxwell’in muhayyilesindeki tasavvurun ilk tatbikatı görülmeğe başlar. Maxwell bu sıralarda arakadaşı Mr. Chapman’la birlikte bu maksatla bir ortaklık tesisi üzerinde çalışmaktadırlar. Filhakika 1925 Martında Maxwell yardım sandığı bir ortaklık halini iktisap etmiş bulunmaktadır. Ortaklığın tesisi ile beraber, Maxwell’in tasavvur ettiği mektebin tahakkukuna ait çalışmalar da almış yürümüştür. Bu arada Maxwell’le Chapman arasında müteaddit görüşmeler ceryan etmekte ve ardı arası kesilmeyen muhaberat olmaktadır. Mr. Chapman, Maxwell’i Senatör Davenport’la tanıştırmış ve bu zatın da bilgi ve g rg s nden geniş ölçüde istifade edilmiştir. 1924 mayısında, tesisi derpiş edilen mektebe ait her türlü hazırlıkların sona erdiğini ve davanın tam manası ile bir plâna bağlandığını görüyoruz. Vatandaşlıkla ilgili konuları tedris edecek bir mektep tesisi fikrini Syracuse  niversitesinde m dafa  eden Mr. Flint olmuş ve bu husustaki müzakereleri müteakkip  niversite idaresi ile 1 Temmuz 1924 tarihinde bir kontrat imzalanmıştır. Bu kontrata müsteniden Mr. Maxwell, Syracuse  niversitesinde “Amerika Birleşik Devletleri vatandaşlığı” mektebi’ne tahsis edilmek üzere 500.000 dolara kadar para bağışlamayı taahhüt etmiştir. Buna mukabil  niversite namına rektör, mektebin kuruluşuna mütedair her türlü faaliyette bulunmayı ve formalitelerin ikmalini vaadetmiştir. Bu arada mektebin nihai ismi “Vatandaşlık ve Amme Hizmetleri Mektebi” olarak kararlaştırılmış ve Temmuz ayı içinde mektebin tesisi gazetelerle resmen ilân edilmiştir.

Bunu takip eden aylarda tedris heyetinin tesbiti üzerinde çalışılmış ve mektebin resmen k şadı 3 Ekim 1924 tarihinde yapılmıştır.

 alışmalarının semeresini gören ve bu semereden mülhem olan Mr. Maxwell daha müessir bir mesai sağlamak yolunda, kurduğu müesseseye geniş yardımlar yapmağa ve tahsislerde bulunmağa devam etmiştir. 1927 Haziranında mektebin yıllık tahsisatını 50.000 dolardan 75.000 dolara ibl ğ ve ertesi senenin aralık ayında yarım milyon doları geçmemek üzere bir mektep binası inşası için yapılacak masarifi deruhte etmiştir. 2 sene sonra mektebe yaptığı bağışı bir milyon dolara yükseltmiş ve bu hususta yapılan anlaşma  niversite idaresi

tarafından tasvip edilmiştir.

TERCÜMELER

Mr. Maxwell'in ölümü üzerine karısı Mrs. Maxwell kocasının idealini gerçekleştirmeye devam etmiş ve 1936 nın baharında bir bina inşası için faaliyete başlanmıştır. Bu maksatla teşekkül eden bir komite hararetle çalışmış ve 1937 Ağustosunda bina tamamlanarak işgale elverişli bir hale getirilmiştir. 12 Kasımda mektep yeni binasına taşınmış ve aynı gün küşad merasimi yapılmıştır.

Maxwell'in muhtelif departmanları aşağıda gösterilmiştir :

İktisat :

Ferdin ve cemiyetin hayatında iktisadın ve iktisatla ilgili meselelerin rolü hiç bir vakit bugünkü çapta olmamıştır. Bu bakımdan bir taraftan memleketin kaderini doğrudan doğruya omuzlarında taşıyan devlet adamlarının, öte yandan alel'ade vatandaşların bu mevzu üzerinde bilgi sahibi olmaları lüzumu aşikârdı. Filhakika vatandaşların milli ve milletlerarası ekonomik hayatın nazari ve ameli icap ve zaruretlerini bilmeleri; içinde yaşadıkları cemiyetin ve dolayısıyla dünyanın bir bütün olarak iyiye ve güzele doğru gelişmesinin başlıca şartlarıdır. Bu prensiplerden mülhem olarak, Maxwell Mektebinde vatandaşlık mevzuunun geniş icaplarını da karşılayacak surete iktisat tedrisatına büyük önem verildiği müşahade edilir. Tedris heyetini teşkil eden zevat arasında büyükü ve meşhur üniversitelerin maruf simaları bulunduğu gibi geniş ameli bilgi ve tecrübeleri ile tanınmış devlet adamları, bankacılar, gazeteciler ve hususî mü teşebbisler vardır.

Elliyi aşan kursdan tereküp eden iktisat bölümü, üniversitenin muhtelif şubelerindeki müdavimlerin umumî ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde iktisat öğretimine matuf olduğu kadar, ayrıca ve bilhassa Maxwell mektebinin iktisat ihtisasını istihdaf eder, ihzari kurslarda, bu mevzu ile yeni ilgilenen talebeye cemiyet halinde yaşayışın İktisadî icapları, ve iktisadi meselelerin vatandaşlık hizmet ve mesuliyetleri ile olan münasebetleri öğretilir. Vasat ve müttekâmil kurslarda, iktisatçının muhtelif teknikleri, iktisat nazariyesi, ve altı ihtisas mevzuu tedris edilir. Teknik bahsinde; istatistik, millî gelir üzerinde tahliller, ekonometrik ve iktisat etütleri metodu vardır. Tekâmül kursunda eski çağın ekonomik tefekküründen başlanarak modern teorisinin sistematik araştırılmasına ve oradan Keynes ve sonrasına geçilir. Müstehlik ve iş ekonomileri üzerinde ayrıca tevakkuf edildiği gibi iş

ekonomisi tedrisinde bilhassa iş idaresi konusuna önem verilir. Para, Banka âmmе ekonomisi, teşebbüsün kontrolü, İktisadî doktrinler, iktisat tarihi ve milletlerarası iktisat mütekâmil kursta ayrıca ve bilhassa tetkik mevzuu olan bahislerdir.

MAXWELL MEKTEBİ

Maxwell mektebinin iktisat bölümünde bütün bunlardan başka bir akademik ihtisas şubesi vardır. Bu şube talebeyi, iktisat ilmini meslek ittihaz edecek ilim adamı bir iktisatçı olarak hazırlar. Syracuse'nin mütekâmil iktisat diplomasını iktisap etmiş mezunları, devlet ve mahalli hükümet hizmetlerinde, üniversite ve kolej tedris heyetlerinde, muhtelif mali ve ticari müesseselerde, işçi birlikleri ve gazetelerde büyük vazifeler deruhte etmektedirler. Siyasi ilimler departmanı ile teşriki mesai eden bu bölümde her talebe için ayrı bir program tanzim edilmekte ve âmmе idaresi ve iktisat konularında doktora burada yapılmaktadır.

Coğrafya:

Syracuse üniversitesinde coğrafya tedrisatı, diğer bir çok müesseselerde olduğu gibi jeoloji öğretimi ile başlar. İlk kurslar fizikî coğrafyaya münhasır kalmış hemen ardından ticarî ve iktisadî coğrafyaya da teşmil edilmiştir.

Coğrafyanın muhtelif akademik veçheleri vardır. Bu ilim şubesi bir taraftan fiziki öte yandan insanlarla alâkalı olmak bakımından İctimai bir ilim mahiyetini haizdir. Coğrafyanın insanlık ve cemiyet ile olan alâka ve münasebtı ise bir hakikattir. Maxwell mektebinde, yukarıda işaret ve ifade olunduğu üzere, coğrafya tedrisatı jeoloji ile beraber başlamış ve 1944'de insan ve cemiyetle olan alâka ve münasebtı bakımından siyâsî ilimler kısmına dahil edilerek devam ettirilmişdir.

Syracuse Üniversitesinde coğrafya öğretimi muhtelif hedefler gütmektedir. En başta insan ve dünya hakkındaki talebelere bir anlayış tarzı telkin edilmektedir. Ayrıca, iptidai kurslarda umumî malûmatın artırılması hedef tutulmaktadır. Müstakbel coğrafya öğretmenleri yetiştirmek hususunda coğrafya departmanının akademik kısmı da tam kadro ile icvai mesai etmektedir.

Syracuse Üniversitesinin coğrafya bölmü tedris heyeti, yazı ve araştırma sahasında on iki cildi aşan ve üç beş bin sayfayı mütecaviz kitapları ve bunlara ilâveten çok sayıda etüt ve makaleleri ile bu mevzuu derinliğine ve genişliğine işlemiş ve coğrafya bahsinde geniş hizmetler ifa etmiştir.

Tarih:

Vatandaşlık mevzuunun ve vatandaşlık alâka ve münasebetlerinin anlaşılması yolunda Tarih Departmanına düşen vazife mühimdir. Bu önemi gereği gibi takdir eden Maxwell Mektebi, teessüs ettiği gündenberi tarih tedrisatı üzerinde hassaten durmuş ve tarih öğretiminde bir taraftan mevzu, öte yandan tedris hey'eti zaviyesinden gün geçtikçe gelişmiş, genişlemiştir.

TERCÜMELER

Talebenin kendi kendine yetişme ve araştırmalarda bulunma prensibine sıkı sıkıya bağlı olan ve derinliğine ve genişliğine esaslı bir çalışmanın talebe tarafından hem birinci, hem ikinci dereceden toplanacak bilgi malzemesine bağlı bulunduğu inanan Tarih Departmanı, tarihî metod bahsinde müdavimlerini hususî bir kursa tabi tutmaktadır. Ayrıca tarihi meseleler üzerinde seçimi talebeye bırakılmış muhtelif kurslar mevcut olup, bu kurslarda talebenin orijinal bir araştırmada bulunması şarttır. Akademik bu tarzı mesai hem derinliğine hem genişliğine ve hayli şumüllü olur.

Tarih departmanı aynı zamanda Maxwell'in bağlı bulunduğu üniversite için de kıymetli bir varlık mahiyetini haizdir. Liberal san'atler talebeleri de tarih departmanının kurslarından istifade ettirilmektedir. İngiliz teşkilâtı esaslı tarihi, Fransız ve Alman tarihi, Amerika Birleşik Devletlerinin sosyal ve kültürel tarihi, Rus ve Sovyet tarihi, NewYork tarihi ve lâtın Amerikası tarihi, departmanda üzerinde hassaten durulan konular meyanındadır.

Bütün bunlardan başka tarih departmanının, vatandaşlık anlayışını daha başka sahalara götürdüğü görülür. Memleketin sosyal ve dini hayatında nam kazanmış birçok şahsiyetler bu kurslardan geçmiştir.

Tarih departmanının, bağlı olduğu Maxwell mektebinin ve üniversitenin hayatında büyük rolü olmuş ve memleketin ve dünyanın demokratik tekâmülü üzerindeki birtakım çalışmalarında geniş hissesi bulunmuştur.

Felsefe:

Felsefe tedrisatının başladığı 1924 senesinden 1949 yılına kadar felsefe departmanında felsefe tedris eden heyet dörtten ona yükselmiş ve kurs adedi dokuzdan yirmiyediye çıkmıştır. Departman, dört grup halinde çalışmaktadır: Muasır Felsefe, Sosyal Felsefe ve Ahlâk Bilgisi (Ethics), Estetik ve Mukayeseli Dinler. Bu grupların kavradığı mevzuların yarısından fazlası, şark san'atları ve dinleri, mantık, ilim felsefesi ve dil felsefesi konularından tereküp eder.

Departmanın gayesi, nazarî olmaktan ziyade yaşamanın mahiyet ve hedefi ve hayatla ilgili meseleler üzerinde talebeye bilhassa pratik kıymeti

olabilecek mahiyette görüşler ve fikirler telkin etmek ve saadet ve refah telâkkisi aşlamaktır.

Kurslarda bilhassa üzerinde tevakkuf edilen kıymetler: din, güzellik, iyilik ve hakikatla, doğruluktur. Bu suretle aynı zamanda hayatın gerçek bir anlayışı bahsinde nüfuzu nazar sahibi olmak fırsatı verilmiş bulunduğu gibidiğer bilgiler ve ilim şubeleri de bu sahada edinilen malû-

MAXWELL MEKTEBİ

matın işığı altında gereği gibi tetkik ve mütalâa edilmek imkânı hasıl olmaktadır.

Felsefe tedrisatı başladığı günden itibaren mesaisinin hemen hemen yarısını iptidai kurslara tahsis etmiş ve en başta bu konuya yeni intisap etmiş heves ve tecessüs sahipleri ile meşgul olmuştur. 1921 den 1946 ya kadar, kurslar “Bilgi saha ve metodları”na inhisar ettirilmiş ve bununla talebenin, a) En müessir ve nafi bir şekilde tefekkürde bulunmalarına, b) İlmin ve felsefenin on üç ana bölümüne girmelerini temin edecek nazari malzemeyi, iktisap etmelerine yarıyacak imkânlar hazırlanmıştır. Departmanın mesai tarzı ve faaliyet sahası hususunda yapılan bir araştırma sonunda, iptidai kurslar içinde en kıymetli ve önemli telâkki edileninin filozofiyeye giriş ve vatandaşlık konuları olduğu görülmüştür.

1946 senesinde yukarıda sözü edilen iptidai kurslar, felsefenin büyük ve derin meselelerine doğru genişletilmiş ve felsefe tarihinde klâsikleri de içine alan bir sistem dahilinde tedrisat yapılmıştır. Yalnız bu sene, bu kurslara 1400 kişi katılmıştır.

Siyasî ilimler :

Siyasi ilimler departmanı Maxwell Mektebinin teessüsü ile beraber vücut bulmuş ve 1949 senesinde faaliyet sahası bakımından en müttekâmil şeklini iktisap eylemiştir.

1919’da siyasî ilimler bahsinde mevcut kurslar, Devletler umumi hukuku, Amerikan hükümeti, Mahallî idareler ve siyasî partililer konularından terekköp ve Tarih departmanının bir bölümünü teşkil ediyordu. 1924 senesinde, mektebin kafi olarak teessüsüne kadar bu böylece devam etti. Mektebin teessüsü üzerine Siyasî İlimlerin ayrı bir departman halinde bir teşkilâta bağlanması mümkün oldu.

İdare Hukuku akademik bölümü, siyasi ilimler departmanının mesuliyeti ve teşriki mesaisi tahtında kurulmuştur.

1949 senesinde (350) den fazla talebe siyasi ilimler departmanına kaydolunmuştur. Siyasî ilimler kurslarından geçmiş okurlar, çeşitli hükümet hizmetlerinde, sanayide, akademik çalışmalarda ve diğder birçok mesleklerde

tehalükle aranan elemanlar olmuşlardır.

Sosyoloji ve Antropoloji:

Son seneler zarfında, beşeri, sosyal ve kültürel faktörlerin millî ve milletlerarası sahalarda siyasi, iktisadi ve sınai bakımdan arzettiği önem son haddini bulmuştur. İşveren, ve işçi ihtilâflarının halli, ırk farklarından mütevellit sarsıntıların yatıştırılınası, şahsi güvenliğin temin ve idamesi gibi meseleler, beşeri, ve sosyal faktörlerin gereği gibi anlaşılmasına

TERCÜMELER

tâbi dâvalardan ancak birkaç tanesidir. Millî ve miütlerarası meselelerde ve fert ve cemiyet alâka ve münasebetlerinde devlet adamı, iş adamı, işçi liderleri, memurlar, hülâsa vatandaşlar bakımından içinde yaşadıkları memleketin sosyal faktörleri hakkında muayyen bir anlayış sahibi olmak ihtiyacı hiç bir zaman bugünkü ölçüde kendini hissettirmemiştir. Bu çeşit malûmat ve bilginin inkişâfını sağlamak, sosyoloji ve antropolojide artırmanın başlıca gayesidir.

Departmanın bugünkü bünyesi ve istikbalde alacağı şekil başlıca üç grup talebeye matuftur. Umumi mahiyette bir tahsil gayesi güdenler için, kurslar; ferdin ve cemiyetin mahiyet ve karakteri hakkında anahatları itibariyle bir bilgi ve malûmat teminine hadim olup, onların içinde yaşıyacakları cemiyetin faaliyetlerine dinamik bir şekilde hazırlamak gayesini güder.

Devlet idaresinde bir karier elde etmek ve peşinde olanlar için kurslar, sosyal alâka ve münasebetlerin derinliğine ve genişliğine daha şümullü bir tetkik ve mütalâası mahiyet ve vasfını haizdir. Sosyal meseleler üzerinde ayrı ayrı ve tafsüâtlı tahliller ve etütler, sosyal refah ve saadetin şartları, sosyal temayüller ve federal, merkezi ve mahalli hareket ve faaliyet programları: üzerinde bilhassa durulan konulardır. Nihayet, sosyoloji ve antropoloji bahsinde ihtisas vâpı, bu konuların ilmine nüfuz etmek isteyenler için de geniş çalışma imkânları mevcuttur.

Netice itibarile, sosyoloji ve antropoloji departmanındaki kurslarda güdülen gaveleri şöyle hülâsa edebiliriz:

1 — Ferdin ve cemiyetin mahiyet ve karakterinin ana hatlarını, ferdin cemiyet içindeki rolünü ve cemiyetin başlıca veçhelerini kısaca öğrenmek.

2 — Sosyal politikaya istikamet vermek hususunda mevcudiyeti zaruri hakikatlerin elde ediliş tarzına vakıf olmak ve ilmin beşeri faaliyet ve münasebetlere tatbik şekillerini bûmek.

3 — Sosyoloji ve Antropolojiyi ilim olarak meslek ititihaz edecekler için yetiştirme imkânları sağlamak.

Sosyal ve politik psikoloji:

Maxwell mektebinin kurucusu ve okulun teessüsünde kendisine yardımcı olanlar vatandaşlığın ve sivil hayatta önderliğin başlıca faktörlerinden biri olarak sosyal ve politik psikolojiye programlarında geniş bir yer ayırmışlardır. Ondan sonra da bu mevzular, sosyal ilimler öğretim ve araştırmalarının ayrılmaz cüzüleri halinde ehemmiyetle tedrise devam edilmiştir. Maxwell mektebinde sosyal psikoloji tedrisatının başlıca gayesi talebeyi ferdin cemiyet içinde yaşayışının karakteristikleri hakkında

MAXWELL MEKTEBİ

malûmat sahibi kılmak ve onlara muhtelif sosyal disiplinler arasındaki alâka ve münasebetleri öğretmektedir.

Bu departmanın kuruluşundanberi sosyal psikoloji ilmi bilhassa Amerika Birleşik Devletlerinde geniş ölçüde inkişaf sahası bulmuştur. F'lhakika sosyal psikoloji, mütemadiyen yeni nazariyelerle takviye edilmiş ve mevzuu beşeri münasebetlerin muhtelif ve mütenevvi meseleler üzerinde yapılan araştırmalarla genişletilmiş ve şümullendirilmiştir. Bütün bu inkişafların ışığı altınca ve her türlü gelişmeleri takiben Maxwell mektebindeki sosyal psikoloji çalışmaları da bir taraftan artmış, öte yandan bu çalışmaların bahis mevzuu ilmi gelişme ve genişlemesinde hatırı sayılır rolü olmuştur.

Sosyal psikolojinin başlangıç kursları, sosyal psikolojiye giriş bilgilerinden tereküp eder. Diğer kurslar, milliyetçilik, ahlâk, şahsiyet, siyasi önderlik ve faliyet vesairenden müteşekkildir. İhtisas kursları, sosyal psikolojinin daha muğlak ve nazari meselelerini içine alır. Bugüne kadar sosyal psikoloji departmanından on yedi doktora ve on sekiz M. A. (Master of Arts) diploması alınmıştır.

Buradaki çalışmaların en bariz karakteristiği, talebenin kendi araştırma sahası üzerinde icrai mesai ederken hocalarla çok sıkı bir temas temin ve idame etmesidir. Talebe ile hoca arasındaki bu çok sıkı teşriki mesainin bir doktoranın çerçevesini aşan çok mühim ve esaslı semereleri alınmıştır. Yirmiyi yakın kitap basılmış ve daha birçok diğer kitaplar neşriyat sahasına konmak üzeredir.

Bütün bunlardan başka “American Civilization Concentratın’a da kısaca işaret etmek faydalı olacaktır.

Filhakika Syracuse Üniversitesinin, Maxwell Mektebinin büyük ölçüde yardımlar sağladığı liberal san’atler kollejinin programları arasında “American Studies Concentration’u üzerinde bilhassa durmak icabeder. Amerika düşünce tarzı ve inanışlarının bugünkü mahiyeti; ferdin daha derin bazı bilgileri haiz

olmasını zaruri kılmaktadır. Talebinin bu çeşit bilgileri kolayca iktisap edebilmelerini teminen ve bu çeşit bilgilerin tekâmülü hususunda rol oynamak ümidi ile, 1948 baharında kurulan bu teşekkül, departmanlar arası bir karakteri haizdir.

Bu teşekkülün mes'uliyeti ve idaresi bir komiteye verilmiş olup, çalışma programlarının tanzim ve kontrolü işi de aynı komiteye mevdudur.

Bu programlardan bazıları üzerinde kısaca durmak faydalı olacaktır. En başta vatandaşlık programına kısaca temas edelim. Vatandaşlık konusunda müptediler için daha evvel bahsi geçen kurslar, vatandaşlık programının temelini teşkil ettiği kadar, Maxwell mektebinin de başlıca mak-

TERCÜMELER

sadını karakterize etmektedir. Uzun seneler, bu kurslar çeşitli sosyal disiplinlere taallük eden bilgiler sahasında liyakat ve kabiliyetlerini bu işe tahsis edenlerin himmeti ile, bu sahada yegâne teşebbüs olmuş ve parlak neticeleri alınmıştır. Kurslar, muhtelit sömestrelere ayrılmış olup her sömestirde mütenevvi tedris program, tatbik edilmektedir. Birinci sömestirde, talebeler, en başta Amerikan demokrasisine taallük eden meselelerle ilgilenmekte ve başlıca, faaliyet ve araştırma sahaları, teşkilâtı esasiye prensipleri, sevil hürriyetler, müsavat, plânlama ve vatandaşın âmme hizmetlerine iştirâki olmaktadır. Kursun ikinci yarısında, dünyanın başlıca ihtilaf ve ayrılık unsurlarından en mühimleri üzerinde talebinin dikkati çekilmekte ve liberal ve sosyal demokrasinin prensiplerine dair, bilhassa Amerika Birleşik Devletleri, İngiltere ve totaliter komünizm mihrak noktası ittihaz edilerek, tedrisat yapılmaktadır. Vatandaşlık kurslarının enteresan vasıflarından bir diğeri zaman zaman kurslara ziyaretçi olarak gelen maruf şahsiyetlerin verdikleri konferanslardır. Bu konferanslar kursların muntazam bir programı mahiyetindedir. Konferanslar vermeğe gelen bu ziyaretçiler aynı zamanda kursları yürüten hocalarla teşriki mesai ederek, genç erkek ve kadınların demokrasi usullerini öğrenmelerini teminen hazırlanacak öğretim plânının ve stratejisinin hazırlanmasına kendilerine müzahir olmaktadırlar. Talebelerin ayrıca zaman zaman bazı müesseseleri ziyaret edip pratik görgü ve bilgilerini arttırmaları da hedef tutulmaktadır, Bu suretle, mes'ul vatandaşlar olarak cemiyet hizmetine girecek olanların siyasi partilerle, içtimai müesseselerle ve âmme hizmetleriyle bilfiil temas etmeieri imkânı hasıl olmakta ve nazari bilgiler, ameli ihtisas ve müşahedelerle tamamlanmaktadır.

Amerika Birleşik Devletleri, dünya meselelerinde liderlik rolünü

matluba muvafık bir şekilde ifa etmek zımmında takip edeceği politikanın isabeti namına, mekteplerinde dünya vatandaşlığı konusuna da büyük ölçüde önem vermek zorundadır. Filhakika, milletlerarası elemanlar olarak yetişmiş ve her türlü faaliyet sahalarında icraî mesai eden vatandaşların mevcudiyetine olan ihtiyaç azadei izahtır. Bu ihtiyacın icaplarını takdir eden Syracuse Üniversitesi milletlerarası münasebetlerle ilgili bahisler üzerinde çalışmayı da ihmal etmemiştir. Maxwell Mektebi, mahiyeti icabı ve teessüsünün gayesi itibarıyla bu çalışmayı tahakkuk ettirmeye gayet müsait olup programlanmada bu konuya geniş bir yer ayırmıştır.

Milletlerarası münasebetler bahsinde vaki çalışmaların başlıca hedefi; talebeye dünya meseleleri hakkında derin bilgi vermek ve bu meyanda

MAXWELL MEKTEBİ

Amerika Birleşik Devletlerinin mesuliyet ve rolünü sarahatle ortaya koyarak Amerikan vatandaşına düşen vazifeyi tebarüz ettirmek.

Milletlerarası münasebetlerin iyiye doğru inkişâfı ve milletlerarası teşriki mesainin gelişme ve genişlemesi yolunda lisanın kıymet ve önemi gereği gibi takdir edilmekte ve bu bakımdan lisan tedrisatı üzerinde hassasiyetle durulmaktadır.

Amerika Birleşik Devletlerinin her köşesinden akıp gelen okurları ile Maxwell mektebi netice itibarıyla en başta, Amerika hükümeti ve Amerikan vatandaşlığı konularında bilgi ve görgülerine güvenilir elemanlar yetiştirmekle muvazzaf milli bir müessese karakterini haizdir. Bununla beraber, bu milli karakteri yanında milletlerarası hususiyeti de bariz bir surette dikkati çeker. Başlıca vasfı milli kıymetlerin tetkik ve mütalâası olmakla beraber, umumiyetle devlet ve hükümet sistemleri ve umumî mânada vatandaşlık anlayışı onlarla bir arada araştırma mevzuu ittihaz edilmiştir. Bu itibarla mektep, aynı zamanda beynelmîl bir müessesedir. Filhakika muhtelif memleketlerden gelen talebelerin Maxwell'in kurslarına iştirâk edişleri mektebin milletlerarası karakterini bariz bir surette ifade eder.

Maxwell Mektebinin mezunları, mektebin bu milletlerarası vasfından dolayı, Almanyada ve Japonyada, Birleşik Milletler ve benzeri müesseselerde, milletlerarası Para Fonu ve beynelmîl bankada E. C. A. teşkilâtında, ve nihayet Dışişleri Bakanlığının muhtelif servislerinde çeşitli ve önemli vazifeler almışlardır. Son senelerde başta Fransa, Norveç, İngiltere, İspanya, Hindistan, Irak, Brezilya, Uruguay, Haiti ve Kanada olmak üzere birçok memleketlerden Maxwell mektebine gelen talebenin sayısı hayli kabarıktır. Ayrıca son olarak Almanyadaki Amerikan askeri

hükümetinin delâletiyle Almanyadan yirmi seçme talebe gelmiş bulunmaktadır.

Maxwell Mektebinin müstakbel inkişâfı, en başta sosyal temayüllerde aranmak icabeder. Yüksek tahsile olan ihtiyaç ve alâka hemen her yerde tanınmış ve gün geçtikçe daha büyük ölçüde teslim edilmekte bulunmuştur. Sosyal ilimlerin hayatın her veçhesindeki önemi, her gün artan ve şiddet kesbeden sosyal meseleler ve dâvaların giriftliği muvacehesinde, mütemadi surette artmaktadır. Maxwell Mektebi, bu ihtiyaç ve zaruretlerin şevki ile sağlam bir istikbale namzettir. Bir yandan münferit teşebbüsler öte yandan müesseseler her gün mesafeler aşan ve geniş adımlarla inkişâflar kaydeden medeniyetin hamlelerine uyan bir sürat temposu içinde cemiyetin ve ferdin yeni anlayışının kavranmasında uhdelerine düşen vazifeyi şerefle başarmaktadırlar. Bu müesseselerden biri

TERCÜMELER

olarak Maxwell Mektebi, rolünü bugüne kadar olduğu şekilde muvaffakiyetle ifaya devam edecektir.

Bu rol sosyal teşkilât ve müesseselerin kavranmasında, ve bir hedefe tevcihinde yardımlar sağlamak ve mütemadi surette değişen dünyamızda demokrasi hareket ve faaliyetlerini geliştirmek maksadına matuftur. Kurulduğu günden itibaren geçen yirmi beş yıl zarfında Maxwell Mektebine yatırılan maddî ve manevî sermaye çok fazladır. Bu sermaye; zekâ, enerji, fedakârlık, gayret, müşterek bir hedefe doğru teşrihi mesai ve para unsurlarından terekküp eder. Bu sermaye yatırımları, semerelerini vermiş ve Maxwell Mektebi teessüsünde takip olunan gayeye ümidin fevkinde tahakkuk ettiren kıymetli bir müessese olarak şerefli rolünü başarı ile oynamıştır.

Netice itibariyle Maxwell mektebi şuurlu ve takım halinde çalışmanın mükemmel örneği ve vatandaşlık mefhumunun ve vatandaşlık alâka ve münasebetlerinin, dünyanın bugün ulaştığı inkişâf merhalesinin icaplarına

uyan ve bu icapların zaruretlerini karşılıyan bir zihniyet içinde kavranılmasına ve gelişmesine medar olacak nazari ve ameli bilgileri tedris eden ideal sahibi bir müessesedir. Amerika Birleşik Devletlerini ve Amerikan vatandaş ve vatandaşlığını başlıca iştigal mevzuu edilmesi bakımından milli ve dünya vatandaş ve vatandaşlığını hedef tutan karakteri bakımından da milletlerarası bir mahiyeti haizdir.

AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİNDE ŞEHİR HİZMETLERİ

Turgut GÖLE

Amerika şehirlerin de oturan halkın nisbetinin artması neticesi olarak şehirler köylere nazaran çok ehemmiyet kazanmıştır. 1910 yılına kadar halkın ekseriyetinin şehirlerden ziyade köylerde yekûn teşkil ettiği görülüyor. 1940 yılında yapılan umumî bir nüfus sayımına göre nüfusun %63,6 sı 2500 nüfuslu veya daha fazla olan yerlerde yaşadığı görülmektedir.

HALKIN ŞEHİRLERE DOĞRU KAYMASININ BAŞLICA SEBEPLERİ (I)

- 1 — Sanayi ve ticaretin şehirlerde toplanması
- 2 — Şehirlerin kültür merkezi olması
- 3 — Şehirlerin köylerden fazla emniyetli olması
- 4 — Şehirlerin politika bakımından oynadığı mühim rol diye hulâsa edebiliriz.

Şehirlerde yaşayan insanlar tabiatıyla kendileri için zaruri gördükleri hizmetlerin çoğalmasını, tesisini, işlemesini ve ondan azami derecede faydalanmayı arzu ederler.

19 uncu asırda Amerika şehirlerindeki basit amme hizmetleri yerini 20 nci asırda çok geniş teknik faaliyetler almıştır.

Meselâ Detroit şehrinde tesbit olunan istatistiğe göre 1824 yılında 23 amme hizmeti mevcut idi. 1940 yılında bu mikdar 340 a balığ olmuştur. Bu hizmetin 85 i 1910 ile 1920 arasında, 71 inin faaliyeti ise 1920 ile 1930 arasında ve 58 faaliyet de 1930 yılı ile 1940 yılı arasında bu faaliyetlerin karakterleri de değişerek artmıştır.

Âmme hizmeti diye tercüme edebileceğimiz “Public Works” bu tabirin kanaat verici bir tarifini bulmak güçtür. Amerikan umumî hizmetler cemiyeti direktörü Mr. Frank W. Herring birçok yıllar yaptığı araştırma ve tetkiklerine rağmen umumî hizmetlerin tarifini kısaca yapmağa

(I) Bu mevzuu Birleşik devletlerle şehirlerin ehemniyeti başlığı altında ve grafiklerle göstermek suretiyle ileride arza çalışacağım.

TERCÜMELER

muvaffak olamadığını yazmakta ve bu tabirlerin işaret edilebilir karakterlerini :

- A — Geniş mikyasta fiziki vasıtaların işleyiş ve yapılışı,
- B — Umumi müşterek vazife,
- C — Mühendis tekniğinin kullanılması,
- D — Geniş miktardaki malzemenin vesairenin kullanılması ve sarfı diye hülâsaten kaydetmektedir.

UMUMİ HİZMET DEPARTMANLARI EHEMMİYETİ

Bütün Birleşik Devletlerdeki şehirler (Geniş veya Ufak olsun) umumi hizmetlerin ifade ve tesisi için büyük bir dikkat ve mühim miktarda para sarfederler. Bu departmanlar hususiyle fertlerin sıhhatleri, konforları, zevkleri için çok önemli olduğu kadar iş sahasındaki ferdi teşebbüsler için de kayde değer derecede rolleri vardır.

HANGİ FAALİYETLER UMUMİ HİZMET DEPARTMANLARI TARAFINDAN YAPILIR.

Şehirler umumiyetle birbirinden farklı karakter ve mahiyete faaliyet ifa ederler. Umumî hizmet departmanlarının 56 farklı faaliyet ifade ettiği Mr. Ridley tarafından tesbit olunmuştur. Bu faaliyetlerin bazıları daima hemen hemen umumi hizmetlere tahsis edilmiş olup geri kalan diğer hizmetler ise gayri melhuz olarak bu departmanların görevleri arasındadır. Mr. Ridley 56 faaliyet iki

grupta mütalâa etmektedir.

A — Melhuz faaliyetler,

B — Gayri melhuz faaliyetler,

a — Melhuz faaliyetler:

56 faaliyetin 20 si şehirlerin ekserisinde umumi hizmet departmanlarının görevleri meyanındadır. Bu faaliyetlerde:

Sokak plânı, ıslâhı, bakımı, temizlenmesi, kaldırımı, tenviratı, çukurların açılmasına müsaade sokakların adı, işaretleri, evlerin numaraları, köprülerin plânı, inşası, bakımı, kanaalizasyon plânı, süprüntülerin toplanması, motorlu vasıtaların muhafazası, kontrolü, umumî inşaatın murakabesi gibi.

b — Gayri melhuz faaliyetler:

Birçok şehirlerin umumi hizmet departmanlarının faaliyetleri arasında bu nevi faaliyetler gözükmez. Bu nevi faaliyetler :

AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİNDE ŞEHİR HİZMETLERİ

Belediyeler tarafından işletilen otobüs, elektrik, gaz gibi hizmetlerin ifa ve murakabesi umumi binalara, sahalarla dikkat, içkili mahallere, istasyonların konforuna sokak tenviratının murakabesi gibi.

Diğer birçok faaliyetler el'an umumî hizmet departmanları tarafından ifa edilmektedir ki bunlarda, caddelerdeki ağaçlara, mezarlığa seyyah kamplarına, oyun yerlerine, parkların bakım, ıslah ve inşaatına dikkat, banyo yerlerinin inşaa ve bakımı diye hülâsa edilebilir.

UMUMİ HİZMET DEPARTMANLARININ TEŞKİLÂTI

Bir çok şehirler umumi hizmetleri ifa için meclisler veya komisyonlar kullanmışlardır. Nüfusu kalabalık olan şehirlerde bu nevi teşkilât daima görünmüyor. Ancak bazı küçük şehirlerde yalnız bu nevi faaliyetler için idari teşkilâtların iskeletini ihtiva eder tarzda mes'uliyeti hâiz komitelere veya şehir mümessillerine veyahut şehir mühendislerine bu görev tevzi olunmuştur. Bu nevi teşkilât Belediye Reisi tarafından vücuda getirilmiştir.

Umumiyetle kabul edilen bir hakikat, ferdlerin umumî hizmetler üzerindeki murakabe ve kontrolünün komisyonların bu faaliyetler üzerindeki murakabe ve kontrolünden çok daha müessir, faydalı ve kanaat verici olmasıdır.

Bir çok şehirlerde umumi hizmetler departmanları, beş veya daha fazla şubeleri, büroları ihtiva eder ki bu büroların tesisinde esas, tabiatı ile şehirlerdeki nüfus kesafetine vabestedir.

UMUMİ HİZMET KOMİSERLERİNİN VASIFLARI

Bir çok umumi hizmet komiserleri bu hizmete tabi mühendisler tarafından veya bazı şehirlerde olduğu gibi meslekten olmayan, yani hariçte çalışan şahıslardan seçilirler ki bunların bu hizmetlerde geniş icrai kabiliyetleri aranır.

Bu noktada kat'i ve esaslı bir ölçü vermek mümkün değildir. Bu- doğrudan doğruya mahalli şarta bağlıdır. Birçok departmanların en fazla faaliyetleri teknik mevzularda kendini hissettirir.

Eğer komiser, memur işi bizzat yapacak veya doğrudan doğruya kontrol edecekse mühendis olabilir. Eğer komiser veya memur geniş bir şehirde âmme hizmeti ifa edecekse bu hizmetlerin neticesi olarak (Sokakların yapılması, tamiri, sıhhat işleri, süprüntülerin toplanıp itlâfı bu vazifeleri dolayısıyla de Belediye Başkanı ile veya diğer idare başlan ile çok sıkı bir çalışmaya mecbur olması, ayrıca halk ile ve şehir mec-

TERCÜMELER

lisi âzalarıyla de sıkı bir münasebeti bulunması) kendisinde hususi idare kabiliyet ve hüner aranması pek tabiidir.

Bir mühendisin projesine sarf ettiği, emekten çok daha fazla böyle bir hizmeti ifa edecek kimse bu hizmete emek ve enerji sarfetmek mecburiyetinde kalacaktır. Eğer böyle bir kimse meslekten yetişmiş ise muvaffak bir idareci olarak sahasında kendisini gösterecektir.

Mr. Ridley birbirinden farklı idari departmanların başları üzerinde yaptığı ve göstermeğe çalıştığı monografisinde 10000 veya daha aşağı nüfusa malik olan şehirlerde yapılması lâzım gelen işlerin % 75 inin mühendise ait olduğu icrai kabiliyet için % 11, ticari kabiliyet için % 5, iktisadi kabiliyet için % 5 tecrübe için de % 5 bir nisbet tesbit ettiği, eğer şehir büyük ise mühendisin rolü de azalacaktır.

Şehrin nüfusu 500.000 in üzerine çıkarsa mühendise ihtiyaç % 5 e kadar düşer.

İcrai kabiliyet ve tecrübe, şehir nüfusu kalabalıklaştıkça ehemmiyeti artar. Böyle bir şehirde idari kabiliyete % 50, tecrübe kabiliyetine de % 25 bir nisbet ayrılır.

UMUMİ HİZMET DEPARTMANI TARAFINDAN MASRAFLARIN TEVZİİ

Umumiyetle belediye şubeleri gelirlerinin geniş miktarını personel hizmetlerine sarf ederler. Bütün tahsisatın % 96 sı maaş ve ücretlere sarfolunur. Ortalama olarak polis ve itfaiye işleri tahminen tahsisatın % 96' sını alır.

Umumi hizmetler için birçok cins malzeme satın almak lâzımdır ki bu malzemeler için departmanlar tahsisatlarının takriben yarısını tasarruf eder. Aynı zamanda daima vuku bulacak inkişafılar için de umumî hizmet departmanları mühim miktarda sarfiyata girişirler. Bütün bu masrafların kullanılmasında halkın ruhiyatı ve iktisadi şartlar en mühim rol oynar.

Belediye Vazife ve Selâhiyetleri:

1 — Hususî emlâki istimlâk yolu ile almak,

2 — Şehir mallarını muhafaza,

3 — Şehrin nüfus sayımını yapmak.

4 — Hediye ve teberru kabul etmek,

5 — Gürültüyü azaltıcı tedbirler almak,

6 — Sokaklarda, umumi yerlerde rahatsız edici âletleri veya el işlerini men ve kaide vazetmek,

AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİNDE ŞEHİR HİZMETLERİ

7 — Şehir içinde veya şehir hudutlarının on mil dışındaki derelerin doldurulmasını ve kirletilmesini menetmek,

8 — Şehir hudutları içindeki inşaatı tesbit ve kontrol etmek, fabrika ve mezbahalara şehir hudutlarının 4 mil dışında müsaade etmek,

9 — Ateşli silâhların kullanılmasını fişenk, şenlik fişeklerinin kullanılmasını menetmek veya nizama koymak,

10 — Sokaklarda hayvanların koşturulmasını menetmek,

11 — Süprüntülerin, küllerin veya diğer atılan çöplerin şehirden 4 mil uzağa kaldırılmasını istemek ve temin etmek,

12 — Şehir içinde veya 4 mil uzakta oturanların sıhhatlerini korumak,

13 — Patlayıcı silâh depolarının, katran, benzin, ot, havagazı, reçine, kendir, dinamit, pamuk, gazolin, petrol, gaz gibi tehlikeli infilâk ve işîal maddelerini menetmek veya nizama koymak,

14 — Şehir içinde veya şehrin 4 mil uzağında yapılacak mezarlık mahallerini ve esaslarını tesbit etmek,

15 — Şehir içinde veya 4 mil uzağında karantina tesis etmek,

16 — Ölüm ve doğum için rapor istemek,

17 — Zaruri olmayan gürültü ve sesleri menetmek,

18 — Dükkânları kontrol etmek,

19 — Ölçü ve ağırlıkları kontrol ve tesbit etmek,

20 — Yiyecek maddelerini kontrol etmek,

21 — Asansörlere, istim makinelerine, istim kazanlarının işletilmesine ruhsat vermek,

22 — Binaların teftişi, baca ve saireye nizam koymak,

23 — Şahısların evlerinin önündeki otları kesip temizletmek,

- 24 — Sokak ve caddelerdeki seyrü seferi tanzim etmek,
25 — Taksi ve diğer tekerlekli vasıtaların seyrini nizama bağlamak,
26 — Tiyatro piyeslerini menedebilmek veya diğer menedilmiş eğlenti yerlerine müsaade etmemek veya bir nizama koymak,
27 — Müzayedeleri nizama koymak ve müzayedecilere ruhsat vermek,
28 — Gaz, su, elektrik, sıcak havanın tevziini ve tedarikini nizama bağlamak
29 — Sükûnu muhafaza, ahlâksızlığı men, kumarı men. kumarhaneleri, fena şöhretli evleri, kapatmak, hırsızları, canileri, sokak dilencilerini ve belli kimseleri takip ve tutmak,
30 — Hastahane, dispanser, veba evleri, mülteci evleri ve diğer umumi şehir enstitülerini inşaa ve bakımını bir nizama bağlamak.

TERCÜMELER

ŞEHİR YOLLARI

Yolların birçok noktai nazarlardan önemi vardır. Modern bir şehrin yollara ihtiyacı zaruridir. Yollar insanların faaliyetlerini birbirine bağlayan en iyi bir vasıtaadır.

Bu bakımdan yollarda emniyet birinci derecede kendini hissettirir. Bütün tekerlekli vasıtaların ve yayaların kolay, rahat, emin ve kâfi bir sür'at altında geçebileceği yollara sahip olmak bütün şehirlielerin başta gelen arzularındandır.

Nakliye kumpanyaları sokaklardan kamyon ve otobüslerin seyrüseferi için faydalandığı gibi elektrik kumpanyaları da elektrik kablolarının sokakların altından veya sokaklarda dikilecek direkler vasıtasıyla geçişini temin ve bu suretle tesislerini genişletip istifade sağlarlar.

Büyük şehirlerde elektrik tesisatları için sokakların altları tercih olunmaktadır. Telefon kumpanyaları da keza sokakların altından veya üstünden telefon kablolarını geçirip tesisatlarını ikmal ederek şehirlielerin hizmetine koşarlar. Aynı zamanda gaz ve su müesseseleri dahi sokaklardan azami istifade ederler.

Bu itibarla umumi hizmet departmanları sokakların tertip ve tanziminde, plânlanmasında bütün bu ihtiyaçları ve zaruretleri göz önünde bulundurmağa mecburdurlar.

Yeni bir yol inşasına karar almak için aşağıdaki hususların mütalea edilmesi lâzımdır.

- 1 — Yeni bir yola ihtiyaç var mıdır?
- 2 — Şehir plânı içinde bu yol var mıdır ve nasıldır?
- 3 — Hangi çeşit malzeme ile kaldırım yapılacaktır ve sokağın genişliği ne olacaktır?

4 — Bu inşa projesi nasıl finanse edilecektir?

5 — Bu proje konturata mı verilecektir, yoksa idare eliyle mi yaptırılacaktır.

6 — Vergi mükellefleri arasında bu yolun değeri nasıl karşılanacak ve mükelleflere nasıl tevzi olunacaktır? Mükelleflerin ödeme kabiliyetlerine göre mi, yani bugünkü mükelleflere mi, yoksa müstakbel mükelleflere mi bu külfeti yüklemek münasip olacaktır (1) ?

(1) Şurasını işaret etmek isterim ki, Amerika medeniyeti demek bence yol demektir, Halk, mahalli hükümet ve Federal hükümetçe yola, verilen kıymet çok büyüktür. Zaten Amerikayı bugünkü seviyesinde tutan ve her gün ilerleten bu yollardır. Muazzam seyrüseferin emniyetle üzerinden geçtikleri Amerikanın mahalli ve umumi yolları çok rahat ve geniştir.

Bu gün Amerika'da yolların bir kısmı yukarıda işaret ettiğimiz gibi mahalli hü-
AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİNDE ŞEHİR HİZMETLERİ

SOKAKLARIN GENİŞLİĞİ :

Umumi hizmet departmanları yolların inşasında umumiyetle yakın zamanlara kadar tahmini prensiplerle hareket ettiğini görüyoruz. Sokaklar daima hemen hemen 30, 40, 50, 60. 70 yahut 100 ayak genişliğinde idi. Bugün yolların inşasında böyle keyfi tarzların kullanılmasına artık imkân yoktur. Bu hal arazinin birçok sebeplerden lüzumsuz şekillerin kullanılmasına olduğu kadar, sokakların kaldırılınması, muhafazası için de mühim masrafları mucip olmakta ve hususiyle yollardan beklenen emniyeti selbetmektedir.

Müterakki memleketlerde umumi hizmet departmanları bugün sokakların emniyetini göz önünde bulundurarak yolların inşasına, tertip ve tanzimine çok dikkat ederler. Meselâ; sokakların kenarlarındaki kaldırımlar muntazam şekilde ve birbirine muvazi olarak yolların kenarlarında inşa ettirilir. Bu suretle tekerlekli vasıtalar yolun ehemmiyetine ve genişliğine göre kaldırımların iki tarafında veya bir tarafında duran otomobillere rağmen serbestçe ve emniyetle geçebilmelerini temin etmek lâzımdır. Bunun için de sokakların iki tarafındaki otomobil durak yerlerinin genişliği 16 ayak olarak tesbit olunmuştur. (Bir taraftaki durak yerinin genişliği 8 ayak olacaktır.)

İki otomobilin serbestçe geçebileceği yolun genişliği ise yirmi ayak olacaktır. Bu suretle bir otomobile düşen yolun genişliği 10 ayak olmakta ve neticede bu yolun tam genişliği 36 ayak bulunmaktadır (1).

Aynı zamanda şehirlerin ticaret merkezlerinde sokakların iki tarafında iki yaya yolu (bizdeki kaldırımlar gibi) yolun iki tarafında otomobillerin durak yeri ve dört otomobilin de emniyetle geçebileceği yol inşa olunur. Bu hususta umumiyetle standart yol genişlikleri kabul edilmıştır.

YOLLARIN SATHI ;

Umumi hizmet departmanları, en basit derecedeki sokaklara dahi çok dikkat ve itina ederler. Sokak yüzünün daima temiz tutulması lâzımdır. Yağmur sularından hasıl olan birikintileri ve yağmurların getirdiği kumların sokakları kirletmemesi için yol inşaatına başlamadan evvel bu noktaları nazarı dikkate almak ve bu suretle sokaklara gereken meyli vermek lâzımdır. Çok geri kalmış yerlerin ara sokaklarında kullanılan çakıl taşlı yollar yağmur mevsimlerinde kolayca bozulacağı ve yollarda su ve-

kûmetlere, eyaletlere aid olduğu gibi bir kısım yollar ve köprüler de müteşebbis şahıslar tarafından yapılmaktadır. Bu müteşebbislerin yaptığı yollardan istifade edecekler muayyen bir parayı da müteşebbislere ödemek zorundadırlar.

(1) Bir ayak 30 santim olarak hesap edilecektir.

TERCÜMELER

ya çamur birikintileri yapacağı içindir ki bu yollar ağır seyrüsefer vasıtalarına da katiyen mütehammil değildir.

Sokakların ehemmiyetine göre satha konulan malzemeler de önem kazanır. Her şerait altında, her yerde en ağır seyrüsefer vasıfalarının baskısı altında bozulmayacak şekilde mükemmel bir materyal bugün için elde edilememiştir.

Amerikanın her şehrinde sokakların yüzü için muhtelif cinsten malzeme kullanılmaktadır. Bu gün en fazla katran, zift kullanılır. Bu malzemeler de sokakların inşası için pek pahalı düşmektedir. Ana caddeler için daha ziyade beton, asfalt, tuğla, tahta veya diğer nevi malzemeler istimal edilmektedir. Bu çeşit malzemeler umumiyetle dayanıklı, aynı zamanda arzu edilen düzlüğü ve temizliği kolayca sağlamaktadır. Bazı şehirlerin sokakları için beton asfaltı tercih edilmektedir ki bu nevi malzeme ile yapılan yollar daha dayanıklı ve emniyetli olmaktadır.

Bazı sayfiye şehirlerinde bilhassa deniz kenarındaki yolların üzeri tahta parkelerle kapatılmaktadır. Sanayi bölgelerindeki sokakların seyrüsefer noktai nazarından ehemmiyeti göz önüne alınarak böyle yolların inşa ve üstlerinin en dayanıklı malzeme ile kaplanması zaruri bulunmaktadır. Yontulmuş granit parçalarından vücuta getirilen yolların bir çok avantajları vardır. Fakat böyle yolların çok pahalı ve gürültüsünün fazlalığı ve düzlüğünün de istenildiği gibi temin edilememesi neticesi olarak bu gibi yolların inşası revaçtan düşmektedir. Ve esasen hemen Amerika'nın hiç bir şehrinde bugün bu malzeme ile yol yapılmamaktadır.

Yol inşasında ucuz, dayanıklı, düz, gürültüsüz, temizliği kolay bir tip malzeme keşfedilmiş olsaydı bundan memnun kalmıyacak hiç kimse olmayacağı

gibi bilhassa umumî hizmet departmanları da pek memnun olacaklardı. Yukarıda isimlerini yazdığımız malzemelerden tuğla, yollara güzelce ve kolayca döşenebildiği gibi gürültüsüz, düz ve fakat temizliği güç olan bir nevi malzemedir.

Asfalt, düz, gürültüsüz, temizliği kolay ve çok güzel yola kaplanabilir ve fakat fevaidine rağmen pahalı ve yaş havalarda kaygındır ve bilhassa seyrüseferi ağır olan yollarda sür'atle giden otomobiller için her an tehlike arzeder.

Tahta yollar: Çok sıcak mevsimlerde tehlikeli olduğu kadar kışın da tahtaların ıslanıp şişmesi mahzuru da mevcuttur. İlkbahar ve kışın yağmurlu havalarında bu yollar otomobiller için asfalt yollardan daha tehlikelidir.

Umumiyetle Amerika'da kullanılan, ve tercih edilen, yol malzemesi muayyen mahzurlarına rağmen asfalt ile beton yollardır.

AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİNDE ŞEHİR HİZMETLERİ

Birleşik Devletlerin şehirleri her yıl yeniden inşa, tamir ve bakım için mühim miktarda yollara para sarfederler. Geniş şehirlerde ekseriya üç dolar her adam başına bu maksat için harcanır. Bu nisbet şehirlerin nüfusuna göre değişmektedir.

1943 yılında nüfusu 500,000 i geçen şehirlerde ortalama adam başına 3,64 dolar, 250.000 nüfuslu şehirlerde ortalama adam başına 2,84 dolar, 250,000 den 100,000 e kadar olan nüfuslu şehirlerde ortalama adam başına 3,12 dolar sarfolunur.

SOKAKLARIN TEMİZLİĞİ :

Sokakların temizliği her bakımdan çok önemlidir. Pis ve kirli sokaklar her zaman ve her yerde şehir halkının seviyesine, görüşüne ve kıymet ölçülerine sebep teşkil edecek bir ehemmiyet taşır.

Nüfusu az, bütçesi zayıf olan bazı şehirlerde yollara gayri kâfi bir itina gösterildiği bugün Amerika'da da müşahade edilmektedir. Bununla beraber nüfusu 5000 den fazla olan şehirlerin sokaklarını temizlemek belediye idareleri mes'uliyeti altına verilmiştir.

Nüfusu kalabalık olan şehirlerde sokakların temizliği çok daha mühim bir mevzu teşkil etmektedir. Halkın böyle şehirlerde yollara süprüntü attıkları her zaman görülen bir vaki'dir. Meselâ NewYork gibi çok kalabalık bir şehrin ara sokakları maalesef çok pistir ve belediye çok önemli bir meblâğı temizlik işlerine ayırdığı halde istenilen neticeyi elde

edememektedir. Halkı birinci derecede temizlik hususunda belediye yardımı esirgememesi gerekmektedir. Belediyenin koyacağı cezalarla ve bu hususta sarfedeceği gayretlerle sokakları temiz tutmağa imkân yoktur.

Amerika’da şehirler, kendi sokaklarını temizleme için birbirinden farklı usuller tecrübe etmişlerdir. Birçok yıllar insanlar süpürge ile sokaklarını temizlemeğe gayret sarfetmişlerdir. Bu iptidâî usulün nüfusu çok az ve yolu mahdut yerlerde kullanılması mümkün ise de sıhhat şartları karşısında hiç bir yerde tatbiki caiz değildir. Bugün iktisadi vaziyeti zayıf mıntakalarda yaşayan fakir halk bu vasıta ile evlerini temizlemektedirler. Sokakların temizlenmesi için en iyi vasıta makinedir. Sokakların süpürülmesinden evel su hortumlarıyla sulamak işi de yine tarihe karışmış bir usul olmuştur.

(Pick-up = alıcı) mekanik süpürgelerin her yerde revaçta olarak kullanıldığı görülmektedir. Tekerlekli bir vasıta olan bu süpürme âleti süprüntüyü emerek almakta ve dışarıya hic bir toz ve pislik bırakmamaktadır.

TERCÜMELER

KARLARIN YOLLARDAN KALDIRILMASI :

Şimali Birleşik Amerika şehirlerinde kışın karların kaldırılması çok önemli bir mesele teşkil etmektedir. Umumi hizmet departmanlarının daimi personelleri birçok şehirlerde böyle ameliyelerde muvaffak olamamaktadırlar. Bundan dolayı birçok işçiler bu maksat için muvakkat hizmete alınırlar ve bazı seneler bu ameliyeler için üzerinde durulacak derecede masraf yapıldığı görülür. Bazı küçük şehirlerde bu hususta hiç bir faaliyet görülmediği de vakidir. Hattâ nüfusu kalabalık olan şehirlerde, meselâ; Chicago’da bu görevin bazı yıllar çok ihmale uğradığı da vakidir.

KALDIRIMLAR :

Eğer arazi ve emlâk kâfi derecede inkişâf ettiği kat’i olarak belli olan yerlerde şehirler umumiyetle arazi ve ev sahiplerinin kendi mülkleri önündeki kaldırımları inşa etmelerini mülk sahiplerinden isterler. Umumi hizmet departmanları bu kaldırımların genişliğini, derinliğini ve inşasında kullanılacak malzemeyi tesbit ve tayin ettiği gibi müfettişlerini de göndererek çizdiği esaslara mutabakatını arar.

Birçok şehirlerde belediyeler, evlerinin önündeki kaldırımları tamir ve kış mevsimlerinde buzların ve karların kaldırılması mükellefiyetini mülk sahiplerine yüklemiştir.

SOKAKLARIN TENVİRİ :

Nüfusu ve genişliği ne olursa olsun hemen hemen bütün şehirler kendi

sokaklarının tenviratına emek sarf etmektedirler. İlk zamanlarda yalnız merkezi caddelerin gece tenviratı mevcut ise de bugün bütün şehir halkı baştan başa şehir sokaklarının tenviratı haiz olmasını istemektedir. 19 uncu asrın ortalarında birçok şehirlerin tenviratı gaz lambalarıyla temin edilmekte idi. Hattâ bugün dahi bazı pek küçük şehirlerde el'an gaz lambası tenviratının mevcudiyetine rastlanmaktadır.

Sokak tenviratında ilk zamanlarda gözetilen başlıca hedef, yaya yürüyenlere gidecekleri yere kadar rahatça yürümelerini temin, suç işleyeceklerin cesaretlerini kırmak, otomobil ve diğer vasıtaların kazalara sebebiyet vermemesini temin idi. Bngün de en mühim gaye, bu son nokta yani vesaiti nakliyenin kazalara sebebiyet vermemesi keyfiyetidir.

SOKAKLARDA AÇILACAK ÇUKURLAR :

Sokaklarının altında gaz, su, telefon, elektrik, sıcak hava tüpleri, lâğım tesisleri, yeraltı trenleri, yeraltı otomobilleri için hususiyle şehir

AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİNDE ŞEHİR HİZMETLERİ

lerin ana caddelerinde tesisat veya tamir için açılacak çukurlara çok önem vermek lâzımdır.

Yeni binaların bu hizmetlerden faydalanması veya bu şebekelerden tamir veya İslah için caddelerde mecburi olarak çukurlar açmak lâzım gelirse, umumi hizmet departmanları hususiyle bu çukurların açılmasına müsaade vermekte ve açık halinden doğacak mesuliyeti iş sahiplerine yüklemektedir. Binaenaleyh bu hizmet departmanlarının müsaadesi olmadan çukur açılmaz. Bu müsaade de açılacak çukurun yerini, büyüklüğünü ve takriben işin hitamını kat'î şekilde tesbit ve tayin etmelidir.

YOL İSİMLERİNİN İŞARETİ

Yayaların ve vesaiti nakliyenin sokakları kolayca tanıyabilmeleri için yolların isimleri veya numaraları muayyen yerlerde merkûz direklerle işaretlenmiştir. Bu maksat için bir çok metotlar kullanılır. İsimler ya bu işe aid direğe raptolunur veya elektrik direğinden istifade olunur, hazan da binaların kenarlarına, veya sokak dönemeçlerine veyahut yol kavşaklarına konulur. Her

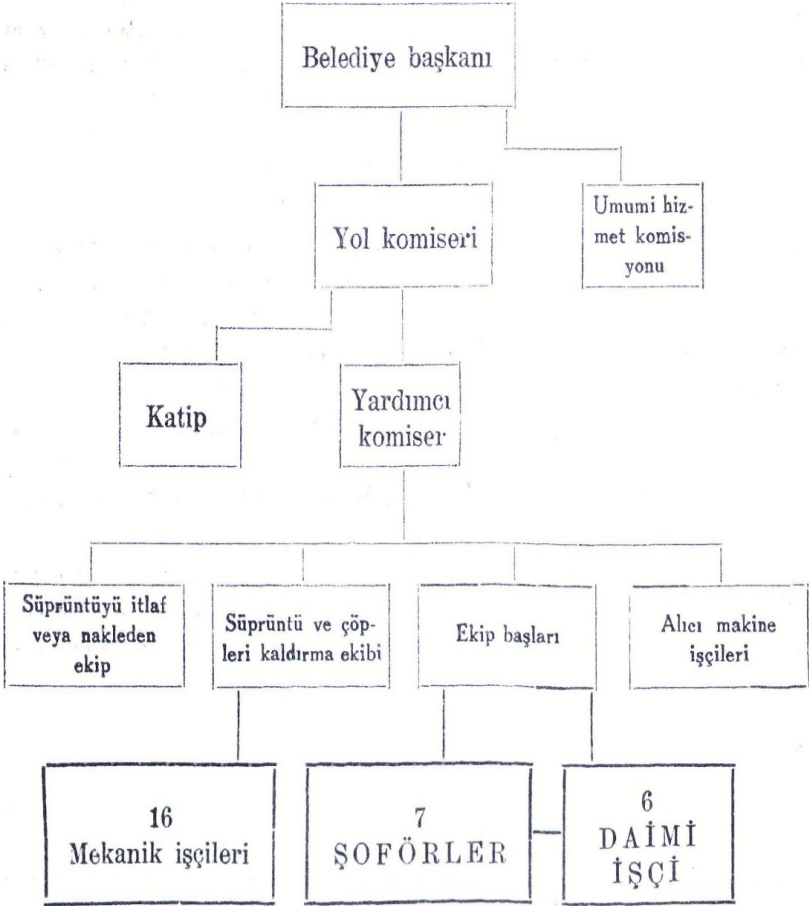
şehrin böyle muhtelif tip ve metotda sokak isimlerini gayri muayyen yerlere koyması daima karışıklıklara ve güçlüklerle sebep olur. Hatta bazı şehirler içinde de muhtelif şekilde yolları gösteren isimlere tesadüf edilmektedir.

İşte Umumi hizmet departmanlarının bütün bu noktaları göz önüne alarak şehir hayatının faaliyetine sekte vermiyecek ve herkesin hatta yabancıların bile kolayca tanıyabilecekleri bir metodu kullanmaları zaruri bulunmaktadır. İstifade ettiğim eserler:

Cites of U.S. of America (Zink)
ve (İndiana) üniversitesi notlarından.

TERCÜMELER

İndiana Eyaletine bağlı 21 bin nüfuslu Blodmington şehrindeki
yol şubesinin kadrosu

İDARİ SÖZLEŞMELER

Yazan: Jean Rouvière
Hukuk Doktoru

Çeviren: Vecihi Tönük
Danıştay Üyesi

İKİNCİ BÖLÜM (1)

İdari Sözleşmelerin sahası

1.— Yazarlar tarafından ileri sürülen çeşitli kıstaslar ve bunların yanlışlığı ve yetersizliği

İdari sözleşmelerin varlığı bir gerçektir. İdari sözleşme tâbirindeki bu iki terim birbirine zıt değildir. Mahkeme içtihatları idari sözleşmelerin varlığını daima kabul edegelmiştir.

Buna mukabil şimdi göreceğimiz veçhile bâzı yazarlar idari sözleşmelerin alanını sınırlamaktadırlar. Bu yazarlar katılma muâmeleleri (actes d' adhesion iltihak tasarrufları) tarzında tezâhür eden irâde tevâfuklarını sözleşmeler alanından çıkarmaktadırlar. Bununla beraber yine bu yazarlar bâzı irade uygunluklarını sözleşme saymakta ve ister istemez bu irade tevâfuklarını idâri sözleşme olarak tavsif etmektedirler. Meselâ bu sözleşmeleri çok iyi tetkik ve mütalea etmiş bulunan Mösyö Jéze: Fransız kamu hukukunda fertler arasında sözleşmeler hakkındaki hukuki rejime tâbi olmak üzere aktedilen sözleşmelerden farklı olarak idâri sözleşmeler diye ayrı nitelik ve özellikte sözleşmelerin mevcut bulunduğunu beyan ve ifâde etmektedir. (Les perincipes generau du droit administratif: le fonctionnement desservices publics, ed. 1926 p. 298).

Gerçekten, yazarların çoğu idâri sözleşmelerin varlığını kabul ve tasdik etmek hususunda ittifak etmektedirler. Görüş ayrılık ve uyuşmazlıkları bilhassa bu sözleşmeleri diğer sözleşmelerden ayırdetmek için müracaat edilecek miyar ve kıstaslarla bu sözleşmelerin alanını tâyin ve tespit etmek konusunda belirlemektedir. Onun için bu konuda ileri sürülmüş olan fikirleri tetkik ve mütalea etmek münâsip olacaktır. Bu tetkik ve mütalea neticesinde ileri sürülen hal suretlerinin hiçbirinin tatmin-

(1) Fransızca aslından Türkçeye çevirdiğimiz bu etüdün birinci kısmı İdare Dergisinin 201 inci sayısında çıkmış olduğunu sayın meslektaşlarımıza hatırlatırız. *V.T.*

TERCÜMELER

kâr olmadığını ve teklif olunan kıstas ve miyarların hiçbirinin mahkemelerce ve hususiyle Danıştay ile Uyuşmazlık Mahkemesince idâri sözleşme sayılan bütün sözleşmeleri anlayıp kavramaya yeter bulunmadığını

göreceğiz.

A) Mösyö Duguit'nin Kuramı

Bay Duguit'ye göre: (aslî ve bünyevî unsurları itibariyle sözleşmeler daima aynı nitelikleri hâizdirler. Sözleşmeler, belli nitelikleri hâiz olan ve bu itibarla da ayrı bir zümre teşkil eden hukukî tasarruflardır. Bu sebeple bu unsurları nefsinde cemedan her tasarruf sözleşme olur ve aynı vasıfları hâiz olup aynı hukukî neticeleri hâsıl eder. O halde idâri mahkemelerin yetki alanına giren sözleşmeler varsa bu sâdece bunların yapılmasında güdülen amaçtan başka bir şey değildir. Ticari sözleşmeleri akdinde de öyle değil midir? Yoksa işin aslı tetkik olunursa ticârî bir sözleşme ile medeni bir sözleşme arasında esas bakımından hiçbir fark olmadığı görülür. Bir sözleşmenin ticârî bir sözleşme sayılması ve bu itibarla da ticâret mahkemelerinin yetkili bulunmaları bu sözleşmelerin ticari gayelerle aktedilmiş olmasından ileri gelmektedir. Bu itibarla esas bakımından bir medeni hukuk sözleşmesiyle idâri bir sözleşme arasında hiçbir fark yoktur. Bir sözleşmeye idâri olmak vasfını veren ve idâre mahkemelerinin yetkisi içine sokulmasını gerektiren husus idâri sözleşmelerin kamu hizmetlerini yapmak amacına dayanmakta olmasından ibarettir. Tiraite de droit constitutinnel, 2 e. ed. III, 1923, p. 41.

Bu tarzda mütalea sevk etmek ve delil getirmek bir bakımdan yukarıdaki müşâhedelere uygundur. Bir sözleşme ister ticârî isterse medeni veya idâri olsun dâimâ aynı nitelikleri hâizdir. İdâri sözleşmeler diğer sözleşmelerden daha fazla şekil ve merasime tâbî değildirler ve özel hukuk sözleşmeleri gibi birbirine uygun irâdelerin izhariyle gerçekleşirler. (Marc Réglade, Revue de Droit Public, t. XLI, p. 191). Aslî ve cevherî unsurları itibariyle sözleşmeler, veciybeler tevlieden irâde uygunluklarından ibârettir. Medenî, ticârî ve idâri sıfatlarının eklenmesi sâdece hukukta büyük bir âile teşkil eden sözleşmelerin nevilerini ayırdetmek amacına dayanmaktadır. Bay Duguit burada çok açık bir surette sözleşme kavramının esas itibariyle gerek medeni hukukta ve gerekse idâre hukukunda aynı olduğuna işâret etmektedir.

Buna mukabil çok Önemli bir noktada Bay Duguit, vardığı sonuçlar itibariyle, Danıştay'ın ve Uyuşmazlık Mahkemesi'nin içtihatlarıyla mutabakat hâlinde değildir. Kamu hizmeti amacı bir sözleşmeye idâri vasfını vermiye yeter bulunmamaktadır. Kamu hizmetinin yerine getirilme-

İDARÎ SÖZLEŞMELER

si amacı bir sözleşmeye bu vasfın izâfesi için zarurî bir şart ise de bu şartın

mevcudiyeti bir sözleşmeye idâri vasfının verilmesine kâfi değildir. Bay Berthelemy'nin bu konuda pek güzel işaret ettiği gibi bir şişe mürekkep veya bir kutu kalemin bir okul için satın alınmış olması bu beyi' akdinden doğan bir uyuşmazlığın yargı yetkisi bütün Fransa'ya şâmil yüksek idâri yargı merciince çözülmesi lâzım geldiği yolundaki bir düşüncenin kabule lâyık olduğunu göstermez. (Berthelemy, Traité élémentaire de droit administratif. 9 éme édition, 1921).

Şüphesiz, kamu hizmetlerinin yerine getirilmesi amacıyla aktedilmiş bulunan bütün sözleşmelerin idâri yargıya tevdiinin tercihe şâyan olduğu meselesi tartışma konusu yapılabilir. Sözleşmeler bahsindeki yetki uyuşmazlıklarında bunlardan hangilerinin adâlet mahkemelerine hangilerinin idâre mahkemelerine verilmesi lâzımgeldiği hususunda ortaya çıkan güç meseleler böylece doğru, açık ve kolay bir hal tarzına bağlanmış da olur. Ancak içtihatların bugünkü durumu karşısında bu hal tarzı doğru değildir. Bugün mahkemelerce kabul ve tatbik olunan prensipin bu hal tarzına uygun olmadığını göstermek için birkaç karar örneği vermek kâfidir.

1914 yılındanberi Uyuşmazlık Mahkemesi 28 günlük bir tâlim süresi için askerlik hizmetine çağırılmış olan ihtiyatların oturmasına tahsis olunmak üzere devletin emrine verilmiş bulunan bir gayrimenkulde bunların yaptıkları tahribattan doğan zarar ve ziyan dâvalarına bakmak yetkisini adâlet mahkemelerine tanımakta bulunmuştur. Voges'ların Somakimsi Granit Taşları Ortaklığı tarafından Lille Belediyesi aleyhine açılan ve Danıştayca 31 temmuz 1912 tarihinde karara bağlanan dâva buna bir misal teşkil eder. Bu ortaklıkla yapılan sözleşme yol yapımı gibi pek açık olan bir kamu hizmetinin iyfası amacıyla aktedilmiş olduğu halde bu sözleşmenin uygulanmasından doğan uyuşmazlıkta yargı yetkisinin adâlet mahkemelerine âit olduğuna karar verilmişti. Meyer'in devlet aleyhine açtığı dâvada Uyuşmazlık Mahkemesi'nin verdiği 15 kasım 1913 tarihli karar bu konuda daha da açıktır. Bu dâvada bir kira sözleşmesinin uygulanmasından çıkan bir uyuşmazlık bahis konusu idi. Devlet tarafından kiralanan işgal edilmiş bulunan yerlere kamu hizmeti gören teşkilât yerleştirilmişti. Verilen kararda: (kamu hizmeti gören bir teşkilâtın yerleştirilmesi maksadiyle Devlet tarafından bir gayrimenkulün kiralanarak işgal olunması için akdolunan kira sözleşmelerinin uygulanmasından dolayı kiralayan mülk sâhibi ile kiracı İdâre arasında çıkan uyuşmazlıkları ve hususiyle kiranın tediyesi suretine tealluk eden anlaşmazlıkları çözmek yetkisinin adâlet mahkemelerine âit bulunduğuna) bildirilmişti.

TERCÜMELER

Her ne kadar bu işte (bir kamu hizmetinin görülmesi) değil, (bir kamu

hizmetini gören bir teşkilâtın yerleştirilmesi) bahis konusudur diye itiraz olunacaktır. Fakat her şeyden evvel şu ciheti belirtelim ki bu her iki halde de yâni (bir kamu hizmetinin görülmesi) ile (kamu hizmeti gören bir teşkilâtın yerleştirilmesi) hallerinde Bay Duguit'nin kasdettiği mânada bir kamu hizmeti hedef ve maksadı dâima bahis mevzuudur. Bundan başka bir kamu hizmetinin iyfasını kolaylaştırmak maksadıyla sözleşmeler akdetmek gibi birçok haller mevcuttur ki bu konuda çıkan uyuşmazlıkların hal merciini tâyininde şüpheye düşmiye sebep ve mahal görülmemektedir. Meselâ askerî işlerin yapılması için subaylara yardım etmek üzere muvakkaten hizmete alınan işçilerin durumu böyledir. Kezâlik harp zamanlarında evlerinde ordu levazım teşkilâtı hesabına çalışan işçilerin ücretlerinin ödenmesinden doğan güçlükler ve uyuşmazlıklar da böyledir. Bunlar gibi askerî hava nakliyatı için akdolunan sözleşmelerin ifasından doğan uyuşmazlıkları çözmek de adâlet mahkemelerine âit bulunmaktadır.

Eğer emsali hâdiselere uygulanabilecek daha umumî ve şâmil misal ve deliller göstermek lâzım gelirse 5 mayıs 1922 ve 23 mayıs 1924 tarihlerinde karara bağlanan iki tipik dâvayı zikretmek mümkündür. Bu dâvaların her ikisinde de harp zamanlarında devlet tarafından ihdas olunan deniz sigortaları kamu hizmetinin ifasından doğan uyuşmazlıklar bahis konusu idi. İşin birinci safhasında devlet hususî sigorta şirketleriyle birlikte ve müsâvi haklarla sigortacı idi. Bununla beraber devletin idâre ve işlettiği bu hizmet bir kamu hizmetiydi. Fakat Danıştay vazifenin adliyyeye âit bulunduğuna karar verdi. Zira devletin idâre ve idâme ettiği sigortacılık kamu hizmetinden faydalananların devlet karşısındaki durumları alelâde bir müteşebbis karşısındaki durumdan farklı değildi.

İşin ikinci safhası 19 Nisan 1917 tarihli kanunun kabulüyle başlar. Bu kanuna göre deniz sigortası işleri yine kamu hizmeti olmakta devam ediyor. Fakat bu hizmet kısmen inhisar altına alınmıştır. Bundan başka yeni kanun metni sigortalılara bâzı hususî vecibeler yükletmektedir: Bayındırlık Bakanı, devlet, teminatının âit ve şâmil olacağı sigortalı eşyanın kıymetini, tâyin ve takdir etmek salâhiyetini hâizdir. Alâkalı bu tâyin ve takdire itiraz edemez. Ziyâ halinde sigortalıya sigorta bedelinin ancak yüzde yetmişbeşi ödenir. Geriye kalan yüzde yirmibeş ise ancak sigorta bedelinin Bahriye Nezaretince uygun görülecek diğer yeni bir geminin alınmasında veya yaptırılmasında kullanıldığı takdirde ödenir. Bu özel kanuni hükümlerin mevcudiyeti karşısında Danıştay vazifesinin şekil ve mahiyetinin değiştiğine ve idâri bir mâhiyet aldığına karar verdi. Bu itibar-

İDARİ SÖZLEŞMELER

la 19 Nisan 1917 tarihli kanunun tanzim ettiği hukuki rejim altında okdolan sigorta mukaveleleri idâri sözleşmeler niteliğini almışlardır.

Bu sebeple yukarıdan beri sözünü ettiğimiz her iki halde de deniz sigortası gibi bir kamu hizmetini iyfa maksat ve gayesiyle sözleşme yapılması bahis konusu olduğu halde bu iki sözleşmeden birincisinde yargı yetkisi adli, ikincisinde ise idaridir. Bu itibarla Bay Duguit'nin düşüncesiyle hukuki şeniyet arasında mevcut tezat ve aykırılık üzerinde daha fazla durmakta bir fayda da yoktur.

Bir sözleşme yapılırken onunla bir kamu hizmetinin iyfası maksadının tâkibedilmiş bulunması bu sözleşmeye zaruri olarak idâri bir nitelik izafesi için kâfidir. Bununla beraber mahkeme içtihatlarının bugünkü durumuna göre bir kamu hizmetinin iyfası maksadiyle akteğilmiş oldukları halde yargı yetkisinin adâlet mahkemelerine âit bulunan sözleşmeler dahi mevcuttur. Bugün gerek idâri yargı gerekse adli yargı mercileri bir sözleşmeye idâri bir nitelik atf ve izafesi için onun bir kamu hizmetinin iyfası maksadiyle akteğilmiş olmasının zaruri bir şart olduğunu vefakat sâdece bu maksadın bulunmasının sözleşmeye idâri vasfının izâfesine kâfi olmadığını kabul etmek yolunu tutmuşlardır. Gerçekten bu son yıllarda verilmiş olan bu konudaki uyuşmazlık kararlarının gerçeklerinin hepsinde bir sözleşmeye idâri vasfının izâfesi için bir kamu hizmetinin ihfası maksadının mevcudiyeti lüzum ve zarureti belirten mülâhazalarla birlikte niza konusu olan sözleşmenin mâhiyet ve muhtevâsma tealluk eden düşüncelerin de zikir ve beyânı suretiyle mucip sebeplerin itmam ve takviye olunmasına dikkat ve itina gösterilmiştir.

Bu hal tarzını cerhetmek için yukarıda zikri geçen Teslihat ve Teçhizat Genel Ortaklığı hakkındaki 23 Aralık 1921 târihli karar delil olarak gösterilmek istenmiştir. Gerçekten, kararda istimal olunan tâbirlerin sertliği ve keskinliği nazara, alınacak olursa bâzı kamu hizmetlerinin yerine getirilmesi maksat ve gayesiyle akteğilmiş bulunan sözleşmelerde yargı yetkisinin idâri olduğu neticesine varmak zaruri görülmekte ve bu itibarla da bu sözleşmelere idâri olmak vasfını tanımak lâzımgelmektedir. J. d'Amerville de De la répartition des competences en matiere de contrats passes par l'administration adlı eserinde aynı meal ve mânada mütalea serdetmektedir. Bu karar şöyle bir hükmü muhtevîdir: (Hizmetin kendisine has mahiyeti veya sözleşmenin ihtiva ettiği özel hüküm ve şartlar idâre ile hizmetin müntefileri arasındaki anlaşmalarla hakıyķi idari bir sözleşme vasfını izâfe etmemiş oldukça smâi mâhiyetteki kamu hizmetlerinin işletilmesinde bu hizmetlerin yürütölmesini üzerine almış bulunan devlet, bunların müntefileriyle olan muâmele ve münâsebetlerinde

TERCÜMELER

tıpkı alelade müteşebbisler gibi aynı hukukî durumda bulunmaktadır.). (Hizmetin kendine hâs mâhiyeti) veya (sözleşmenin ihtiva ettiği özel hükümler) tarzında ifâde olunan şartları birbirine bağlayan (veya) edâtıraptı bu şartlardan her hangi birinin bulunmasının idari bir sözleşmenin doğmasına kâfi gelebileceği zehap ve neticesini yemektedir.

Bununla beraber kanun sözcüsü (commissaire du gouvernement - Hükümet temsilcisi - müddeiumumi) Bay Rivet'nin mütalealarına bakılacak olursa hâdisedeki kararda mevcut (veya) edatı bir prensipin beyan ve kabulü demek olmayıp bir tahrir hatasından ibâret bulunduğunu belirtmek kolaydır. Gerçekten, Bay Rivet'nin kabule mazhar olup o dâirede karara da varılmış olan mütalâalarında tatbik ve tefsirinde ihtilâfa düşülmüş bulunan bu sözleşmelerde rastlanan kamu hizmeti unsurunun mevcudiyeti idâri bir sözleşmenin doğmuş olduğunu tâyin ve tesbite kâfi gelemeyeceği açıkça beyan ve ifâde edilmiş bulunmaktadır: (Devlet deniz sigortaları teşkilâtının ihdasını umumî menfaat, ciddi umumî menfaat ve hatta zaruri umumî menfaat mülâhazalarının ilham etmiş olduğunu kabul etsek bile, bu, yetki merciini tâyin bakımından bizatihi te'siri hâiz değildir.). Eğer böyle ise o halde kesin olarak diyebiliriz ki (hizmetin kendine hâs niteliği) kararda da belirtildiği gibi böyle bir hizmetin iyfası maksadiyle aktolunmuş bulunan sözleşmelere İdarî vasfım izâfeye kâfi gelemez.

Bundan başka, sözü edilen karar kamu hizmetlerinin iyfası maksadiyle aktedilmiş bulunan her sözleşmeye idâri olmak vasfını izâfe etmemektedir. Karar bu vasıf ve bu neticeyi ancak hizmetin müntefileriyle ferden ayrı ayrı yapılan anlaşmalara hasrukasr etmektedir. Kamu hizmetinin ifası maksadiyle üçüncü şahıslarla aktedilmiş bulunan sözleşmeler asla idâri olmak vasfını hâiz sayılamazlar.

Böylece, bir kamu hizmetinin ifası maksadının güdülerek sözleşme yapılmış olması o sözleşmeye idari sözleşme olmak niteliğinin izâfesine kâfi olmadığı esası nihayet kesin olarak kabul ve vazedilmiş bulunmaktadır. Bir sözleşmenin idari bir sözleşme sayılabilmesi için bu şartın mevcudiyeti gördüğümüz ve göreceğimiz veçhiyle şüphesiz zaruridir, fakat kâfi değildir. Bu itibarla bu şart idari sözleşmeleri diğer sözleşmelerden ayırdetmek hususunda kâfi ve müessir bir kıtas teşkil etmez.

B) Bay Hauriou'nun Kuramı

Bay Hauriou'nun eserlerinde ayrı nitelik ve özellikte idari sözleşmelerin mevcut olmasının ortaya çıkardığı meselelerin sistemli bir surette izah ve ifâdesini bulmak kaabil değildir. Bu konuda Bay Hauriou'nun ça-

İDARİ SÖZLEŞMELER

İşmaları üzerinde yapılacak araştırmalar boşa gider. Bununla beraber çok önemli bâzı idâri sözleşmeler hakkında kendisinin eserlerinde bâzı işaretlerin mevcudiyetini de belirtmek lâzımdır. Bunlar da Fransız hukukunda gereç sözleşmeleri (marché de fournitures - levazimat tedârik ve mübayaatı) diye anılan sözleşmelerden ibarettir. Bu müellife göre gereç sözleşmeleri öyle sözleşmelerdir ki kamu idâreleri muhtaç oldukları hizmet ve malları müteşebbis ve müteahhitlerin tavassut ve delâletiyle bu yolda sözleşmeler yapmak suretiyle tedârik ve elde edebilirler. Bunlar da nihâi tahlilde ya bir beyiğ veya bir kira akdine müncer olur. Bu ifâde tarzı gereç sözleşmelerini hukukî mâhiyetleri itibariyle beyiğ ve iycar akitlerine benzetmiye temayül mânasına gelmekle berâber bu sözleşmelerin birer şartnâmeye bağı olmaları itibariyle de özel sözleşmeler sayılacağını ifâde etmek suretiyle de hemen bu sözleşmelerin ayrı bir nitelik ve özellik taşıdığına işaret edilmiş bulunmaktadır. Nitekim bu yazara göre bir demiryolu veya vapurculuk şirketine İdarenin herkesin tâbi bulunduğu şartlar dâiresinde nakil işleri gördürmüş olması veya cins ve neveleri belirtilerek öteberi mübayaası birer gereç sözleşmesi değildir. (Hauriou, Précis de droit administratif, dixième ed. 1921, p. 792.).

Bay Jéze bu ifâdede bir tezat görmektedir. Bu müellife göre gereç sözleşmeleri şâyet son tahlilde bir beyiğ akdine müncer oluyorsa o halde bu sözleşmeler birer medeni hukuk sözleşmelerinden ibarettir. Bu takdirde bunların sözleşmeliği nereden geliyor? İşte Bay Hauriou bu noktayı açıklamamaktadır.

Bununla berâber biran için Bay Hauriou ile biz de kabul edelim ki gereç sözleşmeleri medeni hukuk alanından idâre hukuku alanına geçmek suretiyle yer değiştirmiş beyiğ akdinin bir tarzıdır. İyi amma bir noktayı yine açıklamak icabediyor: bu bir alandan diğer alana geçişi tefrika yarayacak esas ve unsur nedir? Bir gereç sözleşmesinin şartnâmeye bağı özel bir beyiğ akdi olduğunu söylemekle iş bitmez. Taksimi kaabil olmayan bir malın hissedarları arasında müzâyade ile satışı da genel olarak bir şartnameyi muhtevidir. Böyle oluşu onun idâri bir sözleşme olmasını asla intacetmez. Sözleşmeye idâri olmak vasfını izâfe etmiye yeter özel şartların mevcudiyeti lâzımdır. İşte bu özelliğin neden ibaret bulunduğu tarif edilmemiştir. Mesele ortaya konmuştur, fakat halledilmemiştir.

C) Bay Marc Réglade'm Kuramı

Bay Marc Réglade, Kamu hukuku Dergisinde (Revus de Droit Public, T. XLI, p. 191, çıkan bir makalesiyle gereç sözleşmelerine Bay Haurion'nun veremediği vuzuhu vermiye çalışmıştır. Bay Marc Réglade mah-

TERCÜMELER

keme içtihatlarını ortaya koyan birçok kararları incelemiş, onları kategorilere ayırmak suretiyle tasnif etmiş ve hemen hemen birbirine benziyen hallerde yargı yetkisinin bâzı defa adliyyede ve bâzı defada idârede olmasını gerektiren hukuki hikmeti bu kararlardan çıkarmaya özenmiştir. Hususiyle iki karar bu konuda ona çok önemli görünmüştür: bunlardan birisi Uyuşmazlık Mahkemesinin 7 Kasım 1922 tarihli Manon hakkındaki kararı diğer Danıştayın 9 Mart 1923 tarihli Société Hellenic Transport Steamship Company hakkındaki kararıdır. Bu iki karar arasındaki yakınlık ona şu formülü ilham ve telkin etmiştir: (Şâyet sözleşmenin konusu doğrudan doğruya bir kamu hizmetinin gerçekleştirilmesini amaçlamakta ise bu sözleşme idari bir sözleşmedir ve bundan doğacak uyuşmazlıkların çözüm yeri idari yargıdır.).

(Yok eğer sözleşmenin konusunu doğrudan doğruya bir kamu hizmetinin gerçekleştirilmesi teşkil etmemiş ise böyle bir sözleşme ya bir medeni hukuk sözleşmesi veya bir ticari sözleşmedir ve bundan çıkacak uyuşmazlıkların çözüm yeri de adalet mahkemeleridir. Hattâ idârenin yaptığı böyle bir sözleşmenin mevzuu doğrudan doğruya bir kamu hizmetinin gerçekleştirilmesi olmamakla beraber bilvasıta ve dolayısıyla bir kamu hizmetinin iyfası için yapılmış bile olsa yine hüküm aynıdır.).

Görülüyor ki Bay Marc Réglade, daha makalesinin başında bütün idâri sözleşmelere uygulanabilecek umumi bir prensip vazetmiş görünmektedir. Halbuki mahkeme içtihatlarını belirten emsal kararlarını tetkik etmek suretiyle ortaya bir kıstas çıkarmış olduğundan kendi kiriteryomunun muhtevası sâdece gereç sözleşmeleri gibi mahdud bir sâhaya inhisar etmektedir. Nitekim Danıştay 23 Aralık 1921 târihili kararıyla harp zamanlarında sigortacılık gibi bir kamu hizmetinin kurucusu olan devlet ile fertler arasında aktedilmiş bulunan sigorta sözleşmelerinin şartlarından çıkan uyuşmazlıklarda ancak ve ancak adalet mahkemelerinin yetkili bulunduğuna karar vermişti. Bu misalde hattâ kamu hizmetinin ifâsı bile bahis konusu idi. Bu itibarla Bay Marc Réglade'ın teklifettiği kıstasa göre bu konuda yargı yetkisinin idâri olması lâzımgelirdi. Halbuki bunun aksine bir karara varılmıştı. Bununla beraber Danıştay'ın bu yolda bir karara varamayarak yargı yetkisinin adli olduğuna karar vermiş olmasını kendisi hatalı bulmaktadır. Böyle olmakla beraber bu açık hakikat ve şe'niyet karşısında Bay Réglade da boyun eğmekte ve bu işin gereç sözleşmelerine tealluk etmemesi sebebiyle kendi tetkik ve mütalâalarının çerçevesi dışında kaldığını söyleyerek sözlerine son vermektedir.

Fakat bütün tenkidlerden masun zannettiği alan içinde kalmak şartıyla de Bay Marc Réglade'ın mütalâalarını çürütmek gaayet kolaydır.

İDARÎ SÖZLEŞMELER

Güneş sigorta kumpanyası işi hakkındaki Uyuşmazlık Mahkemesi kararı bir gayrimenkulün kira sözleşmesine teallük etmekteydi. Bernay Belediyesi bir binâyı devlete kiraya vermişti. Devlet o binaya askerî birlikleri yerleştirecekti. Böyle olduğu halde bu kira sözleşmesinden çıkan uyuşmazlığı çözmek hususundaki yargı yetkisinin adliye aidiyeti kabul edilmişti. Bay Réglade, bu hal tarzını şu mülâhazalarla muhik göstermektedir: (Sözleşmenin konusu sâdece bir gayrimenkulden medeni kanunun kira akdine taalluk eden hükümleri dairesinde devletin faydalanmasını sağlamaya, mâtuf bulunmaktaydı. Devlet bu binaya asker yerleştirmek gibi bir kamu hizmeti amacını gütmüş olabilir. Fakat bu amaç yâni kamu hizmetini gerçekleştirmek doğrudan doğruya Bernay Belediyesiyle devlet arasında, aktolunmuş bulunan bu sözleşme ile gerçekleştirilmiş olmuyor. Devletin belediyeden kiraladığı bu binayı tek taraflı irâdesiyle askerlerin yerleşmesine tahsis etmiş olmasıyla kamu hizmeti gerçekleşmiş oluyor. Belediye ile bir kira sözleşmesi yapılmasıyla değil. Kısaca, gayrimenkulün kiralınması kamu hizmetinin ifasını mümkün kılmaya yaramıştır. Fakat kamu hizmeti bu gayrimenkulün kiralınmasıyla değil kiralınmış olan gayrimenkulün kamu hizmetine tahsisi ile gerçekleşmiştir. Bu tahsis muamelesi ise kira akdinden ayırdır ve başka nitelikte bir tasarruftur. Kararın mucip sebeplerine rağmen ortadaki sözleşmenin idari sözleşmeler envaidan bir gereç sözleşmesi değil bir medeni hukuk sözleşmesi olmasının sebebi işte budur.

Şâyet bu muhâkeme ve istidlal usulü icabeden değişiklikler yapıldıktan sonra (mutatis mutandis) bütün diğer gereç sözleşmelerine de uygulandığı takdirde idârî yargı alanına sokulan daha birçok sözleşmelerin yargı mercilerinin hakikatta adalet mahkemeleri olması zarureti meydana çıkar. Gerçekten meselâ bir Bakan ne vakit bir hizmete veya bir mala lüzum ve ihtiyaç duyarsa bunları, istimval hal ve vaziyetleri müstesna olmak üzere, akteceği sözleşmelerle tedârik ve elde edebilir. Hizmetin ifasını ise doğrudan doğruya bu sözleşmeler gerçekleştirmezler. Sözleşmeler iktisabedilmiş olan bu mal ve hizmetlerden faydalanmak için idârenin irâdesini izhar ederek bunları belli bir kamu hizmetinin iyfâsına özgülenmesi lâzım ve zaruridir. İşte meselâ Adrian'a âit barakaların tedârik ve ihzan maksadiye akteilmiş bulunan gereç sözleşmesi. Bu gereç sözleşmesinin yapılmasını sözleşmenin konusunu teşkil eden barakaları askerî birliklerin ikametına tahsis etmek üzere Milli Savunma Bakanı istemişti. Bu gereç sözleşmesi ile barakaların kiralınmış olması bizâtihi kamu hizmetini asla gerçekleştirmiş değildir. Buradaki vaziyet de. Bernay Belediyesinin gayrimenkulünü devlete kiralamasından doğan neticenin

TERCÜMELER

aynıdır. Kamu hizmetinin gerçekleşmesi için bakanın sözleşme konusu olan barakaları askerlerin ikametine özgülmesi lâzım ve zaruridir. Bununla beraber bu hadisede Danıştay, yargı yetkisinin kendisine ait bulunduğu karar vermekte biran tereddüt etmemiştir. O halde öyle gerek sözleşmeleri de mevcuttur ki sözleşmenin konusu doğrudan doğruya bir kamu hizmetinin gerçekleştirilmesini amaçladığı halde bunlar da idâhi sözleşmelerden sayılmakta ve yargı mercii de idâri mahkemeler olmaktadır,

Bunun aksine olarak sözleşmenin konusu temâmiyle ve doğrudan doğruya bir kamu hizmetini gerçekleştirmeyi amaçladığı halde bu sözleşmelerin idâri sözleşmelerden sayılamıyacağını yine Danıştayın bâzı kararlarına dayanarak belirtmek mümkündür. Bununla beraber bu konuda emsal teşkil edebilecek Danıştay kararlarının sayılarının az olduğu da bir gerçektir. Hakikaten hizmetin doğrudan doğruya ifâsına iştirak ekseriya insanı kamu hizmetlerinin ifâsının her şeklini kabul etmiye götürür Bu sebeple de çoğu zaman yargı yetkisi idâridir. Bununla beraber bunun aksine ve misal olarak 9 Ocak 1925 tarihli bir karar zikredelim. Bu kararda Deniz nakliyatı ve Deniz Ticâreti Müsteşarı ile bir donatan arasında aktolunmuş bir nakliyat sözleşmesi bahis konusu idi. Gallusser adındaki kişi Saygon'dan Marsilya'ya Millî Savunma Bakanının iki mektubunda açıklanan ve belirtilen şartlar dâiresinde yerli halk ile pirinç nakletmek üzere Taikosan-Marı adlı vapurunu kısmen idarenin emrine vermeyi taahhüt ve iltizam etmişti. Burada doğrudan doğruya ve fiilen bir kamu hizmetinin ifâsı bahis konusu idi. Böyle olduğu halde Danıştay, bu sözleşmenin bir medeni hukuk sözleşmesi olduğundan bahisle yargı yetkisinin adliyeye ait bulunduğu karar vermişti.

Bir kamu hizmetinin ifâsına doğrudan doğruya ve fiilen iştiraki esas alarak ortaya konulan kriteriyom iki cihetten kesin olarak yanlıştır: Birincisi, bâzı sözleşmeler doğrudan doğruya ve bilfiil kamu hizmetinin ifâsına iştiraki tazammun etmediği halde bunlar idâri sözleşmelerden olabilirler, İkincisi, kamu hizmetinin ifâsına doğrudan doğruya iştiraki tazammun eden bâzı sözleşmeler mevcuttur ki bunlar idâri sözleşmelerden değildirler.

Fazla olarak böyle bir kıstas idari sözleşmeler gibi idare hukukunun çok güç ve nâzik olan bir bahsine vuzuh ve sarahat da getirmiş değildir. Bir kamu hizmetinin doğrudan doğruya ifası maksadı ne vakit gerçekleşmiş ve ne vakit gerçekleşmemiş sayılacaktır? Bay Marc Réglade bu ciheti meskût

birakmakta ve bu nokta hakkında hiç bir şey söylememektedir. Bundan başka bu konuda bir târif yapmak da öyle pek kolay bir

İDARÎ SÖZLEŞMELER

iş değildir. Misal olarak topçu birlikleri için otomobil arabaları satın alınmasını nazara alalım. Bunlardan bir kısmı subayların taşınması işlerinde faydalanılmak üzere ticâret âleminde kullanılan tiplerden olabilir. Diğer bir kısmı ise nakil ve cer işlerinde kullanılmaya elverişli, özel bir modele göre yaptırılmış olabilir. Bu iki çeşit araba arasında bir tefrik yapmak lâzım gelecek midir? Bu arabalar mâhiyetleri itibâriyle topçulukta kullanılmaya elverişli tiplerden oldukları için doğrudan doğruya kamu hizmetini gerçekleştirmeye özgülünmüşlerdir, bu itibarla kamu hizmetinden ayrılamazlar, şu arabalar ise hem hususi hem de umumi işlerde kullanılmaya elverişli olduklarından bu cihazlardan her hangi birine özgülünebileceklerinden doğrudan doğruya kamu hizmetini gerçekleştirmek ve hizmetten tefriki kaabil olmamak gibi bir durumda değildirler denilecek midir? Böylece, çok ince tefrik ve taksimler yapmaya sürüklenmek mümkündür. Öyle ki teklif olunan kıstasın amaçlanan gayeye vusul için doğru ve yeter olmadığı kesin olarak meydana çıkar. Doğru ve esaslı olduğu kabul olursa bile birçok ipham ve müşküller arzedeceği şüphesizdir.

D) Başkan Labbé'nin Kuramı

Danıştay ve Yargıtay Avukatları Birliği Başkanı 13 Aralık 1923 tarihli açış nutkunda sözleşmelerin aldıkları şekiller bakımından idârî sözleşmelerin genel kuramını yapmaya özenmiştir. Bay Labbé bu nutkunda görev ve yetki meseleleri hakkındaki Danıştay içtihatlarının tekâmül seyrini çizmekte ve târihçesinin sonunda da en yeni ve en son içtihatları belirtmektedir. Bu içtihatlara göre: (Devlet, bir fert gibi, alelâde bir tâcir ve sanayicinin tâbî bulunduğu şartlar dâhilinde hareket ettiği vakit onlar gibi umumi mahkemelerin yargı yetkisine tâbidir. Yargı yetkisinin idârî olabilmesi için sözleşmenin ihtiva ettiği hükümler itibariyle ancak bir kamu tüzelkişisinin koyabileceği istisnai şartların sözleşmede yer almış bulunması ve meselâ devlet gereç sözleşmeleri hakkındaki genel hüküm ve şartlara atıf yapılmış olması lâzımdır.)

Bay Labbé, bu içtihatlara bakılacak olursa idârî sözleşmeleri diğer sözleşmelerden ayırmak için şekle tealluk eden mülâhazalar esas tutularak bir kıstas konmuş ve kabul edilmiş olduğunu müşahade ve beyan etmektedir. Bu kıstasa kendisinin tevcih ettiği tenîdlerden bu cihet gaayet acık olarak anlaşılmaktadır.

(Devam edecek)

YABANCI MEVZUAT

İngilterede Kamulaştırma Yasalarından İvazın Takdirine dair 1919 tarihli hükümler (1)

Çeviren :

Muharrem BALASAYGUN

iddiaya ait ihbar, ivaz talep olunan hakkın hakiki mahiyetini belirtecek ve istenen ivazın tafsilâtını vererek, ayrı maddeler altında toplanan meblâğları tefrik ile her maddede belirtilen meblâğın nasıl hesaplandığını açıklıyacaktır. Böyle bir iddia ihbarının yollanmasından sonra alıcı otorite, ihbarın irsalini takip eden altı hafta içinde bulunan herhangi bir zamanda, müddeiye veyahut alınmasına yetki verilen arazide alâkası bulunan herhangi bir şahsa tevdi olunmak üzere cevaplı bir ihbar yollayabilirse de bu cevaplı ihbarın kendisine verilmesinden dolayı müddeinin veya herhangi bir şahsın maruz kalacağı zarar veya tediye edeceği masraf karşılığındaki bu ivazı ödemekle mükellef olur. Böyle ivaz miktarında uzlaşılamazsa bu cihet resmî bir hakem tarafından hal ve tesbit olunur.

(3) İvaz olarak herhangi bir meblâğı kabul edeceğine dair müddeininin kayıtsız şartsız yazılı bir teklifte bulunduğu ve iki numaralı tâli bend hükümlerini yerine getirdiği ve hükmolunan meblâğ teklifte belirtilen miktara eşit veya bundan daha fazla bulunduğu ahvalde, resmî hakem, özel sebeplerle aksine karar vermeyi uygun bulmadıkça, alıcı otoriteye kendi masraflarıyla müddeinin tekliften sonraki masraflarını ödemesini emreder.

(4) Yukarıda belirtilen hususlar dairesinde, bu kanun hükümlerine göre yapılan bir tahkimin masrafları resmî hakemin takdirine tâbi olup bunların veya bunlardan muayyen bir kısmının kime ve kimin tarafından ne suretle ödeneceğine bu hakem karar verdiği gibi vekâlet ücreti masraflarını da her zaman reddedebilir.

(5) Ödenmesi emrolunan masrafları resmî bir hakem bizzat hesaplayabileceği gibi ne suretle hesaplanacağına da emir verebilir.

(6) Resmî bir hakem, alıcı otoritenin yaptığı masrafları veya bunların bir kısmını ödemesini müddeiye emrettiği ahvalde, alıcı otorite

müd-

(1) Baş tarafı 200 ve 203 sayılı Dergilerdedir.

KAMULAŞTIRMAYA DAİR 1919 TARİHLİ HÜKÜMLER

deiy e ödeneccek olan miktardan müddeinin ödeyeceğı meblāğı tenzil edebilir.

(7) Yukarıda blrtlen tenzil suretiyle tahsil edilmeyen ve müddei tarafından ödenmesi emrolunan masrafların tamamı veya muayyen bir parçası başkaca herhangi bir usule müracaata hacet bulunmaksızın alıcı otorite tarafından basit muhakeme usulüne göre ve özel hukuk hükümlerinden doğan bir alacak gibi müddeiden alınır.

(8) Bu maddenin icabından olarak, masraflar her türlü harçları, resimleri, tahkim veya ilâm masraflarını ihtiva eder.

6 — Hüküm kat'iliğı ve özel hallerin dermeyanı:

(1) Vak'aya müteallik herhangi bir mesele hakkındaki resmî bir hakemin kararı kat'i olup taraflar veya bunlara tâbi olarak hak iddiasında bulunan kimseler için lüzum ifade eder. Fakat Âli Mahkeme lüzum görürse resmî hakem dâvanın cereyanı sırasında ortaya çıkan ve Âli Mahkemece özel bir hal olarak telâkki olunan herhangi bir hukuki meseleyi dâvanın herhangi bir safhasında dermeyan edebilir ve etmeye mecburdur. Hakem bu meselenin tamamına veya bir kısmına ait hükmünü Âli Mahkemece özel bir hal olarak telâkki edildiğı şekilde beyan eder.

(2) Bu suretle beyan olunan herhangi bir hal dolayısıyla Âli Mahkemece verilen karar kat'i ve nihai olup diğ er herhangi bir mahkeme tetkikine tâbi olmaz.

7 — Bu kanunun mevcut kanunlar üzerindeki tesiri:

(1) Arazinin iktisabına yetki veren kanun veya emrin veyahutta bunlarla birleştirilen herhangi bir kanunun hükümleri, bu kanunda ele alman hususlara müteallik olduğı ahvalde bu kanuna tâbi olarak hüküm ifade eder ve bu kanunla kabili telif olmadıkça bu hükümler yürürlükten kalkar veya hükümsüz hale gelir:

Şu kadar ki, bu kanunun ivaz takdiri kaidelerine taallük eden hiç bir hükmü, iktisap olunan arazi kıymetinin takdiri hakkındaki 1919 tarihli Krallığın müdafaası için (arazi iktisabı) kanunun veya (amele sınıfının ev sahibi edilmesi hakkındaki 1890 tarihli kanunun I ve II nci bölümlerindeki gaye ve hedeflere müteallik) özel hükümlere veya bu kanunları tâdileden herhangi bir kanuna tesir etmez, yeter ki sözü edilen bu kanunlardaki hükümler bu kanuna aykırı olmasın....

Not: Bu bendin () içine alman kısmı ile noktalarla geçilen

son

kısmı 1925 tarihli Ev Kanunu ile kaldırılmıştır.

(2) Bu kanunun hükümleri, 1908 tarihli küçükevler ve ev hisseleri hakkındaki kanunla (Small Holdings and Allotments Act, 1908) veya bu-

YABANCI MEVZUAT

nu değiştiren her hangi bir kanun gereğince cebri surette icarlanmasına yetki verilen arazi için ödenecek ivaz veya kira, bedeli miktarının teshirinde tatbik olunup ziraat ve balıkçılık heyetince tâyin olunan bir muhammin tarafından tesbiti bu kanun'a istenmiş olan herhangi bir husus bu kanun hükümlerine uyulmak suretiyle resmî bir hakem tarafından tesbit edilir.

8 — Tarafların mutabık kalınan hakeme veya ihtisap resmi mültezimlerine (Commissioners of Inland Revenue) müracaat edebilme yetkisi:

(1) Münazaalı ivaza veya icar bedeli nisbetinin takdirine müteallik herhangi bir meselenin ihtisap resmi mültezimlerine veya taraflarca mutabık kalınan hakeme tevdi olunmasını bu kanunun hiçbir hükmü taraflar razı oldukça menetmez.

(2) Böyle bir meselenin bu suretle ihtisap resmi mültezimlerine tevdi olunduğu ahvalde mültezimler tahkim yoluyla işe bakmayıp bu kanunla yapılan ivaz takdiri hakklarındaki kaidelere uygun olarak bir kıymet takdiri yaptırırlar. Bu hususta aşağıdaki hükümler câridir:

(a) Taraflar (sözlü olsun, yazılı olsun) malûmat tevdiine ve vesika ibrazına ait dilek ve talimata riayet edeceklerdir. Aksi halde,

(b) Mültezimlerin bu maksatla tâyin olunan her hangi bir memuru kendilerine tevdi olunan hususa konu olan her hangi bir araziye girmeye ve burada inceleme yapmaya yetkili olacaktır.

(c) Mültezimlerce tâyin edilerek zaman zarfında taraflar talep edecek olurlarsa mültezimler tarafından kıymet takdirini yapmak üzere tâyin olunan memur huzuruna tarafların çıkıp beyanda bulunmalarına mültezim'er müsaade etmek mecburiyetindedir.

(d) Kıymet takdiri yapılırken taraflara tebliğ olunacak ve bu takdir bu kanuna göre resmî bir hakemin kararı imiş gibi hüküm ifade edecektir.

(e) Mültezimlerin herhangi bir talep veya talimatına taraflardan her hangi biri riayete ihmal gösterir veya riayeti reddederse, mültezimler kendilerine tevdi olunan hususa bakmaktan istinkâf edebilirler, bu takdirde mültezimlere hiç müracaat edilmemiş gibi hadise resmî bir hakeme tevdi olunur. Resmî hakem masraflar hakkında hüküm verirken, bu işin kendisine intikaline sebep olan ihmal veya redde müteallik mültezim raporunu nazara alır.

3 — Bu maddenin 1 numaralı tâli bendine göre her hangi bir mesele resmî

bir hakeme tevdi olunduğu ahvalde, bir ve dört numaralı tâli bendlerle üç numaralı bendde dâvaların alenî görülmesini gerektiren kısmı ile harçların teshirini derpiş eden hükmü müstesna bu kanunun diğer bütün hükümleri sanki hakem resmî bir hakemmiş gibi uygulanır.

KAMULAŞTIRMAYA DAİR 1919 TARİHLİ HÜKÜMLER

4 — İvaz iddiasında bulunan taraflardan biri; iddiaya sebep olan arazi kıymetinin takdirini ihtisap resmi mültezimlerinden isteyebilir. Bu suretle yapılan kıymet takdirine ait belgenin bir sureti mültezimlerce diğer tarafa yollanır.

Kıymet takdiri belgesinin tasdikli sureti taallûk ettiği kıymete ait bir beyyine olarak resmî hakemce kabul olunur, resmî hakem talep ettiği takdirde, kıymet takdirini yapan memur, hakemce sorulması lüzumlu görülen sualleri cevaplandırmaya dikkat ve itina gösterir.

Not: (Görülüyor ki münazaalı taraflar muayyen bir hal çaresi seçmekte muhayyerdirler, (a) Resmi bir hakem, (b) mutabık kalınan bir hakem ve (c) ihtisap mültezimlerince yapılacak kıymet takdiri gibi üç yoldan birini tercihte serbesttirler. Maddede belirtildiği veçhile, bu yollardan her birine ayrı hükümler uygulanır. Mutabık kalınacak bir hakem tercih olunmasının bir sonucu da aleniyeti önlemek olur —madde 3, bend 5—. İkinci bir sonuç da taraflar hakeme verecekleri ücreti pazarlıkla kararlaştırabilmeleridir. Diğer taraftan, mutabık kalınan hakem resmî hakemin tâbi bulunduğu hükümlerle de bağlıdır. —Bu maddenin üç numaralı tâli bendi müstesna—).

9 — Resmî Hakemlerin Kıymet Belgeleri:

Resmî bir hakem, her hangi bir şahsın müracaatı üzerine bu şahıs tarafından bir hükümet dairesine, bir kamusal veya mahallî otoriteye satılan arazinin kıymetini tasdik edebilir. Bu suretle tasdik olunan bedel mukabilinde arazinin daireye kamusal otoriteye satılması bu satışın en uygun fiyatla yapıldığına delâlet eder.

10 — Kamu Hizmetleri İçin Yapılacak Kanunî Mübayaaların Muafılgı :

(1) Mübayanın ne gibi kayıtlara tâbi olarak yapılacağını tasrih eden kanunî hükümlere göre yapılacak her hangi bir kamu hizmetinin tamamına veya bir kısımına ait her hangi bir mübayaaya bu kanunun hükümleri uygulanmaz.

(2) Bu maddenin icabından olarak “kamu hizmeti” tabiri parlâmentonun bir kanunu veya kanun hükmündeki bir fermanla tesis olunan bir hizmet manasına gelir. “Kanuni hükümler” tâbiri de kanun

hükümündeki bir fermanın hükümlerini ifade eder.

11 — Bu madde İskoçya ve İrlandaya aittir.

12 — Kanunun kısa adı, başlangıç ve açıklama:

(1) Bu kanun, arazinin iktisabı (ıvazın takdiri) hakkında 1919 tarihli kanun diye anılabilir. (... bu bendin mütebaki kısmı 1927 tarihli kanunla kaldırılmıştır.)

YABANCI MEVZUAT

(2) Bu kanunun icaplarından olarak “arazi” tâbiri suları da ihtiva eder; Ve arazi veya sulardaki her hangi bir hak veya alâkayı ve arazi ile suların üstüne veya altına müteallik irtifak veya sair aynî hakları içine alır. “Kamusal otorite” tâbiri de, kâr gayesi gütmekten faaliyette bulunan ve demiryolu, kanal, liman, su vesaire gibi kamu hizmeti ifasına her hangi bir kanunla yetkili kılınan şahıslar topluluğunu ifade eder.

1920 Tarihli Krallığın Müdafaasına (ve Arazi iktisabına) dair Kanun

1916 tarihli Krallığın Müdafaasına (ve Arazi İktisabına)) dair kanunu değiştiren ve bazı ek kanunlar vazeden bir kanun:

1 — Arazinin tahdidi mukavelelerden âzade olarak elden çıkarılıp satılması hakkında yetki: 23 Aralık 1920.

(1) (Bu kanunda esas kanun diye adlandırılan) 1916 tarihli, Krallığın müdafaasına (ve arazi iktisabına) dair kanun hükümlerine göre iktisap edilmiş veya bundan böyle edilecek olan ve iktisabı anında, 1920 yılı Kasım ayının 4 üncü gününden evvel kanunen menedilen tahdidi bir mukaveleye konu olmuş arazi veya buna müteallik bir hak, sözü edilen kanunun 5 inci maddesindeki yetkiler gereğince elden çıkarılmış olduğu ahvalde, ve şayet bu arazinin veya buna müteallik hakkın esas kanun ile bu kanunda tanımlan yetkilere uyularak satılması tasrih edilmişse münhasıran bu suretle bu arazi veya hak mukavele ile vazolunan takyiddan âzade olarak satılabilir.

Şu kadar ki mukavele her hangi bir imar ve inşa plânının muhafaza ve idamesi veyahut da mukaveleye riayeti temine yetkili bulunan bir şahsın işgalinde bulunan her hangi bir mesken güzelliğinin korunması için akdolanmış ise, araziye işgal edecek olan dairenin müracaatı üzerine, hadisenin bütün hal ve şartlarına şâmil bulunmak kaydıyla, demiryolu ve kanal komisyonu talep etmedikçe bu madde uygulanmaz.

(2) Böyle bir arazi veya hak bu gibi takyiddan âzade olarak elden çıkarıldığı takdirde, bu gibi arazi veya hakkı satın alan veya bunun haleflerine karşı mukaveleye riayeti istemekte hiç bir kimsenin hakkı

olmayacaktır. Fakat, bu maddenin mevcut olmaması halinde böyle bir mukaveleye riayeti sağlayabilecek olan her hangi bir kimse, böyle bir elden çıkarmayı müteakip her hangi bir zamanda böyle bir hak tesis ederse, esas kanunun değiştirdiği arazi kanunlarıyla 1919 tarihli Arazi iktisabına (ve ivazın takdirine dair kanunda satın alınması unutulmuş arazi üzerindeki

KAMULAŞTIRMAYA DAİR 1919 TARİHLİ HÜKÜMLER

haklara müteallik olarak derpiş olunan usul dairesinde tesbit olunacak ivaz kendisine ödenir ve böyle bir ivazın tediyesi üzerine kendisi için olduğu gibi bir şahıs vasıtasıyla hak iddiasında bulunacaklar için de bu hak mutlak surette ortadan kalkar,

Bununla beraber, ivazın takdiri sırasında, esas kanunun 4 üncü maddesine tâbi mukaveleden dolayı ödenmiş veya ödenecek olan her hangi bir ivazı resmî hakem hesaba katacaktır. Yukardaki hükümlere göre ödenecek olan her hangi bir ivaz parlâmentoca sağlanan paralardan ödenecektir. Lâkin, bu hususta ödenecek meblâğ elli bin sterlini geçmeyecektir.

(3) Bu maddenin İskoçyaya uygulanmasında “tahdîdlî mukavele” den maksat, arazi ile birlikte kalan ve araziye tesiri bulunan aynı bir yükü, taahhüt veya şarttan mütevellit herhangi bir vecibe demek olup bununla araziye ait tasarrufun devir veya intikali veyahut ta bu gibi haklardan istifade veya bunların istimali tayin edilmiş olur.

2 — Şu’f’a haklarına müteallik hükümler:

(1) Satılması kararlaştırılan müfrez arazinin iptidaen kesilmiş olduğu asıl arazi-

ye sahip olan bir şahıstan başkasına esas kanunun beşinci maddesiyle tanınan şu’f’a hakkı hüküm ifade etmekten kaldırılmıştır.(.... Bu bendin son kısmı mülğadır.)

(2) Esas kanuna göre ifrazen ihtisapolunan arazinin parçalanmış olduğu asıl arazi, 1882 - 1890 tarihli yerleşilen arazi kanunlarının (settled land acts) manası dahilinde yerleşilmiş araziden bulunmakta idiyse bu gibi arazide hayat kaydı ile şağıl olan veya sözü geçen kanunlara göre bu vasıfta bulunan kimse yerleşilen arazi üzerinde esas kanunun beşinci maddesiyle bu bend icabından olarak her zaman için mutasarrıf olmuş ve olacak bulunmuş farzedilir.

(3) Bu madde ile değiştirilmiş ve yukarıda sözü edilen beşinci madde ile kendisine şu’f’a hakkı tanınan kimsenin, bir hükümet dairesince her hangi bir arazinin satışa çıkarılması halinde istimalle yetkili olduğunu veya yetkili olacağı şu’f’a hakkında her hangi bir anda feragat etmeğe ve bu feragatin taalluk ettiği araziye ve bu arazinin her hangi bir parçasını böyle bir şu’f’a hakkından ebedi olarak kurtarmağa yetkisi bulunacaktır.

3 — Arazinin esas kanuna göre iktisap ve tasarrufuna müteallik

hükümler:

(1) Burada beyan ve ifade olunur ki: .

(a) (bu bend mülğadır)

(b) Tasarruf hakkına malik hükümet dairesi “Government department in possession” ve “şagil idare” “occupying department” tabirleri

YABANCI MEVZUAT

esas kanunla bu kanunda kullanıldıkları, yerlerde, araziye muayyen zamanda tasarrufu altında bulunduran hükümet dairesi manasına alınacaklar ve bu tabirlerin her zaman için bu manaya geldikleri farz ve kabul olunacaktır. Bu suretle mutasarrıf bulunan daire iptidaen lehine tasarruf tesis edilen daire olmayıp böyle bir daireden veya tasarruf hakkına sonradan malik olan diğer bir daireden kendisine vaki bir intikal dolayısıyla mutasarrıftır.

(c) Başka bir şahıs lehine tasarrufta bulunduğu arazide her hangi bir zilyetlik veya sair bir hak yarattığı veya yaratmayı kastettiği veyahutta diğer herhangi bir kimseye bu araziye kullanmaya veya işgal etmeğe müsaade ettiği ahvalde, böyle bir diğer şahsın bu arazideki hakkına veya bu araziye istima veya işgale bakılmaksızın, esas kanunla bu kanun icaplarından dolayı şagil dairenin araziye tasarrufta devam ettiği farz ve kabul olunacaktır.

(d) Arazinin veya bunun bir parçasının iptidaen almış olduğu maksada göre kullanılmasının her hangi bir anda durmuş veya durmakta bulunmuş veyahutta başka bir maksat için kullanılmış veya kullanılmakta bulunmuş olmasından dolayı şagil dairenin tasarrufu müteessir veya haleldar edilmiş telakki olunmayacaktır.

(e) Esas kanunun birinci maddesinin dört numaralı tali bendin muayyen bir hükümet dairesinin araziye müteallik tasarrufu diğer hükümet dairesine devretmek yetkisini bu harbin devamı müddetince tahdit eder mahiyette tefsir olunmayacaktır.

(2) Esas kanunun ikinci maddesiyle şagil daireye tanınan yetki gereğince hali hazırdaki harbin gaye ve hedefleri dolayısıyla kısmen veya tamamen devlet hesabına arazinin üstünde, yüzünde veya altında inşa veya tesis olunan her hangi bir bina ve sair tesisatı bu harbin başlangıcından evvel akdolunan bir icar veya işgal mukavelesiyle araziye mutasarrıf bulunan bir hükümet dairesi aynı veçhile kaldırmaya yetkili olacaktır. Bu yetki, arazinin tabi bulunduğu icar veya işgal mukavelesindeki her hangi bir şarta bakılmaksızın kullanılacaktır. (...) not; nu bendin nokta ile geçirilen kısmı mülğadır.)

4 — Esas kanunun altıncı maddesine göre verilecek muvafakat :

(1) Numaralı tali bend mülğadır.

(2) Altıncı maddenin (1) numaralı tale bendine göre mahalli hükümetçe verilecek muvafakatin lüzumsuz olarak verilmesine her hangi bir şahıs kanaat getirdiği ahvalde, nakliyat bakanına müracaat edebilir. Bunun kararı nihai olup yetkili merciin kararı imiş gibi hüküm ifade eder.

Şu kadar ki, böyle bir müracaatı incelemeğe girişmeden evvel bakan.

KAMULAŞTIRMAYA DAİR 1919 TARİHLİ HÜKÜMLER

kendisince tanzim olunan talimata göre, tetkik masraflarını karşılamak üzere 10 sterlini geçmeyen bir meblağın depozito edilmesini müracaat sahibinden istiyebilir.

(5) (Bu madde mülğadır.)

6 — İrtifak hakları:

Esas kanunu (1,2) 3,10 ve 13 üncü maddeleri ile bu kanunun icaplarından olarak, arazi üstündeki veya arazi ile ilgili olan her hangi bir irtifak veya aynı haktan istifade edilmesi veya bu haktan istimal olunması böyle bir irtifak veya aynı hakka malikiyet telakki olunur. (Kere içindeki rakamlar mülğadır).

(7) Bu madde mülğadır.

8 — Kanunun kısa adı ve tefsiri:

The defence of the Realm (acquisition of Land) act, 1920. Bu kanunun kiralığın müdafaasına (arazi iktisabına) dair 1920 tarihli kanun diye anılabilir ve esas kanunla birlikte tek bir kanun gibi tefsir olunur. Esas kanunla beraber bu kanuna Kırallığın Müdafaasına (ve Arazi İktisabına) dair 1916 ve 1920 tarihli kanunlar. (The Defence of the Realm “acquisition of land) Acts, 1916 and 1920) denilebilir.

1926 Tarihli (Housing Act) iskân - Ev Yapımı Kanununun
Kamulaştırma ile İlgili Hükümleri

BÖLÜM I

Bu Kanundaki Gaye ve Hedefler Dolayısıyla Mahallî Otoriteler
Nelerden İbaretir?

Madde 1 — Bu kanundaki hedeflere göre mahallî otoriteler:

(1) Bu kanundaki hükümlere göre mahallî bir otorite, bu kanunun İngiltere ve Galya’ya müteallik hükümleri dolayısıyla, Londra idari bölgesi hariç diğer yerler için. Council of the Borough - Bucak Meclisi, Urban District - Kasaba Bölgeleri veya Rural Distirict - Taşra yani köy bölgesinden ibarettir.

(2) Bu kanun hükümlerine göre, bu kanundaki gaye ve hedefler dolayısıyla Londra İdari Bölgesi.

- a) Londra şehri için Şehir Avam Meclisi
- b) Londra şehri dışında kalan Londra İdari Bölgesi için aşağıda belirtildiği veçhile icabına göre the Metropolitan Borough Council - Belediye Bucak Meclisini veyahutta Londra İlçe Meclisini ifade eder.

Madde 16 — Mahallî otoritenin bazı evleri alıp tâmir ettirebilme yetkisi:

YABANCI MEVZUAT

(1) Bu Kanunun bu bölümüne tâbi olup muayyen bir evde kamu hizmeti ifasını gerektiren bir ihbarnameye karşı herhangi bir şahsın itirazda bulunduğu ve mahkemenin veya tek yargıcın itirazı kabul ederek yaptığı tetkikatta bahis konusu evin makûl bir masrafla insan ikate bu evi anlaşma yolu ile satın alabileceği gibi bu madde hükümleri gemetine elverişli hale getirilemeyeceğini anladığı ahvalde, mahallî otoriteince zorla satın almağa da yetkili kılınabilir ve mahallî otorite evi zorla satın alacak olursa, itiraz konusu olan ihbarnamede açıklanmış bulunan bütün işleri de yapabilir.

(2) İtirazın hallini müteakip altı ay içinde hazırlanıp Bakana sunulan ve bu kanuna bağlı bir numaralı ek hükümlerine göre Bakanca onanan bir cebrî satınalma emrine dayanarak mahallî bir otorite, bu maddedeki gaye ve hedefler için herhangi bir evi satın almaya yetkili kılınabilir; bununla beraber, itiraza konu olan ihbarnamede açıklanmış bulunan işleri Bakanca belirtilen müddet zarfında ve Bakanın tatmin edecek surette yapmayı, mâlik veya ipotek hakkı sahibi taahhüt ettiği takdirde, bu şahıs taahhüdünü ifada başarısızlığa düşmedikçe Bakan, cebrî satınalma hükmünü tasdik etmeyecektir.

(3) Bu maddeye göre yapılan cebrî satınalma emrinin mer'iyet ve yürürlük tarihi hakkında bu kanuna bağlı iki numaralı ek hükümleri câridir.

(4) Bu maddeye göre zorla satın alınan bir ev için ödenecek olan ivaz arsanın kıymet takdirî sırasında bölgenin o tarihte câri bulunan yapı tüzüklerinin ve o sahada uygulanmakta olan imâr plânlarının icaplarına uygun surette değişme ve inkişafa müsait bir arsa olarak haiz bulunduğu kıymetten ibaret olacak ve bu ivaz yukarıda belirtildiği veçhile 1919 tarihli Arazinin İktisabı (ve İvazın Takdiri) Kanununa uygun olarak takdir olunacaktır.

Madde 25 — Muayyen bir yerin, yıkılarak açılacak bölge ilân edilmesine dair yetki:

(1) Mahallî bir otorite resmî bir memurun teklifini veya elde bulunan sair bilgileri nazara alarak, bölgesi dahilindeki her hangi bir yer hakkında,

(a) O yer dahilindeki evler tamir görmemiş olmaktan veya sıhhi kusurlardan dolayı insanların oturmasına elverişsiz bulundukları, kötü yerleştirilmiş veya sokakların darlığı veya fena tanzim edilmiş bulunması dolayısıyla o yerde ikâmet edenlerin sağlığı için tehlikeli veya muzir bulunmuş oldukları ve şayet varsa sair binalarda, aynı sebeple adı

KAMULAŞTIRMAYA DAİR 1919 TARİHLİ HÜKÜMLER

geçen sâkinlerin sağlığı bakımından tehlikeli veya muzir bulundukları;
ve

(b) O yerin durumu ile en muvafık şekilde meşgul olmanın ancak orada bulunan binaların yıkılması olduğu hususlarına kanaat getirdiği ahvalde mahallî otorite, o yeri muayyen bir harita üzerinde tesbit ettirir. İnsanların ikametine elverişsiz olmayan veya insan sağlığı için tehlikeli veya muzir bulunmayan binalar haritada ayırtdılır. Mahallî otorite bu suretle belirtilen bölgenin yıkılacak saha olduğuna karar verir. (Bu karar Bakanın onayını ve yıkma emrini almak üzere Sağlık Bakanına sunulur. Madde 26)

Şu kadar ki, kararın ittihazından önce mahallî otorite aşağıdaki hususlarda kati fikir ve kanaat sahibi olacaktır.

(1) Bölgedeki evlerin yıkılmasıyla yerlerinden kaldırılacak olan amele ve işçi sınıfının yerleştirilmesine elverişli barınaklar hazırlanmamış ise, bölgedeki binaların toptan veya yer yer yıktırılması devam ettikçe zaman zaman karşılaşılabilecek olan barındırma ihtiyaçlarının tahliyeden önce karşılanmış veya tedbiri sağlanmış bulunduğundan,

(II) Kararın gerçekleştirilebilmesi için otorite kaynaklarının yeterliğinden,

Mahallî otorite emin bulunmalıdır.

(2) Mahallî bir otorite bu maddeye göre ittihaz edeceği her hangi bir kararın bir sureti ile birlikte, yıktırılacak sahadaki binaları muayyen bir tarihte işgal etmekte olan işçi ve amele sınıfından olan fertlerin adedini belirten bir listeyi de Bakana sunacaktır.

(3) Mahallî bir otorite her hangi bir sahanın yıktırılacak bölge olduğuna karar verir vermez, bu kanunun ilerdeki hükümleri gereğince, şu iki yoldan birine veyahut da kısmen birine ve kısmen de diğerine başvurarak bölgenin yıktırılmasını sağlar:

(a) Bölgedeki binaların yıkılmasına emir vermek suretiyle,

(b) Bölgedeki araziye mahallî otorite satın alıp buradaki binaları kendisi yıktırmak veya yıkılmasını sağlamak suretiyle.

Madde 27 — Yıkıtılacak saha ile çevrelenmiş veya bu sahaya bitişik olan arazinin satın alınması: Mahallî bir otoritece yıkıtılacak saha ilân edilen yer içindeki arazinin satın alınmasına karar verildiği ahvalde, mahallî otorite yıkıtılacak saha ile çevrelenmiş bulunan ve münasip şekil ve eb’adda temiz bir sahanın sağlanması için lüzumlu olan her hangi bir arazi ile temizlenen sahanın tatmin edici istimal ve inkişafı için iktisabı makul surette lüzumlu olan sair bitişik araziye de satın alabilir.

YABANCI MEVZUAT

Madde 29 — Yıkıtılacak saha içinde bulunan arazinin satın alınması:

(1) Mahallî bir otorite yıkıtılacak saha ile çevrelenmiş veya bu sahaya bitişik bulunan araziye bu kanunun bu bölümüne göre satın almaya karar verdiği ahvalde bu araziye anlaşma yolu ile satın alabileceği gibi bu kanunun 1 inci ekindeki hükümler uyarınca Bakana sunulan ve Bakan tarafından onanan bir cebri mübayaaya emrine dayanarak zorla dahi satın alabilir.

(2) Yıkıtılacak saha dahilinde bulunan arazinin cebri mübayaasına yetki veren emir bölgenin yıkıtılacak saha olarak ilânı tarihinden itibaren 6 ay zarfında ve yıkıtılacak saha ile çevrelenmiş veya bu sahaya bitişik bulunan arazinin cebri mübayaasına yetki veren emir ile, 12 ay zarfında veya muayyen bir hadisenin icapları dolayısıyla Bakanın müsaade edeceği daha uzun bir müddet içinde Bakana sunulacaktır.

(3) Bu maddeye göre verilen cebri mübayaaya emrinin mer’ivet ve tarihine mütedair olarak bu kanunun 2 numaralı ekinde bulunan hükümler câri olacaktır.

Madde 32 — Açılan sahadan mallsahiplerinin imâr edemediklerini mahallî otoritenin satın alabilme yetkisi:

(1) Yıkırma emrine uygun olarak arazinin binalardan temizlenmiş olduğu ahvalde mahallî otorite emrin mer’ivet tarihinden itibaren 18 ay geçtikten sonra herhangi bir anda alacağı bir kararla mahallî otoritece tasdik edilen plânlara ve bu kanunun 26 ncı maddesinin 5 numaralı tâli bendiyle vazolunan şart ve yasaklara uyan mallsahiplerince imârına henüz başlanmamış veya sair surette bina inşa edilmemiş arazinin herhangi bir parçasını satın alabilir.

(2) Mahallî otorite bu maddeye göre arazi satın almaya karar verdiği ahvalde, bu araziye anlaşma yoluyla satın alabileceği gibi, Bakana na sunulan ve bu kanunun 1 inci ekindeki hükümlere göre Bakanca tasvip olunan bir cebri mübayaaya emrine dayanarak zorla dahi satın alabilir.

(3) Bu maddeyegöre arazinin zorla satın alınmasına yetki veren bir emir,

mübayaa kararının ittihazından itibaren 3 gün zarfında Bakana sunulmuş olacaktır.

(4) Bu maddeye göre verilen cebri mübayaa emrinin meriyet ve tarihine mütedair olarak bu kanunun 2 numaralı ekinde bulunan hükümler câri olacaktır.

(5) Bu maddeyegöre satın alınan araziyi mahallî otorite bu kanunun 30 uncu maddesine göre satabilir, başkalarının intifama bırakabilir veya tahsis edebilir.

KAMULAŞTIRMAYA DAİR 1919 TARİHLİ HÜKÜMLER

Madde 36 — Arazinin İmar maksadiyle satın alınması:

(1) İmar plânı Bakanın tasdikiyle meriyet iktisap ettikten sonra, mahallî otorite Bakanın tasvibi üzerine anlaşma yolu ile aşağıda yazılı araziye satın alabilir. Veya Bakana sunulan ve Bakanca bu kanunun I numaralı ekine uyularak onanan bir emir delâletiyle zorla satın almaya yetkili kılınır:

(a) İmar sahasına dahil arazi ile,

(b) Mahallî otoritenin satın almış bulunduğu veya satın almaya razı olduğu veyahut da zorla, satın almak için emir çıkarttığı binaları imar sahası içinde işgal eden kimselere temin için mahallî otoritece lüzum görülen ve imar sahası dışında bulunan her hangi bir arazi.

(2) Bu tâli bendde derpiş olunan uygun müddet içinde, Bakanın satın alma hususundaki tasvibiyle ya anlaşmaya girişmek veyahut da imar sahası dahilindeki bütün arazinin zorla satın alınmasına ait emri hazırlayıp Bakana sunmak mahallî otoritenin vazifesi olacaktır. Ancak imar plânının tahakkuku veyahut da imar plânına uygun olarak arazinin kullanılmasını sağlamak üzere mahallî otoritenin bu müddet zarfında başka şahıslarla girişmiş olduğu anlaşmalara konu olan arazi için zorla satın alma emri çıkarılmaz.

Bu madde icaplarına göre uygun müddet:

(a) İmar plânında işçi ve amele sınıfına ev temini için ayrılan arazi hususunda, imar plânının Bakanca tasviniyle meriyet kesbettiği tarihten itibaren altı ay,

(b) İmar sahasında diğer arazi için bu tarihten itibaren iki yıldır. Veyahut da, bu iki şarttan her hangi biri dolayısıyla, mahallî otoritenin müracaatı üzerine, Bakanın her hangi bir arazi hakkında kabul edebileceği daha uzun bir müddettir.

(3) Mahallî bir otoritenin kanaatine insan ikametine elverişli bulunmayan ve makul bir masrafla bu hale getirilemeyeceği düşünülen bir evden ibaret olan bir arsanın bu maddeye göre zorla satın alınmasını derpiş eden bir emir Bakana

sunulduğunda bu emir evin o şartlarda bulunduğunu belirtir şekilde olacaktır. Evin o şartlarda bulunduğuna Bakan kanaat getirdiği takdirde tasdik edilen emir mahallî otoriteyi evi o şartlar içinde satm almaya yetkili kılabılır.

(4) Bu maddeye göre yapılan zorla satın alma emrinin tarih ve meriyeti hakkında bu kanuna bağlı 2 numaralı ek hükümleri cârî olacaktır.

(5) Mahallî bir otoritenin veya bir kamu hizmeti müteahhidinin mülkü olan ve bunların taahhütleri icabından olarak veya bu kanunun 2 numaralı tâli bendiyle mahallî otoriteye yüklenen vecibeler dolayısıyla

YABANCI MEVZUAT

iktisap olunmuş bulunan arazinin iktisabına bu maddenin hiç bir hükmü yetki veremez.

(6) İşçi ve amele sınıfına ev temini maksadiyle bu maddeye göre mahallî bir otoritece satın alınan arazi, bu kanunun V inci bölümüne göre iktisap olunmuş sayılacaktır.

(7) İşçi ve amele sınıfına ev temininden başka bir maksatla bu maddeye göre mahallî bir otoritece satın alınan arazi, Bakanın muvafakatiyle, her hangi bir şahsa satılabilir veya o şahsın intifama bırakılabilir veyahut da mübadele eşitliğini sağlamak üzere muayyen bir bedel alıp vermek suretiyle veya alıp vermeksizin mahallî bir otoritenin iktisabına ehil olduğu arazi ile değiştirilebilir. Arazi imar sahası dahilinde ise bu mübadele, bu arazinin imar edilmesi veya imar plânına uygun olarak kullanılması şartlarının sağlanmasına tâbidir.

(8) Bir imar plânı bakanın onayından geçerek meriyet kesbetmiş olup mahallî bir otoritenin arazisini içine almakta ise, bu kanunun hükümleri o arazi hakkında, sanki o arazi imar sahasına dahil imiş ve mahallî otoritece bu maddeye göre satın alınmışçasına uygulanacaktır.

İnkişaf Sahaları

Madde 38 — İnkişaf sahaları:

(1) Mahallî bir otorite, 1930 tarihli İskân - Ev Yapımı Kanununun 7 nci maddesine göre itti haz ettiğ i bir kararla muayyen bir bölgenin inkişaf sahası olduğunu ilân ettiğ i andan itibaren mümkün olan sür'atle:

(a) İnsan ikametine elverişli olmayan evler bahis konusu olduğ u zaman, bu kanunun II nci bölümündeki hükümlere göre tebligatta bulunarak bu gibi evlerde zaruri olan bütün tesislerin ikmalini veya bu evlerin yıktırılmasını ister ve tebligatın uygulanmasını sağlar.

(b) Sahanın açılarak genişletilmesi suretiyle ıslâhı için arazi satın alınması gerektiğ i ahvalde, sahanın açılması işinin o sahanın mâliki veya mâlikleri

tarafından münasip surette yapılacağına mahallî otorite kanaat getiremeyecek olursa o yeri satın almaya teşebbüs eder.

(2) Mahallî bir otorite bu maddeye göre arazi satın almaya karar verdiği takdirde, o araziye anlaşma yolu ile satın alabileceği gibi, bu kanunun 1 numaralı ekindeki hükümlere göre tanzim ve Bakanın tasdikine sunulan bir cibrî mübayaa emriyle o yeri zorla satın almaya yetkili kılınabilir.

(3) Bu maddedeki gaye ve hedefler için arazinin zorla satın alınmasına yetki veren bir emir, o yerin inkişaf sahası olduğunu ilân eden kararın ittihazi tarihinden itibaren 12 ay zarfında veyahutta hadisenin özel durumunun müsaadesi nisbetinde Bakanca münasip görülecek daha uzun bir süre içinde Bakana sunulmuş olacaktır.

KAMULAŞTIRMAYA DAİR 1919 TARİHLİ HÜKÜMLER

(4) Bu maddeye göre hazırlanan cibrî mübayaa emrinin yürürlüğü ve mer'iyet tarihi hakkında bu kanunun 2 numaralı ekindeki hükümler câridir.

(5) Bu maddeye göre herhangi bir araziye satın almış bulunan mahallî bir otorite, sahanın açılıp genişletilmesi için lüzumlu bulunan yıktırma işlerini ya bizzat yaptıracak veyahutta bu işlerin yapılmasını sağlayacaktır. Bu suretle açılan sahayı mahallî otorite bu kanunun 30 uncu maddesindeki hükümlere uyarak satabileceği gibi tevdi ve tahsis edebilir.

Madde 40 — III üncü bölüme göre zorla satın alınan araziye müteallik ivaz:

(1) Bu kanunun bu bölümüne göre arazinin mahallî bir otoritece zorla satın alındığı ahvalde, ödenecek olan ivaz 1919 tarihli Arazi İktisabına, ve (İvazın Takdirine) Müteallik Kanun hükümlerine göre ve bu maddenin aşağıdaki hükümleri dairesinde takdir olunur.

(2) Yıkılacak saha dahilinde bulunduğu için satın alınan araziye ve bu arazi üzerindeki her türlü binalara ait ivaz arazinin binalardan temizlenmiş olduğu anda ve mahallî otorite bölgesinde o anda câri bulunan bina inşaatına müteallik talimat ve tüzük icaplarına göre imâra uygun bir arsa halinde bulunduğu sırada yapılacak kıymet takdirine göre tesbit edilecek kıymetten ibaret bulunacaktır.

Şu kadar ki, diğer binalara nazaran sırf kötü tanzim edilmiş veya münhasıran sokakların darlığı veya fena tanzimi dolayısıyla o bölge sâkinlerinin sıhhatine muzır veya tehlikeli bulunmuş olduğu mülâhazasıyla bu tâlî bend yıktırma sahasına usulü dairesinde dahil bulunan bir ev veya sair bir bina arsa hakkında câri değildir, meğer ki, o bina ikametgâh olarak

veya bu maksatlar veyahutta kısmen böyle bir maksatla ve kısmen de başka bir maksatla inşa edilmiş ve bu binanın bir kısmı (ikametden gayri maksatla kullanılmakta olmayan kısmı) bakımsızlık veya sıhî noksanlar dolayısıyla insan ikametine elverişsiz bulunmuş olsun.

(3) Mahallî birotoritenin bu kanunun 36 ncı maddesine göre satın almaya yetkili kılınacağı insan ikametine elverişsiz olan ve makûl masrafla bu hale getirilemeyecek bulunan ev için ödenecek olan ivaz arazi sanki yıktırılacak saha içinde imiş gibi takdir olunur.

(4) Bu maddenin 2 ve 3 numaralı tâli bendlerindeki hükümlerin dışında kalan arazi hakkında bu kanunun 4 numaralı ekindeki hükümler uygulanır.

YABANCI MEVZUAT

Madde 42 — İyi muhafaza edilen evler için yapılacak ödemeler:

(1) İnsanın ikametine elverişsiz olduğundan dolayı bu kanunun bu bölümüne göre zorla satın alma veya yıktırma emrine (her iki halde de emrin 1934 yılının Kasım ayının yirminci gününde veya daha sonra verilmiş olması şartıyla) tâbi tutulan bir ev hakkında Sağlık Bakanlığından bir memura yaptıracağı tetkikattan sonra, sıhî kusurlarına rağmen evin iyi bakıldığına Bakan kanaat getirecek olursa, mahallî otoritece ev için bu maddeye göre bir tediyede bulunulmasına müteallik emirler verebilir.

(2) Bu maddeye göre yapılacak bir ödeme aşağıda belirtilen iki meblâğdan birine eşit olacaktır:

(a) Ya emrin verildiği tarihten evvelki beş sene zarfında evin muhafaza ve bakımı için sarf edilip mahallî otoritenin tetkik ve kanaatine sunulan ve evin tahminî kıymetinin 1-4 üne yükselen topyekûn masrafların bâliğine,

(b) Veyahutta, tahminî kıymetin 1,5 misline veya o tarihte ev mâliki tarafından işgal edilmiş ve aynı zamanda o tarihten evvelki üç sene zarfında mülk sahibince veya bunun ailesi fertlerinden biri tarafından işgal edilegelmişse tahminî kıymetin üç misline varan meblâğa ve bu iki fıkradaki meblâğlardan da ziyade olanına eşit olacaktır.

Şu kadar ki bu maddeye göre ödenecek olan bedel, evin tam kıymeti ile (yani, insan sağlığına elverişsiz olmadığı halde ev zorla satın alınmış olsaydı ivaz olarak ödenecek bulunan meblâğ ile) arsa kıymeti (yani evin insan sağlığına elverişsiz bulunmasından ötürü zorla satın alınmış olması veya bu sebepten ötürü haliyle satın alınmış bulunması dolayısıyla ivaz olarak ödenecek bulunan meblâğ) arasındaki farktan hiçbir suretle fazla olmayacak ve böyle bir kıymete ait herhangi bir münazaada anlaşmaya yanlamadığı takdirde anlaşmazlık böyle satın almadan zuhur eden münzaalı bir ivaz meselesi gibi hallolunur.

(3) Bu maddeye göre bedel:

(a) Ev şayet mâlikî tarafından işgal edilmekte ise evin mâlikine

(b) Ev şayet bu suretle işgal edilmemişse, herhangi bir kanun hükmüne, mukavele veya anlaşmaya göre evi muhafaza ve tamirle vecibeli bulunan şahsa ve şayet böyle bir vecibe ile bağlı müteaddit şahıslar varsa mahallî otoritenin ahval ve şeraite göre âdil bulacağı nisbette bu kimselere ödenecektir.

Ancak, evin iyi muhafaza edilmiş olmasını kendi maddî çalışmasına veya kendisinin yaptığı masraflara dayandığına diğer herhangi bir şahıs mahallî otoriteyi ikna edebilirse, mahallî otorite ahval ve şeraite

KAMULAŞTIRMAYA DAİR 1919 TARİHLİ HÜKÜMLER

göre âdil bulduğu takdirde bedeli tamamen veya kısmen bu şahsa ödeyebilir,

(4) Bu maddedeki “Tahmini Kıymet”in mânâsı, emrin verildiği tarihte câri bulunan kıymetlendirme listesinde evin o tarihteki tahmini kıymeti olarak belirtilen kıymet veya senelik safi iradın tahmini kıymetten farklı olduğu ahvalde senelik safi irat demektir.

Madde 44 — Yerinden kaldırılan bazı şahıslara mahallî otoritenin muhasesat ödeme yetkisi: (x)

(1) Yıkırma emrine tâbi tutulan veya mahallî otoriteye ya bu kanunun bu bölümünde açılacak veya ıslâh olunacak sahalarda hakkında belirtilen hükümlere uyularak veya hatta insan ikametini elverişsiz olduğu ve makûl masraflarla elverişli hale getirilemediği için satın alınmış bulunan bir evden veya sair bir binadan kaldırılan herhangi bir şahsa bu şahsın nakilden dolayı yapacağı masraflar karşılığında uygun bulacakları makûl bir ödeneği tediye edebilir ve böyle bir evin veya muayyen bir binanın içinde herhangi bir ticaret veya san’at ile eden herhangi bir kimse de bu şahsın evi veya binayı terketmesi neticesinde ticaret veya san’atının sekteye uğramasından dolayı mahallî otoritenin kanaatine şahsın maruz kalacağı umulan zarar karşılığında mahallî otoriteye uygun görülecek makûl bir ödeneği de böyle bir şahsa tediye edebilir ve bu zararın takdirinde, o şahsın işgal ettiği binaların kendi ticaret veya san’atına elverişli hale gelmeleri için ne kadar zamana ihtiyaç bulunduğu da nazara alınacaktır.

(2) Yıkılma veya ıslâh sahalарına, müteallik olarak bu kanunun bu bölümündeki hükümlere göre mahallî bir otoriteye harekete geçirilmiş olmasından ötürü o mahallin nüfusu maddeten azaldığı takdirde bu mahalde perakendecilik yapan herhangi bir şahsa mahallî otoriteye uygun görülecek makûl bir ödenek de mahallî otoritenin kanaatine şahsın maruz kaldığı

düşünülen güçlüklerden ileri gelen herhangi bir zarar karşısında kendisine ödenebilir. Fakat böyle bir zararın takdirinde mahallin müstakbel inkişafı da mahallî otoritece nazara alınacaktır.

Madde 46 — III üncü bölüme göre satın alınan arazi üzerindeki mürur, irtifak vesaire gibi hakların kaldırılması:

(1) Bu kanunun bu bölümüne göre, kendisince satın alınan herhangi bir arazi üzerindeki mürura müteallik kamu hakkını mahallî bir otorite ilgili bakanın tasvibine sunulan bir emirle kaldırtabilir. Ancak bu

Bu hüküm 1919 tarihli kanunun 2 nci maddesinin 1 numaralı bendine istisna teşkil ediyor. Bakınız sahife. 12

YABANCI MEVZUAT

maddeye göre hazırlanacak olan emir evvelce belirtilen şekilde yayınlanır. Yayın tarihinden itibaren altı hafta zarfında Bakana herhangi bir itiraz vâki olduğu takdirde itiraz konusu hakkında mahallî bir genel soruşturma yaptırmadıkça Bakan emri tasvip edemez.

(2) Mürura müteallik bir kamu hakkıyla takyit edilmiş bulunan araziye bu kanunun bu bölümüne göre satın almaya mahallî bir otorite karar verdiği ahvalde, mübayaadan önce, yukarıki tâli bende göre bir emir çıkartarak, arazi üzerindeki binaların boşaltıldığı veya bu tarihten sonraya müteallik olarak emirde tasrih olunan mühletin hitama erdiği veyahut da emri tasvip sırasında Bakanın belirtmiş olduğu tarihten itibaren hüküm ifade etmek üzere bu hakkı iptal edici bir emri mahallî otoritenin hazırlaması ve Bakanın tavsip etmesi kanuna uygun olur.

(3) Bu kanunun bu bölümüne göre mahallî bir otoritece satın alınan araziye ait mübayaa işinin tamamlanması üzerine, bilumum özel mürur haklarıyla bu arazinin üzerine, yüzüne veya altına her hangi bir âlet veya teşhizat konulmasına, yerleştirilmesine veya mevcutlarının muhafaza ve devam ettirilmesine ait bütün haklar ve bu araziye müteallik her türlü irtifak hakkı iptal olunacak ve bu gibi âlet ve teşhizat mahallî otoriteye kalacaktır. Bu suretle iptal olunan her hangi bir haktan veya mahallî otoriteye bırakılan her hangi bir âlet ve teşhizattan zarara düşer olan herhangi bir şahıs, 1919 tarihli arazinin iktisabına (ve İvazın Takdirine) müteallik kanuna uygun olarak tesbit olunan ve mahallî otoritece ödenen bir ivaza müstehak olur.

Şu kadar ki, her hangi bir âlet veya teşhizatın konulması, yerleştirilmesi veya mevcutlarının muhafaza ve devam ettirilmesi hususunda kamu hizmeti müteahhitlerine tanınmış olan her hangi bir hakka veya kamu hizmetlerine ait bulunan alât ve teşhizata bu tâli bend şâmil olduğu gibi böyle bir hakkın veya alât ve teşhizatın taallûk ettiği kimse ile mahallî otorite arasında yapılan her

hangi bir anlaşmaya tâbi bulunan diğer hususlar hakkında da, ancak anlaşma hükümleri dahilinde şâmilidir.

Madde 73 — Mahallî otoritenin barınak temini maksadıyla arazi iktisap edebilme yetkisi:

Bu kanunun bu bölümüne göre mahallî bir otorite aşağıdaki hususlarda yetki sahibidir:

(a) Amele sınıfları için yapılacak evlere arsa yeri sağlanması maksadıyla her hangi bir araziyi bunun üzerinde bulunan her türlü bina ve evlerle birlikte almak,

(b) Amele sınıfları için elverişli olan her türlü bina ve evleri ve bunların işgal ettiği arazi ile birlikte bu gibi bina ve evlere veyahut da bu gibi araziye mütealîk aynî hakları iktisap etmek,

KAMULAŞTIRMAYA DAİR 1919 TARİHLİ HÜKÜMLER

(c) Araziyi aşağıdaki maksatlar için almak:

1) Amele sınıfları için, mahallî otoritece yaptırılmayacak olan evlerin hususî şahıslar tarafından yaptırılmasını sağlamak maksadıyla ve bu kanunla tanınan yetkiler dahilinde, arazinin icara verilmesi veya satılması;

2) Amele sınıfına dahil kimselerle sair şahıslar veya bunların rahatlığı için ev ve bahçeler, fabrikalar, dükkanlar, ibadet yerleri, eğlence ve istirahat yerleri vesair bina ve tesisler sağlanmasını ve bunların bakım ve islâhını ihtiva edecek surette arazinin bir inşaat sahası olarak inkişafına taallûk eden veya mahallî otoritenin kanaatine bu inkişaf için lüzumlu ve zarurî görülen hususların tahakkukunu gözönünde bulundurarak iktisap olunan arazinin veya bunun her hangi bir parçasının, bu kanunla tanınan yetkiler dahilinde, icara verilmesi veya satılması.

Madde 74 — Arazinin barınak temini için nasıl iktisap olunacağı:

1) Bu kanunun bu bölümündeki maksatlar dolayısıyla arazi, mahallî bir otoritece anlaşma yolu ile iktisap olunabileceği gibi, mahallî otoritece hazırlanıp Bakanca sunulan ve bu kanuna bağlı 1 numaralı ek hükümlerine göre Bakanca tasdik olunan bir zorla satın alma emrine dayanılarak da bu maksatlar için araziye zorla satın almaya mahallî otorite yetkili kılınabilir.

2) Mahallî bir otorite, Bakanın tasvip ve direktifi ile bu kanunun bu bölümündeki maksatlar için araziye iktisap edebilir. Bu iktisabın ilk hamlede bu gibi maksatlara uygun olup olmadığına bakılmaz.

Şu kadar ki, Bakanca tasdik olunan zorla satın alma emrinin tasdik tarihinden itibaren 10 yıl içinde bu gibi maksatların gerçekleştirilmesine Bakan kanaat getirmiş olacaktır. Aksi takdirde mahallî bir otorite bu gibi maksatlar

için araziyi zorla satın almaya yetkili kılınmayacaktır.

3) Arazinin mahallî bir otoritece bu maddeye göre zorla satın alındığı ahvalde, bunun için ödenecek olan ivaz, bu kanunun 4 numaralı ekinde belirtilen hükümlere tâbi olmak suretiyle 1919 tarihli Arazi İktisabına ve (İvazın Takdirine) müteallik Kanuna göre tesbit olunur.

4) Bu maddeye göre verilen zorla satın alma emrinin meriyeti ve yürürlük tarihi hakkında bu kanuna bağlı iki numaralı ek hükümleri uygulanır.

Madde 75 — Arazinin V inci bölümdeki maksatlar için zorla iktisabına taallûk eden akitler: Her hangi bir mahallî otoritenin mülkü olan veya kamu hizmeti müteahhitlerince, taahhütlerinden dolayı iktisap edilmiş olup da bunların mülkiyetine girmiş bulunan veyahut da zorla satın alma emrinin çıkarıldığı tarihte her hangi bir parkın, bahçenin veya oyun

YABANCI MEVZUAT

ve eğlence sahasının parçası olan veya herhangi bir evin güzelliği veya faydalanması için zaruri bulunan her hangi bir arazinin bu kanunun bu bölümündeki maksatlar için zorla satın alınmasına bu kanunun hiç bir hükmü yetki veremez.

Madde 79 — Barınak inşası için iktisap ve bu maksada tahsis olunan arazinin çeşitli surette kullanılmasına dair yetkiler:

1) Bu kanunun bu bölümündeki maksatlarla mahallî bir otorite arazi iktisap veya bu araziyi bu gibi maksatlara tahsis ettiğinde bu kanunla mahallî otoriteye tanınan diğer yetkilere halel gelmemek üzere, mahallî otorite aşağıdaki tasarruflarda bulunabilir:

(a) Arazi üzerinde umumî yol ve caddeler açıp meydanlar vücuda getirmek,

(b) Mahallî otoritece tesbit olunan plânlara göre amele sınıfına elverişli lüzumu kadar ev yapabilecek olan ve icabı halinde arazi üzerinde umumî yol ve caddeler açıp meydanlar vücuda getirebilecek kudrette bulunan ve yahut da amele sınıfına dahil kimselerle şahıslar veya bunun rahatlığı için ev ve bahçeler, fabrikalar, dükkânlar, ibadet yerleri, eğlence ve istirahat yerleri vesair bina ve tesisler sağlanması ve tunların bakım ve ıslâhını ihtiva edecek surette arazinin bir inşaat sahası olarak inkişafına taallûk eden veya mahallî otoritenin kanaatine bu inkişaf için lüzumlu ve zaruri görülen hususlarda arazi kullanabilecek olan her hangi bir şahsa, arazi tamamını veya bir kısmını, Bakanın muvafakatıyla icarlamak veya satmak,

c) Bakanın muvafakatıyla arazinin tamamını veya bir kısmını satmak veya bu maksatlara daha elverişli olan başka arazi ile bedel farkı verip

almaksızın veya fark verip almak suretiyle değiştirmek,

d) Arazi üzerinde bulunan veya mahallî otoritece inşa edilmiş olan evleri amele sınıfına ayrılan evlerin bakım kaydıyla veya mukavele ile tesbit olunacak sair şartlara göre ve Bakanın muvafakatıyla satmak ve mahallî otorite satış bedelini taksitle almayı uygun bulduğu takdirde bunu ipoteye bağlamak...

Madde 142 — Mahallî g z lliklerin vesairenin himayesi:

1) Ev teminine müteallik tekliflerin hazırlanmasında veya bu kanuna göre her hangi bir faaliyete girişme sırasında mahallî bir otorite, manzaranın veya kırların güzelliğini veya mahallin başka g z lliklerim mimar , tarihî ve estetik alâkayı çeken evlerin muhafazasını g z n de bulunduracak ve bu hususta Bakanca verilen talimat varsa buna uyacaktır.

2) Eski bir  bidenin veya arkeolojik bakımdan önemli her hangi bir

KAMULAşTIRMAYA DA R 1919 TARİHL  HÜKÜMLER

şeyin bulunduğu yerin bu kanundaki maksatlar için iktisabına bu kanunun bi  bir hükmü yetki veremez.

Madde 143 — Açıklık saha (Open Spaces) ve orta malı (Commons) olan yerlere müteallik hükümler:

1) Bir orta malının, açıklık sahanın veya müşterek bir yerin parçasını teşkil eden her hangi bir arazinin iktisabına veya başka bir maksada tahsisine bu kanun gereğince yetki veren bir emir iktisap ve tahsise matuf kaldıkça ancak parlâmentonun tasdikinden geçmek suretiyle hüküm ifade eder. Meğer ki, bu gibi arazi karşılığında, v s'at itibariyle ayni büyüklükte olan başka arazi verilmiş ve alınacak arazinin herhangi bir şahsa sağladığı faydaları verilecek arazinin de sağladığı ziraat ve balıkçılık endüstrisi Bakan ile iştişareden sonra Bakan tarafından tasdik edilir.

(2) Böyle bir tasdike ait herhangi bir vesika verilmeden evvel, tasavvur olunan mübadeleyi Bakan ilân edecek ve bununla ilgili bütün şahışların bu hususta teklif ve itirazda bulunmalarına fırsat vererek icap ederse mübadele hususunda mahallî bir soruştırma açacaktır.

(3) Böyle bir mübadeleye yetki veren bir emir ortaklık hakkına veya müşterek hisseye sahip bulunan şahışlara verilecek araziyi aynı hukuki durumda intikal ettirir ve alınan m lk  de bu gibi mükellefiyetlerden  z de kılar...

Madde 145 — İktisap olunan araziye giriş hakkı:

(1) Bu kanunun III üncü veya V inci bölümüne göre hazırlanıp tasdik edilen bir emirle mahallî bir otoritenin zorla satın almaya yetkili kılındığı ahvalde, tebliği gereken ihbarnamenin şevkinden ve aşağıda belirtilen ihbarnamenin malsahibine ve ş ğile yollanmasından sonra, herhangi bir anda, mahallî otorite

araziye veya bunun tebligatta belirtilen herhangi bir parçasına önceden muvafakat almaya veya 1845 tarihli Arazi Kanunlarının Birleştirilmesi Hakkındaki Kanunun 84 ilâ 90 ıncı maddelerine uymaya mecbur olmaksızın girer ve tasarruf eder. Bununla beraber, arazinin tasarruf altına alınmasından dolayı ödenecek olan ivaz ile hükmolunan ivazın faizi, sözü edilen maddelere göre ödenecek olan miktarda tediye olunmak lâzımdır.

(2) Bu kanunun açılacak veya ıslâh olunacak sahalara müteallik III üncü bölümündeki hükümlerinin icaplarını ifa maksadiyle mahallî bir otoritenin arazi satın almaya muvafakat ettiği veya bu maksatlardan her hangi birine arazi tahsisini kararlaştırdığı veyahutta bu kanunun III üncü bölümünün yeniden imâra müteallik hükümlerine göre mutasarrıf kimsenini bir yıla münhasır veya seneden seneye yenilenen ve daha uzun süreye şâmil olmayan bir hakla takyit edilen arazisini satın almaya razı

YABANCI MEVZUAT

olduğu ahvalde, muvafakatının izharından veya tahsisin Bakanca onanmasından sonra mahallî otorite herhangi bir zamanda bu suretle mutasarrıf bulunan şahsa aşağıda belirtilen ihbarnameyi yollamak suretiyle araziye veya bunun bu tebligatta sözü edilen herhangi bir parçasına, önceden muvafakat almaya lüzum olmaksızın, girer ve tasarruf eder, bununla beraber, mahallî otorite araziye zorla satın aldığı ve bu husustaki yetkilerine dayanarak, mutasarrıfın arazideki aynî hakkının hitamına ait müddetin hulûlünden evvel kendisini araziye terke dâvet ettiği ahvalde ödenmesi gereken ivaza ve buna ait faize eşit bir bedeli mahallî otoritenin bu suretle mutasarrıf bulunan şahsa ödemesi lâzım gelirse de 1845 tarihli Arazi Kanunlarının Birleştirilmesi Hakkındaki Kanunun 84 ilâ 90 ıncı maddelerine uymak zarureti yoktur.

(3) Bu maddenin yukarıdaki hükümlerine göre yollanacak ihbarnamenin süresi:

(a) Bu kanunun III üncü bölümündeki maksatlar için arazi alındığı veya tahsis olunduğu ahvalde 28 günden az olamaz.

(b) Bu kanunun V inci bölümündeki maksatlar için arazi alındığı veya tahsis olunduğu ahvalde 14 günden az olamaz.

Madde 146 — Mubayaa bedelinin veya ivazın bir mahallî otoriteden diğerine ödenmesi:

(1) Herhangi bir mahallî otoriteye ait her türlü arazi aynı hak ve alâka

karşılığı olarak diğer bir mahallî bir otoritece münhasıran bu madde dolayısıyla Arazi Kanunlarında belirtilmiş olan şekil dahilinde mahkemeye ödenmesi gereken her türlü mübayaa bedeli veya ivaz Bakan razı olursa, mahkemeye ödenecek yerde Bakanın tensibi gereğince tevdi veya tediye olunabilir.

(2) Bu maddeye göre Bakanca verilen herhangi bir karar nihaî ve kâfi olur.

Madde 147 — 1845 tarihli Arazi Kanununun 133 üncü maddesinden muaflık:

1845 tarihli Arazi Kanununun (1925) tarihli Kıymet Takdiri ve Vergi Tarhı Hakkındaki Kanunun “Rating and Valuation Act, 1925” 2 nci maddesiyle muaddel ve arazi vergisiyle genel vergilerdeki noksanlığı tamamlayan taahhütlere müteallik bulunan) 133 üncü maddesi, mahallî bir otoritece bu kanuna göre iktisap ve tasarruf olunan arazi hakkında uygulanmayacaktır.

KAMULAŞTIRMAYA DAİR 1919 TARİHLİ HÜKÜMLER

TASARRUF, İŞGAL VESAİRE GİBİ HAKLARIN İKTİSABI

Madde 155 — Yıkma veya seyrekleşme emrine tâbi binalara ait tasarrufun iktisabı :

(1) Bir yıkma ve seyrekleştirme emrinin câri olduğu ahvalde, emrin taallûk ettiği herhangi bir binanın veya bina akşamının şâgiline mahallî otoritece bir ihbarname tebliğ olunarak emrin mahiyet ve şumûlû ile bu emre göre binanın hangi tarihte boşaltılması gerektiği belirtilir ve ihbarın tebliğinden itibaren 28 gün içinde veya belirtilen tarihten önce ve bu iki tarihten hangisi daha sonra vukubulacaksa o tarihte şâgilin binayı terketmesi istenir. İhbardaki boşaltmaya müteallik müddetin hulûlünden sonra herhangi bir zamanda binayı veya bunun bir kısmını herhangi bir şahıs işgalinde bulunduracak olursa mahallî otorite veya binanın herhangi bir sahibi kısa muhakeme usulü hükümleri dairesinde mahkemeye şikâyetle bulunabilir. Bunun üzerine mahkeme, 1838 tarihli Küçükevler İktisabı (Small Tenements Recovery Act, 1838) Kanununa bağlı ekte belirtilmiş olan şekle göre veya aynı hükümde bulunan diğer bir şekil dahilinde vereceği bir kararla, iki haftadan aşağı ve dört haftadan yukarı olmayan ve mahkemece takdir edilen bir mühlet içinde binanın veya bunun muayyen kısmının boşaltılmasına emir verir.

(2) Herhangi bir bina veya bunun bir kısmına ait tasarrufun iktisabı için mahallî otoritece bu kanuna göre yapılacak her türlü masraflar o binanın

sahibinden veya müşterek mâliklerin herhangi birinden kısa muhakeme usulüne göre ve akitlerden doğan bir borç gibi mahallî otoritece hükmen tahsil olunur.

(3) Herhangi bir binaya ait yıkma veya seyrekleştirme emrinin meriyetinden haberi olup da bu emirde o binanın boşaltılması hakkında belirtilen tarihten sonra bu binayı veya bunun herhangi bir parçasını işgal eden veya bu tarihten sonra başkasının o yeri işgaline müsaade eden kimse kısa muhakeme usulüyle 20 sterlini geçmeyen bir para cezasına mahkûm edilir ve hüküm tarihinden itibaren devam eden her işgal günü veya gün kesri için munzam olarak 5 sterlin para cezasına çarptırılır.

Madde 157 — Tetkik vesaire gibi maksatlarla içeriye girme hakkı:

Mahallî otoritenin veya Bakanın yazılı bir tezkeresiyle, muayyen maksat veya maksatlar için giriş hakkı tanınan herhangi bir kimse şâgile ve mülk sahibi belli ise mâlike 24 saatlik bir mühlet vererek münasip olan herhangi bir anda maksadını bildirdikten sonra herhangi bir ev, bina ve yapıya:

YABANCI MEVZUAT

(a) Mahallî otoritenin bu kanuna göre zorla satın almaya yetkili kılındığı ev, bina ve yapıları görmek ve kıymetlerini takdir etmek maksadiyle,

(b) Yıkılma, kapatılma veya seyrekleştirme emrine tâbi tutulan veya kamu hizmetlerinin ifası için ihbarname tebliğ olunan bir eve bakmak ve gözden geçirip incelemek maksadiyle,

(c) Ev, bina ve yapılar hakkında bu kanunla tanınan yetkilerden herhangi birinin uygulanıp uygulanmayacağını kestirmek üzere, mahallî otorite veya Bakan binayı gözden geçirmeye lüzum gördüğü ahvalde bu maksatla,

(d) Bu kanunun IV üncü bölümündeki gaye ve hedefler dolayısıyla evde kaç kişinin uyumasına müsaade edileceğini tesbit etmek üzere odaların hacminin ölçülmesi maksadiyle girebilir.

Madde 158 — Kanunun yürürlüğüne engel olunduğunda verilecek ceza:

Herhangi bir kimse sağlık memuruna veya mahallî otoritenin veya Bakanın herhangi bir memuruna veyahutta bu kanunla kendisine tevdi olunan vazifeyi yapmak üzere bu kanun hükümlerine göre evlere, binalara ve yapılara girmeye yetkili kılınmış olan herhangi bir kimseye mümanaat ettiği takdirde kısa muhakeme usulüne göre 20 sterlini geçmeyen bir para cezasına mahkûm edilir.

İHBARNAME, EMİRNAME VESAİRE

Madde 164 — Emirname, ihbarname vesairenin tasdiki:

(1) Mahallî bir otoritece bu kanuna göre hazırlanan yazılı bir emir mahallî otoritenin mührünü ve yetkili memurun veya bunun kanuni vekilinin imzasını hâvi bulunacaktır.

(2) Bu kanuna göre mahallî otoritece tanzim olunan herhangi bir ihbarname, talepname veya diğer yazılı bir vesika yetkili memur veya bunun kanuni vekili tarafından imzalanır.

Madde 165 — Vesikaların tasdiki:

Bu kanundaki gaye ve hedeflerden herhangi biri dolayısıyla mahallî otorite namına verilen ve mahallî otoritenin yetkili memurunun imzasını taşıyan herhangi bir vesikanın aksi sabit olmadıkça, herhangi bir delil ve munzam soruşturmaya hacet olmaksızın mahallî otoritenin bir bünyesi olarak kabul ve telâkki olunur.

Madde 166 — İhbarname vesairenin mahallî otoritelere tebliği:

Herhangi bir ihbarname, celpname, dâvetname veya hukuki bir vesika ile bu kanundaki gaye ve hedefler dolayısıyla mahallî bir otoriteye

KAMULAŞTIRMAYA DAİR 1919 TARİHLİ HÜKÜMLER

tebliği gereken sair vesikalar yetkili memura yollanmak veya bunun bürosunda herhangi bir kimse çalışmakta iken büroya bırakılmak veyahutta taahhütlü bir mektupla mahallî otoriteye veya bunun yetkili memuruna posta vasıtasıyla gönderilmekle mahallî otoriteye tebliğ edilmiş olur.

Madde 167 — İhbarname vesairenin diğer şahıslara tebliği:

Yukarıki madde hükümlerine tâbi olmak şartıyla herhangi bir ihbar, emirname veya bu kanuna göre tebliği gereken herhangi bir vesika aşağıdaki yollardan biri ile tebliğ olunur:

(a) Tebligat yapılacak şahsa göndermekle.

(b) Bu şahsın mutaden yerleşmiş olduğu veya en son bulunduğu vere bırakılmakla,

(c) Bu şahsın en son bulunduğu yer adresine yazılan ve posta bedeli önceden ödenmiş taahhütlü bir mektupla göndererek,

(d) Tebligat yapılacak olan bir şirket veya tüzelkişilik ise, şirket veya kurulun müseccel ticaret merkezindeki idarehanenin kâtip veya memuruna yollamak veya bunun adresine posta bedeli önceden ödenmiş taahhütlü bir mektupla göndermek suretiyle,

(e) Tebligat yapılacak olan her hangi bir arazinin, mâlik, kiracı veya şâgilinin adı veya adresi makul araştırmalar sonunda tesbit edilemezse,

yapılacak tebligat, binaların (mahiyet ve evsafı belirtilerek) "mâlik" "kiracı" veya "şâgil"i târif olunmak suretiyle bu şahsa hitaben binalarda bulunan her hangi bir kimseye yollanmak ve şayet binalarda hiç kimse yoksa binaların görünür bir yerine tebligatın aslı veya suretini yapıştırmakla.

Madde 168 — (Mâlikin, şâgilin ipotek gibi bir hak sahibinin gayrimenkuldeki alâkasının mahallî otoritece tahkik edilebileceği hakkındadır.

I NUMARALI EK CEBRÎ MÜBAYAA EMİRLERİ GENEL OLARAK

(1) Cebri mübayaa emri derpiş olunan şekle uygun bulunacak ve taallûk ettiği araziyi harita üzerinde belirterek aşağıdaki hususlarda değişikliğe veya lüzumlu ayarlamalara tâbi bulunacaktır:

(a) Arazi hükümlerine müteallik kanunlar (Ancak 1845 tarihli Arazi Hükümlerinin Birleştirilmesi Hakkındaki Kanunun 127 ilâ. 132 nci maddeleri müstesnadır. Yani bu maddeler cebri mübayaa emrinin tanzimine müessir olmayacaklardır.)

YABANCI MEVZUAT

(b) 1919 tarihli, Arazinin İktisabı Ve (İvazın Takdiri) Kanunu

(c) 1845 tarihli Demiryolları Hükümlerinin Birleştirilmesi Hakkındaki Kanunun 77 nci maddesiyle 78 ilâ. 85 inci maddelerin, 1923 tarihli Madenler Kanununun 15 inci maddesiyle değiştirilmiş olmayan asıl hükümleri.

(2) Arazi hükümlerine müteallik kanunların ve 1919 tarihli Arazi İktisabı ve (İvazın Takdiri) Kanununun tâbi bulunduğu değişiklikler aşağıdaki sıra dahilinde tevhid olunacaktır:

(a) İvazın takdiri, özel hadise hakkında bu kanunun ve cebri mübayaa dolayısıyla kabili tatbik olan ivazın takdirine müteallik hükümleri gereğince yapılacaktır.

(b) Bu ek hükümlerine göre ilân olunan emrin tebliği tarihinden sonra inşa olunan herhangi bir binayı veya meydana konulan herhangi bir değişiklik ve ıslâhatı veyahutta arazi üzerinde vücade getirilen herhangi bir hak ve alâkayı hakem, şikâyet olunan binanın inşası veya değişiklik ve ıslâhatın yapılması veyahutta hak ve alâkanın vücade getirilişi için makûl bir sebep bulunmadığına ve bu işlerin sırf ivaza nail olmak veya ivazını arttırmak maksadına dayandığına kanaat getirecek olursa nazara almayacaktır.

(c) Emrin taallûk ettiği yer vakıf araziden veya kilise intifama tâbi sair araziden ise, bu arazinin satın alınması için kararlaşılan veya hükmolunan veyahutta araziye müessir olan zararlı bir fiilden dolayı mâlikin duçar olacağı zarar ve ziyanı tâviz yolunda ödenmesi gereken meblâğlar arazi hükümlerine müteallik kanunlarda belirtildiği veçhile ödenmeyip kilise emvâline müteallik kanunlardaki hükümler gereğince intifaa dahil arazinin satışı karşılığında kiliseler meclisince tevzi olunmak üzere bu meclise ödenecektir.

(d) Mahallî otoritece tebliği gereken ihbarnameler 1845 tarihli Arazi Hükümlerini Birleştirme Kanununun 19 uncu maddesindeki hükümler nazara alınmaksızın bu kanun icabından olan veya bu kanuna göre tebliği gereken ihbarnamelere müteallik olarak bu kanunun 167 nci maddesinde belirtilen usûl dahilinde tebliğ olunabilir.

(3) Mahallî otorite emrine Bakana sunmadan önce:

(a) Bölgesi dahilinde satılan bir veya bir kaç gazetede, şekli önceden belirtilen bir ihbarnamayı yayınlayarak böyle bir emrin tanzim olunduğu hususunu belirtir ve bu emre dahil araziye açıklayarak bu emirle haritanın birer suretinin münasip herhangi bir zamanda nerede görülebileceğini ilân edecektir,

KAMULAŞTIRMAYA DAİR 1919 TARİHLİ HÜKÜMLER

(b) Emrin taallûk ettiği herhangi bir arazinin mâlik, müstecir ve şâgillerinden her birine (ancak bir aylık veya daha az bir müddet için şâgil olanlar müstesna) şekli önceden belirtilen bir ihbarnamayı tebliğ edecek ve bunda emrin mahiyet ve şumûlünü belirterek bunun tasdik için Bakana sunulmak üzere olduğunu ve buna ait itirazların ne kadar zaman içinde ve ne suretle yapılabileceğini tasrih edecektir.

(4) Bu kanunun 36 ncı maddesine göre tanzim olunan bir emrin taalluk ettiği haller müstesna olmak üzere, ihbarların tebliği gereken kimseler içinden herhangi birisi muteber bir itirazda bulunmazsa veya yapılan herhangi bir çok itirazlar geri alınmış olursa.

BELÇİKADA NÜFUS SİCİLLERİNİN TUTULUŞU

Yazan:
(Th. PİKON)
KALKANDELEN
Prof. Agrégé de l'enseignement
moyen directeur au ministér
de l'intérieur

Türkçeye Çeviren:
A. Hayrettin
Adıyaman Kaymakamı

BÖLÜM: VI nın devamı

69. Daimi işgal ordusu: Daimi işgal ordusunun subayları, ikametgâhlarından muvakkat olarak ayrılmış olanlar gibi nazarı itibara alınırlar. Ve vazifeleri mahâllerine hareketlerinden önce malik olmuş oldukları daimi ikametgâhları komünündeki sicillerine dokunulmaz.

Daimi ordunun milis askerleri, daimi ikametgâhlarından

muavakkaten ayrılmış gibi nazarı itibara alınırlar. Bu kimselerin Belçikada muhafaza edebildikleri bir çokları yoksa, kışlarının bulunduğu mahalde gelmezden önce bir ikametgâhı bulunanlar gibi muameleye tabi tutulurlar.

Daimi işgâl ordusunun kadrosuna verilmiş olanlar ile GÖNÜLLÜLER, kışlarına gelmezden önce daimi ikametgâha sahipmiş gibi nazarı itibara alınırlar.

Subay aileleri, Belçikadaki ikametgâhlarından, ORADAKİ İKAMETGÂHLARINI MUHAFAZA EDEMEMİŞ OLSALAR DAHI, muavakkaten ayrılmış olanlar gibi nazarı itibare alınırlar. Bu son durumda, subaylar ve onların aileleri, genel talimatların 11,20 ve 49. maddeleri gereğince, ana nüfus sicillinin hususi sahife numaralarında tescil olunurlar. (26 Şubat 1921 günlü daimi ordu nüfus yazımı hakkındaki bakanlık yazısı ile 15 ekim 1921 gün ve 1843/A sayılı bakanlık yazısı ve genel talimatlar; Madde: 11). İşgâl edilmiş Almanyada ikametle görevlendirilen bu askerlerin aileleri, Belçikada tescil edilmiş oldukları komünün nüfus sicillerinden silinirler. (15 ekim 1921 gün ve 1843/A sayılı bakanlık yazısı).

BELÇİKA NÜFUS SİCİLLERİNİN TUTULUŞU

Kendilerine birlik şefi tarafından aileleri ile birlikte kışla dışında ikamet etmek izni verilmiş olan denizdeki maiyet askerlerine gelince; bunlar, genel talimatların 10. maddesinin 4 numaralı paragrafı gereğince ailelerini bulundurdıkları yerde tescil edilirler. Eğer bilâhare bu askerler, işgâl ordusuna tayin edilirler ve ailelerine, Almanyada ikamet etmek müsaadesi verilirse bu takdirde onlar, aileleri ile birlikte bu yer nüfus sicillerinden silinmek zorunda kalırlar. (16 Aralık 1921 gün ve 1843 sayılı bakanlık yazısı). Kışla dışarısında kendilerine ikamet müsaadesi verilmemiş olan ast-subaylara gelince, onlar KIŞLADA tescil olunmuş olarak kalmak zorundadırlar, hatta, işgâl ordusuna tayin edilmiş olsalar bile. Bu hususi halde, 15 Ekim 1921 günlü tamim gereğince, işgâl edilmiş Almanyada ikamet edecek olan bu askerlerin aileleri - kendileri değil - ve onlar nezdinde bulunup da asker olmayanlar, nüfus sicillerinden terkin olunmak zorundadırlar. (16 Aralık 1921 gün ve 1843/A sayılı bakanlık yazısı).

70. Muavakat kaydile diğer mahallere gönderilen memurlar:

Başka bir mahalle oradaki geçici vazifelerin ifa maksadı ile muvakkat olarak gönderilmiş olan memurlar, muvakkat bir zaman için daimi ikmetgâhları merkezinden ayrılmış gibi nazarı itibara alınmak ve adı geçen ikametgâhları merkezi komünündeki kayıtlarına dokunulmamak lâzımdır Bu muvakkat ikamet için, komün idaresine bildirim yapmağa lüzum yoktur.

Bununla beraber, önce muvakkat kaydile tevcih edilmiş olan işin neticede daimi olması halinde memur, şüphesiz ikametgâh değiştirmelerine ait formalitelerden kaçınmak için muvakkat bir ayrılık dermeyan edemez. Bu halde, yeniden tevcih edilen ikametinin sabit, sürekli ve daimi karakteri kendisine tebliğ olunan memur, daimi ikametgâhının merkezinin komününde tescilini yaptırır. Bu keyfiyet zarurîdir. (28 Aralık 1901 gün ve 907-3 sayılı maliye bakanlığının yazısı).

71. Birbirinden ayrı yaşayan karı - koca: Başka bir mahalde ikamet etmek üzere karı kocalığa ait ocağı terkeden taraflardan biri gittiği yerde tescil olunur. Bu ayrılık vaziyetinde, evlilerden herbiri fiilî olarak ikamet ettikleri komünde tescil edilirler. Bununla beraber, evli kadın, kocası nezdindeki kanunî ikametgâhını muhafaza eder. (Medenî kanun, madde: 108; Genel talimatlar, madde: 7 ve 84; ve 16 kısım 1901 gün, 1372 sayılı bakanlık yazısı).

72. Aile adına malikoknayan çocuklar: Böyle bir karaktere sahip olan bir çocuğun doğum ilmühaberindeki başlığın ister mahkemelere sevk ederek tashih edilmesi yoluyla, isterse medenî kanunun 58. Maddesinde

YABANCI MEVZUAT

ki ahkâma bağlanmayarak medeni hâl memuru tarafından olsun doldurulması icap eder. Bu formalitelerin ikmali beklenirken çocuğun, ikamet ettiği komünün nüfus sicillerinde tescil edilmesi lâzımdır. Bu tescilde, ikinci sütunun bir numarası boş bırakılır ve bu keyfiyet hakkında düşünceler sütununa bir not yazmak suretile keyfiyet izah olunur. (24 Mayıs 1901 gün ve 1342 numaralı bakanlık yazısı).

73. Doğum ilmühaberi yazılmış olan tanınmamış bir çocuk:

Çocuğun, ancak doğum ilmühaberi yahut onun yerine kaim olan bir vesikaya sahip olduğu zaman annesinin adı altına tescili yapılabilir. Bu son halde, mahkemelere baş vurma zaruridir. Çocuk, nüfus sicillerine soyadlarına göre tescil olunur. Ve bu boşluğu izah edici bir kayıt, düşünceler sütununa dercedilir. Bu tescil, zaruri unsurlar temin edildikten sonra yeniden gözden geçirilir ve tamamlanır. (25 Mayıs 1903 gün ve 3 Mart 1904 gün 1406 sayılı bakanlık yazıları).

74. İki komünün arazisi üzerinde bulunan bir evde oturanlar:

İki komünün arazisi üzerinde bulunan bir evin sakinleri ikametgâhın BAŞLICA METHÂLÎ'nin bulunduğu komünün nüfus sicillerine tescil edilirler. (Genel talimatlar, madde: 4, not: 1).

Mer'iyette bulunan bir kazai içtihadı göre, başlıca giriş kapısı, bu halde, halkın mesken ve ikametgâhının yerini tayin eder. Zira o, başlıca ikametgâhın fiilî olarak harici âlâmetidir. (7 Eylül 1900 gün ve 1319 sayılı bakanlık yazısı).

Hususî ahvâlde, karışık ikametgâhlara ait hükmün bunlardan bir ikametgâha tatbikini düşünmeğe imkân yoktur. İkametgâhların ikiliğini, yahut çokluğunu (çok adette olmasını), eğer madde itibarile kabul etmek mümkündür.

75. İki komünün sınırlarında bulunan mağaza ile ev.- Halkın tescili:

Halkın ekseriyetinin ikamet ettiği katlara geçişi temin eden mağazanın kapısı, alışılmış olan şekilde müşterilerin hizmetine yarayan ikametgâhın BAŞLICA methalidir. Mes'eleyi, ticarî işletme bakımından değil, ikametgâh bakımından mülâhaza etmek gerektir.

Binaenaleyh, bir ev halkının, ikametgâhın başlıca methalinin bulunduğu yerin bağlı olduğu komünün nüfus sicillerine tescili icabeder. (12 haziran 1906 gün ve 26 Şubat 1913 gün, 1495 sayılı bakanlık yazıları).

76. İki komünün sınırı üzerinde bulunan bir bağçenin önündeki ev.- Arazisi üzerinde bulunan ikametgâhdaki halkın tescili: Bundan maksat, bir evin, umumi yola çekilmesi ve etrafı parmaklıklı bir çitle çevrili bir bağçenin önünde bulunması ve oradan bir kapının sokağa açılmış olmasıdır. Ev, tamamen bir komün arazisi üzerinde, halbuki bağçe kapısı başka bir komünün arazisi üzerinde bulunmaktadır.

BELÇİKA NÜFUS SİCİLLERİNİN TUTULUŞU

Genel talimatların 4. cü maddesinin bir numaralı paragrafı ve 7 Eylül 1900 günlü bakanlık yazısı bu duruma tatbik olunamaz. Filhakika, ikametgâhtan önce gelen bağçeye geçişi sağlayan bir çit deki tahtadan mamul kapı hiç bir zaman evin başlıca methali olarak nazarı itibara alınamaz. Diğer taraftan, bu iki komünün sınırı üzerinde bulunan şey ev değildir. Fakat bağçe evin bir FERÎ'ni teşkil etmektedir. Yalnız bir komünün arazisi üzerinde oturan ve buraya yerleşmiş olan halkın bu sonucu komünün nüfus sicillerinde tescil edilmeleri mecburidir. (9 Şubat 1910 gün ve 1583 sayılı bakanlık yazısı).

Bu hukuk içtihadı, Liège istinaf mahkemesinin 8 Mart 1886 günlü arréine uymaktadır. Bu arret'in bildirdiğine göre, herne kadar bir şahsın meskeninin methâlî, başka bir komünde bulunmakta ise de o kimse, ikametgâh olarak evinin bulunduğu komünde oturuyor kabul edilmektedir.

Genel olarak bu arret şöyle demektedir: “Mesken, ikametgâhı icap

ettirmektedir. Ve bu bir vatandaşın meskenini malikhanesinin kapısı ile, yani ikametgâhın dışındaki bir şeyle tesbite çalışmak akli selime uygun olamaz” (Scheyven et Holvoet; Recueil de droit électoral, cilt: VI, sahife: 128).

Aynı prensip, ikametgâh mevzuunda da tatbik edilebilir.

77. Tahribe uğramış mıntıkalarından gelenlerin tescili: Harp hadiseleri veya diğer sebeplerle ikametgâhlarının tahrip olması üzerine malik olmuş oldukları ikametgâhları komününü terketmek zorunda kalmış ve ikamet etmekte oldukları komünde henüz bir ikametgâha sahip olamamamış kimselerin, ikametgâhları komününden muvakkat olarak ayrılmış olanlar gibi nazarı itibara alınmaları icap eder. (Genel Talimatlar, madde, 8, parağraf: 10), Şahıs’arın halihazır ikametgâhlarında, bilhassa bir mesken - ev, bir han, bir aile pansiyonu yahut mültecilerin halen tedavi maksadile hastahanelerde bulunmaları hallerinde olduğu gibi. Bu halde onların, muhafaza ettikleri daimi ikametgâhlarının bulunduğu yerdeki kayıtlarına dokunulmaz. İkametgâhlarının tahribi halinde, bu kimselerin tescili için nüfus ana sicillinde hususi sahife numaraları ayrılır. (1 Aralık 1920 gün ve 1878 sayılı bakanlık yazısı).

Memleketlerini terkedenlerden, hazırlanan muvakkat sığınaklar yahut barakalara yerleştirilmiş kimselerin, komündeki ikametlerinin zaruri olarak daimi bir karakter taşımadığını ve işgâl edilmiş yapıların muvakkat karakterini daima gözönünde bulundurmak icap eder. (17 Ekim 1920 günlü Bakanlık yazısı - nüfus yazımı hakkında).

Tahrip edilmiş komünlerden gelen kimseler, hiçbir suretle geldikleri mıntikalara tekrar dönmeği arzu etmediklerini ve halen oturmakta ol-

YABANCI MEVZUAT

dukları daimi ikametgâtdarında kalmak hususundaki arzularını izhar ettikleri takdirde, onların, bulundukları bu son yerdeki nüfus sicillerinde, tescil edilmeleri mecburidir. Nüfus sicillerinin kurtulmuş olması halinde, yeni komün idaresi önceki ikametgâh idaresine, bu kimselerin nüfus sicillerine tescil edildiklerini ihbar edecektir. Terkini müteakip önceki komün idaresi de 3 numaralı ihbarname vasıtasile bahsi geçen kimselerin nüfus sicillerinden terkin edildiklerini bildirecektir.

Nüfus sicillerinin tahribe uğramış olmaları halinde, (1) halen bulundukları yerdeki yeni ikametgâhlarını terketmemek hususundaki isteklerini bildirenler; önceki komün idaresince 2 ve 4 no. lu sertifikaların ve ihbarnamelerin gönderilmesinin imkânsızlığı sebebiyle RESMEN TESCİL edilirler. (3 Mayıs 1919 gün 1795 sayılı bakanlık yazısı - 21 Mayıs 1919 günlü Belçika monitörü).

78. Yabancı memleketlerde doğan Belçikalılar: Yabancı memleketlerde doğupta sonradan yerleşmek üzere Belçikaya gelen Blçikalılar, ikamet etmek

istedikleri komünde hüviyetlerini tesbit edebilmek için gerekli bütün sicillerin bütün vesikalarına kayıt olacaklardır. (Genel Talimatlar, Madde: 34).

Eğer bu kimseler eskiden Belçikada oturmuş iseler bu takdirde, son daimi ikametgâhları yerinin komün idaresince tevdi edilen 2 numaralı ikametgâh değiştirme sertifikası üzerinden tescil olunurlar.

79. Tescil için icap eden ikamet süresi: Bu ikametın muayyen bir süresi yoktur. Bunu, genel talimatların 8. ci maddesini gözönünde tutarak KOMÜN İDARESİ TAKDİR EDER. Bununla beraber, her yerli gibi belirli bir ikametgâha malik olmak lâzımdır. Hiç bir kimse komünde muvak kat bir zaman ikamet etmeği ileri sürmek suretile bu mükellefiyetten içtinap edemez. Bir yerdeki ikamet müddetinin uzamış olması halinde, başka bir komünün nüfus sicillerinde kayıtlı bulunulduğunu isbat edebilecek durumda olmak lâzımdır. (Genel Talimatlar, Madde: 54).

80- Mémoire olarak tescil:

Bazen bir kimse nüfus yazımında saklanır ve bu kimsenin hiç bir yerin nüfus sicillerinde de tek kaydı bile bulunmaz. Bu gibiler tescillerini talep ettikleri zaman ne yapılır? Bu durumda yeni ikametgâh idaresi, bu şahıstan, son nüfus yazımında ikamet ettiği yerin adını sorar. Eğer bu yerde, nüfus yazımında tescil edildiği ve nüfus sicillerine kaydının geçirildiği anlaşılırsa, idare bu kimseyi memoire olarak tescil eder. Tesadüfi bir do-

(1) Tahrip olmuş sicillerin yeniden tanzimi için 259 numaralı başlık muhteviyatını okuyunuz.

BELÇİKA NÜFUS SİCİLLERİNİN TUTULUŞU

ğuş eğer bildirilmemiş ise, (Genel talimatlar, madde: 14 a. 2) hadiseden sonra; doğum sırasında annenin sahip olduğu daimi ikametgâh komününün nüfus sicillerine mémoire olarak tescil olunan çocuğun durumunu tanzim ve tesbit etmek icap eder. (14 Haziran 1907 gün ve 1520 sayılı bakanlık yazısı).

81. Mémoire olarak tescilin faydası: Memoire olarak tescil, faydasız değildir. O, vatandaşların tevali eden ikametgâhlarının açık bir şekilde bilinmesini isteyen Ammenin, menfaatine olarak tesis edilmiştir. (17 Ekim 1899 gün ve 1301 sayılı bakanlık yazısı).

Altıncı bölümün sonu

BÖLÜM: VII

ELÇİLİK VE KONSOLOSLUK MEMURLARININ TESCİLİ

82. Yabancı Hariciye Memurları:

Yabancı memleketlerin Belçika hükümeti nezdinde bulunan murahhas

elçileri, nüfus sicillerine tescil edilmezler ve ikametgâh değiştirmelerini bildirmezler. Hariç - ez memleket nazariyesi (= La fiction de l'exterritorialite) ne göre, onlar Belçikanın ne hakiki, ne de fiili nüfusuna dahil edilirler. Elçilik binasında OTURAN VEYA OTURMAYAN ateşemiliterler ve ateşe nava rütbesindeki memurlar gibi bu imtiyaz, elçilik, müşavirlerine, sekreterlerine ve ateşelerin de teşmil edilmiştir. Keza bu imtiyaz, BİRLİKTE OTURMALARI HALİNDE, bu kimselerin aileleri fertlerine ve Belçikalı olmayan hizmetçilerine de şâmilidir. (30 Aralık 1902 gün ve 1398 sayılı bakanlık yazısı ve genel talimatlar, madde: 147).

Aynı kaide, nüfus yazımında da tatbik edilir. (1 Eylül 1920 günlü kiral arrête'sinin 43. cü maddesi).

30 Aralık 1902 günlü tamim ve Genel talimatların 147. ci maddesi bu imtiyazı, aynı şekilde, arşiv memurlarına, konsoloshane kançılarına ve bir kançılarlığa bağlı olanlara da teşmil etmiştir. Onlar, diplomatik memurlardan olmasalar bile, yabancı teşekküllerin resmî memurları arasına girerler. Kordiplomatik mensuplarının ve Bürükseldaki bir kançılarlık ilâvesindekilerin isimleri liste halinde onların posta şefleri vasıtasile dışışleri bakanlığına resmen bildirilir.

Bürüksele tayin olunan diplomatlar, onların aileleri ve aynı şekilde belçikaladaki yabancı büyük elçilik ve elçilik memurları dışışleri bakanlığının verdiği hususî bir hüviyet kartından faydalanırlar. (30 Mart 1922 gün ve 1398 sayılı bakanlık yazısı).

YABANCI MEVZUAT

83. Yabancı konsoloslar ve konsolos yardımcıları: Yabancı konsoloslar, ünvan farkı olmaksızın, kordiplomatîge iştirak edemez ve muafiyetlerden faydalanamazlar. Onlar, nüfus sicilleri ve ikametgâh değiştirme bildirimlerine ait kanun ve nizamnamelerin hükümlerine tabidirler.

Genel prensip gereğince, onlar, malik oldukları daimi ikametgâhları komününde tescil edilirler. (Genel Talimatlar, Madde: 147 d.a).

30 Aralık 1900 günlü kiral Arrêtesinin 7 ve 11. ci maddeleri ve tatbike vazolunan 2 haziran 1856 günlü kanun, ikametgâh değiştiren bütün fertleri farksız olarak, komün idaresinin merkezine bildirim yapmağa mecbur tutuyor. Bu hükümler, bütün yerlilere olduğu gibi, Belçikada ikamet eden konsoloslar hakkında da tatbik olunur. Diğer taraftan, Belçika, konsoloslara garanti tanıyan en fazla müsaadeye

mazhar memleket muamelesine ait mukaveleler vasıtasile devletlerin büyük bir ekseriyeti ile bağlanmıştır. Her nev'i ikametgâh değiştirmelerini bildirmek için komün merkezine başvurmak mecburiyetine karşı istisnai bir tedbir, bir memleketin konsolosluk memurlarına karşı alınamaz. Hakikaten böyle bir tedbir, umumi idare kanun ve nizamnamelerine bir muhalefet teşkil eder ve konsolosların kordiplomatiğe iştirak etmemesi ve hiç bir muafiyetten müstefit olamamaları, kıyas edilemeyecek kadar az mazur gösterilebilir. Aynı kaide, yabancı konsolos muavinleri hakkında da tatbik edilebilir. (14 Haziran 1905 gün ve 10 Şubat 1906 gün ve 1398 sayılı bakanlık yazıları) .

84. Yabancı memleketlere tayin olunan Belçika Hariciye Memurları:

Yabancı memleketlere hariciye memuru olarak tayin olunan Belçikalılar, Belçikadaki, daimi ikametgâhlarını muhafaza edenler gibi nazarı itibara alınırlar. (Nüfus yazımı- 1 Eylül 1920 günlü kral Arretesinin 44. cü maddesi). Ve yine onlar, bu ikametgâhın merkezinin bulunduğu yerdeki Belçika komününün nüfus sicillerinde tescil edilmiş olarak kalırlar.

İTALYA'DA KOMÜN İDARESİ

Münif SERAV

Komün, ve şehir otoritelerine yeni vazifeler yükleyen veya mevcut olanları tâdil veya ilga eden Hükümetin tedbirleri, İçişleri Bakanı tarafından teklif edilmiş bulunmadığı takdirde İçişleri Bakanının mütalâası alındıktan sonra Vekiller Heyeti tarafından teklif edilir.

Komün ve şehirlere yeni veya azamî yüklemeler yapmağa matuf herhangi bir kanun hükmü İçişleri Bakanından başka Maliye Bakanile de istişare ettikten ve her iki Bakanın bu hususa muvafakat ettikleri esbabı mucibe layihasında kaydedildikten sonra masraflar Devlet hizmetlerinden munbais olduğu takdirde bu hizmetlere karşılık olan irad membalarıda aynı zamanda tayin ve tesbit, edilip esbabı mucibe layihasına geçirilir.

Hükümet Makamları mahalli Hükümet dairelerine karşı kanunun bahsettiği taviz hakkını Komiserler vasıtasile kullanırlar.

Kanunun tayin ettiği tahvil ve tevkil halleri hariç olmak üzere selâhiyet sahibi olmyan unsurlar tarafından Komün ve şehir idareleri namına yapılan işlerin teşkilât muvacehesinde hukukî neticeleri yoktur.

Hükümetin aşağı kademelerindeki makamların tedbirlerine karşı kanunda başkaca hükümler mevcut olmadığı takdirde silsilei meratibe riayet etmek suretile Yüksek Makamlara başvurulur. Bu şekilde vukubulacak müracaatlar ancak ilgili makamlar tarafından yapılabilirse de idari tebligat veya ihtar tarihinden veyhut da ilgilinin tedbir hakkında tam bilgiye sahip olduğu tarihten itibaren 30 gün geçtikten sonra bu tebligat yapılamaz. İlgili Makam mukabil tarafa müracatı kendiliğinden tebliğ etmeği muvafık görmediği takdirde bu tebliğın bizzat tayin ettiği müddet zarfında ilgili tarafından yapılmasını emreder ve tebligatın yapıldığına ittilâ kesbedinceye kadar kararı talik eder.

(1) Bu kanunun tanziminde 1934 ten sonra bu sahada yapılan bütün tadilat nazarı itibara alınmış olup bunlar arasında başlıca. 27 Haziran 1942 tarihli ve 851 sayılı kanunla 4 Nisan 1944 tarihli, III sayılı 12 Nisan 1945 tarihli ve 203 sayılı kanunlar ve keza 7 ocak 1946 tarihli ve I sayılı, 9 Haziran 1947 tarihli ve 530 sayılı ve nihayet 26 Mart 1948 tarihli ve 261 sayılı kanunlar vardır. (16 Nisan 1948 tarihli 90 sayılı resmi gazetede neşredilmiştir).

YABANCI MEV ZUAT

Müracaatın tebliğinden itibaren 20 gün içinde ilgililer bu müracaatın yapıldığı makama esas hakkındaki düşüncelerini bildirebilirler. Hükümet buna ait olan tedbirleri almadan önce müracaatın yapıldığı tarihten itibaren 120 gün geçtikten sonr müracaat eden kimse keyfiyetin karara bağlanmasını dava edebilir. Herhangi bir karara varılmaksızın bu davanın bildirildiğı tarihten itibaren 60 gün geçince müracaat kanunen reddedilmiş sayılır. Silsilei meratibe riayet suretile Hükümete vaki olacak müracaatlar Bakanın emriyle kararlaştırılır. Meğer ki müracaat Bakanlık emirlerine karşı veya kanunda bunun hilâfına başka bir hüküm bulunmuş olsun.

Hükümet herhangi bir zamanda hilâfi selâhiyet fiil ve hareketleri, selâhiyeti tecavüz eden veya kanun veyahut hususî ve umumî nizamla aykırı bulunan muameleleri bizatihi veya danıştayın mütalaası alındıktan sonra iptal etmek hakkını haizdir. Bu karara karşı Danıştaya veya Cumhurbaşkanlığına olağanüstü müracaat daima caizdir. Hususi bazı ahvalde aranan evsaf hariç olmak üzere bu kanunda yazılı hizmet ve dairelere tayin edilebilmek için tebadan olmak, medenî

haklardan istifade etmek (1) ahlki ve siyasi durumu iyi olmak reşid olmak ve okuyup yazmasını bilmek şarttır. 1917 den sonra doğanlar için yukardaki dairelere tayin olunabilmek ancak bütün tahsil devrelerini bitirmiş olmalıya vabestedir.

Cumhuriyet tebası olmalıyan İtalyanlar İtalyan tabiyetindeki İtalyanlar gibi müsavi haklara sahiptirler.

Hüsnü ahlâk esbabından olduğunu isbat, ikamet etmekte bulunduğu mmtaka Komün Müdürünün vereceği vesika ile mümkündür. Yazıp okuma keyfiyeti ise mektep idaresinin vereceği vesika ile isbat edilir. 7 Ekim 1947 tarihli ve 1058 sayılı kanunun 2 nci maddesi hükümlerine tevfikân seçmen olmalıyanlar bu dairelere tayin edilemezler. (2) Bir kimse hakkında muayyen bir Daire memurluğu için ehliyetsizlik ve kabiliyetsizlik sebepleri olarak kabul edilen şartlar devam eder ve ehliyetsizliği tebeyyün ederse o kimsnin aynı dairede bir vazifeye tayini caiz değildir. Bununla

(1) Mahkemelerden alınacak

(2) 7/Ekim/1947 tarihli v 1058 sayılı kanunun 3 ncü maddesi mucibine aşağıdakiler seçmen olamazlar:

Dimağı maluliyet sebeble ehliyetsiz addedilenler.

İflas etmiş olanlar

Hudut zabıtasının nezareti altında bulunanlar

Ceza kanununun 215 nci maddesi mucibince emniyet nezareti altında bulunanlar

Devlet hizmetinde müebbeden kullanılmamak kâydile hüküm giymiş olanlar.

Muvakkaten devlet hizmetinden mahrumiyetten mahkum olanlar

İTALYADA KOMÜN İDARESİ

beraber ahlâki ve siyasi terbiye evsafının zıyaı vazifeden çıkarılmaya sebep teşkil etmemekte ise de kanunun tayin ettiği tedbirlerin tatbikine mani teşkil etmez.

İki vazife bir şahıs uhdesinde içtima edemez. Uhdesinde bir vazife mevcut iken bir ikinci vazifeye tayin edilen memur son tayin tarihinden itibaren 15 gün içinde bu vazifelerden hangisini tercih ettiğini bildirmek mecburiyetindedir. Muayyen müddeti içinde memur beyanını yapmadığı takdirde ikinci tayin hakkını kaybeder.

Hilâfına hüküm mevcut olmadığı takdirde vazifeden çıkarılmayı mutazammın olan beyan veya muayyen bir daireden ayrılan memurun istifasının kabulü, o vazifeye tayini yapmış olan Makama aittir. Daire hizmetinin meccani oluşu büro faaliyetini idame ettirmek için yapılması zarurî olan masrafların ödenmesine mani teşkil etmez. Kanunen tayin hakkına sanıp olan kimse tarafından herhangi bir hükümet dairesine tayin edilen şahıslara kafi hiç bir

talimat verilemez. Aynı derecedeki Hükümet memurları arasındaki kıdem, tayin tarihine göre ve tayin aynı tarihe tesadüf ettiği takdirde kıdem yaşla tayin edilir. Herhangi bir daireye tayin edilmiş olan kimse muayyen olan müddet geçmiş olsa dahi halefi gelinceye kadar eski hizmetine devam eder.

Komünlerin, şehirlerin ve konsorsyumların idarecileri mensup oldukları teşkilât veya idare veya aynı müesseselerin himaye veya korunmasına mevzu teşkil eden müesseseler nef'ine olarak doğrudan doğruya veya bilvasıta teşkilâta, levazım işlerine veya müzayedeye karışmaktan sakınırlar. Aynı hâl Vilâyet idare meclisi azalariyle şehir encümeni azalarına kendi himaye ve idareleri altında bulunan bütün teşkilât için varittir.

İDARİ MINTAKA HÜKÜMET OTORİTESİ VE MAHALLÎ MUAMELÂTIN KONTROL ORGANLARI

Cumhuriyet arazisi şehir ve Komün mıntakalarına ayrılır. Şehirlerin ve Komünlerin idari mıntakaları kanunla düzenlenir. Şehir ve komünlerin İdarî mıntakalarını düzenleyen ve tâdil eden kanunda ilgili daireler arasındaki münasebetlerin tanzimine ait başkaca bir hüküm mevcut olmadığı takdirde bu husus Başkanlık karârile sağlanır. Her şehrin bir Valisi, bir Vali yardımcısı, bir şehir meclisile bir idare encümeni vardır. Her şehirde iç idarenin A ve B gruplarına mensup ve doğrudan doğruya Valinin emri altındaki memurlara mevdu teftiş servisi şehir idarelerde nahiye idareleri nezdinde yapacakları peryodik gayri muntazam zamanlardaki teftişlerle Hükümet işlerinin muntazam bir şekilde güdümünü ve

YABANCI MEVZUAT

kanun ve nizamlara tamaiddi riayeti sağlarlar. Vilâyette Vali en yüksek Devlet Makamını işgal eder. Vali Vilâyette icra kuvvetinin bilâ vasıta mümessilidir. Vali kendisi tarafından sevk ve idare edilen ve ondan direktif alan ve teşvik gören bütün şehir hayatının nazımıdır. Vali Hükümetin umumî direktifleri dairesinde adliyeyi, harbiyeyi denizi, havayı ve demir yollarını ilgilendiren hizmetler hariç olmak üzere bütün Hükümet dairelerinin faaliyetini koordine etmek suretile Devlete ait olan muhtelif hizmetlerin tarzı cereyanında siyasî hedefi sağlamağa çalışır. Vali kanunun kendisinden talep ettiği vazifeleri ifa ve icabeden yerlerde İdarî makamlarca adliye Makamları arasındaki vazifeden munbais ihtilâflara müteallik nizam ve talimatı hazırlar. Lüzum veya mütaceliyat halinde halkın lehine olduğuna hükmettiği tedbirleri alır.

Devlete ait Müesseselerin hukukî vaziyetlerine müteallik esaslar baki

kalmak üzere Vali bütün amme hizmetlerine nezaret eder. Vali kendi nezaret ve murakabesi altında bulunan devair hakkında lüzumlu gördüğü tahkikatı emreder. Kanunen yanılması mecburi olup alelade unsurlar tarafından geciktirilen veya unutulan işleri yapmak veya herhangi bir sebepten dolayı yapılamadıkları takdirde bu hizmetleri idare etmek üzere mahallî teşkilât daireleri hususi komiserler gönderir. Bundan başka umumî nizam ve asayiş korur ve halkı emniyetini murakabe eder. Bu emniyet ve murakabeyi elindeki polis ve Jandarma kuvvetile sağladığı gibi icabı hâlde diğer askerî kuvvetler istimâlini de talep edebilir. Vali şehir meclisine ve idare encümenine de başkanlık eder. Vali yukarda zikredilen vazife ve selâhiyetlerden başka geçici ve müstacel olmak üzere mahallî ve sıhî zabıta, bütün şehri veya buna bağlı nahiyeleri de ilgilendiren umumun sağlığı ve emniyeti hususunda emirler verebilir. Valinin müstacel emirleri muhtemel ceza tatbikatı dışında idareden tatbik olunur.. İlgililer verilen bu emirlere mutavaad etmedikleri zaman müstacel haller müstesna olmak üzere en aşağı üç gün evvel ihbar etmek şartile doğrudan doğruya emrin ifasına müteallik tedbirler alınır. Bu sahada zabıta kuvvetinin istimali de caizdir.

Buna müteallik masarif listesi Vali tarafından ilgilie bildirilmekte olup Devletin bilâvasıta vergilerinin tahsiline müteallik hükümler ve şartlar dairesinde tahsil edilmek üzere tahsil memuruna verilir. Vali tarafından verilen emirlere aykırı harekette bulunanlar 10 güne kadaf tevkif ve 5000 lirete kadar para cezasile cezalandırılır. Valinin gıyabında veya bir mani zuhurunda veyahut muvakkaten izinli bulunması hâlinde kendisine Vali Muavini vekâlet eder. Vali ve kendisine vekâlet eden kimse vazifelerinin ifâsından dolayı Yüksek Hükümet Makamları dışındadır

İTALYADA KOMÜN İDARESİ

hiç kimseye hesap vermeğe davet edilemedikleri gibi seçim suçlarından biri ile töhmetli bulunduğu hâller müstesna olmak üzere Danıştayın mütalaası ve Cumhurbaşkanının müsaadesi istihsâl edilmeksizin dairenin herhangi bir işleminden dolayı takibata tabi tutulamazlar. Şehir meclisi ona başkanlık eden Validen veya vekilinden ve iki azadan tereküp etmektedir. Meclisin hesabatı müteallik oturumuna reyli işarile Vilâyetin defterdarı ve Muhasebe Müdürü veya Maliye Başmuhasibi ve hesabatı ait raporu tanzim etmiş olan memur istişarî reyile iştirak eder. Bu Meclis kanun ve nizamların verdiği vazife ve selâhiyetleri haizdir. Meclis kanun ve nizamların derpiş ettiği ahvalde ve Vali tarafından talep vukuunda mütalaasını bildirir. Meclisin mütaleası, bir kanun veya nizamname hükmüne dayanılarak talep edildiği takdirde bunun neticesi olarak alınacak tedbirin “Vilâyet Encümeninin

mütalâası alınmıştır” formülünü ihtiva etmesi lâzım gelir. İdarî bir husus için toplanan Vilâyet idare meclisi ona Başkanlık eden Validen veya Vekilinden, defterdardan, Vilâyet Müfettişinden, her sene başında Vali tarafından tayin edilen 2 Vilâyet azasından, Vilâyet defterdarından, hukukî, idari veya teknik sahada ihtisas sahibi olan kimseler arasından seçilen ve Valinin tasvibile Vilâyet heyeti murahhasası tarafından tayin edilen 4 asil ve 2 yedek azadan terekkün eder.

Vali ve Defterdar yedek olarak bir aza ve Vilâyet muhasebesinden bir memurla bir Levazım memuru tayin ederler. Yedek aza muayyen kategoriye ait asil aza bulunmadığı ahval haricinde İdare Encümeni oturumlarına dahil olmazlar. Vilâyet idare meclis: müzakerelerinin muteber olması için beş azanın bulunması kâfidir. Reylerde müsavat olduğu takdirde Başkanın reyî tevekkuf eder.

Vilâyet idare meclisine aşağıdakiler iştirak edemezler:

- a) Şehir heyeti Murahhasası Başkanı, As Başkanı ve azası;
- b) Vilâyet Nahiye Müdürlerde Nahiye Yargıçları;
- c) Vilâyetin maaşlı ve ücretli memurlarile Vilâyet ve Nahiye Muhasipleri ve umumî yardım ve hayır müesseseleri muhasipleri;
- d) Ağır ceza mahkemelerine ait mer’i hükümler dairesinde Jüri azası tayin olunmak için matlup evsafı haiz olmayanlar.
- e) Varidat ve talisilât devresi zarfında Vilâyet Varidat ve tahsilât Âmirile ikinci ve mümassillerde birinci derecede akraba olanlar. Vilâyet idare meclisinin münthap azasına her oturum için içişleri Bakanının kararı ile tayin edilen nisbette birer hakkı huzur verilir. Buna müteallik masraf Vilâyet bütçesine dahildir. Vilâyet heyeti murahhasasının inhılâli hâlinde Vilâyet idare meclisinin münthap azası hukukan bu sıfattan

YABANCI MEVZUAT

sakıt olup yeni azanın intihabına deyin vazifede kalırlar. Meşru bir mazeret olmaksızın bir birini müteakip üç oturuma iştirak etmeyen Vilâyet idare meclisinin münthap azası bu sıfattan iskat edilirler.

Bu iskat keyfiyeti ilgililer dinlendikten sonra Başkanın teklifile bizzat idare meclisi tarafından kararlaştırılır. Münthap aza arasında görülen münhallere vazifesi hitanı bulmuş olan azanın yerine en kıdemli yedek aza getirilir. Yedek aza mevcut olmadığı takdirde Murahhas heyeti münhal azalıklara yenilerini tayin eder. Şehir Meclisi ile Vilâyet idare Meclisi kendi selâhiyetieri hakkında kat’i kararlar vermeden evvel vesaik veya meşru sebebler istemek veya masrafı ilgili müesseselere ait olmak üzere lüzumlu

gördükleri başka tahkikatı yapmak hakkını haizdirler.

KOMÜN

2000 den aşağı nüfusu olup Devlet hizmetlerini lâyükile ifa edebilecek vesaitten mahrum olan Komünler, topoğrafik şartlar müsait olduğu takdirde aralarında birleşebilir veya diğer Komünlere ilhak olunabilirler.

Komün meclisleri talepte bulundukları ve aralarında anlaşarak lüzumlu şartları tesbit ettikleri takdirde nüfusları ne olursa olsun 2 veya daha ziyade Komün birleşmesine müsaade edilebilir.

Arazisi, Devlet hizmetlerinin tesis, inkişaf ve İslahına, mesakinin genişlemesine ve İktisadî kalkınma icaplarına kifayetsiz oldukları takdirde dairei idariye hududu genişletilebilir.

Arazilerinin hududu dışına genişlemeleri lâzım gelen liman, deniz, nehir ve göl inşaatı daima Komünün iktisadî inkişaf zaruretlerine göre yapılır. Bu takdirde arazi genişlemesi talebi, Komün arazisi dışındaki toprakta Devlet dairelerinin tevsik ve tevsii lüzumu ile izah edilen diğer ahvalde olduğu gibi bahis konusu inşaat ve tesisatın tevsii projesi selâhiyetkar makam tarafından tasdik edilmedikçe buna ait faaliyete başlanamaz. Genişleme ve tamamlama hem hudut nahiye arazilerinin tamamını veya maksada kâfi görülen kısmın raptedilmesiyle yapılabilir.

İki veya daha ziyade Komün arasındaki hudut kabili tefrik ve temyiz tabii işaretlerle tahdit edilmediği veya hudut meşkukiyet arzettiği takdirde Komün meclislerinin veya komün idare makamının talebi üzerine hududun tayini ve muhtemel olarak tashihi yapılabilir. İki veya daha ziyade nahiye arasındaki hudutlar ilgili Komün Meclisleri tarafından talepte bulunulduğu ve bilmutabaka şartları tesbit edildiği takdirde to-

İTALYADA KOMÜN İDARESİ

poğrafik şartlara göre veya başkaca hissedilen mahallî zaruretlere göre tashih edilebilirler.

Nüfusu 3000 den aşağı olmıyan ve Devlet işlerinin lâyükile yürütülmesine ait vesaiye malik ve mahallerin şartları icabı olarak bağlı bulundukları Komün merkezlerinden ayrılmış bulunan küçük köyler veya Komün akşamı, kendi nüfuslarının adeden ekseriyetini teşkil eden ve bu küçük köy veya Komün akşamına tarhedilen verginin asgârî yarısını ödeyen Vatandaşlar tarafından talep vukubulduğu takdirde ayrı Komünler hâlinde kurulabilirler.

Muamelâtı tabii olarak Nahiye merkezinden ayrılarak ayrı bir Nahiye

tesciline müsait evsaf ve şeraiti haiz olmakla beraber yukardaki fıkra mucibince vergi mükelleflerinin ekseriyeti tarafından talep vukubulduğu takdirde yukardaki şartlar dahilinde bulunan bir komün merkezine de aynı hak bahşedilmiştir.

Bu hususun tatbikinde ister mükellefin mahiyetini tayin, ister mükellefiyet hamulesini takdir etmek için olsun bu hususta ancak listelerle tahsil edilen tekâlif nazarı itibare alınacaktır.

Bir küçük köy veya Komün akşamından bir parça mükellefler tarafından tanık vukubulduğu takdirde ve küçük köy veya komün parçasının bağlanmak istediği komünün muvafakati istihsâl olunduğu takdir de bağlı bulunduğu Komünden fek edilerek hem hudut başka bir komüne bağlanabilir.

Yukardaki fıkralarda derpiş edilen Komün İdarî dairelerindeki değişiklikler ve hudut tashihleri her hâlde ilgili Komün meclislerinin, şehir heyeti murahhasasının ve Devlet Şurasının mütalaası alındıktan sonra Cumhurbaşkanlığının tasdikile yapılır. Komün Meclislerinin, komün İdarî hudutlarının değiştirilmesine ve tashihine müteallik olan bütün kararları protörlük dahilinde 15 gün müddetle talik edilerek ilân suretile yapılır. Herhangi bir mükellef kararın son talik gününden itibaren 20 gün zarfında, bu karara itiraz etmek hakkına haizdir. Bu hususta vukubulması muhtemel itirazlar mucip sebeblerile birlikte Vali tarafından İçişleri Bakanlığına gönderilir.

Komünlerin mütarı hudutlarında değişiklikler yapıldığı takdirde Vali şehir Meclisinin mütalaasını aldıktan sonra Komünlerin varidat membalarını tefrik ve irad ve masraf kısımlarının taksimini yapar. Aralarından birleşen veya diğer hemhudut olanlara bağlanan komünler, Vilâyet idare Meclisinin muvafık mütalâası üzerine kendi varidat ve masraflarını ayrı tutmak hususunda Validen müsaade alabilirler. Bundan başka hususî yolların inşası, tenvirat, ilk tahsilişleriyle din ve aynî ruhaniye

YABANCI MEVZUAT

tahsis edilen binalarla kabristana müteallik masrafların tefrikine de müsaade edilebilir.

Komünün umumî zaruretleri ihtiyaç gösterdiği ve Vilâyet idare Meclisinin muvafakati inzımam ettiği takdirde Vali her zaman Komün kısımlarının irad ve masraflarını birleştirmek hakkını haizdir.

KOMÜN ORGANLARI — KOMÜN MECLİSİ

Her Komünün bir konseyi, bir Encümeni ve bir Müdürü vardır. Bundan başka bir Komün bürosu ve burada çalışan bir de kâtibi vardır. Kısımlara ayrılmış olan Komünlerde Komün bürosunun merkezi Komünün

merkezinde bulunur. Fakat büyük önemdeki komünlerde büro kısımlara ayrılabilir. Aralarında komşu olan fazla komünler bulunduğu ve bu komünlerin malî şartlarile topoğrafik durumları ve sekanelerinin sayısı icabettirdiği takdirde bunların müşterek bir tek kâtipleri ve bir büroları olabilir.

Komün Konseyi aşağıdakilerden teşekkül etmektedir:

Nüfusu 500.000 den fazla olan komünlerde 80 azadan;

“ 250.000 den yukarı olan “ 60 “

“ 100.000 den fazla olan “ 50 “

“ 30.000 ” ” olan veya nüfusu daha aşağı olmakla

beraber mülhakat merkezi olan komünlerde 40 azadan;

Nüfusu 10.000 den fazla olan nahiyelerde 30 azadan;

nüfusu 3.000 den fazla olan ” 20 “

ve bütün diğer komünlerde 15 azadan

Nüfus miktarı son resmî nüfus sayımı esasına göre tayin edilir.

Komün Konseyleri 4 sene faaliyette kalırlar ve müddetlerinin hitamında tamamen tazelenirler. Müdür ve Komün Encümeninin müddeti de aynı zamanda biter. Ancak bunlar haleflerinin tayinine değin vazifede kalırlar.

Kanunun derpişeylediği engellerden uygunsuzluk ve kabiliyetsizliklerden biri görülürse azalık ve yedeklik sıfatı kalkar.

Komün Konseyi senede adiyen 2 defa toplanır. Bu oturumlardan biri Mart, Nisan ve Mayıs aylarında, diğeri ise Eylül, Ekim ve Kasım aylarında olur. Komün Meclisi Müdürünün daveti veya Encümeni kararı veyahut azanın üçte birinin talebile fevkâlade olarak toplanabilir.

Komün Meclisinin içtimai müstacel ahval hariç olmak üzere karardan veya talepten verildiği tarihten itibaren 3 gün içinde vukubulmalıdır. Komün Müdürü müstacel hâller müstesna olmak üzere toplantı-

İTALYADA KOMÜN İDARESİ

nın gününü ve mevzuunu asgârî üç gün evvel Valiye bildirmeğe mecburdur. Muayyen bazı hususlar hakkında müzakerede bulunmak üzere Komün Meclislerinin toplantılarını Vali bizzat emreder. Azanın toplantıya daveti her azanın ikametgâhında tebliğ edilmek üzere Komün Müdürünün davetiyesile yapılır. Davetiyenin teslim edildiği, Komün tebliğ memurunun tanzim edeceği beyan kâğıdile sabit olmalıdır. Müzakere mevzuu olacak hususların listesile birlikte adı içtimalara ait davetiyenin azalara en aşağı 5 gün evvel ve diğer toplantılar için ilk toplantı tarihinden 3 gün evvel yapılması lâzım gelir. Mamafî müstacel ahvalde gündemle birlikte davetiyenin 24 saat evvel azaya teslim

edilmiş olması kifayet eder. Ancak bu takdirde mevcut azanın ekseriyeti tarafından lüzum görüldükçe her müzakerenin müteakip güne tâlik edilmesi lâzımgelir. Komün Konseyin her adi ve olağanüstü toplantısında müzakere edilecek hususat listelerinin hiç olmazsa ilk toplantı için tesbit edilen günden bir gün evvel kâtibin sorumluluğu altında pretörlük sicil defterinde neşredilmiş bulunmaları lâzım gelir.

Vali Hükümetin başka idare memurları vasıtasile konsey toplantılarına iştirak edebilirse de oy sahibi olamaz. Komün konseyleri, Komüne tahsis edilen aza sayısının yarısı hazır olmadıkça karar veremezler Ancak başka gün vukubulacak 2 nci toplantıda verilecek kararlar muteber olur. Yeter ki bu toplantıya 4 aza iştirak etmiş bulunsun ilk toplantı gündemine dahil bulunmayan teklifler müteakip toplantıda yapıldığı takdirde bu teklifler ancak bütün azaya bildirildikten 24 saat sonra müzakere mevzuu olabilirler. Her Komünde halka bildirilmesi lâzım gelen kararların, emirnamelerin, ilânların ve diğer evrakın neşir ve tamimi için bir pretörlük sicillinin bulunması lâzım gelir.

Komün Konseyinin kararları, ilk tatil günü veya kararların tarihlerim takip eden Pazar günü pretörlük tabeasma tâlik edilmek suretile vukuu hâli mübeyyin kısırim hülâsası ve karara taalluk eden kısmın tamamı neşredilerek ilân olunur.

Komün nizamnameleri kanunen tasdik edildikten sonra Pretörlük sicilinde 15 gün arka arkaya neşredilirler. Komün Kâtibi bu neşriyattan sorumludur.

Komündeki her mükellef Komün konseyde Encümeninin bütün kararlarının suretini kâtiplik harçlarının tediyesi mukabilinde alabilir.

Komün nizamnameleriyle buna müteallik tariflerin heyeti mecmuası bilgi edinmeleri için halkın emrine hazır bulundurulur. Her mükellef kâtiplik harçlarının ödenmesi mukabilinde Komün nizamnameleriyle bunlara müteallik tarifelerin suretini talep ve elde etmek hakkına haizdir.

YABANCI MEVZUAT

Komün Konseyi İlkbahar içtima devresinde murakiplerin raporları üzerine bir evvelki senenin idare hesaplarını tetkik ve hurların kabul veya reddi hususunu tezekkür eder.

Sonbahar içtima devresinde:

Komünün aktif ve pasif bilançolarını ve o komüne ait müesseseîerin müteakip seneye müteallik bilançolarını tezekkür eder.

Bir evvelki seneye ait hesapların murakiplerini hesabını havale edilmiş bulunduğu Encümendeki yabancı âzalar arasından seçmek suretiyle tâyin eder.

Komün Müdürü ve hesabı tetkik edilen Encümenin diğer âzası müddetleri hitanı bulsa dahi bu müzakerelerde hazır bulunmak hakkını haizdirler. Ancak bu âza oy kullanmak hakkını haiz olmayıp toplantının meşruiyeti için hazır bulunması lâzım gelen âza sayısı meyanına girerler. Hizmetlerinin devamı müddetince bu âzalardan hiç biri müzakere esnasında Konseye başkanlık edemez. Konsey müzakereye devam etmek üzere muvakkat bir başkan seçer.

İçtima devrelerinin birinde ve diğerinde Komün Meclisi kanun ve nizamlar dairesinde aşağıdaki hususları tezekkür eder:

1 — Hizmetler, maaşlar, tazminat ve ücretler;

2 — Memurların tâyini, işten el çektirilmesi ve azli;

Memurların, sağlık işlerine mülhak olanların, Kilise Rahiplerinin, tahsildar ve veznedarların tâyini, işten el çektirilmeleri ve azilleri;

3 — Mubayaat, metrukât ve hibelerin kabul ve reddi olup yeter ki Vali müsaade etmiş olsun.

4 — Alım, satım muameleleri, kredi nakilleri, ipotekler, gayri menkul iradların tesisine müteallik mukaveleler, tasarruf veya hizmet haklarına ait muamelât;

5 — Mahkemeye sevk ve müdafaa edilecek muamelât, ikrazat, nemalı mevduatın cinsî miktarı, iradın ve pasif aidat münakaleleri;

6 — Komün emvalinin sureti istimâline ve Komünlere ait müesseselere müteallik nizamnamelerle hıfzısıhaya, mahallî inşaata ve tanzifata ait nizamnameler;

7 — Komünün demirbaş eşyası ve Müesseseleri;

8 — Mezarlıkların inşası ve yerlerinin değiştirilmesi;

9 — Bayındırlığa ve kanun hükümlerine tevfikân yapılması mecburi olan masraflara komünün iştiraki;

10 — Yeni masraflarla tahsisatın bir kategoriden diğerine münakalesi;

11 — Komünün lehine olarak tesbit veya tâdil edilecek vergiler ve bunların tatbiki için lüzumlu olabilecek nizamnameler;

İTALYADA KOMÜN İDARESİ

12 — Panayır ve pazar yerlerinin kurulması ve bu yerlerin değiştirilmesi olup Vilâyet idare Encümenine müracaat veya itiraz edilirse bunlar hakkında alınmış olan kararlar icabına göre mahallince tadil edilir; Bundan başka Komün idaresine has olan ve Encümene veya Bucak Müdürüne ait olmıyan bütün hususâtı tezekkür eder.

Nahiye veya aşkâminın sakinlerinin hey'eti umumiyesi lehine olarak vücuda getirilen ve yardım hayır müesseselerinin kaidelerini tatbik etmeğe imkân bulunamıyan bütün teessüslerle kanun hükümlerine tevfikân herhangi bir masraf ihtiyar eden kilise rahiplerinin menfaatlerini korumak Komün

meclisine aittir;

Bu yardım ve yardım müesseseleri, bunların idare tarzlarıyla hesaplarını daima tetkik edebilen Komün meclisinin murakabesi altında bulunmaktadır. Komün meclislerinin yakardaki iki fıkrada gösterilen hususata müteallik kararlarına karşı vilâyet idare encümenine müracaat caizdir.

Komün kısımlarının tasarruf ve emval faaliyetlerine müteallik menfaatler veya ruhfan idaresindeki mıntaka menfaatleri Komünün veya bu komünün başka kısımlarının menfaatleriyle tezağ hâlinde bulunduğu takdirde vali Komün Meclisinin haiz olduğu hukukla tezağ halinde bulunan hususun idaresini sağlayan büyük komiser tayin etmek üzere bu emrakm veya faaliyetlerin ait bulunduğu Komün aksamı müntehiplerini veya ruhanileri içtimaa davet eder;

Valinin kararlarına karşı Danıştay'ın 5 inci Şubesine müracaat caizdir. Komün bazı masraflar deruhte ettiği cihetle dairei ruhaniyelere müteallik değişiklikler hakkında komün meclisinin reyı alınır;

Dairei ruhaniyelerdeki kiliselerle diğer idarelerin bilânço ve hesapları, komünden, yardım gördükleri takdirde komün meclisinin tetkik mevzuunu teşkil ederler. Bu tetkikin neticesi olarak doğan meseleler hakkında şehir encümenine müracaat caizdir.

Belediye Encümeni

Belediye Encümeni, ona başkanlık eden Komün müdüründen ve aşağıdakilerden tereküp etmektedir:

Nüfusu 500.000 den fazla olan Komünlerde 14 asil ve 4 yedekten;

Nüfusu 250.000 elen fazla olan komünlerde 12 asil ve 3 yedek âzadan;

Nüfusu 100.000 den fazla olalı komünlerde 10 asil âzadan;

Diğer Komünlerde ise 2 âzadan tereküp etmekte olup yukardaki son dört kategori komünlerde asil ve yedek âzanın sayısı 2 dir.

YABANCI MEVZUAT

Komün Müdüğüne ve asil âzalara Komünün malı şartlarının müsaadesi nisbetinde bir makam tazminatı verilmesi caiz olup buiün nisbeti Komün meclisi tarafından tesbit edilir. Buna müteallik karar şehir idare Encümenin tasdikine arz olunur.

Komün Konseyi Belediye Encümenini teşkil edecek olan asil âzayı oyların mutlak çoğunluğu ile kendi arasından seçer. Birbirini müteakip yapılacak iki seçimden sonra adaylardan hiç biri mutlak ekseriyet kazanmadığı takdirde Komün Konseyi ikinci seçimde en fazla oy almış olan adaylar arasından kur'a çeker. Belediye Encümeni her dört senede bir

tamamen yenilenir. 4 senenin hitamında müddetleri bitmiş olan asil âza yeniden seçilebilirler. Belediye Encümeni Komün Meclisi tarafından ve bu Meclisin teşekkülünden sonra vukubulan ilk toplantıda seçilir, iki kardeş aynı zamanda Belediye Encümeninde âza olamazlar. Belediye Encümeni kendi içtimalarının arasında Komün Meclisini temsil ve resmî işlere müdahale eder. Bu Encümen Konsey kararlarını korumak suretiyle Belediye hizmetlerinin iyi güdümüne nezaret eder.

Belediye Encümeni azanın mutlak ekseriyetiyle karar verir.

Azanın yarısı iştirak etmedikçe ve iştirak eden ve âzanın sayısı en aşağı üç kişiye balığ olmadıkça Encümenin verdiği kararlar muteber değildir.

1 — Konseyin alelâde oturumlariyle olağanüstü toplantılarının gününü tesbit etmek;

2 — Bucak Müdürünün teklifiyle Komün hizmet erbabını tâyin ve azletmek;

3 — Kira işlerini hâlle etmek, kanunen mecburi olan veya konseyin ekseriyetiyle kararlaştırılan mukaveleleri akdetmek;

4 — Komün vergi ve tekâlif listelerini hazırlamak;

5 — Bütçe tasarısını yapmak;

6 — Konseyin kararına arzedecek komün nizamnamelerini teklif etmek;

7 — Kanunun tâyin ettiği askere alma işlerine katılmak;

8 — Piyasadaki arabaların, sandalların ve umuma mahsus devamlı diğer nakil vasıtalarının tarifelerini hazırlamak.

9 — Piyasada iş görenlerin, hamalların ve mümasillerinin hususi bir mukavele mevet olmadığı takdirde hizmet arzedendenlerin tarifesini hazırlamak.

Belediye Encümeni yukarda zikredilen meselelerden başka aşağıdaki hususat hakkında da karar verir:

X — Tasarruf hakkına müteallik muamelâtla pretörlük selâhiyeti

İTALYADA KOMÜN İDARESİ

haricinde kalmayan ve hükmen müdafaa edilmesi lâzım gelen bütün diğer faaliyetler;

2 — Bütçeye konulması lâzım gelen masraflar mecburi masraflara taallük ettiği takdirde tahsisatın bütçenin bir faslından diğerine münakalesini yapmak ve gayrimelhuz masraflar için bütçeye ithâl edilen tahsisatın veya tasarruf edilen hizmetlere müteallik diğer mebalığın muhtelif fasıllara dağıtılmasını sağlamak.

Bunlardan başka aşağıdaki hususlar da Belediye Encümenine aittir:

a) Maaşlar, tazminat, ücretler ve yevmiyelere ayrılan tahsisatla memurların sağlık hizmetine diğer mubayaat, metrukât ve hibelerden toplanan fonlarla beyyiferağ muamelâtı, kredi nakilleri, ipotekler, gayrimenkul iradları ve diğer buna mümasil nemalı mevduat ve randlara ait konular,

b) Nema getiren sermayelerin cins ve mahiyetini tesbit ve alelumum varidat ve pasif aidatın idaresi,

c) inşaat projeleri, levazım ve teahhüt işleri ve mukaveleler.

Komün konseyleri aşağıdaki hususlar hakkında karar vermeği Encümene havale edebilirler:

1 — Yukarıdaki a ve b bentlerinde gösterilen fonların istimali,

2 — Kâtip ve kâtip yardımcısı ile kısım şefleri müstesna olmak üzere memurların tâyin ve işten el çektirilmelerine müteallik kararlar.

3 — Komün Konseyinin selâhiyeti dahiline girmeyen bütün diğer hususlar.

Müstacel bir karar ittihaz etmek lâzım geldiği ve bu müstaceliyet toplantıya imkân vermiyecek derecede mühim ve yeni bir sebepten neş'et ettiği takdirde Komün Konseyine ait olması lâzım gelen kararlar vermek hususunu Encümen kendi mesuliyeti altında üzerine almaktadır. Bu kararlar tasdik edilmek üzere Meclisin ilk toplantısında hey'ete arz edilir.

Verilen kararların tasdik edilmemesi hâlinde tasdikın reddi anına kadar ifa edilmiş olan bütün İdarî muamelâtın hükümleri baki kalır.

Encümen, Komün konseyinde kendisine ait ve kendi idare mesuliyeti altında, bulunan hizmetlerin suret ve tarzı takibi hakkında bir sene konseye hesap verir.

BUCAK MÜDÜRÜ

Bucak Müdürü Komün idaresinin şefi ve hükümetin komündeki mümesilidir. Hiç kimse birden fazla Bucağın Müdürü olamaz. Bucak Müdürlüğünün vazifeleri hususî kanunlarla tâyin edilmiştir,

Bucak Müdürü Komün Konseyi âzası arasından konseyin ilk oturur

YABANCI MEVZUAT

munda gizli oyla seçilir ve daire tatil olduğunda takdirde bu husus için olağanüstü bir toplantı kararlaştırılmış değilse Müdürün seçimi tatil gününü takip edecek olan ilk oturumda yapılır. Müdürün seçilebilmesi için konsey âzasının 2/3 sinin iştirak etmesi ve reylerin mutlak ekseriyetle verilmesi lâzım gelir.

Birbirini müteakip iki seçimden sonra hiç bir aday mutlak ekseriyet kazanmadığı takdirde ikinci seçimde ekseriyet kazanmış olan iki aday arasında kur'a çekilerek mutlak ekseriyet kazanmış olan Müdür ilân edilir. Fakat hiç bir

aday yukarda yazılı reylerin mutlak ekseriyetini kazanmadığı takdirde seçim 8 gün içinde yapılmak üzere başka bir güne tâlik edilir ve rey verenlerin sayısı her ne olursa olsun seçim yapılır. Burada da hiç kimse reylerin mutlak ekseriyetini kazanmadığı takdirde aynı toplantıda kur'a çekilerek reylerin fazlasını alan Müdür ilân edilir.

Bucak Müdürünün seçimi yapılan oturumda Belediye Encümeni faaliyette olduğu takdirde en kıdemli yedek âza Başkanlık eder.

Bucak Müdürünün seçimine müteallik zabıt varakasının bir sureti Belediye Encümeni marifetiyle taşıdığı tarihten itibaren 8 gün içinde Valiye takdim edilir.

Bu şekilde seçilen Müdür memurun haiz olması lâzım gelen evsafıta bir noksanlık olduğu veya Bucak Müdürü seçilmesine mâni başka bir hal bulunduğu takdirde Vali esbabı mucibeli kararlar Müdürün tâyinini iptal eder. Valinin bu iptal kararına karşı konsey veya seçilen Müdür kararın tebliğinden itibaren 30 gün içinde Hükümet Başkanlığına müracâat edebilir. Hükümet Danıştay'ın bu husustaki noktâi nazarını aldıktan sonra icabına göre karar verir. Aşağıdaki hâllerin mevcudiyeti Bucak Müdürünün seçilmesine mâni teşkil eden hususlardan:

Evvelki idarenin hesabını vermemiş veya hesap neticesinde borcu çıkmış olan kimse;

Bir mezhebin rahibi olan kimse;

Şehir vekil murahasının yerini işgal eden kimse;

Komün idaresinde Komün kâtibi, Komün tahsildarı veya veznedarı, Komün işleri veya hizmetleri müteahhidi veya herhangi bir şekilde bu gibi işleri yapanların akrabası, ahvadı veya buna mümasil ikinci derecede yakınlan olan kimseler.

Devlet memuru sıfatıyla işlediği herhangi bir suçtan veya vazifesini suiistimalden dolayı 6 ay müddetle şahsî hürriyetten"mahrumiyet kararı almış veya başka herhangi bir cinayetten dolayı bir seneden aşağı olmamak üzere hapis cezasına mahkûm edilmiş olan kimse, meğer ki kanun hükümlerine tevfikân iadei itibar etmiş olsun

İTALYADA KOMÜN İDARESİ

Bucak Müdürleri Komün konseyinin esbabı mucibeli kararıyle vazifelerinden geri çağırabilirler.

Valinin veya hiç olmazsa Komüne tahsis edilen âzalardan birinin esbabı mucibeli tahriri bir teklifi olmadıkça Komün konseyi Bucak Müdürünün azli hakkında karar vermeğe dâvet edilemez.

Kararın muteber olması için Komüne ayrılan azanın en aşağı 2/3 sinin reylerinin inzımm etmiş olması lâzımdır. Bu ekseriyet elde edilmediği takdirde

ilk toplantıdan 8 gün sonra yapılacak olan bir ikinci toplantıda faaliyette bulunan âzanın mutlak ekseriyeti elde edilirse Bucak Müdürünü geri çağırmak Valinin selâhiyeti dahilindedir. Valinin bu tedbirine karşı İçişleri Bakanına müracaat caizdir.

Bucak Müdürleri adalete şevklerine dair olan karar tarihinden veya muhakeme neticesine kadar mahkemeye müracaat etmelerine ait celp tarihinden itibaren ve asgarî bir yıl müddetle şahsî hürriyetten mahrumiyet cezasını müstelzim herhangi bir suçtan dolayı cezayı takibata maruz bulundukları takdirde kendi vazifelerinden azledilirler. Aleyhlerine yakalama müzekkeresi izdar edilmiş veya herhangi bir suçtan dolayı tevkifleri kanuniyet kesbetmiş olan Bucak Müdürleri de vazifelerinden azledilirler.

Herhangi bir suçdan dolayı bir aydan fazla müddetle şahsî hürriyetten mahrumiyet cezasına mahkûm edilen Bucak Müdürleri kendi vazifelerinden hukuken iskad edilirler.

Bucak Müdürleri ağır asayiş sebepleri ve kanunen riayete mecbur oldukları vecibelerin ifasına dâvet edildikleri takdirde ademi ifada ısrar etmeleri dolayısıyla Vali tarafından vazifelerinden uzaklaştırılır veya tahvil edilebilirler.

Vazifesinden nakil ve tahvil edilen Bucak Müdürü 3 senelik bir müddet için tekrar intihap edilemez. Seçilmemezlik hâlinin tahvil kararında tasrih edilmesi lâzım gelir.

Bucak Müdürlüğü sıfatı âzalık sıfatının ziyasını mucip olan aynı sebepten dolayı veya seçilememezlik sebeplerinden birinin inzıam etmesiyle ziyaa uğrar. Bucak Müdürlüğü sıfatının ziyası, Valinin teklifi veya bir ay içinde Komün âzalarının 1/3 nin teşebbüsüyle komün konseyi tarafından kararlaştırılır.

Bucak Müdürü vazifeye başlamadan evvel Valinin huzurunda aşağıdaki formül dairesinde yemin eder:

"İtalya Cumhuriyetine ve onun Başkanına sadık olacağıma, Devletin kanunlarına kemali sadakatla riayetkar olacağıma, ve vazifemi umumun selâmeti namına ifa eyliyeceğime yemin ederim."

YABANCI MEVZUAT

Bu şekilde sarahaten ve açıkça yemin etmekten imtina eden veya seçimin tebliğinden itibaren bir ay içinde yemin etmeyen Bucak Müdürü meşru bir mâni hariç olmak üzere vazifesinden iskat edilmiş addedilir.

Komün idaresinin şefi olan Bucak Müdürü aşağıdaki vazifeleri yapar:

1 — Konseyin toplanmasına müteallik ihbarnameleri sevk ve konseye başkanlık eder;

2 — Belediye Encümenini toplantıya davet ve ona başkanlık eder:

Encümen âzası arasına, karar vermesi matlûp olan işleri tevzi, muavinlerin her birine havale edilen muamelâtın şevkine nezaret ve kendisi tarafından tevkil edilen yardımcılarından başka biri vasıtasıyla alınan tedbirleri imza eder;

3 — Konseyin ve Encümenin toplantısında müzakereye mevzu teşkil edecek olan hususâtı teklif eder;

4 — Meclisin bilanço hakkında olduğu kadar diğer mevzular hakkındaki kararlarıyla Encümen kararlarının tamamen tatbikine nezaret ve Komünün menfaatine taallûk eden evrakı imza eder;

5 — İcra ve isticar mukavelelerini ve kanunun mecburî kıldığı ve konsey veya Encümen tarafından prensip dahili addedilen kontratları tanzim eder;

6 — Nizamnamelere riayeti sağlar;

7 — Kanun hükümlerine tevfikân rûsuğ ve tekâlifin tahsil ve cibayetine nezaret eder;

8 — Doğruluk kâğıtlarına ve aile tescil varakariyle fakruzaruret şahadetnameleri verir. Komün idaresine atfedilen ve münhasıran Encümene ait olmyan diğer buna mümasıl işleri yapar;

9 — Mahkemelerde Komünü Müddei veya Miiddeialehy sıfatıyla temsil eder;

10 — Komünün bütün daire ve enstitüleriyle meşgul olur,

11 — İlk içtimada Encümene ve Konseye bildirmek suretiyle komündeki bütün memur ve ücretlileri memurların tâyinine müteallik selâhiyetlere ve hükümlere tevfikân azledebilir.

Komün nef ine yapılması icabeden müzayedelere yardım eder.

Yüksek Makamların nezareti altında Bucak Müdürü aşağıdaki ödevleri yapmakla da mükelleftir:

1 — Kanunların ve Hükümet evamir ve tebligatının neşri tamimi yapmak;

2 — Kanun hükümleri dairesinde nüfus sicil defterlerini tutmak:

ITALYADA KOMÜN İDARESİ

3 — Halkın Emniyet ve sıhhati bakımından ifası kendisine ait olan muameleleri yapmak;

4 — Asayişe taallûk eden her şeye nezaret etmek;

5 — Nüfus sicil defterini muntazaman tutmak;

6 — Asayişî ilgilendiren her hâdiseden yüksek makamları haberdar etmek;

Bucak Müdürünü değiştiren azalar da Hükümet memuru addedilir.

Yukarda yazılı hususlarla umumun emniyetine ve halkın sağlığına ait olan lüzumlu ve acil tedbirleri almak, masrafı ilgililere ait olmak üzere ve maruz bulundukları ceza takibatına hâlel gelmemek şartıyla buna müteallik emirleri infaz ettirmek yine Bucak Müdürüne terettüp etmektedir.

Bu masraflara ait not ilgili dinlendikten sonra bilâvasıta vergilerinin tahsiline ait kanunda tâyin edilen şekil ve esaslar dahilinde Vali tarafından tahsil memurluğuna verilir. Bucak Müdürüyle Valinin bu tedbirlerine karşı her türlü itiraz Vilâyet idare hıyetine yapılır.

Merkezin uzaklığı veya irtibat zorluğu dolayısıyla Bucak Müdürü Komünlerde lüzumlu ve zarurî telâkki ettiği zaman Hükümet memuru olarak kendisinde mevcut selâhiyetleri âzadan birine ve bulunmadığı takdirde o Komünlerde ikamet eden seçmenler arasında başka birine devredebilir. Yeter ki bunlar kanun hükümleri dairesinde intihap edilmiş olsunlar.

Nüfusları 60.000 den fazla olan Komünler burlara veya kısımlara bölünmüş olmadıkları zaman dahi mahallelere ifraz edilmesi hususunda âzalar karar vermek hakkına haizdirler ve bu takdirde Hükümet memuru sıfatıyla haiz olduğu selâhiyetleri devretmek hakkı Bucak Müdürüne ait olduğu gibi kabili intihap olanlar arasından alman muavinlerle birleşmek hakkı daima Valinin muvafakatiyle Bucak Müdürüne verilmiştir. Masrafları ve varidatı ile emlâki ayrı olan burg veya müfrez kısımlarda Bucak Müdürü tarafından tevkil ve Vali tarafından tasdik edilen bir vekil bulunur. Bu vekil Meclis âzaları ve bulunmadığı takdirde burg veya İdarî daireler kısımlarındaki kabili intihap kimseler arasından seçilir. Bu vekil Hükümet memuru sıfatını haiz olup Konseyin ve Encümenin vereceği kararların tatbikini sağlar. İlkbahar devresinde burlar ve İdarî kısımların ihtiyaç ve şartları hakkında rapor verir. Bu rapor kanunun hükümlerine tevfiikan Valiye verilir. Bucak Müdürüne en kıdemli muavin ve bu da bulunmadığı takdirde en kıdemli âza vekâlet eder.

Bucak Müdürünün veya onun vazifesini ifa eden kimsenin Hükümet mümessili vazifesini yapmadığı veya bu vazifeyi muntazaman ifa etme-

YABANCI MEVZUAT

diği ahvalde 'Valinin kararıyle Hükümet mümessili vazifelerinin ifası için azamî üç aydan fazla olmamak üzere bir Komiser memur edilir. Bu komiserin vazife ve selâhiyetinin ifasına müteallik masraflar Komüne aittir; meğer ki Komiser Bucak Müdürü aleyhine dâva ikame etmiş olsun.

Kanunun teemmül ettiği ahvalde evrak vesaikin tevdiini Bucak

müdürlüğünün reddetmesine ve bu belgelerdeki yanlışlıklara karşı Vilâyet idare heyeti nezdinde itiraz caizdir.

Maliye ve Muhasebeye Dair

Komün emvali emvari emiriye ve emvari mehruse olmak üzere ikiye ayrılır. Bir Nahiyenin İdarî bölgesine tahsis edilen arazinin ayrı olarak idaresi Vali tarafından seçilmiş olan bir Komisere havale edilir.

Komünlere ayrılan ormanlar ticaret odasının orman şubesinden tasdikli bir İktisadî plâna tevfi kanun idare edilirler. Komün konseyi bizzat bu plânın tanzimine tevessül etmediği takdirde İktisadî plân yukarıda zikri geçen Şube tarafından resen hazırlanır. Komünler kanun hükümlerine tevfi kanun vücuda getirilecek hususî idareler vasıtasıyla kendi ormanlarının teknik idaresine tevessül edebilirler.

Satışlara, kiralara, alım satıma, malzeme tedarikine veya inşaat münakaşalarına müteallik komün mukaveleleri usulen Devlet mukaveleleri için tayin ve tesbit edilen şekilde aleni müzayedelerden sonra yapılır.

Aşağıdaki ahvalde hususî müzayedeye yoluna tevessül etmek caizdir:

a) Nüfusu 500.000 den fazla olan komünler için aşağıdaki meseleler bahis mevzuu olduğu zaman:

1 — Kıymeti mecmuası iki buçuk milyon liri geçmeyen kontratların,

2 — Senevi beş yüzbin liri geçmeyen bir masraf bulunmadığı ve komün beş seneden ziyade taahhüt altında kalmamakla beraber aynı iş için yukarıda yazılı müddeti geçen başka bir kontrat bulunmadığı,

3 — Temeddüdün heyeti mecmuası 2,5 milyon liri mütevaciz olmadığı ve kontratın müddeti 9 seneyi geçmediği takdirde köy fonlarının ve diğer bina ve gayri menkullerin icarı,

b) Nüfusu 100.000 den yukarı olan ve 500.000 den fazla olmayan veya nüfusu 100.000 den yukarı olmamakla beraber aşağıdaki hususlara taalluk ettiği takdirde mülhakat merkezi olan nahiyeler için:

1 — Mecmu kıymeti 1,5 milyon liri geçmeyen kontratlar,

2 — 250 bin liri geçmeyen senevî masraf bulunduğu ve komün

İTALYADA KOMÜN İDARESİ

5 seneden fazla bir müddet için taahhüt altında kalmadığı takdirde mezkûr müddeti haddini geçmeyen aynı müteahhit başka bir kontrat bulunmadığı ahvalde,

3 — Temeddün heyeti mecmuası 1,5 milyon lireti geçmediği ve mukavelenin müddeti 9 seneden fazla olmadığı takdirde köy fonlariyle diğer bina ve gayrimenkullerin icarı;

c) Aşağıdaki hususlara taalluk ettiği zaman nüfusu 20.000 den yukarı olan ve 100.000 den fazla olmayan Komünler için:

1 — Kıymetlerinin mecmuu 750.000 liretten fazla olan mukavelelerin,

2 — Senevi miktarı 1,5 milyon lireti geçmiyen masraflar bulunduğu ve aynı maksat için yukarda yazıldığı gibi haddi aşmayan başkaca yazılmış bir kontrat mevcut olmasa bile 5 seneden fazla bir zaman için Komünün mukavele ile bağlı kalmaması;

3 — Temeddün heyeti mecmuası 750.000 lireti geçmediği ve mukavelenin müddeti 9 seneyi tecavüz etmediği takdirde köy fonlarının inşaat veya diğer gayri menkullerin icarı.

d) Diğer Komünler için aşağıdaki hususat bahis mevzuu olduğu zaman:

1 — Kıymeti mecmuası 400.000 lireti geçmeyen kontratlar,

2 — Senevi yekûnu 75.000 lireti geçmeyen bir masraf bulunması ve Komünün 5 seneden ziyade taahhüt altında kalmamakla beraber daima, yukarda haddi geçmeyen başka bir mukavelenin aynı maksat için addedilmiş bulunmaması.

3 — Mecmu temeddüü 400 000 lireti tecavüz etmediği ve mukavele müddeti 9 seneyi geçmediği takdirde köy fonlarının veya diğer inşaatın yapılması veya gayri menkullerin icarı.

İkinci fıkrada zikredilen ahval haricinde dahi şekil itibariyle böyle bir müzayedenin idaresi için daha faydalı olduğu anlaşıldığı takdirde Vali mukavelelerin hususî mezar usulünü takip etmelerine muvafakat edebilir. Müstesna ahval zuhur ettiği ve aşikâr bir zaruret veya menfaat hissedildiği takdirde hususî anlaşmaya da müsaade edebilir.

Komün kâtipleri münhasıran Komün idaresinin nefine olarak satışlara, kiralara, mubayaata malzeme tedarikine veya inşaat münakaşalarına müteallik evrak ve mukaveleleri tanzim edebilirler. Aşağıdaki hizmet ve hususati ilgilendiren masraflar mecburidir.

A) Tekâlif:

1 — Vergi ve munzam resimler,

2 — Komün emvalinin bakımı ve buna müteallik vecibelerin ifası;

YABANCI MEVZUAT

3 — Ödenmesi mecburî borçların tediyesi ve ihtilâf takdirinden davanın intacına kadar depozito edilecek olan buna ait para bütçede ayrılır.

B) Umumî masraflar:

1 — Komün dairesi masrafları ve Arşivi,

2 — Komün tesisleri,

3 — Millî bayramlar ve merasim,

4 — Eski parkların idaresi,

5 — Devlete tereddüp eden ödemelerle yardımlar müstesna olmak üzere askerî ve sivil mezarlıkların muhafaza ve idaresi,

6 — Kâtip ve diğer memurlarla ücretlilere ve yevmiyelilere ait olan tahsisat, maaş ve tazminat,

7 — Kâtiplik aidatının iradı üzerinden kâtibe isabet eden istihkak hissesi.

8 — Kâtibe ödenen nakil ve tahvil tazminatı,

9 — İlk tahsil öğretmenlerine ait tekaüdiye aidatına, sağlık teşkilâtına ait tekâüdiyelere müteallik ihtiyad kasasına, mahallî idareler maaşlı ve ücretli memurlar tekaüdiyeleri ihtiyad sandığına ve Komün tarafından tesis edilmiş bulunan tekaüdiye fonlarına yardımlar; kullanılan memur veya ücretli personel ve takalidiye aidatına hak kazanmış olanların lehine tanzim edilmiş olan kaydı hayat sigorta poliçelerine bağlı primlere iştirak ve senelik aidat;

10 — Tamamen veya kısmen Komüne ait tedavi ve istirahat hak kazanmış olan personele ve onların berhayat kalanlarına verilecek tekaüdiye tazminat ve saire hissesi;

11 — Malûliyet ve ihtiyarlık dolayısıyla ve istek haricindeki işsizliğe kanun çerçevesi içine giren herhangi bir kategoriye mensup kimselerin bir hastalığa veya vereme tutulmalarına karşı mecburî sigorta yardımları;

12 — İtalya'ya ilhak edilen arazide bulunan personelin hastalık hâlleri için sigorta yardımları;

13 — Para cezalarının tahsilindeki süratten dolayı verilecek primlerle arttırılan yardım paraları;

14 — Cumhuriyetin kanun, nizam ve kararnamelerine ait mecmua ve resmî gazeteye iştirak;

15 — Sicil nüfus servisi ve buna müteallik defterlerin tetkiki için pretörlere verilecek tazminat bedeli ile aynı servislere müteallik damga pulu resmi ve diğer muhtelif masraflar;

16 — Tahsilat ve tediye servisi; muntazam vergilere ait hususi listelerin tanzimi;

İTALYADA KOMÜN İDARESİ

17 — Seyyar askerlik meclis ve komüsyonların oturumlarına ait binaların teftişiyle yazı levazımı, temizlik ve aynı binaların teshini masrafile bu maksada lâzım olacak personel;

18 — Ayar ve ölçülerin zaman zaman muayenesi için muayene memurlarına verilecek yardımcı personel ve binalar;

19 — Kanun hükümleri dairesinde yapılacak tediyat müstesna olmak üzere karabiniyerelere, transit suretiyle geçen askerî kıt'a ve bunların subaylarına, tayyarecilik ve Gümrük muhafaza teşkilâtı personeline ikametgâh ;

20 — Tahsilatın idaresine memur tahsilât delegelerinin bürolarına ait bina ve mefruşatı ile mezad ve tahsilât dairelerinin masrafları;

21 — Yeni kadastronun teşkili;

22 — Nişan atış sahalarının tesis ve tanzimi ile bunların silâhlarını tedarik hususunda Komünlerin iştiraki;

23 — Hakiki kıymetlerinden fazla takdir olunan vergi indirmeleri ve tahakkuk ettirilemeyen vergi paralariyle iade edilen vergi kısımları;

24 — Mecburi masrafların idarelere iade suretiyle tediyesi;

25 — Komün konseyince kararlaştırılıp Vilâyet idare heyeti tarafından tasdik edildikten sonra Belediye Başkan ve Başkan yardımcılara verilecek makam tahsisatı;

26 — Komün haklarının müdafaası ve mahkeme mesarifi;

27 — Nüfus sicil defteri ve tahriri nüfus masrafları;

28 — Tahkikat ve teftişlerle yüksek Makamlar tarafından emredilen incelemelere ve bizatihi alınan tedbirlerin tatbikine müteallik masraflar olup kaffesi Komüne aittir.

29 — Arşiv memuru maaşıyla Komünlerin talebi üzerine tesis edilen noterlik arşiv dairesi masrafları;

30 — Gizli olmıyan vazifelere ait ve mahalli teşkilât memurları lehine yardım ve muavenet millî Enstitüsüne iştirak payı;

31 — Telgraf hatlarının işlemesine müteallik aidat;

32 — İdare merkezlerinde ve huduttaki telgraf idarelerine mahsus aidat;

34 — 4 ayaklı hayvanlarla vesaiti nakliyenin ordu için müsaderesi servisleri;

34 — Şirket masraflarına iştirak payı.

C) Mahallî Polis, sağlık ve sağlığı koruma:

1 — Mahallî Polis servisleri ve ona ait personel;

2 — Umumî yol ve meydanların temizlenmesi ve kararların kaldırılması masrafı;

YABANCI MEVZUAT

3 — Sağık memurlarına ait maaşlar ile tahsisat ve tazminat ve sağığın korunma daire ve servislerin işlemedi;

4 — Hayvan tababeti ve buna yardım ve nezaret servislerine ve umumî mezbahalar Müdüriyetine mülhak baytarlara ait maaş, tahsisat ve tazminat;

5 — Sağık memurlarının ihtiyat sandığıyla mahallî müesseseler memurlarının tekaüdiyesine ait ihtiyat sandığına yardımlar;

6 — Komünlerin tesbit edilmiş olan yerlerinin ve her hâlde nüfusu 1000 den ziyade olan komünlerde komün kısımlarını veya burğların tenviri ;

7 — Sağığı koruma ve Belediyenin buna ek laboratuvarlarının faaliyetlerine yardım; Nüfusu 150 000 den ziyade olan Komünlerde muhafaza edilmekte olan sağığı koruma laboratuvarlarının faaliyetine yardım;

8 — Aşılama, ve buna müteallik defterlerin tutulması;

9 — Devlet kinin tevzii;

10 — Mahallî şartlardan, hususî topoğrafik durumdan, münakale vasıtalarının zorluğundan ve eczanelere olan uzaklıklardan dolayı tesisleri Belediye Sağık konseyinin ve Belediye İdare Encümeninin mütalâası alındıktan sonra vali tarafından kurulmaları mecburi addedilen eczaneler ;

11 — Cenaze sandukalarıyla cenazelerin kabristana nakli;

12 — Belediye merkezi olan veya nüfusu 30.000 den fazla olmakla beraber Belediye merkezi olmıyan Nahiyelerde frenginin tedavisi ve bundan korunmak üzere Dispanserler kurulması ve yine mahallî şartlar neticesi olarak ve hastalığın mühim miktarda yapılmış olmasından naşı bu gibi müesseselerin tesislerinin lüzumunu tesbit;

13 — Belediyenin veremle mücadele cemiyetlerine yardımı;

14 — İçilecek su, lâğım ve mezarlık işlerine ait umuru nafianın inşası ve işletilmesi;

15 — Sarî hastalıkların ihbarı, tecrit binalarının tesisi ve çalıştırılması ;

16 — Nüfusu 6 binden fazla komünlerde umumî mezbahaların inşası, işletilmesi ve faaliyeti;

17 — Balıkçılık mahsullerinin toptan satışına müteallik pazarlarla böyle bir mecburiyetin mevcut olduğu Komünlerde aynı mahsullerin perakende satışına ait pazar yerlerinin kurulması, çalıştırılması veya işletilmesi ;

İTALYADA KOMÜN İDARESİ

- 18 — Uyuzun ihbar ve tedavisi;
- 19 — Kuduz köpeklerinden korunma;
- 20 — Pazar ve pazar yerleri masrafları.

D) Umumî Emniyet ve adalet:

- 1 — Sulh Hakimi Dairesi;
- 2 — Halk Yargıcı olmak için matlup evsafi haiz olan Yurtdaşların listelerini tanzim etmek;
- 3 — Delileri tımarhaneye nakletmek;
- 4 — Belediye merkezi olan nahiyelerle nüfusu 40.000 den ziyade olan bütün diğer Komünlerde yangın söndürme servisi;

E) Umuru Nafia:

- 1 — Yol ve meydanların, bahçe ve şehirlerin ve umumî gezinti yerlerinin tanzim ve idaresi, transit yolu olan komşu yolların ıslâhı;
- 2 — Amelenin kaza ve felâkete uğramalarına karşı sigorta;
- 3 — Su işlerini tanzim etmek;
- 4 — Dahilî 2 nci, 3 üncü ve 4 üncü sınıf seyrüsefer yollarına ait İslâhat ve idare işlerine yardım;
- 5 — 2 nci kategoriye dahil 1 nci, 2 nci ve 3 üncü sınıf limanlarla 4 üncü sınıf limanların ve bunlara müteallik fenerlerin inşasına yardım etmek;
- 6 — Demir yolu istasyonlarına ve limanlarına giden yollarla komün aksamiyle muvasalasız komün yollarının inşasına yardım;

F) Maarifi Umumiye:

- 1 — İlk mekteplere ait binaların inşa, idare ve teftişi ile aynı binaların teshin ve tenvirine ait masraflara yardım.
- 2 — Aynı mekteplere mülhak lüzumlu personel,
- 3 — Tedrisat müfettişlerde hükümetin mektep müdürlerine ait dairelerin ve mobilyanın idaresi ve aynı binaların tefrişi, tenviri, teshini, korunması ve temizliği ve yukarda zikri geçen dairelerin matbu evrakıyla lüzumlu kırtasiyesi;
- 4 — Hudut mektepleri öğretmenlerine mesken;
- 5 — Mobilya tedarikiyle Halk mektepleri kütüphanelerine yardım;
- 6 — Devlete ait olan Lucania ve Sardenya mütemmim mekteplerinden neş'et eden mürebbi mektepleri personeline ait olanlar müstesna olmak üzere işe alıştırma ve sanata ait Hükümet mekteplerinin hizmet ve kitabet personeline ait maaşlar;
- 7 — Binaların tanzim ve idaresiyle tefrişi, Orta, sanat mektepleriyle, liseleri idaresi için muhtelif masraflar ve Lucania ile Sardenya'kiler hariç olmak üzere öğretmen Enstitüleri hizmet personelleine ait masraflar;

YABANCI MEVZUAT

8 — Denizcilik Enstitüsü binalarının idare ve tanzimiyle bunlara ait tenvirat, teshin, mobilya ve ilmi olmıyan malzeme ve kitabete edevati;

9 — Binaların idare ve muhafazası, Ticaret ve sanat mekteplerinin ve yeni tip her nevi Teknik Mekteplerin su ihtiyacı ile teshin ve tenviri;

10 — İtalyan gençliğinin Jimnastik sahalariyle, stadyomlarının muhafazası tenviri ve teshini;

11 — Komünlerdeki İtalyan Gençliği Komitelerine ait binaların idaresi;

12 — Üniversite ve Yüksek Öğretim mektepleri lehine yardımlar;

13 — Mektep idare edenlerle alelûmum mektep işlerine yardım servisine tahsis olunan binaların idaresi;

G) Ziraat:

1 — Ağaç Bayramı;

2 — Müddeiyata müteallik hükümlerden ve medenî adetlerden ayrı olarak Komün toprak ve arazisinin tanzimi işi;

3 — Vilâyet Ziraat Müfettişliklerine yardımlar;

4 — Hayvan yemlerine ait Komün depolarının inşa ve idaresi;

5 — At sineği ve karınca ile mücadele;

6 — Biniş istasyonlarına tahsis edilen binaların idaresi ve bu binaların su ihtiyacıyla tenviratının sağlanması.

H) Yardım ve Hayır İşleri:

1 — Hususî müesseselerce sağlanmadığı müddetçe münhasıran fıkara mahsus olmak üzere tıbbî ve cerrahî ve doğum yardım servisi;

2 — Sağlık işlerine memur olanların ihtiyad sandığına ve mahallî teşkilât memurlara verilecek tekaüdiyeye ait sandığa yardımlar;

3 — Mahallî hükümet müesseseleriyle hayır ve yardım Müesseseleri tarafından temin edilmediği müddete ilâların fıkara parasız olarak verilmesinin sağlanması;

4 — Kanun hükümlerine tevfikan imdadı sıhhi bakımdan Komüne ait olan fakir hastaların hastahane masraflarını tediyesi;

5 — Terkedilmiş gayrimişru çocuklara yardım masraflarına iştirak;

6 — İşe gayri salih olanların idare ve iâsesi;

7 — Ana ve çocukları koruma komitelerine ait binaların idaresi;

I) Din:

Bu hususu sağlamak için diğer vakalar kâfi olmadığı takdirde umurun ibadetine tahsis olunan binaların muhafazası ve kanun hükümlerine tevfikan komünlerin uhdesine raci olan alelûmum bütün diğer masraflar.

İTALYADA KOMÜN İDARESİ

Kanun hükümlerine tevfikân ve kanunun çerçevesi içinde kalmak şartile Komünler aşağıdaki hususları da yaparlar:

1 — İstihlâk resimleri koymak: İkametgâhların iradı gayri safileri üzerine vergi tarhetmek. Aile vergisi, hayvanlara konulan vergi, umumî ve hususî arabalarla hizmetçilere konulan vergi, piyano ve bilardolara ticaret, san'at ve mesleklere konulan vergi, lisanslara ait olan mecburi vergilerden başka ikamet vergisi ekspres kahve tipindeki makinalara, köpeklere ve fuzulî masraflar üzerine konulan fevkalâde şahsî vergiler.

Komüne ait meydan ve sahalarla umumun gezintisine yarayan sahaların işgalinden dolayı vazolunan resim ve tabelalar üzerine mevzu vergiler.

Ölçü ve ayarlar vergilerinin doğrudan doğruya alınması veya bu vergilerin iltizam suretiyle ahara verilmesi.

Yolun altında galeriler inşa ve işgali için mükellefiyetler tahvil etmek, lâğımların muhafazası ve tedavi için yapılan hususî yardımlar.

Çöplerin ve süpürüntülerin ve buna mümâsil fabrika döküntülerinin toplanması ve nakledilmesi için vaz edilen vergi.

İş mükellefiyetleriyle arazi ve binalara doğrudan doğruya mükellefiyetler yüklemek.

Komünler kanun çerçevesi dahilinde ve kanun hükümleri dairesinde tiyatro ve alélûmum temaşa yerlerine konulan vergilere iştirak ederler. Mezbahalardan alınan rusumla vesaiti nakliyenin seyrüseferinden alınan resimler.

Vergi ve resimlerin tahsil tarzının tatbiki neticesi olmak üzere komünler kanunun tayin ettiği şekilde sınıflara ayrılmışlardır.

Her Komünün bir hazine dairesi vardır. Hususî bir Mâliyeye sahip olmıyan Komünde bilâvasıta vergiler tahsildarı varidatın tahsilini ve masrafların tediyelerini kanun hükümlerine göre deruhte eder.

Komün konseyleriyle Belediye Meclisinin hususî bir tasdiğe tâbi olmıyan kararları pretörlük dairesindeki sicilli mahsusta 15 gün müddetle neşir ve tamim edildikten ve aynı kararlar tarihinden itibaren 8 gün içinde Valiye gönderildikten sonra kabili infaz olurlar.

Müstacel ahvalde Komün konseyini veya Belediye Meclisini teşkil eden azanın yarısından bir fazlasının reyile derhâl kabili infaz olabilirler. Vali alındıkları tarihten itibaren 20 gün zarfında gayri kanunî addettiği kararların iptalini ilân etmeğe mecburdur. Kararlar burada gösterilen mühlet zarfında Valiye tebliğ edilmedikleri takdirde hükümsüz adedilirler.

YABANCI MEVZUAT

Nüfusu 500.000 den fazla olan Komünlerde aşağıdaki hususları ilgilendiren kararlar Belediye Meclisinin tasdikine tabidirler:

1 — İhtiyad bütçe ve bahis konusu olan tahsisat ihtiyad masraflara taallük etiği takdirde aynı bütçenin bir faslından diğerine münakalesi yapılır.

2 — Sınai teşebbüsata ait hisse senetlerinin mübayaası.

3 — Aktif veya pasif bilânçolar ve 2.5 milyon veya hudutsuz bir kıymetteki malûmat.

4 — Gayrimenkul malın satımında veya ipoteklerde veyahut kanunen tanınmış olan kredi müesseseleri nezdinde mevduata veya Devlet tarafından ihraç ve garanti edilen tahvilât mübayaasına tahsis edilmediği zaman senede 5 milyon liri aşan paranın kullanılması.

5 — Gayri menkul, düyünü umumîye tahvilâtı, basit kredi eshamı veya kontratın kıymeti 5 milyon liri geçtiği zaman siyasî hisse senetleri satmak ve mevduatın kıymeti yukarıdaki haddi geçtiği zaman uzun müddet için icara vermek.

6 — Kontratın kıymeti 2,5 milyon liri geçtiği zaman gayri menkulleri 12 seneden fazla icar ve idaresi;

7 — Her türlü ikrazat;

8 — Hükümet hizmetlerinin güdümünü bilvâsıta ele alarak eczahanelerin çalışmasına müteallik olan mer'î hükümlere aykırı Belediye eczalı aneleri açmak;

9 — İmlâ ve yeniden inşaata müteallik nazım plânlar hazırlamak;

10 — Komün sağlık işleri, mahallî Polisi ve Komüne ait olan resmi müesseselerin emvalini kullanmaya müteallik nizamnameler;

11 — Dairedeki hizmetlerin tanzimi ve personelin ekonomik idaresini ve hukukî durumunu ilgilendiren nizamnameler;

12 — Yolların tasnifinde değişiklik ve bu yolların açılması ve yeniden inşası hakkındaki projeler.

Nüfusu 100.000 den ziyade olan veya nüfusu 100.000 den yukarı olmamakla beraber Belediye merkezi olan komünlerde bundan evvelki fıkarda bir numaradan 4 numaraya ve 7 numaradan 12 numaraya kadar zikredilen ahvalden başka aşağıdaki hususları ilgilendiren kararlar Belediye Encümeninin tasdikine tabidir:

1 — Aktif veya pasif ihtilâflar ve bir milyon liri kıymetini aşan veya hudutsuz kıymette olan muameleler.

2 — Gayrimenkul mübayaasında veya ipoteklerde veyahut kanunen tanınmış olan kredi müesseseleri nezdinde mevzuat olarak veyahut Dev-

İTALYADA KOMÜN İDARESİ

let tarafından ihraç ve garanti edilen tahvilât mubayaasında kullanılmadığı zaman senede 2 milyon lirezlik para plasmanları.

3 — Gayri menkuller, duyunu umumiye esham ve tahvilâtı, Pasif kredi eshamı veya kontratın kıymeti 2 milyon lirezti tecavüz ettiğı takdirde smavi hisse senetleri ve mevduatın kıymeti yukardaki miktarı aşınca uzun müddet ve vade ile icara vermek;

4 — Mukavele miktarının yakûnu 500000 lirezti tecavüz ettiğı ve müddeti 12 seneden fazla olduğı takdirde gayrimenkullerin icar ve idaresi.

Nüfusu 20.000 den fazla ve Belediye merkezi olmıyan komünlerde aşağıdaki hususlara taalluk eden kararlar Belediye İdare Encümeninin tasdikine tâbidir:

1 — Gayri menkul satın almaya veya rehin mukabilinde ipotek yapmıya veya kanunen muamele ifasına selâhiyetli kredi müesseseleri nezdinde mevduatta bulunmaya veyahut Devlet tarafından ihraç ve garanti edilen tahvilât mubayaasına tahsis edilmedikleri takdirde 100.000 lirezti aşan bir paranın kullanılması ;

2 — Gayri menkul duyunu umumiye tahvilâtı veya adi kredi tahvilâtı veyahut kıymetli her ne olursa olsun sanayi hisse senedleri devri ferağ etmek ve fonların kıymeti ne olursa olsun uzun vadelerle kiraya vermek ;

3 — Aktif veya pasif münazaalar ve 100.000 lirezti aşan veya gayri muayyen kıymette olan muameleler yapmak;

4 — Mukavele ve delil 200.000 lirezti aştığı ve müddeti 12 seneden fazla olduğı takdirde gayri menkullerin kiraya, verilmesi.

Vali vergi ve rüsuma, sağlığı korumaya, Belediye Meclisine ve mahallî Polise müteallik olarak Belediye idare Encümeni tarafından tasdik edilen nizamname suretini ilgili Bakanlığa tevdi eder.

Kakan Danıştaym mütalâasını aldıktan ve sağlık işleri hakkında Yüksek Sağlık Meclisinin noktai nazarım dinledikten sonra kanun ve nizamnamelere mugayir oldukları nisbet ve derecede kısmen veya tamamen iptal edebilir.

Belediye İdare Encümeninin tetkikine arzolunan kararların tasdikini red veya talik etmeyi muvafık gördüğü takdirde bu husustaki mütalâa ve noktai nazarını müddeti muayyenesi zarfında bildirmeğe davet etmek suretiyle sebeblerini Komüne bildirir. Komün mütalâası üzerine ve muayyen müddetin mürurunda Belediye İdare Encümeni karar verir.

Belediye Encümeni evrakı göndermezse veya kendisi veyahut komün Konseyi kanunen yapılması mecburî olan her türlü muamelâtı ifa

YABANCI MEVZUAT

etmezse tevkil hususunun Veliye teallük ettiği ahval hariç olmak üzere Belediye İdare Encümeni icabına tevessül eder.

Belediye İdare Encümeninin tedbirlerine karşı İçişleri Bakanına müracaat caizdir.

Kanunda hilâfına hüküm mevcut olmadığı takdirde Komün nizamname hükümlerine muhalefetler 5000 lirete kadar para cezasına tabidirler.

Kanun ve nizamnamelere tevfikân Bucak Müdürü tarafından verilen emirlere muhalefet de aynı cezaya tâbidir. Bu hususu tesbit eden zabıt, nizamname hükümlerine muhalefetin neticesi olan cezadan dolayı bu cezaya maruz kalana şahsen kabili itiraz olup olmadığını ihtiva etmelidir.

Yukarıki fıkralarda zikredilen kanuna aykırı hareketler için suçlu muhalefete ait itirazname mucibince memurun veya kanuna aykırılığı tesbit edilmiş olanın eline muayyen bir meblâğ ödemeğe mecburdur. Memur veya Âmir yapılan tediyat mukabilinde Bucak Müdürü tarafından tasdikli dip koçanlı hususî formülleri olan bir makbuz vermeğe mecburdur.

Birinci fıkra hükümlerine tevfikân ödenmesi icabeden paranın nisbeti her aykırı hareket için Belediye Encümeni kararı ile sureti umumiyyede tesbit edilmiş olup muayyen bir aykırılık kategorileri için muafiyet yapılmaması da tasrih edilebilir.

Aykırı hareket üçüncü şahıslara veya Komüne bir zarar vermiş olduğu takdirde tazminatın bağışlanması bahis mevzuu olmayıp aşağıdaki hükümler tatbik olunur.

Evvelki hükümlere tevfikân bağış yapılmadığı ve kanunî harekette bulunmuş olana şahsan itiraz edildiği takdirde itirazdan itibaren 10 gün içinde kanuna aykırı harekette bulunmuş olan şahıs bağış suretiyle ödenmesi lâzım gelen miktarın kanunen tayin edilen para cezasının asgarî ve azamî hadları dairesinde tesbit edilmesini Bucak Müdüründen isteyebilir.

Kanuna aykırı harekete şahsen itiraz edilmediği takdirde bu aykırılığı tesbit eden zabıt varakası, evvelki fıkra mucibince bağış isteğinde bulunmak üzere tebliğ tarihinden itibaren 10 gün içinde Bucak Müdürüne müracaat edebileceği ihbar edilmek suretiyle aykırı harekette bulunana tebliğ olunur.

Kanun ve nizama aykırı hareket üçüncü şahıslara zarar iras ettiği takdirde Bucak Müdürü zarar iras eden kimse ile birlikte nezdine davet edebileceği zarara göre şahsı dinledikten sonra aykırı harekette bulunan şahsın zarar görenden evvel lüzumlu talepte bulunmadığı takdirde bağış isteğini reddetmek hakkına haizdir. Kanuna aykırı hareket Komün için

İTALYADA KOMÜN İDARESİ

zararlı olduğu takdirde Bucak Müdürü aykırı harekette bulunan bağış talepnameini, muhalif hareketin neticelerini ve onu teşkil eden vukuu hali tesbit edilecek bir müddete hasretmesine tâbi kılabilir. Bu müddet gayri rnsbir olarak geçtikten sonra talepname reddedilir ve mahkmiyet hâlinde Bucak Müdürü lüzumlu işlemin yapılmasını emredebilir.

Kanuna aykırı harekette bulunan şahıs muayyen olan müddet içinde Bucak Müdürüne müracaat etmediği veya müracaat etmişse de bağış talebinde bulunmadığı takdirde muhalefete müteallik zabıt varakası, cezaî takibatta bulunmak üzere Bucak Müdürü vasıtasıyla Pretre gönderilir.

Bu hüküm Bucak Müdürü tarafından bağış olarak tayin edilen meblağı aykırılığı yapan ödemediği veya bağış talepnamei kabul edilmediği ahvalde de tatbik olunur.

Mahkmiyet kararına karşı itirazda bulunmak ve itiraz için tayin edilen müddetin lüzumsuz yere geçmesini intaç etmek gibi bir hâlin vukuunda bu hususta verilen emrin kanun hükümleri dairesinde muteber olacağı ihbar edilmek suretiyle müddetin bitiminde müteakip 5 gün içinde hükmedilen para cezasını ödemek üzere bir emirle birlikte tebliğ edilir. Kararın ye aynı zamanda emrin tebliği için adlî harç tarifeleri mucibince ancak bir tek resim ödenir.

Komnn nevine olan nizamnamelerle Bucak Müdürü emirlerine aykırı hareketlerden dolayı para cezası olarak tahsil olunan mebâliğ ister mahkmiyeti takiben ister bağış tesirde olsun Komüne terettüp etmektedir.

Evvəlki fıkrada yazılı para cezaları hasılatının 1/3 rı cinayetlerin meydana çıkarılmasında ve tesbitinde yardımları dokunmuş olan memurlara gayret ve srat primi olarak verilmek üzere hususî bir hesaba yatırılmaktadır. Bu primlerin verilış tarzları Komün nizamnameleriyle tayin ve tesbit edilmiştir.

KARARLAR

**Danıştay Birinci daire 5. 5. 950 tarih
ve 18/15 sayılı yazısı örneği:**

Özet: İl merkezi çevresindeki Belediye Başkanlarının üst makamlarla muhaberelerinin ne suretle yapılacağı hakkında.

5442 sayılı İl İdaresi kanununun 35 inci maddesi gereğince İlçe çevresindeki belediyelerin Başkanlara kendi idarelerinin iş ve ihtiyaçlarıyla ilgili yazışmalarını kaymakamlık vasıtasıyla yapacaklarını âmir olup mezkûr kanunda İl çevresindeki belediye başkanları için bu hususta her hangi bir hüküm mevcut bulunmadığına ve diğer bir tedbir ile İllerin ilçelere ayrıldığına ve İl merkezi çevresi de belediyeleri muhtevi bulunduğuna göre bir kısım Belediyeler, İl merkez belediyesi d dahil olmak üzere bu hüküm dışında kalmakta olduklarını ve bu itibarla İl merkezi çevresi içindeki kasabalar da il merkez belediyesi gibi istedikleri şekilde yazışmalarda bulunabileceklerinde bu halin belediyeler arasında, muhabere bakımından bir ikilik husule getirmekte, ancak kanun vaz'ının maksada, 35 madde ile tesbit edilmiş bulunduğu ve il merkez çevresi de bir nevi merkez kaymakamlığı gibi valiye bağlı olduğuna göre il merkez çevresindeki Belediye Başkanlarının da mezkûr 35 inci maddeye göre hareket etmeleri icap edeceği sonucuna varılmakta olup durumun bir kerre de Danıştayca incelenerek istişarî bir karara bağlanması zımında İçişleri Bakanlığının 24. 4. 950 gün ve 621-314/4711 sayılı tezkeresi, Başkanlığın 28, 4. 950 gün ve 84 159- 6-1723 sayılı tezkeresi ile gereği yapılmak üzere Danıştay Bakanlığına gönderilmiş ve usulen dairemize havale buyurulmuş olmakla mesele tetkik olundu.

5442 sayılı İl idaresi kanununun 35 inic maddesi aynen (İl çevrelerindeki belediyelerin başkanlarıyla köy muhtarları; üst makamlara kendi idarelerinin iş ve ihtiyaçlarıyla ilgili yazışmalarının kaymakamlık vasıtasıyla yaparlar.) denilmektedir.

Görülüyor ki madde, belediye başkanlarıyla köy muhtarlarının yazışma bakımından olan bağlılıkları hakkındaki kaideyi tesis ederken ilçe veya il içindeki belediye ve muhtarlıklar diye tefrik yapmada mutlak ve

İl Belediye Başkanlarının Üst Makamlarla Muhaberesi

şamil bir tabir ile (il çerçevesindeki belediye başkanlarıyla köy muhtarları) demek suretiyle aynı zamanda ilçeleri de içine alan bütün bir il sınırı dahilindeki belediye ve köy muhtarlarının yazışma bakımından idari makama bağlılıklarını kasederek hükmün şumulünü buna göre tesis etmiştir.

Şu halde hüküm noktasındaki (Kaymakamlık vasıtasıyla) tabirini. İçişleri Bakanlığının düşüncesi veçhile imâl ederek yalnız il merkez çevresi dahilindeki belediye ve köy muhtarlıklarının yazışmalarını vali vasıtasıyla yapmaları, kanunun maksat ve ruhuna uygun olacağına ve gereği yapılmak üzere dosyasının Yüksek Bakanlığa sunulmasına 5.5.950 tarihinde oybirliğiyle karar verildi.

**Danıştay Genel Kurulu 15. 5. 950 tarih
ve 950-139/141 sayılı yazı sureti:**

İl merkez çevresindeki belediye başkanlarının üst makamlarla muhaberelerinin ne suretle yapılacağı hakkında il dairesi kanununda bir hüküm bulunmadığından bahisle mezkûr kanunun ilçe çevresindeki belediye başkanlarının kendi idarelerinin iş ve ihtiyaçlarıyla ilgili muhabelerine ait olan 35 inci maddesi hükmünün il merkezi çevresindeki belediye başkanlarının muhabereleeri hakkında da uygulanıp uygulanmayacağı hususunda Danıştayın mütalâasının alınmasına dair olup 3546 sayılı kanunun 11 inci maddesine göre gereği yapılmak üzere Yüksek Başbakanlıktan 28.4.950 tarihli ve 6/1728 sayılı yazılarıyla gönderilen İçişleri Bakanlığının 24.4.950 tarihli ve 621-314/4711 sayılı yazısı üzerine birinci dairece verilen kararı havi 5.5.950 tarihli ve 18/15 sayılı ilişik tutanak okundu.

Gereği konuşuldu ve düşünüldü:

İl merkez çevresi dahilindeki belediye ve köy muhtarlıklarının yazışmalarını Vali vasıtasıyla yapmaları kanun maksat ve ruhuna uygun olacağı yolundaki daire kararı tutanakta açıklanan gerekçeye mebni esas itibariyle yerinde görülmekle beraber İçişleri Bakanlığınca üst makamlarla yapılacak yazışmalar hakkında düşünce istenilmekte ve daire kararı da bu cihete matuf bulunmakta ise de; kararın son kısmında mutlak yazışmadan bahis edilmiş olması tatbikatta tereddüdü mucip olabileceğinden bahis konusu belediye ve muhtarlıkların kendi aralarındaki yazışmalı da her hangi bir makamı tavsit etmeleri icap etmediği, yalnız: bağlı oldukları İdarî makamın üstile yapacakları yazışmaları müratebeye göre bağlı oldukları o makam vasıtasıyla yapmaları lâzım geleceği hususunun açıklanmasına

oybirliğiyle 15.5.1950 tarihinde karar verildi.

204 Sayılı Nüshada görülen tertip yanlışları

Sahife	Satır	Yanlış	Doğru
3	11	Kazalar	Kasabalar
6	26	"bu" ile "il" arasına "usul" kelimesi ilâve edilecek.	
7	26	"rına" yerine "rından istenildiği kadar istifade temin olunmasına" yazılacaktır.	
8	22	"icabı" kelimesinden sonra "olarak" kelimesi ilâve edilecek.	
16	33	"rına" dan sonra "tesbit etmelidir. Her vasıtanın karakteris- tik noktalarını ve zararlarını" ibaresi ilâve edilecek, 34 üncü satır kaldırılacak.	
21	27	500	5.000
22	7	Fazladır.	Lâfızdır
22	10	Kurulmuştur.	Tutulmuştur
23	11	Çiftlik	Çiftçilik
24	18	1874	1784
24	25	Belirtiler	Belirttiler
25	37	Bir	Biri
26	18	"bu" dan sonra "kanun" kelimesi eklenecek.	
30	34	"üzerinde" den sonra "teşrii" kelimesi eklenecek.	
30	34	Mahkemeleri	Mahkemeleri
31	6	"muhafaza" dan sonra "edip" kelimesi eklenecek.	
31	20	"the" yerine "the County Judees Criminal Courts, the Gene- ral Session of, the Court of Appeal" yazılacaktır.	
31	22	Maistrate	Magistrate
31	40	Zecai	Cezai
31	40	"Kazai" den sonra "yetkileri vardır, merkezi Toronto'dadır. Cezai dâvalara gezici" ibaresi yazılacak.	
33	7	Charta	Magna Charta
33	Son satır	Bulunması	Bulunmaması
35	32	"yardımcısı" kelimesinden sonra "Deputy Recve olur. Bu ka- ide nüfusu 750 yi aşkın köylerde de" yazılacak.	
35	33	100	1.000
36	22	Makamlarına	Memurlarına
36	27	"Bord'lar" dan sonra "malî" kelimesi ilâve edilecek.	
38	11	Tatbik köy	Tatbik edilen köy
42	1	Meselelerini	Meselelerinin
42	2	Zirata	Ziraatta
43	28	"ibaresinde" kelimesinden sonra "arazi metruke tâbiri kulla- nıldığına ve bu cins" ibaresi ilâve edilecek.	

Sahife	Satır	Yanlış	Doğru
45	18	Muamelesi	Muamelei
45	35	İdari	İdare
45	36	İle	Ve
46	2	Korulanacağı	Korunulacağı
46	22	Tecavüz	Tecavüzlerle
46	29	uncu satırdan sonra "Yaylalara gelince:" başlığı ilâve edilecek.	
54	13	Âciz	Raci
55	4	"fazla" kelimesinden sonra "sürmedi, Bugün bu nazariyeleri omuz kaldırmaksızın karşılayacak kimse bulunabilir mi? İdari reform, destekleyenlerin tereyağına reçel oldu" ilâve edilmek suretiyle düzeltilecek.	
55	9	Kıstasına	Kısıntısına
57	15	Alıkoymuş	Alıkoymamış
59	21	"eşitlik" kelimesinden sonra "emelleri kollektif bir hürriyet idealine gevrildi ve böylelikle" ibaresi eklenecek.	
60	14	"bu" dan sonra "arada" kelimesi yazılacak.	
60	20	"bu" dan evvel "şüphesiz" kelimesi eklenecek.	
60	32	Otomobilcilik	Otoritecilik
61	14	Kadarken iş	Kadar geniş
62	21	Fonsyonundaki	Fonksiyonundaki
64	4	Yetinliği	Yetindiği
64	25	Umumi menfaatin	Umumun menfaatiyle
64	28	Tezahrülerinin	Tezahürlerinin
65	12	İcraat	İcraata
65	15	İcraat	İcraata
66	24	Sunulurdu	Sunulmazdı
66	32	Tevzindeki	Tevziindeki
75	10	Bir taraf	Bertaraf
75	11	Tesirine	Tesisine
77	5	Muharebeler	Muhabereler
79	38	Yeni	Yani
82	34	Artmaya	Arttırmaya
83	3	Memnuniyet	Memnuiyet
83	6	Umumi kâtibi	Sözcüsü
83	15	Milletvekillerin	Milletvekillerinin
83	16	Leri	Hakları
84	12	Yatırma	Yatırma
84	29	Tutarını	Tutarının
84	34	Ait	Aittir.
84	34	Bulunla	Bununla
84	36	İnşasında	İnşasına
85	3	Olmalı	Olmamalı
88	12	Mesuliyetlerine	mcsuliyetleri ne
89	18	Davaladı	Davaları
89	19	Salahiyeti	Selâhiyeti

Sahife	Satır	Yanlış	Doğru
90	23	Tesisine	Tesisinde
91	7	Vermehtir.	Vermektedir.
92	13	Görmekle	Göstermekle
94	37	İdareci	İradesi
95	3	Zımında	Zımında
95	29	Görevlerini	Görevlerin
96	14	Bu	Bir
97	15	Maktır	Maktadır
98	27	Müstakbel	Müstakbil
98	28	Ve	İle
98	30	Gayesiyle	Gayesine
98	32	Rejimde	Rejimden
98	36	Lâik	Lâyık
99	4	Olunanlar	Olunanların
99	33	Mukavelelerle	Mukavelelere
100	3	Ettirmemektedir	Ettirmektedir
101	16	Lâgvoldular	Lâgvolundular
102	4	İdareye	İdareyi
102	6	İtaat	İtimat
104	20	Hazırlanmaktadır	Hazırlamaktadır
104	38	Bor	Borç
104	39	Devallasyon	Devillasyon
105	8	—	3 —
105	19	Lâzımdır	İmkânsızdır
106	3	Kazanlarının	Kazançlarının
106	12	Muhtelif	Muhtelit
106	31	Edebilmediği	Edebilmesi
107	32	Yükseltilmiş	Yükletilmiş
107	33	Gülfetlere	Külfetlere
107	36	— lunmaktadır	Lunmamaktadır
108	17	Meseles	Meselesi
108	36	Usulü	Usulünü
109	29	Hesabiyle	Hasebiyle
110	11	Suretle istimal	Suretle, çift istimal,
110	18	Hükümlü	Yükümlü
111	3	İcra	İrca
113	5	Olmak memurun	Olmak ve memurun
114	23	Hasebiyle ve idareye	Hasebiyle idareye
114	24	Zaruri	Zarureti
114	26	Mahsurları	Mahzurları
115	6	Verilmiş	Vermiş
115	7	Teşkil	Teşekkül
116	20	Nufus	Nufuz
117	27	Derece ve terfii	Dereceye terfi
118	13	Bakan	Bakam

Sahife	Satır	Yanlış	Doğru
118	26	Mümkün	Lâkin
118	38	Yardım halkın	Yardım ve halkın
119	5	Sandıkların	Sandıkların
119	17	Olmak	Olmamak
119	35	Veri	Biri
120	7	Kendine	Kendini
120	11	İsnat	İstinat
120	17	Miktarla	Miktarda
120	24	Tekabül	Tekabbül
121	12	Sidir	Sestir
121	40	Pahasıdır	Esasidir
122	4	Mesailerine	Mesaileri
122	6	Bedelleri	Bedellerinin
122	8	Şüpheli	
122	13	İşçilerin	İşçileri
122	14	Onları	Onlara
122	20	Masrafları	Masraflara
122	22	Neticeleri	Neticelerini
122	23	Tekâmül	Tekabül
122	25	Şahsilenmiş	Şahsileşmiş
122	26	Tahkikine	Tahakkukuna
122	28	Sandıklarım	Sandıkları
123	1	Maksatta	Maksada
123	3	Sisteminin	Sistemi
123	5	Müessisi	Müesses
123	19	Olmadıkça	
125	7	Düşünülme	Düşürülme
125	25	Nisbi	Nesebi
125	27	Doğurdukları	Doğdukları
125	30	Müstahak	Müteallik
125	32	Kısmı	Kısmeti
125	36	Ancak hisseler	Ancak bu hisseler
126	4	Düşünceyle	Düşüncesine
126	24	Unutulmaması	Unutulması
126	25	Müstesna memleketin	Menşe memleketiyle
126	30	Olmamasıyla	Olmasa bile
126	36	Mektedir	Memektedir
126	37	Menşei	Menşe
127	14	Usulü	Üstü
127	15	Fakat	
128	9	Bizden	Nereden
129	3	Olmayacağıdır	Olamayacaktır
129	26	Dersleriyle	Dersleriyle temin olunuyordu
130	22	Şu	
131	33	Tarzla	Tarzda

Sahife	Satır	Yanlış	Doğru
131	34	İmtihana	İtminana
132	10	Tadil	Tatıl
132	17	Vereceğim	Vereceğimiz
132	37	Cemiyeti	Şubeleri
132	39	Gençliğin hareki	Gençliğin Hareketi
133	8	Hareketlerinin	Karakterinin
134	5	Günde	Bu gün de
134	7	Gençliğin	Gençlik
134	15	Şurası	Şurasının
134	23	Olarak	Olan
134	27	Caiz	Haiz
134	33	İtlâğ	İttilâ
134	39	Esaslı	Esas
135	5	Etmis veya	Etmis bir veya
135	13	Temenni	Teenni
135	25	Şekilde	Şekle
135	38	Atletin	Atölyenin
136	5	Kesin	Geniş
136	27	Kültürler	Gürültüler
137	12	Retakki	Terakki
137	19	Hususu	Hususi
139	17	Hissi	Hissiz
139	30	Tehaccüm	Tehacüm
139	35	Mihanîği	Mihanik
140	5	Zayit	Zait
140	13	Tahrır	Tasar
140	14	Uyduğu	Uymadığı
140	16	Birleştirmek	Belirtmek
142	6	Gaybubiyet	Gaybubet
142	7	Naları	Nazari
142	9	Faaliyeti	Fiyatı
142	23	İhsarına	İhzarına
143	28	Yapar, merkezi	Yapan merkezi
143	33	Arasına	Aarası
143	34	Almaktadır	Aşmaktadır
144	12	Zaruri	Zaruret
144	13	Yetinin	Tinin
144	22	Ettikler	Ettikleri
144	23	Hakiki	Halefi
144	25	Kuvvetlerini	Kuvvetlerinin
145	17	Ayrılan	Yapılan
145	25	Şekilleri	Teşekkülleri
145	26	Ve o kadar	Ve harbe kadar
145	27	İlfas	İlgası
145	34	Kurtuluşundan	Kurtuluştan

Sahife	Satır	Yanlış	Doğru
145	35	Hazırlatmış	Hatırlatmış
145	36	Teşebbüsle	Teşebbüsü ile
146	3	Hasebiyle	Maksadiyle
146	14	Teşekkülün	Teşekkülünün
146	18	İstihsalinin	İstimalinin
146	33	Kendileri	Kendilerine
146	34	İslahların	İslahatların
147	8	Basitleştirilmesiyle	Basitleştirilmesine
148	11	Terfii	Târifi
149	10	Meclis	Muntakavi
149	18	Dakni	Kadın
149	23	Müşabe	Müşabih
150	1	Birleştirilmesinden	Birleştirilmesine
150	5	Başkana	Bakana
150	22	Yetiştirmek	Yenileştirmek
150	25	Aslı medenî	Asıl madenî
150	28	Bodroları	Bordroları
150	29	Yapmak	Yapacak
155	25	“Alâkalanmamaları” kelimesinden sonra “neticesi” kelimesi ilâve edilecek.	
157	9	Olacak	Alacak
160	21	1846	1486
160	33	Patrimanının	Patrimuanının
162	16	Tazminatı	Tazminat
163	28	Fiili	Fili
163	31	İzahe	İzah
164	1	Ajan dâvası	Ajan da vasi
166	23	Tahmil	Tahmili